

Path. 1121

Sauwages

Med. Chir. Dr. Seb. Furtner

Path. 1121-3,1

<36627349200013

S

<36627349200013

Bayer. Staatsbibliothek

NOSOLOGIA METHODICA

S I S T E N S

MORBORUM CLASSES,

GENERA ET SPECIES,

Juxtà Sydenhami mentem & Botanicorum
ordinem.

Auctore FR. BOISSIER DE SAUVAGES,

*Regis Consiliario ac Medico, in Monspeliensi Uni-
versitate Medicinæ, olimque Botanices Professore
Regio; Academiæ Scientiarum Monspeliensis, Lon-
dinensis, Upsaliensis, Berolinensis, Florentinæ,
Physico-Botanicæ, Suecicæ, Naturæ curiosorum, &
Instituti Bononiensis Socio.*

TOMI TERTII PARS PRIMA,

Complectens

GENERA ET SPECIES MORBORUM

AD CLASSES VII. & VIII. PERTINENTIUM.

Nempè

DOLORES ET VESANIAS.

AMSTELODAMI,

Sumptibus FRATRUM DE TOURNES.

M. DCC. LXIII.

CLASSIS SEPTIMÆ SYNOPSIS.

D O L O R E S.

ORDO I. DOLORS & molestiæ vagæ sæpius universales aut cutaneæ ad phlegmasias non referendæ.

- I. *ARTHRITIS*, articulorum dolor spontaneus periodicus.
- II. *Ostocopus*, ossium dolor non erraticus & internus in artubus.
- III. *Rheumatismus*, dolor diuturnus in parte carnosa artuum.
- IV. *Catarrhus*, collo vicinarum partium dolor à frigore suscepto cum tussi, coryzâ, &c.
- V. *Anxietas*, molestia quæ ad continuam loci mutationem cogit.
- VI. *Lassitudo*, molestia cum debilitate quæ ad quietem invitat.
- VII. *Stupor*, molestia quæ sensum tactûs obscurat.
- VIII. *Pruritus*, molestia quæ ad scalpendum nos cogit.
- IX. *Algor*, molestia qualis à summo aëris frigore excitatur.
- X. *Ardor*, molestia qualis à summo aëris calore producitur.

ORDO II. DOLORS CAPITIS, scilicet vel capillitii vel faciei.

- XI. *Cephalalgia*, gravativus capitis dolor.
- XII. *Cephalea*, periodicus diuturnus tensivus capitis dolor.
- XIII. *Hemicrania*, dolor alterutrius lateris frontis.
- XIV. *Ophthalmia*, dolor oculi cum rubere, lucis intolerantiâ, &c.
- XV. *Otalgia*, dolor aurium.
- XVI. *Odontalgia*, dolor maxillarum dentiumve.

ORDO III. DOLORS PECTORIS, jugulive anhelationis expertes, anhelationibus non accensendi.

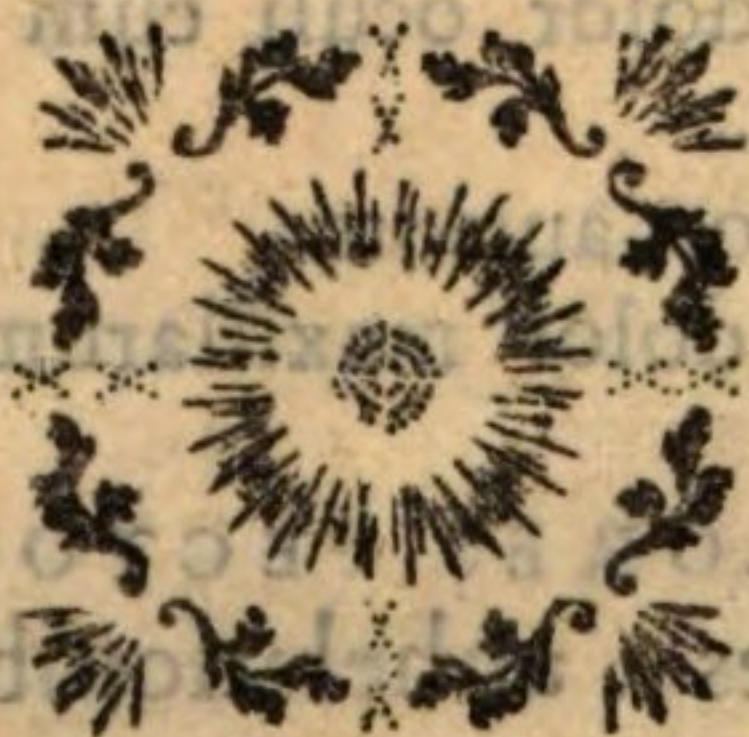
- XVII. *Dysphagia*, molestia deglutationem impediens.
- XVIII. *Pyrosis*, ardor œsophagi ad stomachum extensus.
- XIX. *Cardiognus*, dolor cordis cum ejus pulsatione.

ORDO IV. DOLORS ABDOMINALES INTERNI.

- XX. *Cardialgia*, molestia in stomacho syncopem minitans.
- XXI. *Gastrodynia*, dolor vehemens epigastrii stomachive.
- XXII. *Colica*, dolor intestinorum.
- XXIII. *Hepatalgia*, dolor hypochondrii dextri hepatisve.
- XXIV. *Splenalgia*, dolor aut molestia in regione lienis.
- XXV. *Nephralgia*, dolor lumbi alterutrius ureteris ductum sequens, cum nausæa, testis retractione in viris, cruris stupore in feminis, &c.
- XXVI. *Dystocia*, dolor uterinus in gravidis cum conatibus parturitionis.
- XXVII. *Hysteralgia*, dolor uteri sine nisu parturitionis.

ORDO V. DOLORS partium externarum locales, artuumque.

- XXVIII. *Mastodynia*, dolor mammarum.
- XXIX. *Rachialgia*, dolor abdominis & spinæ dorsæ in brachiorum paralyfim aut convulsiones desinens.
- XXX. *Lumbago*, dolor lumborum corporis erectionem impediens.
- XXXI. *Ischias*, pelvis & coxendicis dolor claudicationem sæpius inducens.
- XXXII. *Proctalgia*, dolor podicis citra tenesmum.
- XXXIII. *Pudendagra*, dolor genitalium citra dysuriam.

CLASSIS SEPTIMA.

D O L O R E S.

PONOI & *Algemata* Hippocrati, quo etiam nomine morbos in genere indigitavit, cum dixit *quamvis molestiam morbum esse*. *Passiones* Arabum, ut passio colica, iliaca &c. *Odynes* Galeno & *Copoi* multis, unde dolor ossium *ostocopus* dictus est. *Algeia* etiam idem sonat, unde *cardialgia*, *otalgia*, seu cordis dolor, auris dolor; nec non *agra* seu captura, inde *podagra*, *gonagra* &c.

Si dolor simplicissimus & in abstracto consideretur, tunc certè *Symptoma* est, ut Pathologi veteres volunt; sed cum dolor secum gerat alia simul accidentia, horum concursus morbum constituit, sicque dolores notabiles qui observantur, morbos constituunt, quoties scilicet dolor est ægritudinis præcipuum symptoma; si verò molesta sensatio comitetur graviolem morbum, ut febrem, phlegmasiam, convulsionem, fluxum &c. tunc pro horum morborum accidente dolor reputandus est. *Dolores* classis morborum adstrictorum annumeravere methodici. *Vide* Prosper. Alpinum *medic. method. lib. 9.* Felix Platerus *libr. 3. de doloribus* hanc classis primus instituit, quam ordine anatomico divisit, verum immeritò Febres doloribus accensuit.

4 G E N E R A E T S P E C I E S

Congestionum nomine hos indigitarunt eximii Junckerus & Nenterus, causam loco morbi obtrudentes.

Dolores dividebantur ab Antiquis in *graves*, *infixos*, *mordaces*, *punctorios*, *acutos*, *pulsatorios*, *tensivos*, *frigidos*, aliosque plures quoad magnam partem ab Archigene excogitados; sed multò satius est morbos dolorificos à sede quàm ab ideâ doloris distinguere, cum confusissima sit doloris idea, nec ullis definitionibus distinctè tradi queat, licet sentienti clara sit. Adde quod in eâdem ægritudine, ut colicâ, odontalgia, dolor sæpè à priori diversus percipiatur, nec morbus genere diversus sit, licet gradu variet, ut omnibus est in confesso.

Accidentia dolores saltem notabiles comitantia ex intellectâ dolorum theoriâ facile cognoscuntur, scilicet cur in atroci dolore vigilia, anorexia, anaphrodisia, asthenia, deinde macies, pallor, syncope &c. superveniant.

Cum enim anima conservationi corporis invigilet, ea debet ad partem dolentem continuo attendere, & minus urgentes necessitates considerare, sed ex acri attentione, vigilia acris exsurgit, omnis somnus arceri & phænomena ex pervigilio derivanda accidere debent.

Per somnum fit uberior fluidi nervei secretio, adeoque facultas motrix refarcitur, deficiente itaque somno, deficit reparatio virium, unde languor & asthenia omnium organorum & artuum.

Fluidum nerveum ex nervis extremis debet admisceri succis digestivis, eo verò deficiente succi digestivi sunt vappidi, inertes, adeoque minùs apti ad digestionem & famem, inde anorexia. Uber est proventus fluidi nervei in organis

MORBORUM, CLASSIS VII. 5

generationis, eo itaque deficiente, viribusque languentibus, nulla libido; seu datur anaphrodisia, ut datur neglectus omnium voluptatum assuetarum tabaci, caffè, indifferentia erga deambulationes, negotia, ludos cordis viribus immutis, sanguis debilius fertur in vasa, adeoque ultima & angustissima non penetrat per majuscula tantum provolutus, hinc pallor; denique cur macies succedat ex defectu digestionis, ex virium penuriâ, ex fluidi nervei dissipatione assiduâ, cuique evidens est.

Doloris nomine non intelligo tantum eam vividam sensationem quæ à nervearum fibrarum distractione procedit, ut vulgò in Scholis intelligitur, sed quidquid animam molestè afficit, angit, vexat, ex corporis dispositione oriundum, unde à pathematis moralibus differt; sic pruritus, anxietatem, frigus, ardorem doloribus accenseo; sic pro doloribus hepatis, lienis habeo molestiam, gravitatis sensationem, quæ ex horum viscerum infarctu sæpè procedit; unde differt à mœrore, tristitiâ merè patheticâ, vesaniarum comite, quæ à determinatæ partis vitio non pendet, sed ab errore seu hallucinatione animæ, ut in melancholiâ producitur.

ORDO PRIMUS.

DOLORES VAGI.

SUNT ea morborum dolorificorum genera quæ artus diversos affligunt, nec à determinatâ individuâ sede, vel dextrâ vel sinistrâ corporis parte characterem suum mutuuntur.

6 G E N E R A E T S P E C I E S

Artûs nomine intelligimus brachia & crura, quæ sunt organa præcipua motûs localis, adeoque ille ordo motus hujusce difficultatem vel impossibilitatem secum sæpius importat, saltem in parte affectâ; atque cum pedum, tibiæ & crurum ope corpus indigeat ut huc illucve transferatur, his artubus dolore tentatis, ille corporis totius motus vel difficilis vel impossibilis evadit, quod de artubus superioribus non valet.

Morbi illi quatenus vel totius corporis motum localem impediunt, ut Arthritis, Rheumatismus, Ischias, vel quatenus plurimas partes afficiunt aut simul aut successivè, universalibus annumerantur, dùm cæterorum ordinum morbi peculiari- bus accensentur, ut colica, cephalalgia; verùm tamen particulares, si atroces sint, ita vires labefactant ut totum corpus inde debilitetur, & sæpè lecto addicatur.

Dolores vehementes vagi sæpius initio pyrexiam accersunt, sed fugacem; unde differunt à phlegmasiis membranosis, ut Phrenitide, Pleuritide, Hepatitide; illi etiam qui cùm pyrexia incipiunt, non à frigore & horrore ordiuntur, si catarrhum excipias; unde à febribus distingui possunt. Dolores quâ tales sunt morbi, adeoque sensationis molestæ constantiâ, aut ejus intensitate, vel extensione se demonstrant, nec ad hanc classem ideò referendi sunt morbi aliarum classium, qui fugaci & symptomaticâ molestiâ quadam sunt stipati; sic in diarrhœâ, dysenteria, tenesmo est molestia dolorifica, sed ob majorem evidentiam & constantiam fluxûs alvini, ea genera ad fluxus potius quam ad dolores referuntur; ut pleuritis, peripneumonia

ad phlegmasias potius quàm ad dolores attinent. Ne tamen philiatri in praxi hæreant, dùm morbos observant qui ex utrâque Classe v. g. fluxûs & doloris aut etiam phlegmasiæ participes videntur, species ambiguas ad utramque Classem referre malui, adeoque dicta repetere, quàm philiatri inquisitioni aut dubitationi opem sæpè utilem recusare.

I. Arthritis, *La Goute*.

Cognoscitur ex spontaneo, vago, & periodico articulorum dolore.

Spontaneus est quatenus sine principio evidenti ut plurimum accedit; si enim ideò quis artubus doleat quia verberatus aut vulneratus est, non arthriticus dici potest.

Gutta dicitur ex absurdâ veterum hypothesi quâ ab humoris cujusdam stillicidio in articulos factò, eum dolorem oriri putabant.

Si genus confundatur cum arthritidis specie vulgari quæ podagra dicitur, ut vulgò fit, periculosi inde errores pronascentur, quod tamen fiet quamdiù vigeant innata Medicorum mentibus præjudicia, quamdiu genera ab speciebus non distinguant.

I. *Arthritis Podagra. Goute ordinaire ou reguliere. Podagra Boerhaavi aph. 1244. ægri Podagrici.*

Est Arthritis regularis simplex, five hæreditaria five adventitia, quæ adultos & senes sæpiùs, rarò mulieres easque senescentes tantùm, nunquam infantes aggreditur, atque pedis pollicem, mox talum cum rubore, tensione discruciat; sub galli cantum dolor sedatur, se-

8 G E N E R A E T S P E C I E S

quenti die alterum pedem aggressurus, alias re-
versurus, vere & autumnò sæpiùs recurrens.

Hujus historiam graphicè tradidit Sydenha-
mus, eam ad suæ vitæ terminum passus, qui
notat plures sapientes quàm fatuos, divites quàm
pauperes eâ affici, maximè verò eos qui maturè
Baccho & Veneri litarunt, qui ex vitæ genere
summè exercitato, pathematis vexato, in seden-
tarium & tranquillum subitò transivere, qui vo-
races sunt, nec satis cibos masticant.

Videtur venenum podagricum esse terram cal-
cariam eandem quæ ossium compositionem in-
greditur, quæque è lympa cui inest, secer-
nitur intra cavum articuli, ibique tophos gyp-
seos inducit.

Communis opinio Sydenhami & Boerhaavii
est ab stomachi debilitate hunc morbum primi-
tùs oriri; indigestionis certè signa per septi-
manas aliquot paroxysmum antecedunt, licet ip-
so pridie fames intensior sit, dein per totum
tempus quo paroxysmuli concatenantur, fames
languet cum alvo astrictâ, urina paucâ, colo-
ratione, aliquali rigore corporis juxta vespere-
ram. Ille verò paroxysmus initio, cum non-
dum est inveterata podagra, est brevior, ma-
gis inconstans in periodo, deinde verò senes-
cente podagrico dirior evadit, & typum cer-
torem affectat.

Discussio paroxysmo pedis affecti pruritus,
furfuraceaue desquamatio succedit, fames &
bonus habitus redeunt, paroxysmi eò remotio-
res sunt, quò atrociores & econtra, atque in
regulari hac specie non ultra duos tresve men-
ses extenduntur, imò incipiente morbo multò
breviores sunt.

MORBORUM, CLASSIS VII. 9

Ex hac specie regulari licet dolores atroces oriantur, quos vel levis pavimenti motus exacerbatur, quos ira continua ægri comitatur, cum febriculâ initio, interea nullum vitæ periculum infertur & vitalitatis longioris potiùs præfagium est quàm mortis principium, imò inter paroxysmos ægri sunt floridi, corpulenti, alacres, ad venerem & voluptates omnes proni: sed si demum consenuerit morbus aut imperitè tractatus fuerit, tum anomalus evadit & periculum involvit.

Curatio exigit non phlebotomiam saltem repetitam, quæ non nisi in paroxysmi vigore apud adolescentes, ad sedandum dolorem potest adhiberi, non verò impunè pluries repeti, nec exigit iteratam catharsim, aut tantummodò extra paroxysmum lenissimam catharsim ex mannâ & fero lactis, nec demùm sudorificis est utendum, licet in temperamentis frigidis sæpiùs profecerint; ea omnia efficiunt ut sequentes paroxysmi sint atrociores aut pertinaciores; imò quod pejus est, ut anomala evadat podagra. Scopus itaque Medici eò potissimùm spectet, ut vires stomachi roborentur, & ut humorum acrimonia & fervor temperetur, de quibus consulatur Sydenhamus: Arthriticus præter offam, carnem assam & elixatam, abstineat ab omnibus cibis; pro potu utatur aquâ fontanâ cum quintâ, &, si senex sit, quartâ circiter parte vini veteris potissimum Hispanici, ab albis Gallicis & potissimùm immaturis abstinens. Quotidie se exerceat vel ambulando vel equitando, vel saltem rhedâ utens; frigus, vigilias, animi contentiones, studia à pastu, veneremque fugiat, aut illâ moderatè utatur; stomachum

10 GENERA ET SPECIES

theriacæ bolo, cum opus est, roboret; frigus pedum, manuumque vitet; lectum maturè petat. Qui senes sunt, si potu merè aqueo utantur, stomachi debilitatem incurrent, & pejus habebunt; juvenes biliosi aquæ addicti pluries se ab arthritide liberarunt.

Qui juvenes sunt & acrimonia humorum multa laborant, diætâ lacteâ constantissimè adhibita sæpè se ab Arthritide liberant.

Udones telâ ceratâ pedibus gestati Arthritidem in pedes revocare apti sunt; sed si sudor accedat, ab his eum reprimi periculum est.

Ptisana sudorifica cum diætâ tenuissimâ per triduum multos ab ingruente paroxysmo liberat; *Vide* Ptisanam apud Helvetium.

In paroxysmo juvant victus tenuis, potus diluens leviter diaphoreticus, cataplasma è micâ panis cum lacte & croco; si dolor acrior sit, laudanum horis nocturnis. Podagricum, quem negotia urgentia aliò advocabant, è paroxysmo liberavit D. Lazerme tusâ venâ pedis affecti.

Arthritidis varietates.

2. *Arthritis Hyemalis.*

Ea est podagra quæ ferè per totum annum recurrit, exceptis tribus mensibus æstivis, qualem describit Sydenhamus eâ fortè affectus. Ea pituitosis senibusque frequentius inhæret, minori calore in paroxysmo & pruritu extra paroxysmum stipatur; in illâ conveniunt magis sudorifica, ut ptisana ex radice chinæ, falsæparillæ, ligno guaiaco, assafras, electuaria stomachica & antiscorbutica ex calamo aroma-

MORBORUM, CLASSIS VII. 11

tico, angelicâ, kinkinâ, enula campanâ, extracto juniperi; nux moschata, theriaca. Hæc est omnium frequentissima; dicitur *calida* cum tumor partis dolentis est ruber, calidus, tensus atque febriculâ stipatus, crustâ inflammatoriâ cruorem in patellat egentē; *frigida*, si hæc absint, sed hæ sunt meræ varietates, atque secundum magis vel minùs differunt.

3. *Arthritis Rheumatica. Arthritis Rheumatismo superveniens* Musgrave cap. 2.

Ea species arthritidi frigidæ ferè similis est; ast non est primaria, sed secundaria, id est, rheumatismo succedit, qui rheumatismus tumores in musculosis partibus exerere consuevit ovi-formes, nucis magnitudine ut plurimùm. Hæc species nunquam tophos in articulis generat, ut podagra, nec per periodos regulares revertitur, sed ferè continuò leves paroxysmos identidem procreans non solum pedes, sed nunc manus, nunc genua molestat.

Censetur oriri à lentore & visciditate lymphæ ex quâ similis gelatinæ synovia in articulos amandatur. Paroxysmi frequentiores sunt autumno, & hyeme à levissimo frigore redivi-vi, cum tumore partis dolentis fere ædematoso; manûs digiti ab hac specie magis affecti torquentur, manus ipsa retro-agitur. Ad vitæ terminum sæpius affligit hic morbus; nullo cardiacorum abusu, ut in calidâ arthritide, paroxysmus ejus excitatur, & sanguis in paroxysmo extractus molli gelatinâ tegitur, ut in rheumatismo.

Curatio exigit medicamina sanguinem resolventia; sanguis autem & lymphæ, si fides est Musgravii experimentis, ad alkalinum ita ver-

gunt, ut syrupo violaceo virorem in hoc morbo concilient. In hunc finem tamen suadet Auctor non solum antiscorbutica, ut armoraciam, cepam, arum, cochleariam, fysimbrium, in quibus est alkalinum volatile, sed etiam spiritum cornu cervi, urinæ, fuliginis, salis armoniaci, qui fortiora sunt ejusdem ordinis alkalina. Advertit etiam repetitis emeticis quosdam robustiores sanatos fuisse, liquatâ per concussionem vomitionis lymphâ, sed violenta hæc methodus paucis convenit. Oleum terebinthinæ intus ad guttas quatuor horâ somni deglutendum, balsamum sulphuris terebinthinatum artubus motu privatis bis in die superillinendum præscribit. Camphoram etiam intus, extusve adhibendam censet; quæ juncturis inest gelatina per tenuem fistulam orificio facto immissam exugi debet, ut in arthritide podagrâ vulgare jam & pervagatum esse putat, articulos dein vino ustulato fovere & emplastro magistrali tegere oportet.

4. *Arthritis æstiva, Goute chaude.*

Eam quam ipse à decem annis experior describam, quæ cum per totam æstatem me defatiget, & hyeme omninò me liberum faciat, meritò æstiva vel calida dicitur. Differt à regulari, quod nullam periodum constantem fervet, quodque ita mitis sit, ut nunquam me domi detineat, & solummodò levem in progrediendo moram mihi injiciat; prima quidem ejus invasio fuit acerbissima, ac autumno me per mensem lecto affixit; ast deinde dolorem pedis, manusque finistri lateris, rarò cubiti, ferè continuum inducit cum aliquali extra paroxysmos debilitate & teneritudine sine tumore aut coloris mutatione: cum primùm verna tempestas calorem revocat, do-

leo pedibus, manibusve; dolor refrigerato aëre mitescit, rursus ex calefactâ atmosphærâ revertitur, calore æstatis intenditur, hyeme verò rigente nullus omninò est. Ille morbus partim hæreditarius est, partim ab acriori studio excitatus. Pruritus acer in dorso paroxysmos fortiores sequitur; qui prius frigidulus eram potissimum toto latere sinistro, jam à novem annis multò minùs à frigore hyberno patior, seu frigus minus experior. Ut ut acris sit materia hujus morbi quem calor aëris in motum agit, & à balneis domesticis benè habeam, tamen lac & juscula refrigerantia frequenter adhibere non finit vel stomachi debilitas, vel ætas ingravescens, nec à vino abstinere mihi fas est, ne diarrhœa accedat; imò stomachica calida in usum quandoque vocanda censeo: nihil juvit electrificatio.

5. *Arthritis Chlorotica* Musgrave de *Arthrit. ex Chlorosi*, vel *arthritis alba* ejusdem.

Ea est species quæ mulieribus quarum parentes arthritici fuerunt, quæque catameniorum retentione aut chlorosi laborant, in ipsa juventute supervenit, nec non adultis sterilibus rarò aut parùm catamenia patientibus, corpulentis, sedentariis, viraginibus voce gravi sæpè etiam barbâ præditis accidit.

Ea species ad frigidam seu hyemalem accedit, & in hoc altero casu ætate provectas adoriatur; atque licet molestam, tamen longissimam vitam spondet.

Curatio apud juvenes obtinetur per medicamina quæ catamenia revocant, scilicet martialia, boracem & similia, multò verò melius opè matrimonii & partûs: si verò steriles sunt, tunc

14 GENERA ET SPECIES

emmenagoga tendanda sunt; quæ si non succedant, locum faciant cathartici quandiu catameniorum revocandorum spes est, ea verò cathartica semel in mense tantum adhibenda: hac ætate prætergressâ in fonticulo & decoctis amaris solamen inquirendum.

Idem dictum esto de Arthritide ascitem excipiente, in quâ catharsis sæpius iterata convenit.

6. *Arthritis melancholica* Musgravii Cap. 5.

Ea est quæ longo mœrore, studio, ærumnis debilitatos, hypochondriaci hysteriâ etiam vexatos demum aggreditur, ita ut cum hac animi dejectione alternet, ea recedente accedat dolor, accedente verò recedat. Melancholiæ nomen hic ab Auctore usurpatur in plebeio significato pro tristitiâ, non pro delirio, licet verè melancholici ab hac Arthritide non sint immunes. Ea species est mitissima qualem meam descripsi. In paroxysmo nil diversum ab aliis exigit; sed in prophylaxi operæ pretium est 1°. alvum laxam servare; 2°. Coctionem instaurare: in hunc finem aquæ acidulæ ferruginæ æstate cum mannâ usurpentur, infusum theæ cum præparatis martialibus, ut limaturâ martis intra offæ cochlear; kinkina etiam parca dosi diù continuatum prodest, & pro potu decoctum ex radice Chinæ, falsæparillæ &c. Cavendum autem est ne nimia dosis limaturæ ferri paroxysmos concitet, adeoque ea ad grana pauca usurpetur.

7. *Arthritis Scorbutica* Musgravii Cap. VI.

Est illa quæ scorbuto calido jam affectos aggreditur, podagræ genuinæ & calidæ similis, sed multò mitior, diuturniorque in paroxysmis, ut plurimum cum scabie, maculis lividis, gingivarum vitiis, pruritu acri, ossium crepitu.

MORBORUM, CLASSIS VII. 15

In paroxysmo applicentur lenia attrahentia, ut ceratum viride, ex quo fiunt petasothecæ: an tela cerata? vel folium brassicæ.

Extra paroxysmum acrimonia sanguinis emendetur, cui scopo hydrargyrum, ut calomelas, antiscorbutica, cathartica, martialia, &c. suadet Auctor; cavendo tamen ne fluxus humoris ad pedes interpellatur.

Duo ægri sexagenarii sunt in Nosocomio generali, qui conqueruntur à sex mensibus de dolore affiduo urente in interiori pedum, qui dolor nullo tumore stipatur, & noctu potissimum eos discruciat, ita ut neuter somno indulgere valeat, nec levissima stragula præ calore ibi loci tolerare; ambo sunt macilenti, luridi, cute obscurâ, ferè flavescente, oculis tamen minimè flavis, alter edentulus est ferè, dentibus cæteris cariosis; alter verò gingivas habet molles, sanguinolentas; uterque à sex mensibus anorexiâ laborat, & simul diarrhœa. Solo laudano hætenus sublevantur. Tibiæ alteri livescere cœperunt, & metatarsus rigescere, dein nigrescere, cum summâ ficcitate; nigredo & ficcitas dein totum pedem & partem tibiæ utriusque occupant.

Hic morbus à nemine ritè descriptus est, non tamen rarus; ejus symptomata essentialia sunt dolor calidus noctu exacerbans, adducens contracturam scorbuticam, pedumque nigredinem minimè gangrænosam & stomacacem. *Vide Catochum scorbuticum.*

Conveniunt post levia cathartica ex rheo, opiata absorbentes, juscula ex millefolio, enulâ campanâ, dein lac; & si diarrhœa absit, plantæ antiscorbuticæ formâ jusculi, nec non amaræ, stomachicæ,

16 G E N E R A E T S P E C I E S

8. *Arthritis syphilitica* Musgrave , *Cap. VII.*
Arthritis paturfæ succedens ejusdem.

Bis nuper eam observavi, & quidquid dicat Musgravius, eruptionibus syphiliticis scilicet rubedine, pustulisque stipatam eam vidi nunc in pedibus, nunc in manibus, cum doloribus verè arthriticis noctu quidem magis excruciantibus: Illa species à gonorrhœa suppressâ sæpiùs oritur, & hydrargyrosi solito more curatur; post longas tamen præparationes non solum symptomata syphilitica, ut pustulæ, rubores evanescunt, sed etiam aliquando dolores arthritici omninò recedunt, quod factum vidi tamen non nisi pluribus post hydrargyrosim mensibus; si tamen syphilis accesserit arthritidi primariæ, dubito utrum dolorum arthriticorum sanatio succedat. Salivationem, quam laudat Musgravius, nec mercurium dulcem adhibui. Suffitus in Italiâ priùs adhibiti morbum in altero ægro per aliquod tempus suppresserant. Si hæc arthritis negligatur, ea in apoplexiam ducit sæpiùs quam aliæ docente Musgravio. Senes tantum hoc morbo affectos vidi.

9. *Arthritis asthmatica* Musgravii , *Cap. VIII.*

Ea est quæ adjungitur asthma pituitoso, circa quinquagesimum ætatis annum non prius: ea fat mitis est sine nodis, hyeme filet, seu est æstiva, à catharticiis drasticiis exasperatur, aut revertitur.

Illà arthritis sublevat asthma, & asthmaticis utilis est; adeoque si deficiat, recedatve, est revocanda per ceratum viride, vel aliud leve epispasticum. Extra paroxysmum leves catharces præmittantur, dein decocta amara, martialia & bechica usurpentur.

10. *Arthritis febrisæqua.* Arthritis febri vel continuæ

MORBORUM, CLASSIS VII. 17
tinuæ, vel erysipelatosæ, vel intermittenti quar-
tanæ succedens Musgravii, *Cap. IX.*

De hac utpote rariori consulatur Auctor.

Febrisequam voco, quia febrem sequitur, ut
pedisequa.

Arthritis febricosa Werlhof. *Obs. de Febrib.*
pag. 55.

Est arthritis vaga seu rheumatismus arthriticus
cum febre remittente, tetartophia duplici in
casu Auctoris à viru febrili dependens.

Præmissis generalibus, observato per tres heb-
domadas typo D. Werlhof in remissione præscri-
bit kinkinam cum pulvere lumbricorum terres-
trium, & jubet continuari post profligatam
febrem, additâ ari radice in infuso vinoso. Eva-
nuit inde perpetuò & febris & arthritis; cata-
menia huic ægræ redierunt cum fame; cessavit
vomitus, debilitas, &c.

11. *Arthritis rachialgica. Arthritis à colica* Mus-
gravii, *Cap. X.*

Est illa species quæ supervenit rachialgiæ apud
Damnonios familiari ob usum pomacei immitis, &
acidi, ut Musgravius & nuper Huxhamius ocu-
lati testes fidem faciunt; ea arthritidi podagræ
omninò similis est, & eandem in paroxysmo
curam expostulat; in prophylaxi stomachica &
cardiaca, aquæ thermæ sulphurææ, lenia iden-
tidem eccoprotica suadentur.

12. *Arthritis exanthematica. Arthritis morbis*
cuticularibus subjecta. Musgrav. *Cap. XI.*

Ea est quæ cutaneis morbis exanthematicis tum
acutis, ut miliari, erysipelati, tum chronicis,
ut crustis herpeticis, ulcerosis, hæmorrhoidali-
bus, mariscis supervenit, de quâ consulatur Auctor.

Arthritidis omnis signum statuit Doverus fibrile;
Tom. III.

18 G E N E R A E T S P E C I E S

las quasdam in urinâ natantes, quas in urinâ aliquot arthriticorum quæfivi, videre non potui.

13. *Arthritis rachitica.* Vide Duvernay, *Maladies os, tom. 2. du Rachitis, Observ. 1. pag. 296.* ex D. Saviard.

Est species in quâ dolent omnia ferè ossa & facillimè ex adactu franguntur sine febre, cum symptomatis Rachitidis.

Mulier triginta annos nata, à quatuor mensibus dolores in toto corpore atroces patiebatur sine febre; ingressa Nosocomium gradi & aliquot motus satis liberè exercere poterat; ad minimum corporis attactum dolor recrudescebat, dein lecto addicta post tres menses omnium ossium fracturas experta est, unde dolores intendebantur, postquam decem menses sic undique fracturas passa vixisset, demum obiit. Inventa sunt ossa femorum tenerrima fracta & ita fragilia, ut digitis pressa fatiscerent, uti cortex arboris putridus, in minima fragmenta, plena erant medulla rubescente; ossa cranii sub digito deprimebantur; carnes erant albidæ, molles; cartilagines & articuli, visceraque omnia benè se habebant.

14. *Arthritis Americana.* Le Pian.

Est morbus doloribus arthriticis chronicis primùm divexans, quibus deinde superveniunt tumores avellanæ magnitudine, crustosi, ulcera phagedenica, caries ossium, & tandem pedum, manuumque rhagades, ex quibus fungosæ excrescentiæ progerminant, *frambesia* dictæ. Huic morbo frustrà opponuntur medicamenta ex hydrargyro desumpta; sola conveniunt sudorifica ex decocto *falsæparillæ*, chinæ, &c. De *Frambesia* vide *Class. X.*

I I. Ostocopus Gorraei *Definit.* Dolor ossium. *Douleur des os.*

Est dolor constans & notabilis ossium à periostæo interno potissimum affecto, pressione mox exacerbans.

Differt ab arthritide quod non per periodos recurrat, & quod pressione non augeatur, prætereaque non solis epiphyfis insideat. Dictus fuit ab *osteon* os, & *copos* dolor.

1. *Ostocopus ab spinâ ventosâ; Epine venteuse. Terebon Græcis. Spina ventosa Rhases: Freind histor. medic. anno 900. pag. 102. Petit malad. des os, de l'exostose, Chap. 16.*

Dolor est profundus in ossibus tubulosis, ut tibiâ, peronæo, femore, à medullæ & periosteï interni rosione oriundus, cum ossis ipsius intumescentiâ seu exostosi. Vide diversas species exostoseos *class. 1. ord. 5.* Inter eas cancrofa & syphilitica dolores atrociores excitant, ossis medullam corrumpunt, & carie laminas internas afficiunt, simulque vel deinceps intumescit periosteum externum, atque dolet quandiu intumescit; cum exostosis externa non amplius crescit, illa quidem extus non dolet & os potest contrectari sine dolore; verum ostocopus remanet cum dolore interno. Indicatio est ut terebretur os, quod primus Argillata executus est circa medium decimi quinti sæculi: variis in locis potissimum in parte imâ perterebratur ope malleoli plumbei & scalpri. Cavitas detegenda, ut caries detergi possit, ope ferri candentis & aliorum in carie usitatorum.

Si spina ventosa sit Syphilitica, & hydrargyrosis decenter administrata fuerit, superest operatio jam indicata. *Vide Petitem de exostosi. Heister. dissert. de tumoribus ossium.*

2. *Ostocopus Cancrosus.*

Mulier quæ in mamma gerebat carcinoma capitis magnitudine, quæque ab hydrargyrosi sine syphilidis suspitione adhibitâ sublevata fuerat, ita ut carcinoma ad pugni magnitudinem rediisset; in decursu morbi horrendo humeri medii dolore discruciatâ est, qui dolor tactu non mutabatur; post mortem dissecto brachio inventum est in puncto doloris periosteum ab osse humeri paulisper semotum cum aquæ guttulâ, nil ultra. Num ichor cancrusus huc delatus partem erosit, num medulla ossis laborabat? Hoc verò exemplum non est unicum licet rarum. Videtur hic affectus affinis paronychiæ periostei.

3. *Ostocopus à pædartrocace. Pædartrocace Severini de absconodita abscessuum naturâ*

Differt pædartrocace ab spinâ ventosâ quod dolor & tumor in spinâ ventosâ à medio osse initium ducat, in pædartrocace apophyses afficiat, dolorque in isto sit initio mitior vel nullus, dein crescat, vel accedat; adde quod pædartrocace pueris sit familiaris, adeoque ad rachitidem accedat, aut ad exostosim, tum scrophulosam, tum variolosam. Petitus, *de Exostosi.*

Quid per ostocopum vel osteocopum sibi velint Græci, non evidens est, nisi tantum lassitudinis gradum intelligant, ut docet Gorraeus. Qui sic laborant ne minimum quidem motum sustinent, sed omnem formidant; sentiunt autem in tendinibus circa ossa manifestum calorem unâ cum de-

MORBORUM, CLASSIS VII. 21

morfu & tensione, vitioso humore in totam corporis molem large effuso.

4. *Ostocopus à gummatis* Heister. *Dissert. de Ossium tumoribus*, 1740.

Gummata sunt tumores tuberosi, inæquales, ossibus faciei & capitis potissimum supervenientes in syphilide veteri, qui consistentiam tophaceam friabilem obtinent.

Tophi etiam vocantur, aliis etiam *nodi*, qui quidem initio nullum dolorem creant, sed in tertio gradu ossa subjecta afficiunt, & dolores quandoque acerbos excitant.

Cura exigit 1°. remedia generalia, ut phlebotomiam apud adultos, catharsim ex jalappa & mercurio dulci apud pueros. 2°. Sanguis corrigitur decoctis sudorificis ex bardanæ, chinæ, falsæparillæ, pimpinellæ albæ radicibus; ex lignis saffrafras, guaiaco, junipero; ex usu mercurii dulcis, panacæ, æthyopis mineralis exigua doli sæpè repetitis. 3°. Cùm hæc gummata suppurata sunt, citissimè ea aperienda sunt usque ad os, quod ferè semper invenitur corrosum usque ad meninges. 4°. Pure ejecto, linamentis carptis tegitur vulnus, & finitur puris effluxus per aliquot dies. 5°. Dein ossa expurgantur ope essentiae succini & myrrhæ, quæ cum tincturâ euphorbii, & pauxillo unguenti digestivi admiscuntur, semota per volsellam parte ossis teredinosa, & sic quotidie semel, imò æstate bis deligando ulcus, intra aliquot menses novus callus, nova caro succrescit, sed cicatrix concava semper remanet. Æger interea lacte, balneis, & vespere narcoticis utitur.

5. *Ostocopus scorbuticus* Lind. *de Scorbuto*.

Est dolor ossium ipsorum atrox, cum crepitu;

22 GENERA ET SPECIES

carie, erosione ; costæ inter respirandum quandoque crepitant , & post mortem pars ossea à cartilagineâ separata est , ut in articulis apophyses ab ossium corpore distinguantur ; costæ expressæ fundunt cruorem atrum ; loco synoviæ in articulis adest humor viridescens. Hæc observavit Lindius in veteri scorbuto. *Vide Arthritidem scorbuticam.*

Lindius omnibus Medicis in eo refragatur quod contendat dolores scorbuticos non esse noctu diriores quàm interdiu.

6. *Ostocopus syphiliticus Astrucii, lib. 4. cap. 11. de Morbis venereis ; ubi vide historiam & curam.*

Hic dolor juxta illustrissimum Professore pendet à medullâ ossis suppurascente , putrescente , unde evidens est nullam expectari posse medelam, nisi osse perterebrato , ulcus illud expurgetur , quod rarò perfici potest. Osteocopus autem ille non solum eludit hydrargyrosim , sed etiam sæpius illam sequitur , cum partis dolentis , ut tibiæ , humeri exostosis.

III. Rheumatismus. *Rhumatisme , fourbure.*

Est diuturnus musculorum , in artubus potissimum , dolor , sine coryzâ , raucedine ac rheumate.

Differt ab *Arthritide* & *osteocopo* ratione sitûs doloris in partibus carnosiss , non in articulis & ossibus ipsis.

A *catarrho* & *lassitudine* febrili , ratione diuturnitatis quæ ad plures menses & annos extenditur , (solo acuto excepto) nec non quia catarrhus incipit à coryzâ , raucedine , &c.

A *cephalalgia* , *pleurodyne* , *ischia* , *lumbagine* , &c. quod rheumatismus brachia , crura ,

nunc illa nunc ista vagè afficiat, non verò determinatis locis inhæreat, aut simul huc illucve excurrat, unde etiam differt à phlegmasiis dolorificis, ut pleuritide, phrenitide, &c.

A *rachialgiâ*, *hepatalgiâ*, *nephralgiâ* discriminatur signis horum generum propriis.

Hoc genus militat quandoque inter phlegmasias, ratione febris acutæ, crustæ inflammatoriæ sanguinis, & fortè in duo genera rectius divideretur, unum acutum, alterum chronicum.

Genus rheumatismi est modernum; hoc nomine Coelius Aurelianus diarrhoeam, Riverius arthritidem vagam intellexere; ægri vocantur *rheumatici*, aut rectius *rheumatismales*, metu confusionis rheumatismi cum rheumate.

Frederic. Hofmannus rheumatismi nomine complectitur plura genera, ut odontalgiam & otalgiam; quidni colicam & omnes dolores, quod ab usu & rectâ logicâ recedere est.

1. *Rheumatismus acutus. Rhumatisme chaud. Rheumatismus Sydenhami, cap. 5. sect. 6. Arthritis vaga* quorundam.

Est illa species quæ febre continuâ acutâ, scilicet synocho stipatur, deinde apyretus evadit.

Differt à febricoso, qui intermittenti feбри, ejusque veneno debetur, ac ope kinkinæ curatur.

Incipit à frigore & horrore, dein calor & pyrexia succedunt cum doloribus noctu, diuque discruciantibus, in diversis musculis artuum & trunci, motum impredientibus; accedit sudor, qui quandoque uberrimus & constans est, à levi artuum denudatione dolor recrudesceat. Febris tamen est immunis à putredine, lingua est nitida, nullus ructus, nulla cardialgia, sanguis in patellâ

24 G E N E R A E T S P E C I E S

est tectus gelatinâ albâ, subpellucidâ, crassâ, molli, unde à pleuriticâ differt, quæ densa, firmaque est. Post duas circiter hebdomades, iteratis pluries phlebotomiis & potu diluente febris evanescit, tunc lenia adhibentur cathartica, juscula refrigerantia, cremores usurpantur, & residui dolores ope lactis tandem evanescunt.

Hic morbus sub finem autumnii adolescentes lautè viventes, exercitatos, biliosos, plethoricos adoritur.

Prognosis fatis tuta est, nisi quod malè tractatus hic morbus in rheumatismum apyretum chronicum degenerat.

Hæc species est verè inflammatoria; sudores, si parci sint, ptisanâ calidâ de cichoreo, capillis veneris promovendi sunt; si uberiores, ptisanâ refrigerante ut aquâ, & cremoribus oryzæ temperandi; quotidie, si sudor cesset, è lecto surgendum, aut in eo sedendum, ut ardor ventiletur; parce utendum narcoticis, quæ materiam morbificam figunt seu sanationem retardant; phlebotomiæ sæpius quinque aut plures in nostrâ regione desiderantur, intra septem primos dies instituendæ. Hæc sunt præcipua hujus speciei remedia.

Ante Sydenhamum hujus speciei historia distincta nulla erat.

2. *Rheumatismus vulgaris. Rhumatisme simple chronique. Dolores rheumatismates* vulgò.

Illa est species quæ per intervalla recurrit sine febre, sine sudore, & valdè affinis est doloribus catarrhalibus, nisi quod signa catarrhi cætera defint. Illa species à sanguinis & lymphæ viscositate aut spissitudine pendere creditur, & quoniam hyeme magis vexat, atque diaphoreticis curatur, ideo dicitur vulgo rheumatismus frigi-

duſ, ſeu à cauſa frigida. In hac ſpecie quandoque tumores molles cuti concolores, vel parum rubri in diverſis partibus ſuboleſcunt extantes, hæmiſphærici, nucis magnitudine, potiffimum apud plethoricos, & mulieres non menſtruatas; nulla febris adest, aut levis & fugax, cruor tamen gelatinâ pellucidâ albeſcente in patellâ tegitur.

Curatur in proxyſmis repetitâ phlebotomiâ, parciùs tamen quam in acuto, niſi methodum ab illuſtr. Medico Settenſi D. Uffroy adhibere placeat. Potus diaphoreticus ex decocto ſcabioſæ, infuſo capillorum veneris, uſurpandus ad ſudores movendos: frigus omninò vitandum; narcotica veſperè adhibenda.

In prophylaxi ſeu dolorum intervallis, induſium laneum cuti immediatè applicatum geſtetur, aqua calida ſit potus ordinarius ſaltem hyeme, juſcula viperina & ex cancris fluviatilibus, dein inſtitutâ catharſi, lac vaccinum aut caprillum decocto lignorum ſudoriferorum ut buxi, guaiaci, chinæ alteratum per menſem uſurpetur: in temperamentis frigidis ammochafia menſibus calidiſſimis, thermæ balerucanæ menſe Maio aut Octobri ſub formâ potûs, balnei, ſtuphæ, luti in uſum advocentur; & quod ſæpè miros effectus præſtat, electrificatio quotidie per horæ quadrantem repetatur per dies quindecim, ſi tempeſtas frigida, & ſicca fuerit, additis ſcintillarum extractionibus ex collo & partibus affectis, nec non aliquot fulminationibus. *Vide Acta Acad. Suecicæ.*

3. *Rheumatismus arthriticus. Rheumatisme gou-
teux. Rheumatismus Riverii.*

Ille eſt qui & articulos & paſſim partes car:

neas afficit ita constanter ut ad rheumatismum simul & arthritidem ferè æqualiter inclinet, qui proinde utriusque morbi curam exigit. Is morbus accedit quandoque post arthritidem vagam, & hoc præludium more morbi acuti ægrum lecto per mensem affigit cum pyrexia, dolore articulos & pedes, genua, nec non caput, thoracem lumbos & artus simul vel seorsim infestante; alias ille morbus est chronicus, vagus, apyretus, nunc has, nunc illas partes aggrediens, perspiratione potissimum suppressâ, maciem inducit, digitos immobiles facit, & subrigidos; sublevatur ptisanis leviter diaphoreticis ex guaiaco, china, necnon lacticiniis & thermis sulphureis, ut Baregianis, Lamalou, de Rennes juxta Aleth, de Bagnaul juxta Mimattem, de St. Laurent apud Helvetios, &c.

4. *Rheumatismus scorbuticus* Frider. Hofmanni *de Rheum.* Lind. *de scorbuto* 1. vol. pag. 375. *Rheumatismus curalis* Etmulleri pag. 446.

Est vel comes vel *pedisequus* scorbuti.

In *comite* dolores non magis noctu quam interdiu sæviunt; sæpè mutant locum, in lumbis, articulis, tibiis, potissimum cum intumescere tibiæ pectus lancinant, cum dyspnœâ à levi exercitio crescente; adest lassitudo universalis, abdominis tensio & tumor, facies pallida & oedematosa, pigrities, torpor, odontalgia, maxillarum dolor.

Pedisequus est, qui sanato scorbuto accedit, est etiam arthriticus, chronicus cum dolore & stupore articulorum; crescit uterque à motu locali, abit uterque in contracturam, uterque maculis tibiæ est insignitus, præter oris vitia.

In utraque specie præter generalia remedia ut juscula antiscorbutica, lacticinia, conveniunt

equitatio & epithemata ex spiritu vini, aceto & camphoræ pauxillo, quæ partibus dolentibus & maculosis applicanda; item decoctum ex sedo acri extus admovetur, & si duplo cerevisiæ misceatur intus sumi debet ad uncias tres quovis manè. Hoc remedium quandoque emeticum evadit & tunc citius juvat.

In hoc morbo phlebotomia est perniciofa.

Si dolor unam vel alteram partem afficiat, juvant fots ex lixivio cinerum vulgarium, incoctis simul chamæmeli, sambuci floribus, absinthii, ruthæ foliis & corticibus limonum.

Vesicatoria perniciofa sunt & gangrænam accerunt. Cochlear seminum sinapis semel in die deglutendum. Sudores promovendi, & juxta Lindium hydrargyrosis subeunda, quod ego nunquam suaferim.

Vide lumbaginem & pleurodynem scorbuticam.

5. *Rheumatismus calidus.*

A lymphâ spissâ & acri Jac. Lazerme curat. *de morbis cutaneis*, inter quos rheumatismum malè collocat vir aliunde meritissimus.

Hæc species à scorbuticâ differt defectu vitiorum oris & macularum cutis, cum eâ convenit ratione acrimoniæ sanguinis; differt ab acuto ex eo quod chronicus sit & sine febre; ficitate, caliditate, macie, temperamento bilioso, calido & sicco ægrorum cognoscitur; juvatur lacticiiniis, jusculis diureticis ex cichorio, syfimbrio, veronica, beccabungâ, aquis acidulis calidè assumptis, balneis domesticis, necnon sulphureis ut *Lamalou*, *Bagnaul*; irritatur salinis, ut *Balerucanis*; in contracturam facilè vergit & ad arthriticum accedit. In hoc stuphæ domesticæ ex aquâ vulgari hyeme profunt. Itali in simili morbo partes affectas æstate glaciæ ipsa confricant sæpè cum successu.

28 G E N E R A E T S P E C I E S

Cyrillus *in consultatione medicâ* 21. *Centur.* 3. hanc speciem à scabie repressâ ortam curat iusculis Septalii cum lignis sudorificis, viperis, plantis diureticis, addito marte intra nodulum suspenso, suadet etiam catharres præmittendas & aëris mutationem. *Vide* etiam ejusd. *centur. obs.* 51. In utroque morbo dyspnœa comes erat.

6. *Rheumatismus equinus* Bourgelat *Encycloped. la Fourbure*. Equi affecti dicuntur *Fourbus*. Signa & curam *Vide* loco citato & apud So-leyfel.

7. *Rheumatismus hystericus*. Dolores hystericæ Sydenhami *dissert. de passione hystERICA*.

Est dolor diversarum partium ut capitis, scrobiculi cordis, dorsi, coxendicum extremorum, cui obnoxia sunt hystericæ; dolor ille, ait Sydenhamus, internas & nonnunquam etiam exteriores partes occupat, carnesque musculosas, ut maxillas, humeros, manus, crura, tibias, nunc cum tumore, nunc sine tumore, in quo genere is qui tibias distendit tumor præ reliquis conspicuus est. Inter omnia hujus morbi tormenta nullum se tam crebro ingerit quam dolor in dorso, quod certò certius persentiscunt quotquot vel levissimè hoc affectu tanguntur; quin imò id habent commune dolores prædicti, quod illa cui inhæserant regio, etiam post eorum discessum, tenera sit, & quasi fustibus probe dedolata tactum refugiat, quæ quidem teneritudo sensim evanescit.

8. *Rheumatismus saltatorius* Cardani, *lib. 3. de Venenis*. *Flatuosus* qui *nakir* Albucasis. *Spasmus flatulentus* Plateri, *pag. 277*. quid? *Rheumatismus verminosus*. *Vide* D. Tissot, *Avis au Peuple, de Rheumatismo*, *Cap. XI. n°. 165*.

MORBORUM, CLASSIS VII. 29

Infantes, ait Auctor, obnoxii sunt doloribus adeò violentis & universalibus, ut, ubi vis tangantur, clamores edant vehementes; cave ne decipiaris hunc morbum pro vulgari rheumatismo curans; pendet etenim à vermibus seu lumbricis, quibus rejectis, ægri convalescunt. Hæc illustr. Tissot.

9. *Rheumatismus febricosus* Mortoni, cap. 9. *histor.* 22. *Febris intermittens rheumatismum simulans*, seu *Febris rheumatica* ejusdem, *histor.* 12. pag. 84. *histor.* 10. ad 14. pag. 152.

Cognoscitur hæc species 1°. quod urinæ sint lateritiæ. 2°. Quod per intervalla cum frigore accedant dolores singulis alternisve diebus, & remittantur. 3°. Ex pulsu etiam, nisi doloris intensitas eum deprimat. 4°. Ex prægressis accessibus.

Cura Mortoni in vehementi paroxysmo, ubi deliquium animi imminebat, fuit 1°. phlebotomia larga. 2°. Post sex horas vomitorium. 3°. Kinkina cum laudano. Ab emetico dolores rheumatismi sedari pluries expertus est Mortonus.

Quartanæ chronicæ non rarò succedit rheumatismus, ut observavit Ballonius, *Lib. de Rheumatismo*, & dein Frid. Hofmannus. Sed ea species ad rheumatismum scorbuticum accedit.

10. *Rheumatismus metallicus* D. Doazan, Doct. Med. Monspel.

Est illa species quæ pictoribus, figulis, deauratoribus, colorum trituratoribus, calceorum femineorum fabris, talos scilicet colorantibus, plumbi laminatoribus, fusoribus, vini lithargyrio edulcorati potatoribus, &c. accidit, sine prævia abdominis rachialgiâ. Incipit illa species à manuum & brachiorum stupore, fornicatione,

digitorum contractionem, linguâ albidâ, mucosâ; sine pulsûs frequentia. Exacerbatur phlebotomiis iteratis, emollientibus, intûs vel extûs usurpatis, mitescit ab emeticis drastice; ast sequenti die abit in dolores lancinantes, rodentes, contundentes crurum, genuum, tibiæ, pedum, quibus miserè torquentur & ejulant ægrotantes; sed alternis diebus purgati, interpositis clysmatis ex vino & oleo, nec non vesperè narcoticis ex laudano & bolo theriacæ intra decem aut duodecim dies convalescunt omnes ferè. Hæc species rarior est rachialgiâ intestinali.

Hæc observavit in Nosocomio Charitatis Parisinæ egregius Burdigalensis Medicus supra laudatus, atque asserit dolores lancinantes, atroces artuum inferiorum, nisi adhibeantur mochlica, certius adventuros, cum superiorum paralyfi, & difficilius expugnatum iri, si methodus edulcorans adhibita fuerit.

Curatio Lobbiana rheumatismi acuti, seu Febris rheumaticæ Theoph. Lobb. *Tract. Pract. cap. 9. T. 2.*

D^{na}. Witham 55. annos nata 1°. Junii querebatur de magnis doloribus in toto corpore, oculi velut inflammati, identidem delirium, respiratio prompta & brevis, fitis urgens, tussis importuna, pulsus velox, satis fortis, cutis fervida. Die 2^a. accersitus Lobbius nullam phlebotomiam præscripsit, hujus verò loco bolum attenuantem sextâ quavis horâ repetendum, superbibendo infusum melissæ; in bolo erant nitri, florum sulphuris, lapidis contrahiervæ ana gr. septem; salis succini, salis volatilis coccinillæ, croci, myrrhæ, ana gr. duo. Tertiâ quavis horâ sumenda erant tria cochlearia julapii attenuantis, ex salis absyn-

MORBORUM, CLASSIS VII. 31

thitis scrupul. duob. aquæ lactis alexiteriæ unc. sex, aquæ cinnamomi unc. una & semisse, spiritus nitri dulcis gutt. quadraginta, fyrupi limon. & balsam. ana drach. duabus. Ægra subinde capiebat mixturæ sequentis guttas viginti quinque, ex spiritûs vitrioli dulcis & tincturæ croci ana drachmas duas superbibendo haustum decocti cornu cervi & vini albi.

In languoribus verò capiebat iulapium ex aquâ lactis alexiteriâ, aquâ brioniæ compositâ, spiritui lavendulæ, & tincturâ myrrhæ.

Febris remisit quintâ die, evanuit septimâ; dolor verò octavâ. Ad accelerandam curationem quartâ die præscripsit Lobbius iulapium ex antimonio diaphoretico, lapide contrahyervæ, diascordio, coccinellâ, sale absynthite, aquâ lactis alexiteriâ, aquâ brioniæ composita, syrupo de althæâ, & tincturâ castorei, & sic deinceps.

Monspeli phlebotomia primis diebus ter in die circiter fuisset repetita, potus fuisset largus calidus ex decocto cichorei, vel infuso capillorum veneris, noctu narcoticum, sedatâ febre, cathartica mitia, &c. eodem modo quo Sydenhamus hunc morbum curabat Londini.

Lobbius verò pleuritidem veram in adulto viginti duos annos nato similiter absque phlebotomiâ curabat sudorificis, cardiacis, emplastris, vesicatoriis ulnæ applicitis. Videatur ejus observatio 49. & 50. Tom. 2. & maximè in aphorismis quibus terminatur opus, quibus asserit morbos omnes febriles, inflammatorios, ardentes, putridos, malignosve acutissimos, sine catharsi, emetico & phlebotomiâ curari posse, & pluries à se ipso curatos esse.

Hinc concludo naturam esse optimam morbo-

rum medicatricem, cum invitis quæ à Medico obijciuntur impedimentis, ægrum tamen à morbo liberat.

IV. Catarrhus. *Caterre*, *Catarrhe*. Italis *Infreddatura*; Hispanis *Romadizo*; aliis *fluxio*, *defluxio*, *destillatio*.

Charaëter. Est partium collo vicinarum dolor frigidus cum tussi, aut coryzâ & levi partis intumescentiâ ab aëris vicissitudine ortum ducens.

Difficilis est hujus morbi charaëter, sed certè qui deducitur à causâ latente, eo peior est, quòd falsus sit; absurdè scilicet eum definiunt Veteres per *humorum decubitus*; alii per fluxum materiæ serosæ à capite ad partes; nec enim ille decubitus, nec ille fluxus in sensus incurrit.

1. *Catarrhus benignus*.

Dolor catarrhalis est sæpiùs sensu frigoris stipatus, & à suscepto sæpiùs frigore ortum ducit; unde frigidus dicitur; attamen rubedine & phlogosi lymphaticâ non rarò stipatur; sic rubet cutis capillata, in cephalalgia catarrhali, utcumque eum morbum à perspirationis repressione oriri sæpius putem, non minùs notum est omnibus etiam non solum ab aëris subito refrigerio, vento frigido suscepto, sed etiam à subitâ post frigus aëris incalescentiâ ortum ducere, ut & ab insolatione; ita plures catarrho affliguntur vere quàm hyeme, ob tempestatum vicissitudines. Certum est à minori gradu frigoris homines affici magis si majori assueti sint calori, quàm afficiuntur à frigore intensiori, sed continuo & uniformi; si calentem hominem leve frigus occupet, cutis magis constringitur quàm si idem frigus antea non calentem

calentem afficiat. Perspiratio totius corporis est æqualis dimidio assumptorum, seu quantitati urinæ, circiter quadraginta sex unciis; ea verò materies urinosa est & acris, quâ proinde retentâ irritantur partes, turgescit textus cellularis; hinc tumor, dolor, non rarò febricula accedit, quæ vespertinis horis augefcit cum horrore & frigore. *Vide Amphimerinam catarrhalem.* Ille status est valdè affinis ratione frigoris & febris cum amphimerinâ hystericâ, eo discrimine quod catarrhalem ferè semper præcedat coryza, tussis, raucedo, odontalgia, otalgia, &c. dolores catarrhales sæpè ad humeros, brachia, pectus se diffundunt & pleurodynem ac pleuritidem catarrhalem efficiunt, ut plurimum verò genus inflant, maxillas impediunt, obstipitatem inducunt. Is itaque affectuum concursus catarrhus dicitur à rheumate diversissimus, licet ab eodem principio ortus, sede nec non dyspnœâ & tussi discrepans.

Dolores catarrhales perspiratione restitutâ, victu tenui, potu calido, aëris temperaturâ calidiori, exercitio sensim tolluntur; si acriores sint, phlebotomiâ, & quod minimè negligendum, catharsi identidem repetitâ, demùm theriacâ recenti ad scrupulum vesperè sumptâ, sanantur; si diuturniores evaserint, signum est rheumatismum calidum his accrevisse, lacticiiniis ac thermarum sulphurearum balneis impugnandum. Sunt multi qui confundunt catarrhum cum rheumate, & calidum dicunt catarrhum illud rheuma quod phthisi viam sternit.

De catarrho maligno qui agunt intelligunt febrem catarrhalem malignam Germanorum, quæ est Hemitritæi species nihil cum catarrho commune habens, ut notat illustr. Brendelius,

34 G E N E R A E T S P E C I E S
vel faltem catarrhum ferinum aut epidemicum
volunt.

2. *Catarrhus Ferinus. Quinte. Coqueluche.*

De hoc videatur tussis ferina ; tussis enim
est tunc præcipuum symptoma licet vividis do-
loribus dorsi , pectorisque stipatur.

3. *Catarrhus epidemicus. Grippe , Folette.*

Maximè distinguendus est à febre catarrhali ma-
lignâ Junckeri , Nenteri , aliorumque Germano-
rum , quæ cum catarrho nil habet commune præ-
ter nomen.

Catarrhus epidemicus à ferino non discrepat
nisi ex eo quod popularis sit & grassetur è loco
in locum. Catarrhus iste pendet à generali aëris
vitio , & cum Zephyrus tepidus in mediâ brumâ
vento aquilonari frigido succedit , sæpius subori-
tur quàm si frigus perseveret. Sæpius est cum
febre vespertinâ. Vide Amphimerinam catarrha-
lem : Secus non minùs molestus est ob horripila-
tiones fere continuas per biduum triduumve ,
quas æger potest aliquatenus sistere per aliquod
tempus constrictione quadam cutis & intenso co-
natu corporis ; adest frigoris sensus in diversis
partibus , tussis , coryza , capitis gravitas ; suc-
cedit destillatio ex naribus , ore , dein maturef-
cente catarrho , exspuitio viscosa , mucî narium
copiosi rejectio , antea verò noctes inquietæ ,
anorexia , asthenia , tussis defatigans. Curatio-
nem repete ex Riverio , Hofmanno , aliisque.

Catarrhum suffocativum etiam memorant Auc-
tores , quem non satis intelligo , nisi tussim suffo-
cantem velint : ast plurimi hoc nomine insigniunt
asphyxias seu mortes subitaneas , quarum multæ
à rupto anevrismate interno , aliæ à vomica ruptâ
dependent , aliæ sunt apoplecticæ &c.

MORBORUM, CLASSIS VII. 35

De catarrho, *vide* Amphimerinam, Tussim, Rheuma, Coryzam, Cephalalgiam, aliaque genera.

4. *Catarrhus Bellinfulanus*. Diar. Med. Novemb. 1757. D. Rochard Chirurgi. *Maladie particuliere des glandes, endemique à Belle-Isle en mer.*

Œdematosè intumescunt glandulæ colli, maxillares, parotides cutaneæ; ad angulum maxillæ primo viget hic tumor, ac tantus ut deformis evadat æger; tumor quidem mollis est, & tamen dolorificus. Incipit morbus absque febre, cum inappetentiâ, & lassitudine, & post paucos dies, si à phlebotomiâ inceperit curatio, testis ejusdem lateris, ambo etiam, si utrumque colli latus affectum sit, dolent leviter ac tument. Hic affectus milites custodiam sub dio agentes aggreditur.

Curatur potu leviter emetico. dein diluentibus calidis, quibus præmissis ad phlebotomiam tutò confugere possunt; vitatur, si ab aëre nebuloso & frigido caveant. Hæc ergo species testiculorum tumore adventitio distinguitur ab aliis.

5. *Catharrus rubeolofus.*

Est præludium *rubeolæ*, ut crampus, *Grans* dictus, *miliaris*; scilicet ante eruptionem *rubeolæ* æger sæpè tussit, sternutat, lacrymatur, coryzâ laborat, verbo catarrhofum eum diceres, licet erumpentibus *rubeolæ* pustulis hæc symptomata evanescant, exceptâ tamen tussi siccâ, quæ multum quandoque negotium ægris & medicis faceffit; his adde anginam catarrhalem, dolores capitis, aliaque catarrhi accidentia. Ille verò catarrhus ab epidemico vulgari diversissimus est.

V. *Anxietas. Inquiétude. Dysphoria, Affectus Aporia, Riptasmos, Adaimonia, Bles-trismos & Alismon Hippocratis & aliorum. Inquietudo Sennerti. Restlessness Anglorum. Desaffosiego Hispan.*

Est molesta sensatio quæ ad investigationem cogit, sed quomodo ab affinibus morbis discrepet, dicant qui experti sunt.

1. *Anxietas febrilis.* Boerhaave *Aphor. 631.* Tres hujus varietates meritò distinguit sagax & peritissimus ejus commentator, scilicet 1°. anxietatem quæ in morbis acutis febrilibus oritur ab immeabilitate sanguinis per cor sinistrum & majores arteriæ aortæ ramos; ea pulsus inæqualitate, debilitate potissimum stipatur, cum angore cordis & præcordiorum intolerabili, eaque est sævissima, periculosissima. 2°. Anxietatem quæ oritur ob immeabilitatem sanguinis per cor dextrum & arteriæ pulmonaris ramos ab infarctis sanguiductibus tum arteriosis tum venosis in morbo acuto pulmonum, ut peripneumonia, cyananche, orthopnoeâ, & illa stipatur suspiriis frequentioribus, profundioribus, præcordiorum gravamine, molestiâ intolerabili, dyspnœa suffocativâ, quo quidem symptomate nullum est pejus præter primam speciem quæ sæpè huic adjungitur. 3°. Anxietatem quæ oritur ab impedito transfluxu in morbo acuto febrili per venam portarum, quæ stipatur incredibili cardialgiâ, ægritudine vehementi circa orificium superius stomachi, cum sensu ponderis molestissimi, quod etiam quidam ægri præ intolerentiâ pugnis contundunt; huic succedit quandoque salubris

aurigo, ex quâ mortis periculum removetur.

Has varietates scilicet *præcordialem*, *pulmonarem*, *epigastricam*, doctè enarratas, earumque signa & indicationes vide apud illustrissimum archiatrum Van-Swietenium Boerhaavianæ doctrinæ & famæ hæredem.

2. *Anxietas spasmodica* Boerhaavii *aphor.* 633.

Est illa præcordiorum & stomachi vehemens anxietas quæ hystericas potissimum hypochondriacas, simileque genus hominum delicatiori & molliori genere nervoso præditorum, maximè si per cathartica acria exagitentur, sæpiùs discruciat, hæc stipatur angore animi, suspiriis, oppressione, nauseis, doloribus, & irrequietâ miserandâque corporis agitatione, quibus mortis imago præsens animis & in facie depicta terrorem summum adjungit.

Hæc verò species utcumque majorem cæteris terrorem ægris incutiat, cæteris multo minùs periculosa est, cum urinæ limpidæ & uberrimæ mictione, flatibus ano vel cato erumpentibus, spirituosorum odoratu, aliisque similibus auxiliis citò discutiatur, & sine febre, pulsu interea depresso, constricto, sed non frequentiori existat.

3. *Anxietas agonistica.* *Angoisses de la mort.*

Est illa quæ mortem imminentem concomitari & præsagire consuevit, in quovis morbo acuto vel chronico, à præcedentibus ideò diversa, quæ visûs obtenebratione, pulsûs inæqualitate, parvitate, inconstantia, faciei pallore, delirio, oppressione pectoris, palpitatione cordis, virium muscularium prostratione stipatur.

Pendet à sensu confuso periculi propter resistentias circulationi oppositas & debilitatem naturæ quæ his superandis jam impar evasit.

38 GENERA ET SPECIES

4. *Anxietas cardiaca.*

Ea est quæ citra morbum inflammatorium aut febrilem pendet ab obice circulationi opposito, intra aut prope cor collocato, ut à polypo, anevrismate, coagulo sanguinis, veneno v. g. viperæ & similibus.

5. *Anxietas tibiarum.* Astruc. *de Morb. venereis.*

Hoc affectu nihil est in praxi frequentius & non altius de quovis morbo quàm de illo apud Auctores est silentium. Quotidiè videmus mulieres & viros potissimum arthriticos rheumaticos, qui accedente vespere tibias ne per minutum in eodem situ & loco retinere queunt, ob importunam quamdam sensationem, quæ motu illo paulisper sedatur, quæque vulgò decubitu in lecto evanescit.

Cæteræ anxietates partium distinctarum videantur in singulis morbis ad quos attinent. De cætero multi morbi ab anxietate declarantur apud infantes lactentes maximè intra cunas vinctos.

VI. *Lassitudo.* *Lassitude.* Græcis *Copos.* Anglis *Weariness.* Italis *Strachezza.* Hispanis *Cansancio.*

Est ingrata sensatio cum debilitate juncta, quæ ad quiescendum cogit virium reparandarum gratiâ. Procedere videtur ab infarctu musculorum, ob sanguinem in eorum vasis minimis impactum eaque vasa distendentem, interea dùm ob defatigationem prægressam fluidum nerveum penuriâ laborat, aut ob aliam causam in artubus deficit, ut initio morborum accidit.

Hujus septem species accenset Galenus divisione potius logicâ quàm medico-practicâ. Huc attinet *Copos tonodes*, lassitudo tensiva, *Copos*

elcodes, seu ulcerosa, in quâ infixarum spinarum horrorisque sensus adest; *copos phlegmonodes* seu æstuosa, quæ sensum caloris secum infert, *copos ischnotes*, quæ cum aridurâ corporis est, &c.

1. *Lassitudo à labore* Hippocratis *de diæta lib.* 2. Herellii *dissert. de lassitudine*, Altdorfæ, 1706.

Ea est quæ à motu producitur five in toto five in parte, quæque observante Hippocrate sequitur rationem compositam motus & debilitatis præviæ, ita ut quò motus vehementior & robur minus, eò major lassitudo, & ècontra. Verùm non solum à vehementia motûs illa lassitudo mensuranda est, sed etiam ex eo quod motus sit minus assuetus, magisque constans; sic qui laborem inassuetum utcumque levem ineunt, citius defatigantur, quàm qui certos musculos constanter contractos retinent, ut de stantibus ostendit Alphonsus Borellus, qui reapsè citius defatigantur quàm ambulantes. Cur lassitudo vehementes convulsiones, ut paroxysmum epilepticum sequatur quisque intelligit.

2. *Lassitudo à Pathemate.*

Ea procedit vel ab irâ quæ fluidum nerveum subito in omnes artus diffundit & dissipat, vel à terrore & gaudio effræni, quæ alio modo non satis cognito vires infringunt, verùm infractis subito viribus corpus gravius solito per sentitur, unde lassitudo. Huc pertinet quæ magnos dolores, quæ vigilias immodicas sequitur.

3. *Lassitudo à fluxu.*

Ea est quam *alvi fluxus* maximè torminibus juncti, ut diarrhoea torminosa, tenesmus, dysenteria, cholera, vel *sanguifluxus*, necnon phlebo-

tomia, menorrhagia, vel demum *serifluxus* copiosi, necnon gonorrhæa feminalis & similes fluxus excitant, huc pertinent puris effluxus subiti è magnis apostematibus..

4. *Lassitudo à calore*

Ea est quam atmosphæra incalescens tempore verno, necnon calor hypocausti sicut & calor à balneo similiaque excitant, dum fibras omnes motrices subito relaxant, inde enim debiliores sunt, & cum pondus corporis non pari passu crescat ac debilitas, corpus ponderosius sentitur.

5. *Lassitudo à plethorâ.*

Talis est ea quam crapula seu excessus in potu & cibo excitant, quam catameniorum, effluxumque assuetorum suppressio inducit; huc pertinet lassitudo à somno nimio.

6. *Lassitudo febrilis* Prosper. Alpini *de præsag. vit. lib. 2. cap. 21.*

Duplex est, vel enim initium morborum præsertim acutorum est, de quâ dixit Hippocrates, *lassitudines automaticæ* seu spontaneæ, morbos prænunciant, & ea pendet tum à plethorâ, tum maximè à debilitate universali, quam inducit infarctus vasorum, resistentia cordi à sanguine opposita; tum quam metus obscurus mali imminentis causatur; plethoram ferè semper antecedere suadent perspirationis retentio, quæ multis morbis ansam præbet, necessitas phlebotomiæ in omnibus ferè morbis acutis.

Vel lassitudo febrem jam ortam comitatur cum dolore diversarum partium, & est major in typho, peste, aliisque morbis malignis. Vide *astheniam febrilem*. De hujus speciei prognosi vide Prosp. Alpinum *de præsag. vit. libr. 2. cap. 21.*

MORBORUM, CLASSIS VII. 41

Lassitudo localis in febribus declinantibus Apoftemata seu abscessus prænunciat ex Hippocr. Aphor. 31. 32. sect. 4.

7. *Lassitudo scorbutica* Lind. de scorbuto. *Lassitudo ostocopos* Græcorum, *ulcerosa* veterum.

In prima periodo scorbuti adest pigritia insolita, quæ abit in lassitudinem cum genuum stupore & debilitate à levi exercitio atque dyspnœâ, quæ duo ultima symptomata lassitudo scilicet & dyspnœa ad finem usque perseverant, eo discrimine quod in secunda & tertia periodo accedit asthenia seu debilitas crescit admodum.

8. *Lassitudo cachectica* Helvetii de lassitudine.

Est illa quæ morbos chronicos cachecticos comitatur, inter quos potissimi sunt aurigo, oedematia, aliaque genera; quæ à tænia in primis viis latente inducitur lassitudo, singularem attentionem meretur, cum ejus principium in sensus non incurrat, ut principium lassitudinis quæ asciticos, oedematosos, corpulentos & convalescentes omnes afficit.

VII. Stupor. *Engourdissement.* Græcis *Narke.* Latinis etiam *Obdormitio.*

Est molesta sensatio cum obscuritate tactûs. Differt maximè à torpore in eo quod torpor meram tactûs & motûs imminutionem designet; stupor verò illud singulare, quod quisque experitur cum olecranii aut nervi fortis pressio facta est, aut cum diutiùs horis pomeridianis brachio incubuimus. Differt à crampe, quocum tamen quandoque jungitur ex eo quod non fit in stupidis musculis rigiditas ut in multis crampis.

42 G E N E R A E T S P E C I E S

1. *Stupor à pressione.*

Est ille quem experiuntur attus diu compressi vel proprio vel alieno pondere & situ non mutato.

Ille etiam quem excitat contusio olecranii, aliarumve partium per quas nervi majusculi sub cute transeunt; si universalis sit & constans, hemiplegiam, apoplexiamve denunciat; si fugax & partialis vix medelâ indiget.

2. *Stupor formicans. Fourmillement. Formicatio Latinis.*

Hæc species id habet singulare quod dolor sit qualis à millenis formicis seu spiculis partem stupidam pungentibus, quodque simul motus artus affecti sit torpidus, sine tamen rigiditate qualis est in crampis.

Curatur spontè stupor frictione, calidis admotis maximè spiritu vini calido, ut aqua lavendulæ, thymi, roris marini: si perseveret, curatio paralyseos adhibenda est.

Hujus morbi theoria adhucdum est obscurissima. Videtur fluidum nerveum in partibus affectis hærare, congeri, unde pars appensa obscure sentit, difficulter movetur, & pars ipsa affecta dolet.

Stupor est sæpius accidens morborum sopororum imminentium necnon dyscinesiarum, ut paralyseos; differt ab anæstesiâ aliisque morbis *Dysæstesiis* dictis ratione doloris seu molestiæ singularis.

Formicationem in fronte & facie centies expertus sum, quoties caput deorsum inclinarem, in quo certè casu ex rubore faciei & legibus hydrolices patet sanguinem soltò fortiùs subire ultima sua vasa, eaque vellicare, forte lymphaticorum oscula diducere, non ergò leviter in omni

formicatione acrimonia humorum est incusanda.

3. *Stupor à gelu*, vernaculè *Grepì*, Gallicè *l'onglée*.

Illa est species quæ extrema tantum, ut digitos manuum pedumve intensissimo frigori exposita, sensim non subito corripit, rigiditate & aliquali partis stupore stipata cum dolore acuto & sensu frigoris congelantis. Differt à crampto.

4. *Stupor à torpedine. Coup de la Torpille.*

Est ille quem Torpedo tangentibus incutit, maximè si immediatè contingant, debilius verò, si baculi interventu duo muscoli dorsum illius raiaæ tegentes, summâ vi excussi hunc effectum inducunt, quem docente Kæmpfero & experientiâ prævertunt qui summo nisu, dum torpedinem tangunt, anhelitum cohibent. Stipatur ille dolor aliquali stupore, & à manu ad humerum & ultra extenditur. Duplex autem est Torpedo, altera Europæa, quæ *Raia tota glabra* Linnæi, vulgò *Miraillet*, in Mediterraneo vulgaris: altera Americana, quæ est *Gymnotus tremulus*. Act. Helvetic. Tom. 4. utraque tangentibus vel mediatè vel immediatè artubus crampum vehementem imprimit. Illud tamen attentionem meretur, quod si interventu cujusdam metallici corporis tangatur *Gymnotus*, succussio multò intensior est; ast si interventu ceræ Hispanicæ, succussio ferè nulla sit; quæ si vera sint, ut testantur autoptæ, verosimile est vim electricam horum piscium esse hujus commotionis principium.

5. *Stupor miliaris. Granf Taurinensium* Allione *de miliari*.

Est symptoma miliaris, seu stupor pungitivus in digitis manuum vel pedum aliisve partibus, ante diem sextum seu eruptionem frequens, cum

pulsu exili , frequenti , contracto , tremore ; anxietate.

VIII. Pruritus, *Prurit*; *Démangeaison*.

Est molesta cutis sensatio quæ ad scalpendum cogit. Ille dolor singularis , qui quadam voluptate temperatur cùm pruriginosa pars strenuè scalpitur , est ita quandoque ferinus ut vix cruentata cutis deraſione ſublevetur.

Pendere cenſetur ab acrimoniâ humoris mucoſi , qui in glandulis ſebaceis ſecernitur , verùm & excitatur à cauſis etiam externis.

1. *Pruritus exanthematicus*.

Est ille qui accidit in multis morbis exanthematicis tum acutis , ut variolâ , rubeolâ , dùm puſtulæ exſiccatae ſunt , in ſcarlatinâ , dùm ſævit , vel etiam in ſcabie , tineâ , aliisque impetiginosis ultimæ claſſis morbis ; demùm & in vitiis primæ claſſeos , *effloſcentiis* dictis , ut Herpete , Pſydraciâ , &c.

Horum generum curam videſis.

2. *Pruritus pedicularis*.

Est ille qui à phtiriaſi , ſeu à pediculis vulgaribus , necnon à pediculis inguinalibus aliisque dependet , quique facile curatur aſperſo pulvere vel ſeminum ſtaphiſagriæ , vel hordei cauſtici *Civadille* dicti , ni malint ægri ad litum vel cingulum mercurialem confugere.

3. *Pruritus ictericus*.

Est ille qui auriginosos infeſtat , cum aliis auriginis ſymptomatis , & bilis ſanguini mixtæ præſentiam arguere videtur : curatur ut aurigo. An Melaniçtero etiam ſuperveniat ignoro , licet Melaniçteros viderim.

4. *Pruritus arthriticus.*

Est ille qui post paxysmos arthriticos, pedes, manus, dorsum, aliasque partes pertinaciter molestat, at accedente paroxysmo doloris, imò sæpiùs antea, evanescit.

5. *Pruritus infantum* Etmulleri.

Est illa species quæ recens natos mirè anxios reddit & insomnes; quique non nisi oculatis observatoribus innotescit; pendet siquidem à crinibus capillo vulgari longè tenuioribus, qui per cutem dorsi potissimum erumpunt, quique frictione iteratâ, cum panno laneo excutuntur; vide Malidem in 10^a. Classe.

6. *Pruritus fugax.*

Est ille quem excitant causæ externæ facile amovibiles, quæ tamen varietas attentionem meretur ne cum aliis confundatur.

Si quis manibus tangat phaseoli pruriginosi legumen, eum pruritus per semihoram, & ampliùs defatigabit.

In luxationibus post diuturnas partis vincturas non rarò pruritus est molestus, sed qui aquâ calidâ dissipatur.

Pruritus non rarò infestat tibias & dorsum eorum qui vestibis tibialibusve laneis immediate cuti applicatis utuntur, quod non accidit in usu linteorum.

Pruritus specialiùs aggreditur præputium ob sebaceæ materie albæ inibi collectæ acrimoniam, verùm ea facile urinæ ope eluitur, si scilicet præputium digitis inter mingendum obturetur.

Scrotum etiam pruritui est obnoxium ob linimen quoddam quo tegitur, quodque exsiccatum in lamellulas albas abit, quo calidâ eloto, pruritus cessat.

46 GENERA ET SPECIES

Si pruritus oculos, maximè carunculam lacry-
malem invadat, hoc vitium pertinet ad ophtal-
miam pustulosam.

Si podicem afficiat, videndum num ascarides
adsint in excrementis. *Vide Tenesmum.*

Si vulvam molestat, inquirendum an ex sordi-
tie pendeat, an à pustulis syphiliticis, an à Nym-
phomaniâ, &c.

7. *Pruritus gravidarum* Puzos *Traité des Accou-
chemens* pag. 82.

Circa graviditatis tempus medium ferius
ocius à perspiratione retentâ & acriori non ra-
rò supervenit pruritus ferinus tum ubique passim,
tum in genitalibus; siue phlyctænæ accedant in
cute, siue immerse lateant in cute pustulæ;
mulieres unguibus noctu & interdiu se scalpando
cruentant, aut scopulâ affricta pruritum acri
dolore commutant, pervigiles evadunt, febre-
que excitatâ, ferè abortiunt.

Curatio obtinetur phlebotomiis repetitis, potu
ex emulsionibus, lacte, fero lactis, aquâ pulli,
apozematis lenientibus, clysmatis, cremoribus
ex oryzâ, avenâ, phaseolis, imò balneis, si pru-
ritus acer sit, vapore aquæ tepidæ, fomentis
emollientibus, levibus catharticis, demùm & nar-
coticis; si verò his invitis perseveret morbus,
is puerperio demum cedere solet.

8. *Pruritus ex opio.*

Est ille qui ab usu opii vel faciem vel totum
corpus infestat, quod in benè multis subjectis
constanter vel ex minimâ opii, laudani, theria-
cæ dosi accidere vidi; usu lactis suppletur opii
sumendi necessitas in chronicis, & sanatur ille
pruritus, qui aliunde non viget nisi quandiu
opium agit vi suâ narcoticâ.

IX. Algor; *Froideur, froid excessif*. Græcis *Kryos, Psychos*. Latinis *Frigus morbosum, refrigeratio*. Anglis *Coldness*.

Hæc molesta sensatio cuique cognita est, ferè semper accidens aliorum morborum potissimum rigoris seu phricasmi, qui intermittentium accessum comitatur, unde inter morbos non accensetur vulgo, & tanquam merum symptoma præmittitur. Interea tamen hoc symptoma quandoque gravissimum est & primarium, seu alterius morbi non est pedisequum seu accidens, & pro diversis gradibus nunc frigus, nunc algor vocatur, nec semper cutis tremula agitatione seu horrore, nec musculorum concussione seu rigore stipatur.

1. *Algor externus Froid de cause extérieure.*

Est ille quem patiuntur, qui frigido aëri, aquæ frigidaë, nivi diutius expositi sunt, & ea sensatio eò molestior est, 1°. quò magis inassuetus est homo, seu quò priùs calidior, mutatio promptior, constitutio sensibilior, educatio mollior 2°. Quò frigus intensius, ut quod à decimo gradu Thermometri Reaumuriani versus punctum congelationis accedit, & quò infra illud congelationis punctum ulterius descendit. 3°. Quò diutius frigori exponitur homo eò intensior dolor evadit, usquequò vel typhomania singularis vel sphacelus partis sensum auferant.

Calore vitali fluiditas sanguinis & musculorum, fibrarumque nervearum flexibilitas, permeabilitas conservantur: frigore verò, id est, particularum ignearum recessu fluida nostra coagulantur, fibræ omnes densatæ rigescunt, unde nervorum immeabilitas, musculorum inflexibilitas: hinc stasis circulationis in extremis par-

tibus ; quæ ut pote à corde remotiores citius frigore congelantur ; hæc fibrarum condensatio , vasorumque angustatio fit à proprio elatere quem non amplius sustinent aut cohibent fluida in minus spatium redacta , hinc verò fibrillarum nervearum rugæ , distractionesque inassuetæ , dolorificæ , punctoriæ , sensatioque intolerabilis. Si frigus illud intensum etiam ad interiora serpat sanguinemque in majusculis vasis figat , mors accedit , secus verò , febris accenditur , calor interiorum partium augetur , vicinia partis congelatæ inflammatur , pars congelata livescit , regelascit , putrescit , sphacelo corripitur , à sanâ separatur. Si eousque non processerit frigus & auxilia debita adhibita fuerint , saltem pars oedematosa remanet , tendines flexilitatem aut mobilitatem suam vix recuperant , & nervi sensu suo ferè orbantur.

Notum est à regelatione promptiori maximum sphaceli periculum imminere , quod ut avertatur , per gradus illa debet excitari frictione partis cum ipsa nive vel aquâ frigidulâ , deinde cum tepidâ , immersione intra finum equinum , & sic successivè. Vide *Sphacelum à gelu*.

Millena incommoda patiuntur milites à frigore , ut catarrhos , rheumata , rheumatismos , perniones , sphacelum , surditatem , febres varias , de quorum prophylaxi legi meretur medicina militaris D. de Mezeray , tom. 1. art. 14. ad 20.

2. *Algor internus ; froid intérieur.*

Est ille qui à principio interno procedit , ut ab accessu febrili potissimum quartanæ , à paroxysmo tritæophiæ algidæ , catarrhalis ; à catarrho ipsomet , ab auriginis præludio , ab ischuriâ , cum urina sanguini remiscetur , quod facile fit per

per refluxum ejus à pelvi in venulas emulgentes ut vidi lac & atramentum in eas transeuntia, &c. à paroxysmo Amphimerinæ hæcticæ, phthiſeos aliorumque morborum quos suppuratio fovet.

In illis verò summis frigoribus non deest periculum, quippe qui intermittenti succumbunt v. g. durante frigore moriuntur, pulsus evadit contractus, intermittens, facies albet, pallet, labia livescunt, tremor occupat artus, ita ut quandoque præ dyspnœâ & maxillarum trismo vix quidquam ægri deglutire valeant; hinc summa angustia, urgens periculum, nisi cito succurrant adstantes, quæ auxilia ut omnibus notissima, ita & certissima, scilicet æger in lectulo apprimè calefacto reponatur, sufficienter tegatur linteis siccis calidissimis; vasa excalefactoria pedibus apponantur, intus vinum calidum, theriaca, confectio de hyacintho, aqua cinnamomi similiaque usurpentur; similibus auxiliis qui ex aquâ frigidâ extracti pro mortuis habebantur, excitati sunt. Vide *Asphyxiam immerforum*. His etiam plurimi homines frigore interno penè extincti reviviscunt.

X. Ardor; *Chaleur excessive*. Græcis *Diacausis* & *Cauma*. Anglis *Heat*.

Est molesta illa sensatio omnibus cognita quæ à partium ignearum majori actione in nobis excitatur.

Calor hominis sani est hyemè 27. grad. in thermometro Reaumurii, æstate ad 30um. gradum ascendit, ardor itaque eò major est, quò calor altiùs progreditur, ut ad 35um. 38um. ultra verò partes comburuntur, destruuntur organa, fit escharra seu sphacelus siccus, fluida exsiccantur,

vasa coarctantur , fibræ corrugantur , sensus , motusque partis amittitur : infra verò 35um. gradum fluida rarescunt unâ circiter ducentesimâ nativi voluminis parte , vasa pari passu diducuntur , pars rubet , dolet , intolerabili rosionis , punctiōnis , ustionis sensatione divexatur.

1. *Ardor externus , chaleur externe.*

Ea est species quæ à corpore calido extus admoto dependet, ut ab aëre fervido , insolatione , hypocauſto , igne aperto , aquâ , lixivio , oleo , ardentibus. Ille verò ardor vel toti corpori vel parti tantum applicatur ; ex aëre calidiori rubet cutis , turgidulæ evadunt venæ , cephalalgia , asthenia , anorexia , lassitudo , agrypnia , sitis , hæmorrhagia narium , urinæ rubræ , paucæ ; sudor copiosus , dyspnœa , orthopnœa , cardialgiæ , syncopes , alique morbi oriuntur. Ex calore nimio parti applicato erythema , phlyctænæ , ambustio ; ea verò phœnomena ut pro gradu caloris diversa sunt , ita diversam medelam exigunt.

In genere quamdiù nulla labes organica parti fuit iniusta, & ardor tantum est curandus , remotis , si fieri possit , causis externis , frigida actualia sunt usurpanda , potu , lotu , fotu aqueo , item potentialia intus adhibenda , ut acida , nitrosa , diluentia. Huc pertinent ptisanæ de succo limonum , aurantiorum , syrupi granatorum , berberidis , ribesii , nymphææ , emulsiones ex hordeo , feminibus peponis , cucurbitæ , ptisanæ , aquæ acidulatæ cum acido sulphuris , salis marini & similibus.

Si pars laboret erythemate , ambustione , videantur horum vitiorum curæ.

2. *Ardor internus ; ardeur de cause interne.*

MORBORUM, CLASSIS VII. 51

Ea est species quæ tertianas biliosas, tritaëphiam, caustum, phlegmasiasque bene multas comitatur, ut erysipelas, pleuritidem, phrenitidem; cujus theoriam & praxim hisce in classibus inquiras. Hinc pendent agrypnia, anxietas, dyspnœa, lassitudo, polydipsia, cacurema rubra, seu urinæ rubræ, paucæ.

Gradus autem caloris maximi thermometro teste in corpore etiam febriente vix ad 34um . affurgit: aquæ Balerucanæ cum calent ad 42um . cito erysipelas partibus immerfis conciliant, nec ultra pauca minuta tolerari queunt. Maximus calor atmosphæræ apud nos anno 1746. & 1762. affurrexit mense julio pomeridianis horis ad gradum 30um . hic est gradus caloris sanguinis in vulgari æstate; quidam asserunt ad 38um . gradum eum ascendisse apud Guineenses; verum meritò id in dubium revocat Ducrestius in thermometricis versatissimus; calor autem sanguinis hyeme ad 28um . circiter gradum ascendit.

ORDO SECUNDUS.

DOLORES CAPITIS.

SUNT illi qui potissimum capitis hanc vel illam partem afficiunt, ut calvariâ, oculos, aures, dentes, seu maxillas, citra febrem, convulsionemve, nisi dolores pro horum morborum accidentibus, non verò morbis, ut aiunt, essentialibus habeantur.

Hi morbi apud nos generico nomine *mala* vocantur, ut *mal à la tête*, *mal aux yeux*, *mal aux*

dents, &c. *Rheumatismi* vocantur à Frider. Hoffmanno.

Rarò illi morbi ægrum in lecto detinent, quia pars tantum non verò totum corpus afficitur, nisi dolor sit vehemens, & astheniam inducat; in paroxysmis est adipisia, anorexia, anaphrodisia, aliaque symptomata ejusdem ordinis, quod de omnibus doloribus dictum puta; accedit etiam agrypnia, moeror, anxietas, morositas, si pertinacius sæviant hi dolores; si verò leviores sint, non rarò superveniente gravi negotio vel pathemate animi insolito, dolor evanescit vel feriatur. Omnes dolores partium internarum sæpius ad partes externas referuntur, & horum idea ut ut vivida, est satis confusa quoad locum, ut sæpè hæreant ægri in determinandâ præcisè sede doloris.

Principium horumce morborum frequentissimum est infarctus vasorum aut congestio sanguinis, vel lymphæ in parte affectâ; ille infarctus est vel simplex vel phlogisticus, fit à sanguine puro vel à sanguine vitioso, ut lymphâ acri, rheumatismali, arthriticâ, syphiliticâ, vel fovetur à carie, ulcere, exostosi, luxatione, fracturâ.

Dolores sunt vel idiopathici vel sympathici. *Idiopathici* sunt illi quorum principium materiale, seu materies morbifica censetur in eâdem parte ac ea quæ dolet, ut cephalalgia à plethorâ vasorum cerebri, meningum, &c. Dolores *sympathici* sunt illi quorum materies morbifica vel principium evidens est, in uno loco, dum dolor est in altero, ut cephalalgia; quæ tribuitur saburræ ventriculi, sanguini in utero hærenti.

Falsum autem est dolores sympathicos tri-

buendos esse ulli causæ, quæ sit remota à parte dolente, seu falsum est ullam causam agere ubi non est: ergo errant qui causam cephalalgiae v. g. stomachicæ in stomacho reponunt: verum quidem est sæpè fieri ut emetico præscripto illa cephalalgia evanescat; verum inde non sequitur ejus causam fuisse in stomacho, dubium est num sanguis inspissans & vasa meningum vel cerebri infarciens sit incusandus; num verò inspissatus fuerit ob plethoram, ob saburram, inquirendum restat. Esto fuerit inspissatus à saburra è stomacho in sanguinis massam transfusâ, illa cephalalgia optimè discutietur & præcavebitur usu emetici, licet principium proximum hujus referatur ad caput, quò dolor etiam refertur. Commotio enim ab emetico facta potest sanguinem in ipso capite discutere, & saburrâ eliminatâ futuri dolores simul præcaveri possunt. Qui itaque morbi juxta quosdam sunt sympathici, juxta alios diversâ theoriâ imbutos idiopathici sunt; arbitraria est itaque illa morborum divisio, & à theoriâ dependens sæpiùs erroneâ.

Dolores interni gravativi capitis, aurium, oculorum, non rarò pendent ab infarctu quem narcotica adaugent, nedum minuant; licet enim narcotica sanguinem resolvant & fluxiliorem faciant, interea cum morbi hujus solutio pendeat potissimum à vi systalticâ vasorum & contractione meningum, quæ humores congestos exprimat, cumque narcotica utrumque naturæ conatum supprimant, ex usu narcoticorum infarctus non rarò crescit & cephalalgiam sequitur sopor, delirium, aliudve malum ipso dolore periculosius; ergò cautè illis utendum in simili casu, nec non apud epilepticos, vetulos, paraly-

ticos, similesque ægros in soporem facile delapsuros.

Docet etiam experientia narcotica, topica, quæ in aliis partibus à capite diffitis tuto usurpantur, non sine quodam periculo oculis, auribus internis, seu origini nervorum propiùs admove-ri; sic folia daturæ oculis admota mydriasmum, & amaurosim excitare valent, adeoque non nisi cum cautela illis in simili casu utendum est.

XI. Cephalalgia, *Mal à la tête. Carebaria Gorraei definit. med. Gravedo capitis ejusdem. Capiplenum. Baglivii. Ecplexis Hippocr. Etourdissement; Dolor cephalicus Frid. Hofmanni. Dolor capitis. Sen- nerti.*

Est capitis gravitas vel sensatio molesta, quæ refert caput interius distensum turgidum & quasi gravatum.

Verosimile est hujus causam esse infarctum ipsius corticis cerebri, qui licet resectus dolorem acutum non inferat, sensum tamen obscurum obtinet, maximè cum ejus vasa quocumque modo distenduntur & turgent.

Si sedes morbi foret accuratis signis cognita, ex illâ posset distingui cephalæa & hemicrania à cephalalgia; cephalæa etenim utpote dolore tensivo vivido stipata membranas afficeret, tum extra tum intra cranium positas: hemicrania verò sinibus frontalibus magis infideret vel locis à sympathico parvo nervos accipientibus.

I. *Cephalalgia plethorica. Ecplexis Hippocratis, étourdissement.*

Dolor capitis à plethora oriundus cognoscitur ex signis generalibus plethoræ, stipatur pulsu raro, semper enim observavi in gravibus capitis doloribus pulsum rarefcere, nec semper facies est rubicunda, ut dùm plethora alias partes afficit, sæpiùs in gravi cephalalgia pallescit, gravitas ad frontem est notabilis, cum difficultate cogitandi, distinctè ratiocinandi, reminiscendi. Videtur esse conamen naturæ ad hæmorrhagiam narium excitandam, in quem finem meningibus & vasis sanguiferis contractis, ea urget sanguinem versus vasa excretoria narium, & reapse superveniente sufficienti hæmorrhagiâ, hic dolor evanescit: crescente infarctu vertiginosus aut somnolentus evadit æger: præcessere non rarò dapes uberiores, vini potus copiosior, somnus pomeridianus, similiaque errata, vel molem directè augentia, vel excretionum consuetarum suppressiones eam indirectè augentes. Hujus varietates sunt

2. *Cephalalgia catamenialis.*

Ea est quæ ob catameniorum suppressionem vel emanationem mulieribus periodicè & circiter quolibet mense supervenit; atque catameniorum fluxu sedatur vel evanescit. In curatione habenda est hujus principii ratio, seu extra paroxysmum medicamina auxiliaque diætetica & gymnastica, quæ hunc fluxum restituunt, sunt adhibenda; in paroxysmo phlebotomia est eximium remedium.

3. *Cephalalgia Hæmorrhoidalis* Hippocr. 5. epidem. Wallef. 491.

Altera est plethoricæ varietas quæ à conatu hæmorrhoidali dependet, cum scilicet plethorici evadunt hæmorrhoidarii, illi antè mariscarum

turgescientiam cephalalgiae gravativae sunt saepius obnoxii. Hoc aliquot dies perseverat cum vertiginosis motibus, idearum confusione, frontis gravitate, corporis torpore, alvi constipatione: praemissa phlebotomia, clysmata & deinde jussula sanguini diluendo & leviter incidendo apta conveniunt; extra paroxysmum balnea, semicupia, tempestate conveniente victus parcior, exercitium moderatum indicantur; sanguis enim crassitie, seu spissitudine peccat simul & quantitate.

4. *Cephalalgia stomachica Riverii, pr. de Dolore capitis. Bonet. Sepulchret. Tom. 1. pag. 12. obs. 11.*

Ea est quae à saburrâ in primis viis haerente fovetur, aut, ut ait Riverius, quae fit per consensum capitis cum stomacho; à saburrâ primarum viarum foveri dolorem capitis cognoscitur ex praegressis & concomitantibus, ex praegressâ crapulâ seu ciborum & potulentorum nimia ingestione, potissimum ex liquorum inebriantium abusu, nec non ex habituali stomachi debilitate, ratione cujus malè digeruntur alimenta; ex concomitantium numero sunt ructus, nausea, vomitio, ventriculi gravitas, cardialgia, pravus oris sapor; circa quod observandum vomitionem gravi cephalalgiae & hemicraniaë supervenire absque eo quod origo morbi sit in stomacho, ut patet ex vomitione quae supervenit fracto cranio. In hac specie cephalalgiae eximius est aphorismus Hippocratis 17. sect. 4. *si sit cibi fastidium, cardialgia, oris amaror & vertiginosa capitis gravitas, emetico opus est.* Quoties enim haec symptomata cephalalgiam comitantur, vomitio praestantissimum est remedium. Si tamen aliunde vetetur usus emetici, cathartica possunt licet minus tutò,

usurpari ; utrumque genus remedii præmissis præmittendis , ut phlebotomiâ , abstinentiâ , potu diluente , adhibeatur. Ea symptomata designant saburram inhærentem & latentem in ventriculo ; saburra enim cruda à recenti crapulâ orta non stipatur oris amarore , & vomitione spontaneâ sæpè tollitur , secus emeticis aut catharticis abigitur ; illa species sæpè cephalalgia febrili est adnexa , seu stomachica cum febrili sæpè conjungitur , ast diversæ sunt quoad principium.

5. *Cephalalgia febrilis.*

Est illa species quæ à sanguinis impetu febrili dependet , in quocumque febrium & phlegmasiarum ordine morbus certè frequentissimus , nisi symptoma placeat nuncupari ; quoties impetus sanguinis est solito major , toties pressio lateralis in vasa sanguifera crescit ; sed cum ratione astheniæ febrilis æger horizontaliter jacet , impetus cruoris in vasa capitis major est quàm cùm stamus ; ergo hac duplici de causâ pressio lateralis vasorum capitis major evadit ; hinc cephalalgia gravativa quæ vulgò ad frontem refertur.

Ea cephalalgia in febre acutâ cum urinâ tenui , pellucida phrenitidem , id est delirium portendit ; maximè si æruginosa vomunt ægri , & si cum surditate est pervigilium , ut docent Prorrhetica ; si dolor capitis vehemens in hoc casu subito delitescat , signum est delirium aut soporem accedere , quod si fiat sine causâ evidenti , ut à crisi , phlebotomiâ , &c. pessimum est.

6. *Cephalalgia pulsatilis.*

Est sensatio molestæ pulsationis in capite juxta tempora , quæ licet sit symptoma cephalalgia febrilis , quandoque sine dolore propriè dicto capitis observatur cum molesto pervigilio ; ita ut

ægri de hac pulsatione tantum conquerantur & de agrypniâ ; ea etenim pulsatio tunc maximè molesta est cùm æger jacet , & ad somnum se componit ; accidit autem ea pulsatio post magnas animi contentiones , studia nocturna , curas graves , nec non ob pergræcationes , maximè spirituosorum liquorum potationem , & quæcumque sanguini impetum majorem conciliant ; ægri distinctas & arteriarum pulsui synchronas pulsationes in temporibus percipiunt , quæ perceptio an ad tinnitum Bombum , an ad cephalalgiam magis referenda sit , ambiguum est. Pendet autem ex pulsatione arteriæ temporalis adversus canalem osseum , quem in cranii subingressu prætergreditur ; cùm enim canalis ille sit incurvus , & fluida velociter mota fortiùs agant in curvaturas oppositas , ibi cruor arteriam suam fortiùs impetit , cùm velociùs solito movetur ; fluida enim quæ velociter moventur ferè sequuntur solidorum leges , juxta quas vis percussione in plana opposita est , ut quadratum velocitatis ; cùm econtra fluida pacatè fluentia quoquo versum æqualiter premant , & liberè per canales fluentia in parietes eorum minimum agant , hoc symptoma fugax esse solet , si nullâ febre stipetur.

7. *Cephalalgia intermittens.*

Quotidiè , vel tertiâ quâque die etiam sine pulsûs frequentia horis præfixis ea species supervenit , & à veneno febris intermittentis fovetur , quod apprimè evincit curatio , quippe paucae doses kinkinae irritis cæteris omnibus remediis hanc brevi tollunt , ut aliquoties expertus sum.

8. *Cephalalgia gravidarum. Maux de tête des femmes enceintes.*

Quandoque gravidas vehemens divexat cepha-

lalgia circa frontem & oculos ; palpebrae difficulter attolluntur , imò quod pejus sopor accedit minimè levans ; huic gravi malo ex quo pejora metuenda sunt , illicò phlebotomiâ etiam repetitâ succurrendum est. Hic morbus sub graviditatis finem magis metuendus est , aortâ scilicet ab utero compressâ sanguis in supernis partibus retinetur , inde metuenda apoplexia, ecclampsia, &c.

9. *Cephalalgia inflammatoria* Manget. *Biblioth. pract.* tom. 1. pag. 1021. 1022. *Dolor capitis à meningum inflammatione* ab Heers. *Dolor capitis à phlegmone cerebri* , River. *obs. comm.* 21. Brasavoli *Comm. in Aphor.* 51. lib. 7.

Huc referantur etiam dolores capitis ab ictu , vulnere , contusione , fracturâ , similibusque principiis procatasticis , quæ cephalitidem , phrenitidem , ecclampsiam , aliosque gravissimos morbos deinde inducere solent , adeoque cura in morbis inflammatoriis & tractatibus chirurgicis est inquirenda.

10. *Cephalalgia catarrhalis.*

Ea duplex est ; vel enim est externa , id est , cutem ipsam tantum afficit , quæ duplici phœnomeno patet , scilicet cutis capillatæ rubedine & dolore tactum refugiente , quique etiam capillorum pectinatione exasperatur. Altera est altior & capsulam aponevroticam quâ involvitur cranium , afficit ; atque ut prior coryzâ , tussi , sternutatione se prodit , & maximè ex eo quod dolor tactu , frictione sedatur ; hic dolor quandoque est sævus & pertinax cum tinnitu , strabismo , visu duplicato prout in vicina organa serpit fluxio ; ac catarrhorum more ad quadraginta dies extenditur. Curatur phlebotomiâ unâ vel alterâ , deinde catharsi binâ , dùm interea potus theiformes ,

diæta mediocris, suffitus ex karabe, fumus salviæ, sacchari usti, similiaque in usum vocantur; cùm autem ab aëris frigiditate & humiditate procedat morbus, evidens est perspirationem tegumentis calidis, siccis, aëre calido, exercitio, potu calido esse revocandam; quod ratio capillitii densioris etiam præstat.

11. *Cephalalgia anemotropa* Georg. Hannæi, *Miscell. cur. Cephal. rara* Mangeti, *Bibliothec. Pract.*

Ea est quæ quoties flat ventus meridianus calidus & humidus, certos homines constanter afficit, & accedente vento boreali aut alio quovis evanescit; ad eam disponunt quæcumque cerebri vigorem imminuunt, ut studia immodica, curæ diuturnæ; quoties flat auster apud nos electrica vis ferè evanescit in aëre, ut docent observationes electricæ, inde fortè fit ut tonus cerebri laxetur, sanguis in eo congeratur, & hæc species perbellè sanatur illicò per electrificationem, quæ diversis artificiis excitatur. Datur altera quæ à vento boreali inducitur, qualem refert Hannæus.

An cephalalgia, quæ ab insolatione accidit, habeat symptomata specialia, aut curam specialem, ac proinde inter species fit recensenda, nondum mihi notum est; scio quidem in hoc casu soporem, imo asphyxiam quandoque accedere; scio etiam mulieres huic malo mederi solitas esse singulari artificio quod vocant solis à capite extractionem, apposito scilicet fronti cyatho inverso frigidâ pleno, verùm an hæc sufficiant dubito.

12. *Cephalalgia hysterica.*

Illa est diversissima ab hemicraniâ clavo, quippe partem magnam capitis sæpè occiput totum afficit cum sensu frigoris vehementis, quod quidem pro

MORBORUM, CLASSIS VII. 61

hysteriæ criterio haberi voluit Baglivius; sed hæc species ex signis genericis hysteriæ magis innotescit, fugax est, tremorem incutit, spasmodicas contractiones diversorum organorum, catameniorum emanationem; antihysterics tollitur.

13. *Cephalalgia Metallica* D. Doazan Doct. Med. Monspel.

Est species quæ potissimum figulis familiaris est, ex eo quod ad encaustum, quod vitreandis vasis suis adhibent, plumbum & diversa metalla terere, fundere, eorumque tum pulverem, tum vapores haurire consueverunt. Vide apud Lemery *Diction. des drogues* quænam sint metalla diversis encaustis componendis adhibenda. Illos autem incessunt 1°. dolor colli & occipitis pertinax, pressione non exacerbans 2°. Dolor gravativus totius capitis, frontis potissimum. 3°. Stupor mentis quasi soporosus.

Ille autem morbus curatur, ut rachialgia metallica, scilicet 1^a. die clyisma cum decocto colocynthidis, fennæ & similibus injicitur; 2°. trihorio post noctu bolus ex theriacâ præscribitur; 3°. manè sequenti sex grana tartari stibiati in duas doses divisa intra semihoram hauriuntur; vespere clyisma ex vini & olei ana unciis quatuor injicitur, dein alternis diebus catharticum validum ad tres vices iteratur, & sic ægri intra duodecim circiter dies sanantur.

XII. *Cephalæa*, *Douleur de tête*, *Cephalée*. *Crotaphus* Coel. Aureliani cap. 22.

Differt juxta Cælium Aurelianum à cephalalgia quod illa chronica sit, ista verò acuta seu brevi terminetur. *Cephalæa* scilicet morbus est

diuturnus dolor totius capitis, sed etiam vehemens qui à parvâ occasione vehementes habet exacerbationes, inde sequitur cephalæam gradu tantum non genere, à cephalalgia discrepare, & fortè fatius esset eas ambas unico generi inferere; utinam saltem si genus confusum sit, species dentur distinctæ. Cephalæam neoterici, stahlianique distinguunt in eo quod dolore non gravativo sed tensivo spastico stipetur, verum an hoc verum sit de omni specie non constat.

1. *Cephalæa syphilitica. Céphalée vérolique.* Mangeti *Bibliotheca pract. de dolore capitis.*

Ea præterquam quod signa syphilidis latentis, malè curatæ obtinet, & quòd noctu dùm æger lectulo incalescit, ferociat, nulla criteria propria obtinet: etenim vidi hanc speciem ita catarrhali affinem ut nisi hydrargyrosi cessisset, & noctu exacerbasset, pro catarrhali eam habuisssem. Vidi aliàs hanc speciem à biennio sævientem noctu exacerbantem, quam pro rheumaticâ medicus ordinarius habuerat, proindeque phlebotomias repetitas præscripserat, jusculaque edulcorantia, sed incassum, æger scilicet viru venereum celaverat, sanguis extractus erat ut in rheumatismo gelatinâ albâ crassâ obductus; cum demùm accersitus confessionem virus venerei extorsissem, adhibitâ hydrargyrosi æger convaluit, hæc species neglectâ exostoses cariesque cranii inducit.

2. *Cephalæa ab acrimoniâ.* Est quæ ab acrimoniâ humorum dependet.

Cephalalgia scorbutica. Boneti *in Sepulchr. Dolor cephalicus à materiâ salina.* Frid. Hofmanni; à scabie, guttâ rosaceâ repulsis ejusdem.

Cognoscitur ex victu prægresso, ex tempe-

ramento calido & ficco, à juvantibus scilicet lacticiis, aquis acidulis, balneis, & à lædentibus, ut calidis, acribus. Si acrimonia tanta sit ut ossa erodat, diploen corrumpat, ad terebrationem aliaque auxilia chirurgica deveniendum est.

3. *Cephalæa arthritica*. Musgrave cap. 14. hist.

7. Frider. Hofman. de dolore cephalico.

Vidi hanc speciem quotidie eadem horâ meridie recrudescentem adeò intolerabilem ut nihil magis; capite fortissimè vincto levabatur paululum; ea dolore ad pedes redeunte illicò evanescit, ut autem in pedes divertatur nihil est utilius epispasticis, inter quæ lavipedium ex aquâ calidissimâ aliquoties miros effectus præstitit; novi aliquot ægros eâ methodo sanatos.

4. *Cephalæa febricosa*. Vide Morton. Pyretolog. pag. 32. *Hemicrania à febre intermittenti latente*.

Dolorem capitis intolerabilem, certis statisque periodis quotidie utplurimum recrudescentem observavit Auctor, verum absque aliquo solemni algore, rigore, calore & sudore, qui sese alternatim excipiunt in legitimis intermittibus; urina verò multum tincta & contentis saturata speciem aquæ cum pulvere lateritio mixtæ semper præ se ferebat.

Morbum sæpè incassum frequenti phlebotomiâ, etiam è jugulari, epispasticis, cephalicis omnigenis, errhinis, masticatoriis, aggressus est Mortonus, eum verò auxit adhibitis emeticis, catharticis levioribus, chalybeatis, antiscorbuticis: donec tandem experienciâ didicisset usu copioso kinkinæ doloris hujus fomitem penitus posse subigi.

5. *Cephalæa Melancholica*, Ramazzinio *Hypochondriaca* dicta.

diuturnus dolor totius capitis, sed etiam vehemens qui à parvâ occasione vehementes habet exacerbationes, inde sequitur cephalæam gradu tantum non genere, à cephalalgia discrepare, & fortè fatius esset eas ambas unico generi inferere; utinam saltem si genus confusum sit, species dentur distinctæ. Cephalæam neoterici, stahlianique distinguunt in eo quod dolore non gravativo sed tensivo spastico stipetur, verum an hoc verum sit de omni specie non constat.

1. *Cephalæa syphilitica. Céphalée vérolique.* Mangeti *Bibliotheca pract. de dolore capitis.*

Ea præterquam quod signa syphilidis latentis, malè curatæ obtinet, & quòd noctu dum æger lectulo incalescit, ferociat, nulla criteria propria obtinet: etenim vidi hanc speciem ita catarrhali affinem ut nisi hydrargyrosi cessisset, & noctu exacerbasset, pro catarrhali eam habuissem. Vidi aliàs hanc speciem à biennio sævientem noctu exacerbantem, quam pro rheumaticâ medicus ordinarius habuerat, proindeque phlebotomias repetitas præscripserat, jusculaque edulcorantia, sed incassum, æger scilicet viru venereum celaverat, sanguis extractus erat ut in rheumatismo gelatinâ albâ crassâ obductus; cum demùm accersitus confessionem virus venerei extorsissem, adhibitâ hydrargyrosi æger convaluit, hæc species neglectâ exostoses cariesque cranii inducit.

2. *Cephalæa ab acrimonia.* Est quæ ab acrimoniâ humorum dependet.

Cephalalgia scorbutica. Boneti *in Sepulchr. Dolor cephalicus à materiâ salina.* Frid. Hofmanni; à scabie, guttâ rosaceâ repulsis ejusdem.

Cognoscitur ex victu prægresso, ex tempe-

ramento calido & ficco, à juvantibus scilicet lacticiis, aquis acidulis, balneis, & à lædentibus, ut calidis, acribus. Si acrimonia tanta sit ut ossa erodat, diploen corrumpat, ad terebrationem aliaque auxilia chirurgica deveniendum est.

3. *Cephalæa arthritica*. Musgrave cap. 14. hist.

7. Frider. Hofman. de dolore cephalico.

Vidi hanc speciem quotidie eadem horâ meridie recrudescentem adeò intolerabilem ut nihil magis; capite fortissimè vincto levabatur paululum; ea dolore ad pedes redeunte illicò evanescit, ut autem in pedes divertatur nihil est utilius epispasticis, inter quæ lavipedium ex aquâ calidissimâ aliquoties miros effectus præstitit; novi aliquot ægros eâ methodo sanatos.

4. *Cephalæa febricosa*. Vide Morton. Pyretolog. pag. 32. *Hemicrania à febre intermittenti latente*.

Dolorem capitis intolerabilem, certis statisque periodis quotidie utplurimum recrudescentem observavit Auctor, verum absque aliquo solemni algore, rigore, calore & sudore, qui sese alternatim excipiunt in legitimis intermittentibus; urina verò multum tincta & contentis saturata speciem aquæ cum pulvere lateritio mixtæ semper præ se ferebat.

Morbum sæpè incassum frequenti phlebotomiâ, etiam è jugulari, epispasticis, cephalicis omnigenis, errhinis, masticatoriis, aggressus est Mortonus, eum verò auxit adhibitis emeticis, catharticis levioribus, chalybeatis, antiscorbuticis: donec tandem experienciâ didicisset usu copioso kinkinæ doloris hujus fomitem penitus posse subigi.

5. *Cephalæa Melancholica*, Ramazzinio *Hypochondriaca* dicta.

Est ea species quæ sanguinis viscositati, lentiorique tribuitur, quæ ut plurimum mitis, sed diuturna ferè continua est, cum animi mœrore, solitudinis amore, & non rarò puellis ob latens matrimonii desiderium, vel aliud pathema, viris ab ærumnâ, curis, studiis immodicis supervenit; valdè affinis est cum specie quàm suppressio catameniorum & hæmorrhoidum fovet. Ast peculiariter exigit diluentia, rusticationem, venationem, quæcumque diversitatem & hilaritatem idearum valent excitare, æstate verò balnea, aquas acidulas, &c.

6. *Cephalæa Polonica*, Stabel *histor.* 5. & 6. *plicæ Polonicæ*.

Est ea quæ à plicæ Polonicæ retentione, vel capillitii plicosi resectione ortum ducit, quæque atrox est ac cariem cranio infert.

7. *Cephalæa serosa*, Mangeti *Biblioth. prætic. de dolore capitis* Tom. 1. Boneti *sepulchret.* Tom. 1. Fabricii Hildani *centur.* 3. *obs.* 20.

Numerosæ prostant observationes hujus speciei quam tribuunt sero in diversis cerebri partibus collecto; an verò illud principium incusant quia cadaverum dissectio hoc serum adesse docuit, certè non valet consequentia; an quia hydrotica, diurètica, vesicatoria, fetacea profuerunt? inde non certò deduci potest morbum à sero profluxisse, cum aliunde serum stupori, gravitati, sopori potius inducendis par videatur, quàm vividis doloribus excitandis, nisi aliquis sit infarctus phlogodeus, ut in catarrhali cephalæa.

XIII. Hemicrania, *migraine*. *Clou*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma dolor est in alterutro capitis latere potissimum ad tempora, frontem, juxta oculos, isque vehemens, sæpè periodicus.

Differt à cephalæâ ex eo quòd ejus sedes non est in encephalo, nec in calvariæ parte quæ immediate cerebrum tegit, sed in sinubus frontilibus, orbitâ oculorum, ita ut vel oculi globus vehementer afficiatur tractione, lacrymatione, vel æger naris obstructione, coryzâ, similive sinuum frontaliu læsione laboret ut plurimum, aut in loco, quem clavus aut pollex tegeret, terminetur affectus, quod in cephalæâ non accidit.

1. *Hemicrania ocularis*.

Ea est quæ pendet ab oculi suppuratione, synchyfi, inflammatione internâ.

In illâ dolor est constans, tensivus in parte superiori orbitæ alterutrius oculi cum visûs læsione notabili.

Sunt autem plurimi oculorum morbi quos ea comitatur, sequiturve, & in quibus ille dolor sæpè est præcipuum symptoma, & 1°. quidem cataractæ purulentæ, & cataractæ à synchyfi. 2°. Amblyopiæ hydrophthalmicæ. 3°. Amauroseos à synchyfi. 4°. Ophthalmiæ choroidæ, uveæ; ab elcomate, & sæpè sequitur extractionem cataractæ, oculi ipsius evacuationem, atque non rarò ad mortem usque ægrum divexat; si verò ægrum orbem uno oculo dimittat, anno sequenti alterum oculum aggreditur. Si sit Diapyesis seu puris collectio in camerâ posticâ, puris

emissio potest dolorem sanare ; si sit synchysis ; suadet Saintyves ipsius oculi extractionem ; servet nos Deus immunes à morbo & à remedio.

Sola observatio potest evincere hemicranias immanes pendere à vitio partium remotarum , & quoniam Medici specierum morborum doctrinam parvi faciunt , inde incidunt in errores ægris perniciosos ; sic pro rheumatismo plures Medici curabant hemicranias odontalgicas , quæ demùm illicò dentibus cariosis avulsis à Fauchartio evanuerunt , nec amplius rediere.

2. *Hemicrania odontalgica* Fauchart. 2. 3. & 4. *observat. pag. 413.*

Ea est quæ principium suum habet in dente carioso , ac nervis pedem anserinum constituentibus , cujus curationem ex dentis avulsione , vel ex nervi affecti ambustione expectata , qualem tradidimus inter Trismi species : mira quidem sympathiæ species , quippe utut principium in nervis dentium existat , non rarò solum caput juxta oculos dolet , quo dolore ineunte , vel remittente odontalgia apparet. Succus porri in aurem infusus dolorem sublevare dicitur ; nisi omnes carioli dentes avellantur , hemicrania permanet , & ad plures menses ac annos quandoque perseverat.

3. *Hemicrania sinûs.*

Est ea quæ ab alterutro sinu frontali obstructo dependet , dolor est perseverans , diuturnus in imâ parte frontis supra orbitam , naris ejusdem lateris est sicca , oculus vel ruber vel lacrymosus cùm dolor exacerbat : hujus verò varietates sunt 1°. à vermibus vel larvis muscarum intra sinum latitantibus. *Vide Fernel. 5. Pathol. cap. 7. Rolfincium de capitis dolore. Sepulchre-*

MORBORUM, CLASSIS VII. 67

tum *tom. 1. pag. 67.* Cognoscitur ex pruritu & vertiginoso affectu conjunctis; huic speciei frequenter obnoxiae sunt caprae & oves, unde vertiginosae evadunt. 2°. A sanguinis impetu critico & errore hæmorrhagiæ narium. Monialis bis hunc morbum cum febre acutâ passa est, primâ vice hæmorrhagia narium quam Medicus ex pulsu nasali prædixerat eam liberavit; alterâ vice eadem symptomata, idem pulsus, sed naris sicca fuit, & nihil sanguinis ex eâ effluxit. Febre sanatâ dolor immanis in orbitâ permanfit. Consultus cum Ill. D. Chaptal non dubitavimus quin sanguis in sinu clauso collectus huic ansam præberet, & trepanum sinui applicandum suavisimus. 3°. Dantur similes dolores à muco ibi collecto imò indurato & in calculos converso; calculi alii per nares anticas rejecti fidem faciunt. Sepulchret. *appendic. pag. 62. tom. 1.* alii per nares posticas; idem *ibidem pag. 61.* Acidulæ potatæ in hoc casu profuere; Fabric. Hildan. *centur. 5. obs. 1.*

4. *Hemicrania coryzæ.*

Sic dicta quia à coryzâ incipit & coryzâ ac alterius naris siccitate constanter stipatur; est dolor atrox periodicè sed rarò ut semel vel bis in anno revertens cum oculorum intra orbitam violentâ retractione, lacrymatione, quandoque visûs hebetudine, aliisque diris symptomatis, quique pendet ab infarctu sinuum frontalem: infarctus verò ille est à muco viscido & acri, saltem in sene; hunc morbum vidi sanatum duciis ex aquâ Bellilucanâ, & inde secuto fluxu viscoso è naribus.

Verum quænam sunt hemicraniae quæ curantur vesicatoriis, setaceis, similibusque remediis

pone caput applicatis? nonne sunt cephalææ ferrosæ?

5. *Hemicrania Hæmorrhoidalis* Heisteri; *Clavus hæmorrhoidalis*, *dissertat. ann. 1734. Helmstadii.*

Character. Dolor capitis fixus quasi à clavo premente vel terebrante, hæmorrhoidibus & catameniis, hæmorrhagiis narium suppressis superveniens, his restitutis sanandus.

Adest partis intumescencia, calor, rubor, ardoris sensus, agrypnia, pulsatio temporum, corporis lassitudo, urina rubra, spumans, pulsus durus, plenus.

Cura exigit sanguinis detractionem & dilutionem, fluxuum suppressorum restitutionem ad principium tollendum: hoc præstant phlebotomiæ pedis, dein hyrudines parti ipsi aut ano etiam applicatæ, diætâ diluens & refrigerans, medicamenta resolventia & temperantia, ut pulvis temperans Stahlî vel Heisteri ex matre perlarum cum nitri granis tribus, quatuorve, potiones temperantes ex lapide cancrorum, matre perlarum, aquâ rosarum, florum tiliæ, sambuci, cinnamomi cum syrupo violaceo: fomenta ex floribus chamæmeli, sambuci, millefolii & micâ panis, spiritu vini camphorato, &c. Cucurbitulam parti applicatam laudant naturæ curiosi; hyrudines P. Borellus; arteriotomiam Paræus, aquam frigidam nonnulli.

6. *Hemicrania Clavus. Le clou hystérique. Clavus hystericus* Sydenhami *de colica hystérica, process. integr. pag. 669. Raulin de vaporosis morbis pag. 258.*

Est dolor atrox perterebrans capitis in parte quam pollex vel ovum teget, clavi infixi sensationem referens cùm animi desperatione, pro-

stratione, sæpè delirio, hystericas, chloroticasque discrucians. Arabibus etiam *ovum* & *testa* dicitur, si paulò majus spatium occupet. Hic morbus atrox phlebotomiis incassum oppugnatur. Valet hic tantùm curatio eadem ac in gastrodyniâ hystericâ, scilicet serum lactis & laudanum.

7. *Hemicrania purulenta* Nicolai *decas observat. pag. 14* Argentorati, 1725.

Miles accepto ante triennium vulnere capitis cum fracturâ, sed dudum consolidato, ab hoc tempore laborabat cephalæâ immani, quæ omnes Medicorum & ipsius carnificis conatus eluserat, præscripto denique pulvere cinnabaris & nitri, emulsione & emplastro, facta est cum aliquali fragore sternutatio cum excretionem purulentæ materiæ tenacis sanguine interspersæ per nares integrum diem perdurante & ad quadrantem mensuræ accedente, quam subita doloris mitigatio & tandem plenaria sublatio subsecuta est, unde infert auctor sæpè medicamentis tribui effectus quos minimè præstant & fortunam esse Medicorum fabrum.

Est itaque ea species quæ à pure sinus frontales, maxillaresque replente deducenda est.

8. *Hemicrania ab insectis.*

Est ea quæ oritur à quodam insecto intra sinus frontales nidulante v. g. ab scolopendrâ, æstro nasali, vel larvis muscæ carnariæ, ab erucis, &c.

1°. Catharina Pnaferin quinquagenaria per annum fuit vexata dolore exquisito frontis versus latus dextrum, cujus locum pollex tegere poterat. Is dolor à somno tranquillo evigilantem, vel radiis solaribus expositam acrius discruciat; aderat pruritus narium earumque

ficcitas & obstructio ad partem dextram cum frequenti sternutamento, capitis obnubilatione, vertigine & palpebræ dextræ spasmo; exprofecta tetrum odorem ex ore exhalantem, reliquo tempore ructus acidus experiebatur.

Inspiravit tabaci pulverem, aquam Reginae Hungariæ: ex his repetitis secuta est mucii copiosa emunctio, & denique viva scolopendra bicornis expeditè currens, se in circulum convolvens, quindecim ex utraque parte aut plures pedes habens. Videtur scolopendra plana pedibus utrinque quindecim Faunæ Suecicæ 1263. 2°. Ab Eruca pilosâ intra finum frontalem latente Fabricius Hildanus *centur. 1. observ. 8.* observavit puerum hemicrania discruciatum. Vide iconem apud auctorem. Similem erucam pilosam medium digitum longam vidit è naribus ejectam Tulpius *lib. 4. observ. 12.*

In simili morbo D. Lindern Argentinensis observat dolorem ad occiput exporrigi, mucum è naribus extillare, à lacte calido in nares attracto levare, ab errhinis exacerbari, vomitoriis excussam esse erucam infernè flavam supernè fuscâ, punctis nigris notatam.

9. *Hemicrania Nephralgica* Baglivi *pag. 335. cap. 9. de fibra motrice.*

Observavit Baglivius hemicraniam in nephralgiâ ex eodem latere quo calculus dolorem creat cum pulsu ejusdem lateris parvo & depresso, quod deducit à dolorosâ oscillatione & contractione fibrarum communicatâ à renibus ad pericranium.

10. *Hemicrania Lunatica* P. Salii *cap. 10. ad Altomari praxim.*

Ea est quæ determinatè qualibet octavâ die

circiter, seu juxta quamlibet lunæ phasim ægros divexat. Tres vidit Auctor ægros, inter quos Dominicanus per tres annos & septem menses continuos quâlibet octavâ die lunæ, fermè eâdem horâ hemicraniam patiebatur cum ingenti & acuto dolore circa temporalem musculum, triginta circiter horas perseverante, quo tempore nec lumen aspicere, nec strepitum audire, nec etiam cibum gustare poterat sine manifestâ læsione; in intervallis sanissimus erat.

Meritò existimat Auctor à veneno intermittentis febris octavæ pendere hanc hemicraniam.

XIV. Ophtalmia. *Lippitudo* Celsi. *Pituita* Horatii. *Ophtalmoponia* Heisteri. *Oculorum inflammatio*, *Dolor oculorum* Sennerti; gallicè *ophtalmie*, *mal aux yeux*.

Ophtalmia Græcis ab *ophtalmos* oculus, quasi morbus ocularis.

Cognoscitur ex oculi dolore, rubore, intolerantiâ lucis & lacrymatione.

Dolor & lucis intolerantia sunt præcipua ophtalmiæ symptomata; rubedo in ophtalmiis externis tantum adest.

Dolor in oculis est proportionalis hujus organi sensibilitati, quæ maxima; quippe nulla pars sub pari volumine tot fila nervea recipit, quot oculus. Ille ex sex paribus nervorum fila mutuatur, & sensibilitas est nervorum quantitati intra datum spatium proportionalis, si par sit filorum nerveorum distractio.

Cùm ophtalmia est inflammatione stipata, quod in plurimis speciebus accidit, dolorem comitantur rubedo, calor, tensio, tumor, quo-

rum omnium causa est impetus cruoris in vasa sanguifera oculi. *Vide* theoriam inflammationis, Inde etiam nervorum distractio : verum dantur ophtalmiæ internæ quæ etiam in suppuratum abeunt, v. g. in crySTALLINO sine prægresso rubore ac tumore conspicuis, ut cum crySTALLINUS suppuratur ; ibique datur inflammatio lymphatica Boerhaavii.

Intolerantia lucis retinæ sensibilitatem adauctam esse probat, siue detur ejus infarctus phlogisticus, siue tensa sit nimium choroidea, ejusque expansio uvea, siue simul consentiat sclerotica ; in his omnibus casibus datur *myosis* seu pupillæ angustia huic lucis intolerantiæ proportionalis.

Illacrymatio uberior accidit propter dolorem oculi, ejusque ficcitatem & fervorem ; natura siquidem eo fine secretionem illam intendit ut lacrymarum fluento, si quid est peregrinum, everratur, ficcum humectetur, fervidum & acre temperetur ; nec alio modo intelligitur quare ab irritatione magis augeatur lacrymarum excretio quàm illarum per puncta lacrymalia resorptio, quod tamen ad epiphoram statuendam omninò necessarium est.

Differt à caligine, quia obscuratio visûs in ophtalmicis est libera ; si enim palpebras aperiant, clarè vident ; verum in caliginosis est obscuratio coacta quæ à voluntate superari non potest.

Ophtalmiæ externæ.

1. *Ophtalmia Taraxis*. *Taraxis* Aetii Pauli lib. 1. cap. 22. *Ophtalmia notha* Sennerti : *ophtalmia catarrhalis* Saintyves spec. 3.

MORBORUM, CLASSIS VII. 73

Ea species omnium levissima est, à nullo interno vitio præexistente fovetur, & tantum accidentaliter à principio procatarctico pendet, ut à fumo, vento, lectione immodicâ, oculorum labore in minutis aspiciendis, ex vapore coeparum, allii, pulvere &c.

Sanatur naturæ vel artis auxilio; natura scilicet pulverem aut myasma acre everrit, eluit, obortis lacrymis, dolorem sedat à luce ortum, clausis interdium palpebris; & naturæ imitatrix ars medica umbellam ex fericea telâ viridi prætendit, tenebras suadet, aquâ tepidâ oculum eluendum jubet, nec non abstinentioniam à principiis nocivis, ut lectione potissimum nocturnâ, à vento, sole. Si quid in oculos seu inter palpebram & oculum hæserit, diductâ palpebrâ interventu plumulæ vel frusti papyri illud extrahitur.

2. *Ophtalmia Trichiasis*, *Trichiaise* de St. Yves p. 98.

Trichiasis est directio ciliorum versus oculi globum.

Distychiasis est series duplicata pilorum in palpebræ internâ superficie.

Si pili ciliorum prælongi sub palpebris recondantur, nascitur ophtalmia, quæ eductis ciliis evanescit; verum cum cilia ob ulcuscula marginis palpebrarum intus enascuntur, ea acriter pungunt oculum, eumque inflammant, exulcerant, usquequò extirpata sint. Frustra rescantur hi pili, qui rigidiores deinde succrescent; eradicari debent figillatim interpositis pluribus diebus, & dein, ne novi succedant, sub debitis cautelis, lapide infernali locus unde extirpati sunt est comburendus, imò suadent quidam, ubi

74 G E N E R A E T S P E C I E S

nullum aliud est remedium, palpebræ marginem pilis onustam omninò refecare; de quibus vide Heisterum *Chirurg. cap. 47.* & Saintyves *cap. 8. pag. 98.*

3. *Ophthalmia tuberculosa.*

Pothia Geleni, à *pothe* præputium vel *potos* desiderium. Tubercula palpebris accreta sunt *hordeolum*, Gallis *orgeolet*, *envie*, quia creditur accidere illis, qui gravidæ desideranti quidpiam recusant. *Grando*, Græcis *Crite*, Gallis *grain de grêle* ob duritiem & pelluciditatem tuberculi, unde etiam *sclerophthalmia* Aetio dicitur, nec non aliis *Chalaza. Præputiolum* Cornarii.

Nascuntur scilicet in palpebrarum marginibus tumores rubri, duri, indolentes, aut parùm dolentes, qui veluti præputiolum phymosi affectum referunt.

Illa tubercula sunt emollienda ut resolvantur, si non resolvantur, sunt inflammanda aut adurenda ut suppurentur, vel sunt enucleanda, & demum cicatrix est inducenda, si sint verrucæ, atheromata, excrescentiæ, filo vinciri debent ut cadant, vel comburi, vel forcibus refecari.

Emolliuntur emplastro de mucilagine, de vigo, cum pauxillo saponis &c. comburuntur guttâ spiritûs salis armoniaci, vel quod promptius agit, acumine lapidis infernalis: enucleantur, refecantur forcibus; vinciuntur filo sericeo si verrucæ, excrescentiæ, petiolatæ sint. Curatur ulcusculum unguento diapompholygos.

Vide Boerhaavium de *Hordeolo*. Heister. *Chirurg. cap. 43. 44.*

4. *Ophthalmia Trachoma* P. *Æginetæ.*

Trachoma est aperitudo palpebræ in parte internâ.

Dasya vocatur, si sit herpetica; *Tylosis*, si callosa; *Sycosis* demùm, si pustulæ crassiores fuerint.

Differt à pforophthalmiâ ex eo quod pustulæ duræ miliares seu exiguæ palpebras intus, non verò globum oculi afficiant.

Epidemica fuit Romæ post terræ motum & quadragesimale jejunium. Baglivi & Teloni de terræ motu.

Cognoscitur ex sensu gravitatis in palpebris; accedunt dolores vividi, pruritus assidui, calor & rubor in canthis & conjunctivâ, ulcerosi videntur tarfi ex quibus lippitudo glutinosa fluit cum lacrymis rodentibus; noctu palpebræ agglutinantur.

Si inveterascit morbus, palpebra potissimum inferior invertitur, & cartilago tarsus dicta prominet instar arcus tumidi; excoriantur tarfi, & morbus vocatur à Boerhaavio *inflammatio excoriatoria palpebrarum*, hinc earum sequitur exulceratio, necnon pustulæ exiguæ miliares quandoque instar arenularum callosæ interiora palpebrarum obsident. Affectus hic contumax est & valdè incommodus: ægri de arenulâ in oculis pungente conqueruntur, nictando excoriationem recitant, &c.

Curatio mali recentis alia est quàm inveterati.

In recenti inflamatio sedanda maxime remediis internis, phlebotomiâ, catharsi, jusculis diureticis, balneis, necnon topicis.

Recipe bulbi liliorum unc. semiss. florum meliloti vel sambuci unc. i. croci scrupul. i. coque in aquâ; adde farinæ filiginæ q. s. & sal. armoniaci gr. vj.

Hoc cataplasmate linteis involuto, bis in die renovato, foveatur oculus donec palpebræ

prius tensæ jam laxæ & rugosæ evadant. Si ultra pergas, succedet epiphora sebacea, nisi astringentibus, ut rosis, malicorio, agrimonix foliis decoctis cum paucis mellis rosacei, utaris.

In inveterato morbo unguentum sequens palpebris est illiniendum.

Recipe sacchari saturni drachm. i. cerusæ albæ scrupul. iv. camphoræ gr. vj. cum pauxillo olei rosarum tere, dein adde unguenti de tuthiâ vel rosacei unc. i. inunge mane & vespere palpebras clausas: si non possit tolerari, ex butyro recenti, oleo ceræ & cerâ albâ fiat unguentum solum leniens.

Ulceratis & scabiosis palpebris Saintyvesius admovet collyrium ex hepatis antimonii drachm. ii. tuthiæ semi uncia, camphoræ semi drachmâ, caryophyllorum gr. xx. quæ infundantur per octiduum in aquarum euphrasix, feniculi, chelidonii magni & rutæ ana unciis iv. ter in die instilletur aqua illa in oculum; vespere unguentum de tuthiâ applicetur. Si hoc non succedat, lapide infernali urantur ulcuscula marginis palpebrarum cum cautelis debitis.

Si herpes tantum sit in palpebris, nec ulcus ullum evidens, sufficit quater in die collyrium ex salis saturni & salis ammoniaci ana gr. iv. in aquæ rosarum & plantaginis ana unc. iv.

5. *Ophthalmia sicca. Xerophthalmia* P. Æginetæ.

Ophthalmia angulos oculi afficiens Saintyves. *Spec. 5.*

Nullus tumor in palpebris, rubedo & pruritus tantum in tharxis, lacrymæ vix ullæ, palpebræ noctu agglutinantur, lux ab aquis reflexa vix toleratur; curatur facilius quam humida; interea est contumax & habitualis, quippe fovetur à lymphæ acrimoniâ, atque superveniente levi dysuriâ tanquam crisi sanatur,

metastasi factâ ex conjunctivâ in præputium.

Cura exigit phlebotomiam quæ sæpè sufficit; maximè verò præmissâ catharsi balnea per aliquot dies repetita succedunt. Jusculum refrigerans, vel serum lactis è balneo exeunti propinatur; noctu anodyna profunt, maximè puerulis observante Sydenhamo. Aquæ acidulæ per æstatem novem diebus potantur.

Topica quæ indicantur sunt collyria ex aquis rosarum, plantaginis, mucilagine psyllii, aqua spermatis ranarum, folia cydoniæ, petala rosarum; juvant etiam aqua vel solutio saturni, aut sal saturni magnâ aquæ copiâ dilutum, saccharum canthum &c. Saintyvesius verò præscribit collyrium ex aq. rosarum & plantaginis ana unciis ii. tuthiæ gr. xii. & spiritûs vini cochleari: foveatur oculus per diem hoc collyrio, vespere autem huic applicetur plumaceolum in decocto foliorum veronicæ, thymi & florum rosarum ex vino rubro intinctum; talleolæ pyri aut pomi sedant apprimè.

6. *Ophthalmia pustulosa* Saintyves. *Mal des yeux. pag. 183. Ophthalmie bourgeonnée.*

In hac specie fasciculi vasorum rubrorum ab interiori palpebræ tunicâ ad corneam usque excurrunt, & ad corneæ peripheriam pustula excitatur lentis magnitudine: si verò in corneâ ipsâ resideant pustulæ, ibi pure confecto, abscessus albedine se prodit.

Cura exigit solutionem aquæ divinæ in aquâ, modò pustulæ corneam non attingant: si verò eam attigerint, abscessusque efformaverint, ut abscessus aperiatur guttatim affundenda est aqua destillata camphoræ, & apertis pustulis ad solutionem lapidis divini recurrendum.

78 G E N E R A E T S P E C I E S

7. *Ophthalmia erysipelatoſa* Saintyves *ſpec. oſta-
va* pag. 184. rectius *herpetica* nominanda eſt; in
eâ ſcilicet præter conjunctivæ ruborem, palpe-
brarum tumorem cum doloribus oculi & capitis
intolerabilibus ſummoque calore exoriuntur cruſ-
tæ, & ſquamæ furfuraceæ in fronte, temporibus
& naſo, quibus ſanatis cicatricofæ remanent
partes. Morbus eſt pertinax & curatu difficilis.

Curatio exigit 1°. Fomentum ex aquâ florum
ſambuci cum decimâ parte ſpiritûs vini; 2°. ſeta-
ceum nuchæ applicabitur, præmiſſis phleboto-
miâ repetitâ & catharſi, necnon ad veſicato-
ria ſcapulis aut pone aures admovenda conſu-
giendum erit: propter dolores iteranda phlebo-
tomia, & narcotica in uſum vocanda ſunt.

8. *Ophthalmia humida*. Saintyves *ſpec. 2. Epiphora*
Galen. *introduc.* *Ophthalmia vera* Sennert.

Habitualis eſt ut ſicca, ſeu fomitem habet in
ſanguinis maſſâ, unde eſt pertinax. Cognoscitur
ex lacrymarum abundantia, & palpebrarum tu-
more circa tarſos, ac copioſa lippitudine: dolo-
res oculi lancinantes, lucis intolerantia, rube-
do interioris oculi, cum impoſſibilitate palpe-
bras diducendi; inde maculæ ſuccedunt in cor-
neâ; ſæpè apud pueros genæ à lacrymis exco-
riantur, naſus & labia ob ſitum declivem & in-
clinatum capitis intumeſcunt.

Cura exigit phlebotomiam è brachio, pede, ju-
gulo, necnon hyrudines oculi viciniæ admo-
tas tres vel quatuor, ſecundâ vel tertiâ die
catharticum vulgare ex ſennâ, mannâ, tamarindis;
quibus præmiſſis juſcula ex lactucâ, acetofâ,
endiviâ uſurpanda ſunt; noctu narcotica aſſu-
menda, veſicatorium amplum inter ſcapulas appli-
candum, vel in pueris aurium fluxus excitandus

MORBORUM, CLASSIS VII. 79

fovendus ut serum acre ab oculis revellatur ; catharsis etiam iteranda, & balnea domestica tunc in usum vocanda, nisi linguæ & stomachi status dissuadeant. Interea oculis collyria initio mitissima admovenda, nec conveniunt aquæ fœniculi, multò minùs aqua euphrasie quæ acrior est, sed pulpa pomi in lacte cocti, lac ipsum recens mulctum, mucilago seminum psyllii, cydoniæ, albumen ovi cum aqua rosarum, aut quod melius est, quia oculis non agglutinatur; albumen ovi cum pauxillo aluminis intrito inspissatum & linteo obvolutum; necnon albumen ovi ad duritiem cocti & transversim secti, quod aquâ rosarum, vel plantaginis irroratur; sedato fervore, aqua rosarum cum pauxillo aquæ Saturni, vel sacchari Saturni, potest admo- veri, aquæ fœniculi & rosarum ana uncia duæ cum sacchari Saturni gr. ii. fiat collyrium, vel cum trochisc. albi rhafis semi-drachmâ. Sedato dolore pulvis tuthiæ oculis noctu inspergi debet, ut palpebræ manè possint aperiri, secus lippitudo eas agglutinat.

Denique in inveteratâ hac ophtalmiâ vitriolum vel album, vel romanum debet eâ dosi in aquâ fontanâ dissolvi, quæ si gutta instilletur, vividum dolorem, sed momentaneum oculis inferat; sic scrupulus vitrioli in aquæ unciis sex cum sacchari drachmâ hunc effectum præstat; illud collyrium horâ somni debet instillari, nec oculus fasciis aut spleniolis aggravari; nunquam verò manè acria instillanda sunt, sed solummodo oculi aquâ tepidâ, aut aquâ rosarum foven- di, balneandi.

Sunt qui vitriolo addunt æruginis grana tria, aut qui vinum in quo moneta cuprea per noctem

80 G E N E R A E T S P E C I E S

infusa fit, adhibent, aut qui lapidem divinum in aquâ infundunt, & hujus guttulas oculis vespere instillant, quæ etiam collyria feliciter succedunt, modò balneis, phlebotomiis, jusculis sanguis edulcoratus fuerit.

9. *Ophthalmia scrophulosa.*

Illa infantibus scrophulosis familiaris est, eaque humida, cum palpebrarum marginibus tumidis; maximè lippitudine viscosâ obductis, conjunctivâ rubrâ, subtumidâ, lacrymis acribus; illi caput deorsum inclinant, nasum, labra, collum habent turgidula, subtumida, & leucomate sæpius cornea opacatur.

Principium morbi est lymphæ scrophulosa, viscida & acris, quæ debet dividi, attenuari, depurari. Hoc præstant cathartica iterata, præmissâ pilulâ ex aquilæ albæ granis duodecim: dein juscula aperientia quæ pauxillum limaturæ ferri, chinæ minutim sectæ & millépedum recipiant, præscribenda sunt, addito calendulæ sylvestris pugillo, aut aparines foliorum manipulo dimidio. Ptisana etiam convenit ex chinæ & radicum lapathi ana unciâ unâ, quæ bulliant in aquæ libris decem ad dimidii consumptionem. Sub finem coctionis adde summitatum cupressi pugillos tres, glycyrrhizæ drachmas duas, utatur pro potu ordinario. Dein utatur per triduum bolo qui recipiat æthiopis mineralis gr. xx. aut xxx. purgetur quartâ die; qui bolus cum sequenti catharsi post septimanam iteretur: si tempestas permittat, balnea etiam in hac specie faustè succedunt, atque quod cæteris præstat, est setaceum collo insitum per menses potissimum temperatos sustinendum.

Remedium Doctoris Hans Sloane hic apprimè
quadrat,

MORBORUM, CLASSIS VII. 81

quadrat, collyrium scilicet ex axungia viperina & tuthia paratum appposito simul amplo ad nucham vesicatorio: lactis autem usus minimè negligendus. Intereadum topica collyria ophtalmiæ humidæ in usum vocantur mixta cum resolventibus ex thymo, verbenâ & euphrasiâ depromptis, quæ initio morbi metu inflammationis minimè convenirent.

10. *Ophtalmia tenebricosa. Hydrophialmia* Græcis: Maitrejan *de l'extension du corps vitré*, 2. p. ch. 1. idem *Exophtalmia* chap. vi. part. 2. *Gutta serena* quibusdam.

1º. Dolet frons & oculus unus vel uterque: 2º. Dolore sedato vel recedente, bulbus oculi paulò major videtur & eminentior: 3º. Pupilla multò magis dilatata est, minusque ad solem coarctatur quàm in statu sano. 4º. Visus ita obscuratur, ut objecta vix distinguant, vix soli progredi queant ægri.

Oculi prominentia minùs sensibilis est, si oculi sint nigris iridibus præditi, præsertim si ambo sint affecti, magis sensibilis verò cum irides sunt cæruleæ vel albescentes, oculi maximè fissi; adhibitis auxiliis maxima horum pars visum recuperat, ita tamen ut non pristinam visus distinctionem & claritatem attingant.

Hic morbus frequentius accidit viris atrabilariis, mulieribus ab uno alterove mense gravidis, & ad partum perseverat, virginibus oppilatis quas per quatuor vel quinque menses affligit.

Sennertus hunc morbum descripsit *cap. 37. sect. 2. libr. 1.* dicens hunc cognosci, quod oculi planè clari appareant, nihilque vitii in eis advertatur, nisi quod pupilla nigrior & amplior appareat.

Hic morbus initio difficile distinguitur à cataractâ vulgari incipiente, necnon à cataractâ glaucomate, sed cùm nulla accedat crySTALLINI opacitas, atque dein visus aliquatenus restituatur, id ab aliis morbis distinguitur.

Principium verò synecticum hujus est moles vitrei increescens per fluxionem vel congestionem, unde pupillæ dilatatio, dolor, oculi intumescencia, retinæ pressio & visus obscuratio.

Curatio exigit phlebotomias initio repetitas ex brachio, collo, pede, imò arteriotomiam pro vehementiâ doloris & plethoræ gradu; deinceps serum evacuantia, ut vesicatoria nuchæ, pone aures apposita, imò cathartica sextâ quavis die repetenda; ptisanam ex falsæparillæ unciâ & Chinæ radicis semiuncia intra aquæ libras quatuor coctis ad quartæ partis consumptionem, cujus duo cyathi manè, duo vespere per quindecim dies propinantur. Topica verò vix ulla conveniunt nisi resolventia, quæ etiam parùm præstant.

Si fluxio hanc ophtalmiam excitans validior fuerit, & fluida acriora, oculus magis extrorsum protuberat, verè inflammatur, lancinat intus, dolores intolerabiles accedunt, rubor extus cum calore, imò febris acuta, agrypnia, palpebræ oculum tegere non valent & invertuntur, epiphora fervida, visus obscuratio, ac demum perfecta & insanabilis amaurosis accedit, atque suppuratis internis partibus, fit synchysis, seu dissolutio vitrei, dein fistulæ oculum perforantes, quæ omnia ad ophtalmiam internam referri debent.

II. *Ophtalmia syphilitica* Baglivi pag. 202.
Ophtalmia Gallica Zacuti prax. *Ophtalmie vénérienne* Saintyves spec. 10^a.

MORBORUM, CLASSIS VII. 83

Ophthalmia venerea Camerarii dissert. Tubingæ.

1734. Alois. Luifin. Leydæ 1727. p. 665.

Hanc dividit Autor in duas varietates, scilicet in metastaticam & symptomaticam; utraque à viru syphilidis venereæ dependet, & versus noctem ingravescit.

Symptomatica versus auroram remittit, nunquam in chemosim abit, materies morbifica in illâ non locum mutat, dolores sunt mitiores, & ea aufertur syphilide sanatâ, minusque periculi importat; in secundo syphilidis stadio observatur.

Metastatica ophtalmia non remittit circa auroram, abit semper in chemosim, materies morbifica in istâ sedem mutat, dolores acriores infert, non aufertur syphilide sanatâ, periculosior est.

Calorem, dolorem, ruborem in lecto crescere, hoc viru syphilidis venereæ tribuendum, necnon quod morbus vulgaribus remediis resistat. Ophtalmia metastatica ex tumore scleroticæ ejusque livore ac dolore acri & lancinante, depressâ quasi intra foveolam corneâ cognoscitur, necnon ex eo quod à repressâ gonorrhœâ per metastasim virus in oculum factam accedat; atque ut plurimum gonorrhœa prius insanabilis obortâ hac ophtalmiâ evanescat, & reciprocè gonorrhœâ obortâ, recedat. Ophtalmia venerea in genere curatur per hydrargyrosim, sed mercurius nunquam oculis est applicandus. Laudant alii decocta sudorifica, pilulas mercuriales intus sumendas. Monspeliî verò solus litus adhibetur. In metastaticâ præter hydrargyrosim expedit materiem virulentam in textu celluloso scleroticæ & palpebrarum collectam levibus incisionibus utriusque membranæ evacuare; exit autem ichor gonorrhœico persimilis, observante Ill. Nicolai

& Camerario. Illam scarificationem ineunte hydrargyrosi instituere fatius puto, quàm ipsi præmittere, ut docet Camerarius.

Humidæ & chemoseos valde similis est excepto quod in syphiliticâ conjunctiva est velut carnosâ & duriuscula; incipit à lippitudine seu epiphorâ sebaceâ ex albo flavescente, uberrimâ; omnibus remediis resistit præter antisymphilitica; sæpius à suppressâ intempestivè gonorrhoeâ post biduum supervenit. Chirurgus Monspeliensis decumbendo supra pulvinar ptyalismo syphilitici conspurcatum illam contraxit.

Curatio exigit virus syphilitici extinctionem, quam optimè præstant litus mercuriales ex pomata scilicet neapolitanâ, præmissis post phlebotomiam & catharsim viginti quinque, pluribusve balneis: suadet Saintyvesius panaceam mercurialem. Sume panaceæ mercurialis drachmam unam rhei pulverati drachmas tres, balsami copayvæ unciam semiss. misce, fiat opiata cujus dosis drachma una quotidie manè sumenda, purgetur æger quarto quoque die.

Recipe aquilæ albæ, gummi ammoniaci ana grana xv. trochiscorum alhandal. gr. v. syrupi florum persicorum q. s. fiat bolus.

Sed sæpius præstat cathartica vulgatissima in usum vocare.

12. *Ophthalmia chemosis* St. Yves *spec.* 9. & 13. *Chemosis* Aetii.

Oritur à principio externo, ut gravi oculi contusione, unde hyposphagma; vel ab operatione chirurgicâ in oculo institutâ, ut ab extractione cataractæ, operatione unguis, empyesis, &c. aut à principio interno, metastasi, catarrho gravi in subjectis cacochimicis.

MORBORUM, CLASSIS VII. 85

Character est intumescencia atro-rubra conjunctivæ cum depressione & obscuritate corneæ, quæ in foveâ latere videtur. Gravis est inflammatio cum doloribus diris oculi & capitis, sensu gravitatis supra orbitam, pervigilio, febre, pulsatione, palpebrarum intumescentiâ, occlusionem. Terminatur quandoque suppuratione oculi, unde immedicabilis cœcitas, saltem leucomata post se trahit, sanguis in patellâ crustâ coriaceâ obducitur.

Curatio. Nihil est præstantius initio repetitis ex brachio, pede, jugulo phlebotomiis; ipsis palpebris deinceps hyrudines aliquot admovendas quandoque suasi; alii ophtalmoxysm seu scarificationes oculi suadent, post duas tresve phlebotomias catharticum ex infusione foliorum fennæ ad drachmas duas, rhei drachmâ unâ, seminis lini, florum violarum, ana pugillo uno, mannæ unciis duabus vel tribus; alii fortius catharticum ex scammonio præscribunt, iterum ad phlebotomiam deveniendum est; noctu syrupus papaveris, aut laudanum somni conciliandi gratiâ debent præscribi, cum diætâ tenui refrigerante & humectante.

Interea oculus initio lacte tepido, sanguine pulli, pulpâ pomi in lacte cocti tepidâ foveri debet; exulent cataplasmata, quæ gravitate suâ noceant; infusum ex croco, semine lini, floribus malvæ sufficiat; ast post paucos dies resolventia in usum advocentur, ut vinum aut aqua vitæ cum aquâ fontanâ; imò si lividitas, dolorisque immutatio suadeant, aqua vitæ camphorata indicatur; imò Saintyves suadet spleniola madida vino intra quod folia roris marini, salviæ, hyssopi ad pug. i. infusa fuerint pro vini semilibrâ, nec

non, si detumescant palpebræ & conjunctiva, fiat collyrium ex aquæ foeniculi unciis duabus, & spiritûs vini camphorati uncia semisse, maximè si leucomata adfuerint. Interea potus sit resolvens, qui priùs erat leniens; potus resolvens fiat ex ptisanæ libris quatuor cum diaphoretici mineralis drachmâ unâ. Emplastrum vesicatorium scapulis applicetur, clysmatis alvus laxa servetur; juscûla ex pullo, seminibus frigidis, foliisque endiviæ, lactucæ, acetosæ, finito ptisanæ prioris usu, per decem dies usurpentur.

Si suppurationis signa adsint, Chirurgi opera est necessaria ad pus educendum, vulnusque sanandum; si verò synchysis vitrei supervenerit, oculus artificialis in nativi locum est aptandus, ut saltem vitetur deformitas.

13. *Ophthalmia choroideæ. Ophthalmie interne de la retine ou de la choroïde.*

Cognoscitur ex lucis intolerantiâ, pupillæ contractione, epiphorâ, cum vel sine conjunctivæ rubore, his adduntur dolores hemicraniiæ pertinentes.

Ea species ferè semper accidit nonâ die post operationem, quâ Daniel & Janin cataractam extrahunt circumcisâ corneâ, & quindecim circiter dies perseverat, atque ultimis diebus cum æger demum palpebras deducit, is omnia objecta tanquam nive conspersa videt. Si æger post aliquot ab hac operatione dies moriatur, inveniuntur vasa choroideæ rubra, infarcta, & quandoque vitreum in gelatinam puriformem mutatum.

Cùm producitur à principiis internis, eodem modo curanda est quo chemosis; ast versùs finem maximè conducit guttulas aquæ destillatæ camphoræ oculis instillare; factâ verò operatione vel

cataractæ vel empyefis vel unguis, sedatur inflammatio vel mucilagine educta per aquam rosarum ex seminibus psyllii, foenugræci, cydoniæ, vel collyrio albuminoso, id est, albumine ovi, cum aquâ rosaceâ ad spumescentiam conquassato, & supra manipulum lintei carpti expanso, quo fovetur oculus frigide statim ab operatione; ter in die repetendo; additâ fasciâ per biduum, quæ scilicet arceat vitrei ejectionem ex oculo, si tussis, nausea aut sternutatio supervenerint.

14. *Ophthalmia angularis. Ophthalmie angulaire, ou de l'angle nasal. Inflammatio lacrymalis. Carunculæ* St. Yves, pag. 50. 182. 203.

Est dolor aut pruritus cum tumore, quandoque rubore in cantho nasali; accedit epiphora puriformis, plura autem eaque distincta vitia hanc ophthalmiam excitant. 1°. Anchylops, de quo vide Epiphoram. 2°. Rhyas, vide etiam Epiphoram. 3°. Phlogosis carunculæ lacrymalis, ubi vasa sanguinea turgent ad corneam usque protensa, unde non rarò pannus succrescit, & in hoc casu vitrioli albi & iridis Florentinæ pulveratæ ana scrupulus unus infundatur in aquæ libra unâ, fiat collyrium.

15. *Ophthalmia cancrofa. Cancer des yeux. Cancer palpebrarum* St. Yves. Cap. VI.

Est illa species quæ palpebrarum tumore sæpius exulcerato, duro, lancinantique insignitur; huius quinque varietates observavit Auctor citatus, nec ullum aliud in oculis carcinoma vidit.

In primâ varietate tumor durus palpebræ superiori adnascitur cum sanguineis vasis ad basim turgidis & colore plumbeo præditis, doloribusque per intervalla lancinantibus. In secundâ porrum

oculi cantho nasali adhæret infra palpebrarum commissuram, illius porri radices altæ sunt, tegiturque vasis sanguineis in fasciculos granulatos distinctis, ex quibus vel levissimo attactu sanguis effluit; ille tumor ita pruriginosus est, ut à scalptu vix abstinere queat æger; unde citò ulcus cancrosum progerminat; hæc sola varietas sanabilis est liquore arcano quem sibi reservavit Saintyvesius.

In tertiâ varicosa sunt vasa sanguinea, & colore plumbeo, sine porro aut tumore antecedenti, sed in his tribus varietatibus successu temporis accedit exulceratio cum carnibus fungosis, quæ deinceps spontè absumptæ ulcus majus ac majus in cæteras faciei partes diffundendum relinquit.

In quartâ malum incipit ab epiphorâ seu lacrymis acribus carunculam lacrymalem exulcerantibus, & deinde palpebram inferiorem exedentibus, cujus oræ deinceps callosæ evadunt; hunc morbum quandoque præcessit lacrymalis fistula.

Quintam determinat non rarò ictus oculo inflictus, quo vasa contunduntur, sanguisque prius acrimoniâ propriâ cancris vitiatum alteratur, atque sic ulcus cancrosum & callosum subsequitur.

Hæ omnes varietates, excepta secunda, insana-biles sunt; cura verò palliativa exigit diætam lacteam, juscula refrigerantia, balnea, aquas acidulas; inter topica laudantur aqua spermatis ranarum, aqua solani hortensis, cum aliquot granis salis saturni & plumbi usti.

16. *Ophthalmia à synechiâ* Mauchartii, *Dissert. Vide D. Demours Observat. in act. Edimburg. T. 1. pag. 90.*

Synechia morbus est oculorum in quo uveæ

limbus corneæ adhæret, cum pupillæ distorsione, lucis intolerantiâ & nyctalopiâ.

Adhæret uvea corneæ tum quia prægressis vulneribus, ulceribus, aut fistulis corneæ, evacuatoque humore aqueo, vitreum pressioni scleroticæ cedens uveam extrorsum trudit, & sic uvea collapsæ corneæ, quam contingit, adhæret; tum quia ob decubitus pronum pondere suo uvea corneæ incumbit, maximè si tectis oculis, ut in ophtalmiâ & ulcere, illius uveæ motus cessaverit, qui hanc adhæsiorem impediret.

Symptomata partim ophtalmiatri visui patent, ut adhærentia uveæ cum cornea, unde hujus in parte saltem adhæsiõis immobilitas, nec non pupillæ figura mutata ex circulari in ovalem vel pyriformem, hinc impossibilitas pupillæ ad lucem meridianam coarctandæ; sed lux meridiana, si pupilla non angustetur, visum offuscat, inde nyctalopia; dolet etiam retina à visu lucis fortioris, inde intolerantia lucis, imò dolor, objecta valde lucida hinc expansa vel appendiculata videntur, atque retinæ vasis sanguiferis ob phlogosim turgidis, ægri muscas, vel aranearum telas præ oculis versantes vident, ut in suffusione myode.

Curatio. Alia est radicalis, alia palliativa. *Radicalis* obtinetur operatione chirurgicâ, quæ acu intra cameram anticam intrusâ perficitur; vide Mauchartium, *Dissert. de Synechia in disputationibus chirurgicis* Ill. Halleri.

Palliativa est vel opus naturæ, quæ maculâ opacâ corneæ ulcus subsequente vim lucis nimiam retundit. *Vide* D. Demours, *observat.* 3. pag. 111. Vel opus est artis, quæ, ubi aliud auxilium non suppetit, similem maculam corneæ inurit ope lapidis infernalis; sed præstat conservis vitri

colorati, virescentis, vel subcærulei jubar lucis moderari, vel cupulis metallicis in centro exiguum foramen habentibus & manu gestandis uti in meridianâ luce. *Vid. ill. Demours, ibidem.* Post operationem synechiæ æger supinus decumbat per aliquot dies, & oculum sæpius luci exponat, ut nova adhæsiō vitetur.

17. *Ophthalmia à lagophtalmo.*

Lagophtalmus est hiatus palpebrarum ex alterutrius retractione aut nativâ brevitate, gallicè, *œil de lièvre*. Sæpius vitium est in palpebrâ superiore & procedit à diversis principiis, ut ab ortu, ab strictione cutis.

Curatio exigit ut palpebræ elongatio omni ope procuretur frequenti tractione post emollitionem per iteratam unctionem ope olei, butyri, unguenti de althæâ; noctu emplastro glutinante deorsum trahatur palpebra superior, sursum prematur splenio & fasciis aptis inferior.

Si hæc diù usurpata non valeant, operatio instituatur scalpello, juxta directionem rugarum incisiones duæ vel tres parallelæ cuticulam dividant, dein tractæ palpebræ curatio adornetur.

18. *Ophthalmia ab elcomate* Mauchart. *de ulcere corneæ dissert.* 1742.

Elcomatis varietates sunt

Argema, ulcus occupans aliquam partem circuli corneæ externi, dimidiæ circiter lineæ latitudine cum rubore tunicæ conjunctivæ, corneæ verò albedine.

Botrium, latinè *fossula*, aut *annulus*, gallicè *la fossette*, est ulcus corneæ, exile, cavum, angustum, purum, sine sordibus purulentis aut crustosis, æquale capitulo aciculæ; si sit in laminis internis, datur *Gerontoxura*, succedit *Staphyloma*.

MORBORUM, CLASSIS VII. 91

Epicauma, *ulcere brûlant*; ulcus externum corneæ ut plurimum mediæ, impurum, sordidum, ardens, urensve, coloris cinericii, aliquando instar flocci lanæ, minus profundum quàm encauma.

Encauma, ulcus corneæ admodum ardens crustosum, sordidum & dysepuletum.

Cæloma, gallicè *encaveure*, ulcus cavum, rotundum, latius sed minus profundum bothrio, residens in illâ corneæ regione quæ iridi proxima est.

Elcidrion, ulceratio corneæ superficialis facta à quadam fluxione clarâ, subtili.

Principia sunt vulnera, contusiones, phlyctænæ, epiphora, ophtalmia, staphyloma, collyria acria, pustula variolosa in cachecticis, scrophulosis, syphiliticis; post cibum acrem, usum telescopiorum, lucubrationes, trichiasim, accedunt ophtalmia, lucis intolerantia, visus nebulosus, sensus arenulæ in oculo.

Indicationes sunt 1°. affluxum humorum arcere, ablatis ex oculo peregrinis; huc phlebotomia, catharsis, sanguinis depuratio.

2°. Ulcus mundificare, quod præstat lapis divinus Saintyvesii, qui paratur ex alumine, nitro, vitriolo cyprio in ollâ figulinâ fufis, dein addito pauxillo camphoræ hujus lapidis grana sex in aquæ cochlearibus aliquot solvuntur; adde sacchari drachmas duas, aquæ vitæ cochlear unum.

Acres, salinæ materies corriguntur tuthiâ, cretâ, gummi arabico, mucilagine, radice althææ, lacte, albumine ovi; absterfio fit ablutione frequenti ex decocto absynthii, hyperici, aquâ calcis, unguento de tuthiâ vel pulvere ex saccharo, radice iridis, aloe, offe sepiæ.

3°. Ulceris consolidatio exigit victum edulco-

92 G E N E R A E T S P E C I E S

rantem , lenem , decoctum ex agrimoniâ , veronicâ , symphito , hyperico , collyria ex cretâ , pompholige , bolo armenâ , myrrhâ , mastiche , oleum ovorum , albumen ovi.

Infunde in vino Hispanico caryophyllos, aloem, crocum metallorum, camphoram & tuthiam; dosis, guttula ter in die ulcusculo affusa. St. Yves.

19. *Ophtalmia ab ungue Mauchartii.*

Unguis, Græcis *onyx*; est abscessus inter lamellas corneæ; dicitur Saintyvesio *abscessus corneæ*, cap. 9.

Incipit ab ophtalmiâ chemosi, quæ magnâ cephalalgia, pervigilio, pondere supra orbitam, febre, pulsatione, caligine stipatur; ratione cephalalgiae, febris, &c. discrepat à leucomate Saintyvesii. Macula apparet subrotunda, alba, eminens, si sub epidermide corneæ pus lateat, in quo casu leve est malum; verum si inter profundas corneæ lamellas hæreat malum, gravius est; si in albuginea, ex solo tumore indicatur adesse.

Convenit paracenthesis, seueductio puris ope lanceolæ; sed sæpius pus effunditur in cameram, unde Hypopium Mauchartii. *Vide Caliginem.*

20. *Ophtalmia à corneæ fistula* D. Mauchart. *diff. de fistula corneæ.*

Cognoscitur visu, foramine scilicet corneam vel rectè, vel sinuosè perforante, oris callosis, oculi subsidentia propter effluxum continuum aquei humoris; visus obscuritas, rubedo oculorum à puris illapsu accedunt.

Curatur operatione chirurgicâ.

Sumatur aqua rosarum in qua tuthiæ frustum ignitum extinguatur, imbuatur hac aquâ sple-nium quo foveatur oculus. Veficatorium nuchæ applicetur, vinciatur per aliquot dies oculus

sanus; iusculis per hos dies utatur æger & supinus jaceat. Sic implebitur oculus humore aqueo: acus utrinque secans intra fistulam gyretur ad callos destruendos vel vulnus recentandum, affundatur guttula balsami, deligetur oculus.

21. *Ophtalmia phlyctenodes. Phlyctainæ* Auctorum. *Phlyctænæ corneæ* Sennert. *Phlyctides* etiam à *phlyzein*, fervere. *Pustulæ* Arabibus *Bothor*.

Sunt vesiculæ vel bullulæ grano milii æquales in cornea vel conjunctiva vulgo exortæ; quæ in conjunctiva, rubro vel atro circulo cinguntur; quæ in corneæ lamina extima sunt, nigricant; quæ profundius latent, albescunt. Dantur quandoque majores & solitariae avellanæ magnitudine observante Sennerto.

Definunt vel resolutione, quod optimum, vel ruptione ad interiora, vel ulcere externo, quod quandoque corneam latè rodit.

Curatio. Ut resolutio obtineatur auxilia ophtalmiæ generica sunt advocanda, ut phlebotomiæ, victus tenuis, fomenta emollientia, cathartica non sunt omittenda; fiat fots ex mucilagine feminum psyllii, cydoniæ, foenugræci, anadrachmis duabus, aquæ rosarum unciis duabus, florum sambuci uncia semiss. croci scrupulo semiss. Subfidente pustulâ, aut remissâ phlogosi, resolutio tentetur aquæ rosarum unciis duabus, aquæ euphrasiæ uncia sem. tuthiæ, opii ana scrupulo uno, vitrioli albi granis duobus; misce.

Convenit albumen, imo luteum ovi cum saccharo & croco; fomenta ex decocto meliloti, verbenæ, rutæ, rosarum rubrarum.

Si pustula remaneat, ea acu argenteâ pertundatur, & curetur ulcus, ut diximus dùm de caligine ab ungue vel ab elcomate.

22. *Ophthalmia uveæ.*

Illa ut plurimum accidit à cryſtallino ſuâ ſede dimoto in cataractâ mobili & in cameram anticam difficulter ingreſſo; unde cognoscitur ex ſignis cataractæ mobilis, ex diſtortione pupillæ, dolore inde ſubſequenti, ſine ullâ oculi rubedine. Accedit ſæpè ſynechia; curatur verò extractione cryſtallini per inciſionem corneæ, ſedatur decubitu conſtanter ſupino, ut ſynechia excitetur locusque amplior cryſtallino concedatur in camerâ ſecundâ.

X V. *Otalgia. Douleur d'oreille. Dolor & ſpasmus otalgicus* Frid. Hofmanni T. 2. à *Græco ous auris & algeia dolor.*

Morbus cujus præcipuum ſymptoma eſt dolor notabilis in aure.

Omnis dolor eſt proportionalis periculo ruptionis partium nervoſarum, & harum ſenſibilitati: omnis ruptio ſupponit vim applicatam vehementem reſpectivè ad tenacitatem partis, quæ vis eò efficacius agit, quo pars dividenda magis eſt tenſa, magisque tenuis: tenſio lintei, chartæ eſt neceſſaria ad hoc ut forcipibus ſcindantur; ſic rigiditas, ſiccitasque virgulti ad hoc ut frangatur; funiculi flexiles non poſſunt ſecari niſi priùs tendantur vel indurentur in loco ſecando. Cum itaque perioſteum auris internæ maximè verò labyrinthi ſit ſicciffimum, ab aëre contiguo maximè tenſum ſupra oſſa, atque ſimul tenuiffimum, eademque conditiones in myringâ, membranisque fenestellarum locum habeant, horum organorum dolorem forè vividiffimum cuique patet, ſi vis inſolita applicata fuerit, quæ eſt vel peregrina, ut infecta,

corpora illapfa ; vel indigena , ut vasorum fpasmus , inflammatio , offi- culorum luxatio , fuppuratio , &c. ea excitabit dolorem atrocio- rem quam in aliâ quavis parte , quippe nulla eft quæ exquisi- tiori fenfu , excepta fortè retinâ , & majori nerveo- rum filorum copiâ fit inftituta : ex dolore atroci de- lirium , pervigilium , convulfio , febris acuta , ar- tuum torpor, aliaque gravia accidentia fuborientur.

1. *Otalgia inflammatoria* Etmulleri. *Inflamma- tio aurium* Sennerti.

Cognofcitur ex calore , rubore ad auriculam & genas diffusis , dolore pulfatili , & pyrexia , sæpius acutâ , oxycoiâ , bombo , unde pervi- gilium , delirium , convulfio , fyncope , frigus ex- tremorum , & non rarò mors , fecus termina- tur vel refolutione , vel fuppuratione.

Differt à catarrhali per pulfationem & fervo- rem necnon pyrexiam acutiorẽ , atque ex præ- gressis principiis : juvenes graviora fymptomata incurrunt quàm fenes , conatus enim naturæ apud juvenes funt fortiores ; unde inflammatio inten- fior , intolerantia major.

Post feptimam diem fuppuratio accedens dolo- rem tollit & febrem , inde otirrhæa purulenta.

Curatur antiphlogifticis maturè adhibitis , inter quæ potiffima funt phlebotomia repetita , potus diluens , nitrofus , emulfionatus , cum decocto capitis papaveris , clysmata laxantia , fomenta emollientia ex decocto malvæ , radicis althææ , violarum , cataplasma de micâ panis cum lacte , & croco ; lac tepidum , oleum amygdalarum re- cens in meatum instillantur , renoven- tur , omnia acia ab Auctoribus Germanicis prædicata fugiantur ; narcotica extùs & intùs adhibeantur , cathartica mitiffima , fedato dolore , ufurpentur.

Huic morbo ansam præbent hæmorrhagiæ narium, catameniorum, hæmorroidum suppressio, plethora apud juvenes, metastasis in febribus, ictus, vulneraque temporum: ante septimum diem mortis est periculum. Si tumor retro aures, expectanda suppuratio; quæ intus fit melior quàm quæ extus, facta suppuratione dyse-cæa vel cophosis expectanda.

In otalgia ex ictu vel lapsu, qui saniem ex auribus fundunt, omnes pereunt. Riverii *obs.* 18. pag. 291.

2. *Otalgia verminosa.* Diar. medic. Vandermonde 1758. pag. 145.

Catelin dolebat aure ad furorem usque; Chirurgus Leautod Arelatenfis ex aure solerter extraxit vermes quinque pollicem longos, & quod incredibile prorsus, semipollicem latos, sine pure, vel cruore, in ductûs auditorii externi fundo latentes, unde illicò sanatus est. Hæc infecta erant nymphæ ex ovis à quodam insecto depositis oriundæ.

Exemplum paraphrosines phreneticæ à dolore atroci, æger enim insaniebat currens, clamans, & in Rhodanum mox sese projecturus.

3. *Otalgia catarrhalis* Etmulleri. *Zacuti praxis.*
Otalgia notha Nenteri.

Distinguitur ex procataceticis ut frigore, vento humido, frigidoque suscepto, auribus vel capite nudis, antea calentibus. Symptomata multò mitiora sunt, dolent viciniae auris, leviterque tument; coryza, tussis, angina sæpius comitantur; musculus salpingo-staphilinus sæpè dolet, unde Eustachianæ tubæ dolor, sæpè syrigmus, tubæ Eustachianæ distractio, sonorum intolerantia, paracusis, oxycoia.

Curatio ab unâ phlebotomiâ ordiatur, potus diaphoreticus,

diaphoreticus, aër calidus, fomenta exsiccantia, perspirationem juvantia, usurpentur; caput dera-
datur, vel pectinetur, & furfure exsiccetur; suffitus aromatici ex succino, olibano, saccharo
adhibeantur, narcotica intus non contemnantur, panis calidi mica auri applicetur; hyruidines au-
ribus admoveere suadet Aretæus.

Vesicam decocto florum malvæ, sambuci, me-
liloti, lacte plenam auribus applicandam suadet
Hofmannus.

Otalgiam cum hemicraniâ, dolore menti, pa-
lati & faucium à pluribus mensibus perseveran-
tem & à carioso dente dependentem videtis
sanatam illicò extractione dentis, apud Fauchart
obs. 4. pag. 408. in libro cui titulus: *Chirurgien
Dentiste.*

4. *Otalgia ab intrusis Jonstoni idea medic. Ab
insectis Jonstoni. A forficulis aliisque Ephem.
Natur. Curios. Wolckameri obs. 266.*

Dolorem viginti annos per intervalla perse-
verantem à forficulis aurem ingressis narrat Wol-
ckamerus. Alium à vermiculis ex aure in fron-
tem sub cute repentibus recenset; qui morbus
oleo juniperi in aurem instillato, & suffitu gum-
mi ammoniaci sanatus est. Eundem morbum
à vermiculis capite nigro donatis multipedis ob-
servavit Carol. Raygerus *collect. Academ. tom.
3. pag. 205.* vermes illi in aure geniti censeban-
tur ob ulcus præexistens. Decoctis vermifugis
cessit dolor.

A globulo vitreo in aurem immisso dolores
atroces cum diris accidentibus ortos narrat Fa-
bric. Hildanus; illi post octo annos extracto
globulo sanati sunt.

Exostosim in aure quam pro corpore pere-

grino habebant Chirurgi, per violentiam extrahere conantes, ægrum è medio sustulerunt.

A cerumine aurium acri factam otalgiam censent Duverneyus & Etmullerus, verum vix credibile est; à larvis insectorum meatui innatis otalgias recensitas vide apud Vandermonde, *Diar. Med. Febr. 1758. pag. 145.*

De retrahendis in aurem illapsis consulatur Heisteri *Chirug. Cap. 66.* Enecantur verò insecta oleis & decoctis amaris.

Turunda terebinthinæ intincta ad extrahenda corpuscula, aut insecta quædam à Tralliano suadet. Riverius pilos caninos in aurem immitti vult ad educendos pulices.

XV I. Odontalgia, *Mal aux dents. Odontagra* Heisteri *Praxis. Dolor dentium* Sennert. *Praxis. Rheumatismus odontalgicus* Frid. Hofmanni, T. 2.

Cognoscitur ex dolore distensivo, pulsatili, rodente, lancinante, aut alio quovis ad dentes relato cum pervigilio, quandoque maxillæ tumore, ptyalismo, &c. Sedes ejus est in nervo periostræum dentis internum perreptante, quandoque in periostræo dentis externo.

1. *Odontalgia cariosa. Vide* P. Fauchart *Chirurgien Dentiste, Tom. 1. Chap. 7.*

Ea est quæ à carie humida dentis procedit, sicca enim caries indolens est, caries vero humida est simplex, scorbutica, scrophulosa, syphilitica, &c. vel *interna* quæ vel radices vel dentis interiora corrodit, à principiis internis procedens; vel *externa*, quæ vel vitrum dentis, vel ejus collum occupat, à tartaro, ictu sæpius or-

tum ducens, quæque nisi ad cavum dentis penetraverit minus est sanatu difficilis quàm interna.

Hæc species ex signis cariei distinguitur, quæ in sensus sæpius incurrit, ast quandoque latet caries in dentium interstitiis, & tunc color dentis ipsam peritis denunciat, dentiscalpium, fetor, lancinatio ab aquâ frigida, aëre frigido intra os illapso, erosionis sensus, pertinacia morbi, sine magno gingivarum tumore, fistulæ in gingivis ortæ cum tumore circulari ad ejus orificium, puris exitus. Morbus ille à vigesimo quinto anno ad quinquagesimum est frequentior; caries dentibus posticis sæpius multo quam anticis insidet, potissimum verò serotinis, seu ultimis molaribus, color cariem internam declarans est quasi pellucidus, margaritæ instar, levis percussio ope dentiscalpii metallici dolorem renovat.

Inveteratæ huic speciei superveniunt epulides, abscessus alveoli caries, in paroxysmo febris, furor, delirium quandoque observantur.

Quatuor remediorum genera huic speciei conveniunt; omnium promptissimum & certissimum est dentis avulsio, in qua operatione peritiores sunt non rarò circumforanei balatrones, qui in hac exercitatissimi sunt. Alterum auxilium est cauterium actuale, seu ferri filiformis, prius dentis foramini aptati, deinde candentis repetita applicatio, quæ nervum illicò comburit & cariei progressum sistit. Tertium auxilium est olei cinnamomi & caryophyllorum guttula ope gossypii intra cariem immissa prius deterso cavo carioso; horum defectu oleum cadinum usurpari potest; ad præservationem verò juvat lamellis plumbeis tenuissimis, absente omninò odontalgia, cavum replere, modò sursum spectet foramen;

100 G E N E R A E T S P E C I E S

necnon ex suasu Fauchartii os quovis manè urina calida colluere, putidum quidem, ast expertum remedium in morbo, qui levi de causâ, si plures dentes cariosi sint, reviviscit.

2. *Odontalgia gravidarum.* Mauriceau, *de Morbis mulierum.* Fauchart. *cap. 14. pag. 202.*

Prægnantes nec non nutrices huic maximè sunt obnoxia, sive dentes cariosi sint, sive integri, & tanta est doloris vehementia, ut metus sit ne fetus, alumnusve, ratione febris quam mater patitur, morbum gravem contrahat; aliunde verò sunt mulieres quæ adeò exhorrescunt instrumenta chirurgica, ut illius horroris sequelæ possint esse ipsi fetui funestæ; summa itaque requiritur in Chirurgo prudentia & sapientia, quâ vel dolentem ad subeundam operationem inducat, nec eam nisi præ atrocitate & contumacia doloris indicetur, suscipiat.

In nutricibus quidem si dolor acerbissimus sit, dentem ut in cæteris hominibus avellere necessarium est, licet nulla sint cariei indicia; dolorem enim intolerabilem, & phlebotomiæ, laudano resistentem, illicò ablatum vidi, vel avulso, vel etiam fracto vi instrumenti dente sanissimo; phlebotomia autem apud prægnantes odontalgicas est primarium auxilium.

3. *Odontalgia catharrhalis* Juncker. *Fluxion sur la dent.*

Est ea species quæ à frigore suscepto, calente corpore, à perspiratione retentâ, sine carie, aut cum carie dentis, accedit; qui dolor intumescite genâ utplurimum mitescit; distinguitur ex prægressis, & ex eo quod non unus vel alter dens doleat, sed tota maxilla ejusdem lateris dolore, gingiva etiam tumore afficiatur, accedit

MORBORUM, CLASSIS VII. 101

& copiosus ptyalismus, præcessit quandoque frigus, adjunxit se tussis, sternutatio, angina, aliaque accedere symptomata catarrhi; dolor non ita est vehemens & perterebrans, ac in cariosâ, & tollitur phlebotomiâ unâ aut alterâ, collutione ex lacte & aquâ calidâ, diætâ sudorificâ, narcoticis, & sialagogis, ut fumo tabaci, masticatione radicis hellebori fetidi, emplastro ex resinâ taca-mahacâ, carannâ, oleo mastiches, & opio supra alutam temporibus admovendam extenso; pastilli etiam mastificantur facti ex pyretro, pipere, zingibere, semine staphysagriæ, caryophyllis, cinnamomo, vel simili quodam medicamine, quod pulveratum ope ceræ in globum pisiformem effingitur, vel purum in ore detinetur; nec negligendi panni lanei suffitu carabes, sacchari, thuris, &c. imbuti, & calidè genis admoti. Cùm dens cariem admisit, alterius dentis è latere opposito ipsi respondentis & paralleli caries anno sequenti venit expectanda.

Caries sicca nullo ferè fetore, nullo omninò dolore est stipata, nec progreditur multum, eam proinde ferro, nec igne attingendam esse putant periti.

4. *Odontalgia scorbutica* Eugaleni, *de Scorbuto*. Lind. *signa primæ periodi*. Fauchart. *Tom. I. pag. 266.*

Est pruritus gingivarum, cui succedit earum tumor, à levi tactu cruentatio, fetor, anhelitus; mox gingivæ atrorubrae, molles, spongiosæ, dein fungosæ, putridæ evadunt; præcessere faciei pallor & levis tumor, lassitudo, labiorum, carunculæ lacrymalis virescentia, genuum stupor & debilitas, aliaque scorbuti signa.

Dentes autem nigrescunt, gingivis denudan-

tur, mobiles evadunt, & facile ac sine dolore ut plurimum labuntur, accedit etiam non rarò dentium & ossis maxillaris caries cum fistulis, hæmorrhagiis, & præter pruritum quandoque intolerabilem, à quo mali labes incipit, dolores etiam vividi non rarò accedunt.

Præter remedia generalia interna hic maximè necessaria sunt & alia adhibenda topica ac 1°. quidem ad prophylaxim post quemlibet pastum colluendum est os aquâ cinnamomi hordeati; alii vinum rubrum in quo balauſtia decocta ſint, ſuadent. 2°. In odontalgia forficibus rectis vel incurvis detondendæ ſunt ſigillatim inter ſingulos dentes gingivæ tumentes, & ſanguis exprimendus, quod nedum dolorem excitet, priſtinum compescit, dein melle roſaceo, vino calido, detergendæ gingivæ; ſi cultrum renuat æger ſaltem dentiſcalpio acuto tundendæ ſunt gingivæ atro-rubræ, tumentes, ut cruorem fundant.

Si caries vel exulcerationes accedant, colluatur os ſæpiùs in die cum decocto foliorum hyſſopi, ſalviæ, cochleariæ, roris marini, ſyſimbrii aquatici in vino albo aquato, additis aliquot drachmis ſpiritûs ardentis cochleariæ.

Sunt qui ſpiritum ſalis marini, vel etiam vitrioli cum trigecuplo aquæ roſarum & plantaginis ad collutorium adhibent; alii guttas ſpiritûs ſalis paucas melli roſaceo admifcent, quo labia, ulceraque gingivarum illinunt, vitatis dentibus. Ego verò ſuccum limonum vel aurantiorum his omnibus antepono, ejuſque loco folia cochleariæ, ſyſimbrii aquatici, acetosæ, &c. maſticanda ſæpiùs in die ſuadeo. *Vide Stomachacem inter ſanguifluxus, Claſſ. 7.*

5. *Odontalgia dentitionis. La dentition.*

A sexto ætatis mense ad annum & ultra infantes odontalgia identidem ita laborant, ut ex hoc morbo plurimi moriantur. Errant autem illi qui scribunt dolorem illum atrocem procedere ex eo quod epithelis gingivas ambiens resistat eruptioni dentis, ita ut si illis fides sit, in illo dolore gingivam tumentem unguibus vel cultro scindere utile sit. Ego verò semper vidi per intervalla unius mensis duplicem observandum esse eventum, scilicet uno circiter mense antequam dens unus ac alter erumpat, omnes gingivæ tument, dolent, veluti quadratæ evadunt, & ut nutrices aiunt, reduplicantur, tunc dolores sunt pruriginosi, intolerabiles, ita ut quæcumque oblata corpora dentibus apprimant & affricent illi miselli. Hoc novit nutrix cujus papillæ arctè stringuntur, & ardore oris incalescunt, infans fitit, vigilat, ejulat, irrequietus est, non tamen lacrymatur; accedit febris, faciei rubor, vomitus, diarrhoea, ecclampsia, &c. cum hæc procella omninò desit, & minimè dolent gingivæ; nec nutrices de ejus morbo cogitant; dentes primores intervallo quandoque unius mensis ab odontalgia protuberant, sensim crescunt; initium verò ducunt duo incisivi maxillæ superioris, post mensem aut circiter incisivi inferiores pullulant, & sic deinceps molares, omnium ultimi sobolescent, sed ut plurimum sine dolore.

Dentes primores decem in utrâque maxillâ, cum infans septimum circiter annum attigit delabuntur successivè aliis in eorum locum succrescentibus. Illi verò qui delabuntur radicibus carere videntur, id est, pars tantum externa seu corona dentis à radice separata delabitur; illa verò

secunda dentitio ut plurimum dolore caret, ut & primorum lapsus; molares verò vix unquam delabuntur; interea apud Parisinos infantibus sexannis, ut narrant, molarium eruptio odontalgiam tam immanem creat, ut plurimi hoc ætatis anno inde moriantur, quod apud nostrates non accidit; dentes caduci apud infantes sunt in utrâque maxillâ incisorii quatuor, duo canini, & quatuor primi molares, quorum duo tantum quandoque delabuntur. *Vide* curam dentitionis apud omnes Auctores.

6. *Odontalgia arthritica* Musgravii, *de Arthritide*, Cap. IV.

Est ea quæ arthriticos invadit, cum venenum arthriticum pedes deserit, & per corpus divagatur; illud futuras cranii rite delineat, quandoque dentes discruciat, accedente verò dolore articularum evanescit odontalgia.

De odontalgia verminosâ fermè fileo, quippe licet D. Andry vermiculos in dentibus cariosis se vidisse afferat, licet plures esse vermiculos in guttulâ salivæ quàm incolæ in Provinciis Unitis scripserit Leuwenhoeckius, sunt gravia rationum momenta quæ me movent ad credendum hisce fidem esse denegandam; vidit quidem Loesekius, ut refert *observat. pag. 66.* vermiculum caudâ bifidâ in dente carioso; ipse etiam vidi quid simile, quod pro vermiculo aliî habebant; quod tamen frustulum nervi vel vasis resecti mihi visum est.

7. *Odontalgia hæmodia*. *L'agacement des dents*. *Stupor dentium* vulgò.

Est molestia singularis dentium quæ à fructibus acerbis, stridulis sonis auditis, affricu dentium, &c. procedit, quam soli experti norunt.

Huic obnoxii sunt potissimum rachitici, quorum

MORBORUM, CLASSIS VII. 105

dentes exquisitiori sensibilitate gaudent. Hæmodynam sæpius excitant non solum fructus acidi, ut ribes, cerasa, sed etiam ipsum saccharum, præsertim candum; dolent etiam eo modo dentes à sonis acutissimis & raucis, ut limæ, ut suberis secti; hic verò dolor exacerbat ab ingressu aëris in os, impedit masticationem, sed ut plurimum fugax est, & vix ullius momenti.

Sublevatur linteo calido dentibus admoto, masticatione portulacæ, imò acetosæ, acidum debilius acriori mixtum illud enervat.

Dentes sunt ossa minima & durissima corporis, adeoque quorum tonus est omnium acutissimus, ex principiis acoustices; debent itaque vibrari & exagitari eorum fibræ osseæ à sonis externis acutissimis, & si discordes sint, vibrationes similes pati; unde distractio dolorifica calore sublevenda.

8. *Odontalgia hysterica* Ill. Raulin, *de Morbis vaporosis*, pag. 25.

Nota. Ad hunc ordinem referri deberet *Stomalgia*, *Glossalgia*; sed dolores hujus partis sunt symptomata alios morbos comitantia, scilicet catarrhum, rheumatismum, cynanchem, anginam, aphtam, carcinoma, de quibus suis locis egimus.

ORDO TERTIUS.

DOLORES PECTORIS.

Sunt potissimum peripneumonia & pleuritis inter phlegmasias; pleurodyne & pneumonia inter anhelationes; palpitatio inter convulsiones. Huc itaque referendi dolores oesophagi & cordis.

XVII. Dysphagia. *Difficulté d'avaler.*

Difficultas & dolor est deglutitionem concomitans, & non raro impediens sine notabili respirationis læsione, unde ab anginâ discrepat.

1. *Dysphagia spasmodica* Frid. Hofmanni, *Tom. I. pag. 130. Spasmus gulæ.*

Est illa quæ ab œsophagi spasmodica constrictione dependet; constrictione verò illa nunc in summâ, nunc in imâ œsophagi parte potissimum adest.

Signa spasmi omnibus communia sunt pedum refrigeratio, extremorum artuum tremor, ac rigor, alvi constipatio, flatulentia, borborygmi, ventris dolores, murmura, nausæ, cardialgiæ, urinæ pallidæ, pulsus duri, &c.

Signa propria spasmi pharyngis sunt deglutendi difficultas, dolore aliquando stipata, nec fluida, nec solida transmittens, rigida vicinorum constrictione, dolor, impeditus motus, molestia suffocativa, sensus pali faucibus infixi, ac si quidquam inde proserperet; vox perit, & hæc omnia per intervalla recurrunt; ac quandoque convulsiones vel ecclapsiam accersunt; signa spasmi gulæ inferioris sunt percepta deglutitorum hærentia in ipso œsophagi tubo, maximè circa cardiam, potissimum à potu frigido; levamen à calido, dolor in spinâ dorsi inter scapulas; accedit nausea, ructuatio, muci limpidi ex œsophago rejectio.

Hæc species opisthotonum sæpè comitatur, *Forest. libr. 10. observ. 112. & 113. & Boneti, de Opisthotono in Sepulchreto.*

Curatio exigit antispasmodica pro re nata diversa.

2. *Dysphagia hysterica.*

Novi mulierem hystericam quæ diversis terro-ribus vexatur, & quæ quoties cibum sumit, metuit suffocationem, nec sine labore quidquam deglutit, ita ut per annum & ultra sola pastumumat, quod indecorum putat cuilibet bolo vehiculum præbere hausto aquæ potu. Itineratio, balnea & lacticia hanc dysphagiam demum auferunt; hystericis œsophagum à paroxysmo arctari, ut ne quidquam deglutire valeant, notum est omnibus, spasmo hysterico gulam & tracheam urgente; sed hic affectus fugax est, nec cum spasmo gulæ superiori comparandus quoad periculum.

3. *Dysphagia paralytica* Van-Swieten. *Tom. I. pag. 702.* Friderici Hofmanni, *ibidem*, *pag. 130. n°. 6.* Foresti, *lib. 15. observ. 30.* An dysphagia tussiculosa?

Est species quæ à musculorum laryngis dilatatorum atoniâ & resolutione pendere putatur; ea difficultas deglutiendi non est interpolata ut priores, sed continua; in hac alimenta per os ac nares regurgitant, aut quandoque laryngem subeunt. Tulpius, *lib. 1. cap. 44.* allegat casum in quo omnino impedita erat deglutitio cum faciei pallore, partium vicinarum mollitie, ac flacciditate, famem explendi impossibilitate, unde summum periculum.

Vide historias in Acad. nat. cur. ubi dysphagiæ ab apoplexiâ paralyfi relictæ, quæ paralyseos curam exigunt. In hac specie boli solidi per vim linguæ adacti resistantiam superant & deglutiuntur; fluida verò minimè. *Vide* Mangeti *Biblioth. Med. de Paralyfi*, *pag. 770.*

4. *Dysphagia pharyngea* Deidier. *consultation.*

tom. 3. pag. 308. Ab excrescentiis, fungis, verrucis œsophago innatis, vide Synopsim Acad. Natur. curios. verbo Deglutitio. A thymo incrassato Boneti, Sepulchr. obs. 10. pag. 33. Ab officulo retro laryngem nato. Acad. Nat. Curios. Decad. 2. observ. 116. Tulpium, libr. 1. cap. 44.

Ea est species quæ superiorem œsophagi partem obturat, in quâ proinde alimenta vix deglutiiri possunt, sed per nares & os regurgitant; si nullus sit hiatus, inediâ pereundum est; si exiguus, tunc liquida sibi viam parant, non solida. Huc spectat observatio D. Coulas, in *Act. Societ. Reg. Monspel.* de ovo seu Hygromate ad radicem linguæ posito quod nuper mulier ore rejecit gallinaceo ovo non minus.

5. *Dysphagia œsophagea Coiteri, observ. anat. Deidier, Consult. Tom. III. pag. 327. Ab obstructo imo œsophago interventu schirri, Fernel. Pathol. cap. 1. lib. 6. A callo aortæ adnato Dodonæi, in cap. 30. Berriverii, de abditis. A schirro cardiam obsidente, vide Coiterum. A tuberculo cancroso in œsophago, Bonet. Sepulchret. pag. 38. obs. 2. Ab œsophagi induratione cartilagineâ, idem, pag. 32. obs. 8. & 9. A glandulâ œsophageâ Verheyeni & Heister. Anat. de œsophago.*

Ea est species quæ à tumoribus infra medium œsophagum, vel intus vel extus adnatis, dependet, vel etiam quæ ab ipso tubo angustato producitur, ut Heurnii *observ. 30.* patet. In illa specie alimenta quidem deglutiuntur, sed ad locum obturatum perventa ulterius progredi nequeunt, unde vomitione rejiciuntur.

Dysphagiam à siccitate & angustia œsophagi post febrem ardentem, vide in Sepulchr. Bonet. obs. 14.

6. *Dysphagia lactentium Bonet. Sepulchret. obs. 5.*

Eam intelligo quæ non à vitio pharyngis aut laryngis obstructæ, induratae vel angustatae dependet, sed quæ vel à palato perforato, vel à columellæ erosæ, absumptæ, velive palatini defectu oritur.

Ad deglutiendum necesse est bolum in faucibus undequaque magis comprimi, quàm versus œsophagum, & sic quâ datâ parte propelli; si itaque velum palatinum, uvulave deficient, nares posticæ minimè obturari possunt, nec proinde resistere pressioni quam bolus experitur. Ergo bolus per nares regurgitabit, utcumque liberrius sit œsophagus. Novi tres homines quorum palatum ab ortu erat perforatum, unde paraphonia singulari laborant; illi verò lac à papilla oblatum deglutire in infantiâ non poterant usquequò inventæ fuissent nutrices, quarum papillæ adeò extensæ erant, ut ultra palati foramen protenderentur. Inde verò filius ipsius Boneti cito periisse mihi videtur, ut narrat loco citato, & Act. Nat. Cur. *decad. 2. obs. 5.* Vide veterem Salmuthi observationem.

Ea species infantibus tantum ferè accidit, nec est confundenda cum ea difficultate fugendi lactis, quæ pendet ab aliis principiis v. g. si frænum linguae solutum non sit, lac difficillimè fugunt infantes, & citò indignabundi papillam respuunt, sed nulla est deglutiendi difficultas saltem mihi cognita, quod tamen ulterius inquirent Medici.

7. *Dysphagia tussiculosa.* Vide Fabric. Hildanum, *observ. 34. cent. 5.*

Ea est quæ metum suffocationis incutit quoties liquida deglutiuntur ob illapsum illorum in tracheam. Hanc vidi in sene qui quoties jusculum aut potum quemvis deglutire conabatur, toties superven-

niente vehementi tussi defatigabatur cum suffocationis metu ob similem causam. Hujus morbi theoriam tradit Fabric. Hildanus existimans epiglottidem catarrhali fluxione incretassatam non potuisse more solito glottidi applicari dum fluida bibebantur. Quid simile refert P. Barbette ab epiglottide duriori ortum, & insanabile hoc malum meritò reputat, observatque majores bolos solidorum ciborum deglutiri, non verò liquida. Forestus *lib. 15. observ. 30.* & post eum Frid. Hofman. hanc speciem à paralyfi oesophagi pendere putant.

8. *Dysphagia Hydrophobica* Aët. Societ. Reg. Monspel. observ. Ill. Haguenot.

Patet ex ejus & aliorum observatione Hydrophobos, antequam in rabiem incidant, conqueri potissimum de quadam deglutiendi difficultate, sine ullâ dispnoeâ: D. Lamorier, citatum in hac historiâ rusticum examinans digitum in ejus fauces intrusit inquirens causam difficilis deglutitionis, & nihil vidit; quippe intra oesophagum latent illæ lacunæ quæ virus hydrophobicum fundunt; sequenti verò die non sine terrore audiuit hunc rusticum asserentem se tantâ rabie affici ut exercitum integrum devorare cuperet, si monitus fuisset is insignis Chirurgiæ demonstrator dari talem dysphagiæ speciem, is non ita facile suum digitum in os hujus lupi immisisset, quod tamen impunè factum est.

9. *Dysphagia Nauseosa* Bonet. *Sepulchret. pag. 31. & 32. Tom. 2.*

Est ea species quam nausea & inde nata constrictio spasmodica cardiæ excitat, quæ vel ab exulcerato oesophago, vel à succis acribus in ventriculo contentis, vel ab antipathiâ dati cibi

MORBORUM, CLASSIS VII. III

oritur. Vide Act. Natur. Curios. *centur. 1. obs. 6.* ægri licet deglutire conentur, paulò post nausæa, singultu, vomitione defatigantur, nec deglutire possunt. De hac specie quam ulcus excitat, vide Vanderlinden & Torti, *de Febr. pag. 132.*

10. *Dysphagia à deglutitis Vateri dissert. Ab officulo infixò pone tonsillas subsistente, Diemerbroeck. anatom. lib. 2. cap. 16.*

A devorato officulo & eo rejecto inflammatione œsophagi persistente. Fabric. Hildani, cent. 5. obs. 35. Ab esu seminis fagopyri Act. Nat. Curios. decad. 3. anno 3. obs. 5. A fumo Nicotianæ ibid. ann. 1. obs. 79.

A frusto cibi soliti Frid. Hofman. consult. casu 63. & Foresti lib. 15. observ. 28.

Quibus artificiis hæc semi deglutita foras educantur, vide Heisterum & Fabricium Hildanum.

11. *Dysphagia à daturâ Grugeri Ephemer. Germanic. decur. 3. pag. 84.*

Sumpto semine daturæ seu stramonii supervenit dysphagia strangulans cum periculo suffocationis, vertigine, paraphrosyne & extasi, in quâ æger chimæras & visiones phantasticas sibi repræsentat. Usus gargarismatis ex ficibus, uvis passis, & glycirrhyzâ juvat; theriaca ad sudorem excitandum, pulveres absorbentes ad reliquias veneni auferendas prosunt; mallem, præmisso vomitorio, acetum propinare.

Vide plures observationes circa noxam daturæ dum de paraphrosyne.

12. *Dysphagia à sarcomate Hannemani collect. Acad. T. 3. p. 604.*

Post abscessum œsophagi mulier dysphagiam experta est oriundam ab excrescentiâ seu carunculâ huic abscessui succedente, unde omnis in

ventriculum aditus alimentis præcludebatur; bis ferro via cusa fuerat, at tertiam operationem experiri noluit, adeoque fame periit ægra. De hac specie vide *obs. 14. appendice ad centur 4. Riverii*; vide etiam *Tulpium lib. 1. observ. 44.*

A sarcomate syphilitico ortam dysphagiam memorat J. Rhodius *centur. 2. obs. 46.*

13. *Dysphagia ab schirro.* Joan. Rhodii *centur. 2. obs. 47.* Otto Heurnius.

Ab Hygromate ovum gallinaceum colore & magnitudine referente ortam vidit nuper dysphagiam Doctor Coulas, ovumque illud inter basim linguæ & laryngem latuisse è latere situm comperiit; mulier illâ dysphagiâ liberata fuit, hoc ovo per os expulso integro: illud Hygroma continebat aquam subflavam minimè in igne concrescibilem. *Vide histor. in Actis Societ. Reg. Monspel. propediem edendis.*

14. *Dysphagia canina.* Essais d'Edimbourg. tom. 11. art. 15.

Difficultas deglutiendi ob schirros œsophagum cingentes à J. Taylor Medico Edimburgensi.

Dolor constans sub cartilagine xyphoideâ, difficultas deglutiendi alimenta solida, eorum frequens rejectio antequam in ventriculum delapsa forent, in imâ œsophagi parte pondus & dolor. Macies & asthenia crescunt in dies, cum tubercula illa suppurantur, accedit febricula, cum sudore nocturno, quæ sublevantur tuberculis rejectis. Post diversos cruciatus mors. Canes habent glandulam vercellonianam in imo œsophagi, in quâ vermiculus ruber nidulatur, si ab eâ, vel simili glandula intumefacta nascatur dysphagia, ea canina cognominatur.

Dysphagiam caninam observante Illustrissimo
Pringle

MORBORUM, CLASSIS VII. 113

Pringle initio designat vomitio omnium assump-
torum statim à deglutitione, sed lenis & quasi
ruminans, successu temporis vires & evexia
imminuuntur, accedit frigiditas æstate non eva-
nescens, demùm atrophia marasmodies. Aperto
cadavere excrescentiæ schirrosæ oesophagum à
medio ad imum obstipabant ut vix stylus tra-
jici posset. Act. Edimburg. Tom. 2. art. 24.

15. *Dysphagia valsalviana.* Valsalva de aure
cap. 2. n°. 20.

A musculorum hyopharingæorum violenta dis-
tractione, qualis in majoris boli deglutitione
accidit, quandoque luxantur appendices ossis
hyoidis; quod ego in muliere Bononiensi à de-
glutitione majoris boli bovillæ carnis non benè
mansæ observavi. Putabat mulier multisque im-
posuerat se divexari à bolo in faucibus hæren-
te, quem ut inde obturbaret, varia manuum
& medicamentorum auxilia tentavit, sed incas-
sum; jam elapsum triduum erat ab eo quod ul-
lum cibum & potum assumere potuisset; cum
denique à me opem quæsit; ego verò omnibus
perpensis, cum in aliqua ex appendicibus cartila-
gineis ossis hyoidis luxationem suspicarer, par-
tem, ut anatomica indicabat cognitio, ita digitis
contrectavi, & illicò per unam alteramve con-
trectationem, omnia in pristinam sanitatem re-
ducta sunt, ut immediate absque ullo deglutiendi
incommodo jusculum sumere & cibum mulier
modò desperata potuerit. Hæc Valsalva.

XVIII. Pyrosis. *Cremaſon.*

Morbus cujus præcipuum symptoma est sen-
sus ardoris in ventriculo & oesophago sine febre
acutâ.

Tom. III.

H

Dicitur *ardor ventriculi* Hofmann. *Tom. 2. p. 120.* *Ardor stomachi* Frid. Stokari *dissert. cum historia accuratâ 1704.*

Soda Germanis, ut Nentero *tabul. 99.*

Den sodt. Sennert. *cap. 16.* *Orexis* etiam Nenteri *ibidem.* *Gorgoffet* Lugdunensibus, Meyssonier. Occitanis *Cremaſon*, quia cremari seu uri videtur cardia.

Pyrosis Græcis à *pyr* ignis.

1. *Pyrosis vulgaris*, *aigreur d'estomac.* *Le fer chaud*, *Histor. Acad. Paris. 1708.*

Est fugax & indigestionibus acidis, empyreumaticis superveniens atque post finitam digestionem evanescens.

Sentitur sensus aciditatis & fervoris potissimum in gutture per totum oesophagum se diffundens, cum frequenti salivæ, quæ acida videtur, expuitione, simili circa epigastrium molestiâ, quæ vomitionem etiam concitat, animæ quadam molestiâ, quæ iracundiam aut morositatem, faciei-que distorsiones inducit.

Familiaris est illis qui cibos crudos, acescentes male digerunt, maximè eos in quibus extricatur oleum copiosum, ut castaneæ, quod oleum pravâ digestionem empyreuma contrahit; familiare etiam malum ab usu piscium, carnum, quoties cum oleo, adipeve maxime rancidis fixæ fuerint in fartagine; item à liquoribus fermentatis.

Pyrosis vulgaris est simplex, fugax & curatu facilis, modò in hypochondriacos non incidat. Hombergius eam frequentem observat apud cerevisiæ potatores, & largo usu oculorum cancrorum feliciter sanavit; ut plurimum selectis alimentis eupeptis evanescit aut cathartici cedit.

MORBORUM, CLASSIS VII. 115

2. *Pyrosis biliosa* Fel. Plateri *de doloribus*.
Bianchi *histor. Hepat. tom. 1. p. 516.*

Est species febre & cardialgia sæpius stipata ; de quâ Hippocrates ait *in aphor.* In febribus circa ventriculum & fortis æstus & cordis morfus malum. Hanc comitatur inappetentia, oris amaror, vomitio biliosa ; biliosis est familiaris, maxime si utantur cibis acribus, cæpâ, allio, caseo veteri, hæc enim in stomacho calido indigestiones empyreumaticas excitant.

Commendatur catharsis ex tamarindis, deinde absorbentia ex cretâ, oculis cancrorum, ebore usto, bolo armenâ ; item aquâ portulacæ, conservâ chinorhodonis, &c. Aquæ acidulæ scopo purgandi indicantur, & serum lactis cum extincto lateris frustulo.

3. *Pyrosis à phlogosi* Solenandri ; *ab inflammatis visceribus* Boneti.

Ea est species quam phlogosis ventriculi seu gastritis nec non hepatitis, cystitis, hysteritis excitant.

Curatur ut morbus primarius phlebotomiis, aquâ pulli, narcoticis.

4. *Pyrosis Suecica* Illustriss. Equitis Linnæi, Archiatri Suecici, *epistola ann. 1752. Cardialgia sputatoria* ipsi dicta.

Est apud Suecos qui alpibus Lapponicis proximè adjacent, morbus endemicus, quo dimidia pars hominum laborat tùm mas tùm femina. Dolor pressorius sub scrobiculo cordis premit versus dorsum & pectus repetitis vicibus summâ cum anxietate, usque dùm æger incipit ex ore emitte salivam instar rivuli cum repetitâ nausæâ, interdum vomitione ; saliva exiens ad libram semissem & libram unam est calidissima, purissima,

aquei coloris, quo effluxu mitigatur morbus aut saltem per unum, alterumve diem æger immunis est à morbo.

Paroxysmus excitatur à cibis fumo induratis, carnibus salitis, larido, pulte quavis. Mitigatur carnibus recentibus, piscibus, lacte dulci; morbus durat sæpè per vitam, nullâ verâ medicinâ adhucdum cognitâ; nonnulli utuntur vomicâ nuce pulveratâ ad scrupulum unum intro sumpta, alii alia adhibent; hæc scribit Ill. Car. Linæus.

5. *Pyrosis ulcerosa* Frid. Stokari *dissert. Academ. Ardor stomachi* Basileæ an. 1704.

Est species pyroseos pertinacis, diræ, quæ ab ulcere pylori per multos annos fovetur.

Quidam multibibus à triennio de ingenti ardore epigastrio versus pylorum querebatur à sumpto quocumque salito vel acri ut vino, jusculo, acerbissimum dolorem velut à prunâ aut ferro candente inusto patiebatur; dolore furente, pugno epigastrium validè comprimebat, gemitus, suspiria ac ejulatus edere cogebatur, cætera benè erant.

Dabantur cremores hordei, farinæ avenaceæ, bolus armena, cornu fervi ustum, creta, lapides cancrorum, sed incassum; pulvis ex radice althææ, gummi arabici & tragacanthâ fuit inutilis, pulvis seminum cydoniorum aliaque frustra adhibita sunt.

Sumpsit vomitorium à Medicaastro, unde malum increvit, anorexia, fitis, hæctica, debilitas, urina rubicunda, vomitus habitualis, tabes marasmodes, inde in ascitem, & post atroces intestinorum dolores mors, prius tamen anhelitus olebat graviter.

MORBORUM, CLASSIS VII. 117

Abdomine aperto viginti mensuræ feri viridescentis effluxere, stomachi sedes mutata, fundus finistrorsum, orificia dextrorsum vergebant, stomacho aperto fetor horrendus exivit, in antro pylori erat ulcus tres pollices latum, fordium, cœnosum, foetidum, & cacoethes, caro lacera & putris, sanies foetida, intestina valdè attenuata, hinc inde inflammata, hepar exangue, pallidum, duriusculum, glandulæ mesenterii duriusculæ, cor exiguum, flaccidum, pericardium fero distensum, sanguinis vix unciaë duæ in corpore, &c.

Cura à lacte, quod nemini in mentem venit, erat auspicanda.

6. *Pyrosis à conceptione* Paul. Hermann. *obs.* Von der Lahr. *diff. de sterilitate.*

Hic celeberrimus Professor Leydenensis observavit mulierem quæ imprægnatam se cognoscebat ex pyrosi quam statim à conceptione experiebatur, ita ut suam graviditatem inde certò prædicaret; hunc morbum Hermannus exhibitione oculorum cancrorum, martialiumque feliciter sedavit, at ultimâ vice per novem menses graviori multò pyrosi cum majori ventriculi rosione & ardore ea vexabatur, ita ut iisdem remediis profligari non potuerit, usquequò demum dato tempore geminum fetum exclusit: in illâ itaque sorda aura seminalis mariti erat principium morbificum, & quo uberius erat hoc principium, eò major erat pyrosis.

XIX. Cardiognus. *Aneurisma præcordiorum.* Aneurisme du cœur, &c.

Est gravis pertinaxque molestia in præcor-

diis cum sensu ponderis & magnæ molis pulsantis à minimo motu increfcens ; cordis vasorumve vicinorum moli adauctæ aut anevrismati tribuenda.

Cardiogmi nomine , ait Galenus , quidam intelligunt cordis motum quemdam palpitationi similem , Gorræi *definit*. Alii verò cordis etiam dolorem hoc nomine significant : nos verò cum indigitamus morbum adhucdum obscurum , qui à cordis & vicinorum majorum vasorum anevrismate , tum ejus visceris mole , cum vel sine polypo , dependet.

De hoc morbo consulendi sunt Lancisius *cap. vi. de cordis anevrismatibus*. Ill. Senacus *de morbis cordis , tom. 2. lib. 4. cap. 8.* Anton. Matani *de præcordiorum morbis anevrismaticis*. Florentiæ 1756. pag. 34. &c.

Cardionchus dici potest à *cardia* cor , & *onchos* tumor , sed præstat nominis cæterum vacui significatum definitione determinare.

Portentosè dilatari cordis ventriculos , auriculas , sinus , cavam ipsam & aortam frequenter satis observatur , & frequentius observaretur , nisi denegarentur mortuorum extispicia ; interea nujusce morbi diagnosi intricatissima remanet , & si à morbo palpitatione dicto distingui queat , id ex sensu magnæ molis in cordis regione pulsantis , quasi præfocantis repeti posse videtur ; in his tenebris non species distinctas , sed individuas observationes referemus.

1. *Cardiogmus polyposus* Hombergii *histor. Academ. Paris. ann. 1704. pag. 159.*

Matrona annorum 35. patiebatur dirum asthma , frequens & magnum capitis malum , cum perpetuâ vigiliâ & doloribus pectoris ; si vel minimum

se dimoveret, asthma adaugebatur, accedente violentâ cordis palpitatione, quæ per horam interdum perseverabat; aliis etiam symptomatis successivè laborabat, unde morti proxima sæpè reddebatur; durante paroxysmo, magna ac sensibilis aderat venarum colli & brachiorum pulsatio, exactè sequens motum cordis & quasi undulatoria.

Seçto cadavere cor duplò majus inventum est & flaccidum, cava solitò ampliora & graciliora, polypi cordi adhærentes & per arterias ad pedem & ultrà extensi.

2. *Cardiogmus Palaggii*. Lancis. *de cordis aneurismatibus* propos. 53. Aneurisma ventriculi dextri.

J. Palaggi Canonicus Romanus hypochondriacus cordis palpitatione reversivâ laborabat cum pulsûs inæqualitate & intermittentiâ, maximè verò quoties corpus aut animam vehementer exercuisset; suffocativum etiam asthma identidem ac vertigo illum vexabant.

Vidit Lancisius in cadavere valvulas aortæ osseas vel cartilagineas, venam cavam, auriculam & ventriculum dextrum ita dilatata, ut pugnum admitterent; interea sinistra cordis cava in statu sano permanebant. An ex epilepsiæ paroxysmis ortum duxisset hic morbus dubitandum est. Idem Canonicus sphacelum dextræ manûs passus erat. Similem casum refert Hildanus *centur. 2. obs. 99*.

Ex osseis valvulis orificiî aortæ dilatatum fuisse magis cor sinistrum quàm dextrum patet ex historia 49. *lib. 2. sect. 7*. Boneti, quam ex Horstio mutuatur. Multis aliis exemplis constat cardiogmum sine polypis extitisse, & plures polyposæ

concretiones in agone mortis à lymphæ coagulo producuntur.

Similem morbum à venâ pulmonari cartilagineâ angustiori refert Ill. Senacus; à sarcomate inter aortam & arteriam pulmonarem, Garnierius; ab aorta ossificatâ & angustissimâ, Blancardus.

Multiplici observatione constitit mera cordis anevrismata sine ullâ concretionem polyposâ existere, & cardiogmi symptomata creare, Ill. Senac. *lib. 4. cap. 8. n° 5.* De hac specie videtis P. de Marchettis & Ill. Senac. *pag. 400.*

3. *Cardiogmus auriculæ* Ill. Senac. *lib. 4. cap. 8. n° 8.*

Puella vicennis difficulter respirabat, deinceps in lecto jacere non poterat, sine periculo suffocationis; conquerebatur de violentâ pulsatione infra xiphoideam cartilaginem, pulsus imminuebatur, fermè evanescebat, sub morbi finem œdematia pedes & tibias affecit; cor bubulo non minus inventum est, ast ventriculus dexter maximè, & auricula dextra portentose intumuerant, cava inferior & superior diametrum brachii adepta erant, pars sinistra cordis rectè se habebat; numquid in hac specie pulsatio cordis debilior ob laxitatem ventriculi & auriculæ affectæ? numquid pulsatio à dextris aut ad antica debet esse potius quàm ad latus finistrum? nonne in hac specie jugularium undulatio frequentior? His signis addit Lancisius pulsum magnum & æqualem.

4. *Cardiogmus cordis sinistri* Poterii *centur. 3. cap. 22.*

Quædam est respirandi difficultas, quæ per intervalla deambulantibus accidit; in hac fit præ-

ceps virium lapsus , æger propinquis tenetur
niti adminiculis , aliàs humi corrueret ; hi ægrī
ut plurimum derepentè moriuntur. In hoc morbo
vena pulmonaris distensa dirumpitur , & san-
guine effuso spiritus illicò suffocatur.

5. *Cardiogmus aortæ* Ill. Senac. pag. 407.
nº. 6.

Vidi , ait ille , virum violentis palpitationibus
obnoxium ; pulsationes erant è sinistro latere
infra costas , cum doloribus vividissimis ; prin-
cipium morbi erat dilatatio aortæ ab origine suâ
usque ad diaphragma , tanta ut capitis volumen
æquaret , volumine cordis vix adaucto.

6. *Cardiogmus à mole cordis* Petr. de Marchet-
tis , obs. 49.

Venetus quidam crapulosus quadragenarius
de respirandi difficultate conquerebatur , & de
hypochondriorum angustia , subito extinctus est.
Sectò cadavere , cor adeò amplum observavit
Auctor , ut tria naturalis magnitudinis æquaret ,
ventriculis itidem amplissimis & carnosissimis
undique pericardio adhærens , & hypochondrium
pressione suâ in tumorem elevans.

Cor incrassatum , pinguedinosum pluries ob-
servatum est. Cardiogmum procreant quæcum-
que valent sanguinis impetum in cor adaugere ,
ejusque per vias suas transfluxum reprimere ,
ac tonum ejus cordis imminuere ; hinc patet
cur concionatores , iræ , exercitiis violentis
dediti huic sint obnoxii ; cur ad levem motum
paroxysmus accedat , tunc enim sanguinis im-
petus in cor crescit ; cur lapsus , casus , ictus
pectori inflictus , cur cacochymia ferosa , acris ,
cordis textum laxans , vel erodens , cur strictura
orificiorum cordis , concretiones polyposæ ,

aortæ anevrismata , tumores vasa vicina prementes , huic morbo ansam præbeant.

Ad procrastinandam mortem repentinam quâ sæpè terminatur hic morbus quies corporis & animi necessaria est , nec non phlebotomia identidem repetita , licet hydrothorax & œdematia immineant in fine morbi ; suadentur etiam narcotica ad spasmos & dolores cordis minuendos , demum diæta media constanter servanda.

Morbus hic sæpiùs confunditur cum palpitatione & cum asthmate , verum longè diversus est ratione principii ; serior ætas hujus diagnosis forte elucidabit. Maxima mortium repentinarum pars , quæ vulgò apoplexiæ tribuitur , pendet ab hoc morbo , quatenus subito rumpuntur anevrismata , ut aliquoties ipse comperi ; sunt tamen qui diù hoc conflictati vivunt , sic S. Philippus de Neri octogesimum annum attigit hoc morbo laborans , referente Cæsalpino.

De his vide palpitationem , syncopem , orthopnoeam , quibuscum cardiogmus valdè affinis est.

O R D O Q U A R T U S .

D O L O R E S A B D O M I N I S .

XX. Cardialgia. *Mal au cœur. Cardialgie.*
Morsus ventriculi Latinis.

Est molesta quædam sensatio ad stomachum aut epigastrium relata , quæ syncopem minitatur.

Distinguitur à cardiogmo defectu gravium symptomatum , ut oppressionis , palpitationis ve-

hementis, quæ solent cardiognum concomitari. Juxta Scholasticos differt etiam quod principium habeat cardialgia in ipso stomacho, vel ejus orificio sinistro *cardia* dicto. Verum ægri ita confusè sentiunt locum affectum, ut indigitare ipsum determinatè nequeant.

Differt à Leipothymiâ, quia in cardialgiâ sensatio molesta oritur circa epigastrium, in Leipothymiâ vertigo, obnubilatio oculorum scenam ducant, & deinde sequitur affectus cordis, vel cardiae.

Differt à Gastrodyniâ, in qua est atrox stomachi dolor, non simplex molestia, nec ille virium vitalium lapsus, quem exprimunt ægri dicentes *mox se morituros*, vel *cor sibi mori*, aut *deficere*.

Advertendum est nomine generico *doloris* vel *algiae* Veteres non semper intellexisse molestiam tantum eam, quæ à partium vulnere distractione-ve oritur, vel dolorem vividum, cum in cardialgiâ sit sensatio confusa, quæ à dolore illo acri & vulnerante maximè discrepat.

Sedem ejus in cardiâ Galenus, in pyloro potissimum Frid. Hofmannus reponit; ast in cavo stomachi sæpius esse verosimile est.

1. *Cardialgia à saburrâ* Juch. differt. Erfordiae. *Dolor cardialgicus à cruditatibus oriundus* Frid. Hofmanni, tom. 2. pag. 261. n°. 6.

Ea species cognoscitur ex signis cujuscumque saburræ in stomacho latitantis, scilicet five saburræ crudæ à crapulâ recenti, saburræ viscosæ, saburræ acris & biliosæ, putris aut rancidæ, quæ signa sunt, pondus epigastrii, anxietas, nausea, ructus, pravus in ore sapor, linguæ sordities, borborygmi.

Curatur verò emeticis quoties adest cum car-

124 GENERA ET SPECIES

dialgiâ oris amaror, capitis vertiginosa gravitas sine tensione epigastrii; verum emesim sæpè ciet aquæ tepidæ potus; si acris fuerit saburra, aquam pulli, oleum cum aquâ præscripsisse sufficiet; in hoc etiam casu potus leviter cardiacus, vires stomachi augendo, vomitionem quandoque adjuvat; demùm cathartica recidivam prævertunt.

2. *Cardialgia à veneno* Frid. Hofmanni *cap. 2. n°. 6. tom. 2.*

Veneri nomine hic intelligo quidquid vehementi stimulo ventriculum laceffit ore prius sumptum, ut arsenicalia, antimonialia, imò cathartica resinosa inopportune assumpta. Hujus signa sunt, cum intensissimus est morbus, cephalalgia, vertigo, agrypnia, delirium, convulsio, pectoris oppressio, cordis tremor & syncope, pulsus exiguus, debilis, interdum durus & inæqualis, vel intermittens, in abdomine ventris tormina, constipatio, urinæ suppressio, in artubus refrigeratio, horror, sudor frigidus, facies livida, contracta, &c.

Vidi ab arsenici drachmâ deglutitâ ea omnia symptomata & alia plura accessisse, scilicet oris & oesophagi epithelidem ablatam, erosam, penis sub finem morbi spasmus, & post octiduum mortem atrocissimam, licet optimis auxiliis usus esset hic miser, à Pharmacopolæ fimiâ delusus, scilicet ab aromatario, qui contra leges medicamenta chymica ægris vendebat.

In his casibus aqua pulli, pinguedo fusa, butyrum fusum, lac, aqua tepida, decoctum omamentorum affatim debent hauriri, ut vomitio juvetur, & venenum demulceatur; dein clysmata similia injicienda.

3. *Cardialgia flatulenta* Huberti Marchand, *dis-*

fertat. Argentin. habitâ anno 1754. Dolor cardialgicus flatulentus Frid. Hofmanni, tom. 2. cap. 2. pag. 257.

Dignoscitur hæc species per tumorem ovi gallinacei magnitudine versus partem dextram epigastrii, ubi situs est pylorus, necnon ex majori respirandi difficultate propter turgescentiam ventriculi à flatibus; adde ructuum frequentiam, quibus dolor nonnihil sublevatur; denique addit Hofmannus, post cibum, præsertim qui inflat, assumptum, ordinariò dolor ingravescit.

Hæc autem cardialgia ab Hofmanno descripta videtur vix discrepare à Gastrodyniâ flatulentâ, vulgò colicâ stomachi ventosâ dictâ, à quâ tamen omnes nostrates Medici cardialgiam distingui etiam genere contendunt.

In hoc morbo, si pulsus valeat, à phlebotomiâ ordiendum; dein aqua pulli liberaliter haurienda, laudani granum unum est præscribendum, præmisso, si minus urgeat dolor, clysmate; lintea calida epigastrio & pedibus admovenda, eo fine ut spasmodica orificiorum stomachi contractio solvatur.

Si dolor levis sit, temperamentum pituitosum ac frigidum, stomachus debilis, valent in hoc casu stomachica & carminativa, nimium rusticis in quâvis specie laudata, ut decoctum baccarum juniperi, piperis grana integra, anisum, fœniculum, quæ in aliis casibus phlogosim, siccitatem, doloremque intendere valent, & præ aliis theriaca recens.

4. *Cardialgia febricosa. Vide* Mortonum *hist.* 16. cap. 9. *Febris cardiaca* Torti *de Febr.* lib. 3. pag. 125. & 183.

Febricosos nuncupat affectus Werlhofius illos qui

febris cujusdam intermittentis, vel remittentis sunt accidentia, ut distinguat eos à febrilibus, qui continuas stipant. Cardialgia febricosa est series symptomatum cardialgicorum paroxysmum febrilem concomitantium, cum eo sæpius ingruentium, & recedentium, & in febris vigore crescentium, quod de quovis alio accidente febricoso, vel intermittentem febrem comitante est intelligendum.

In tertiana sæpius dum adhuc rigor & horror ægrum infestat, vel definit, accedit acerrimus ventriculi morfus cum paucâ vel inani vomitione, accedit animi defectio, seu syncope stomachica, pulsus exilis, facies Hippocratica, luctuosum suspirium, &c. pro expiratione eduntur clangores, aut ululatus in his casibus quæ vix unquam primum accessum comitantur, sed secundum, aut tertium, rarò quintum; quò graviora sunt symptomata, eo majus mortis periculum est sequenti accessu expectandum.

Quomodo differat à syncope febricosâ, vide suo loco; syncopem scilicet nulli dolores ventriculi præcedunt. Dolores ventriculi periodicos sine febre alternis diebus recurrentes observavit Bartholinus *centur. 3. obs. 50.* in propriâ filiâ & aliis.

5. *Cardialgia sputatoria* Car. Linnæi Archiatri Suecici *epistola anni 1751.* Vide *Pyrosim.*

6. *Cardialgia schirro* Boneti *Sepulchret. obs. 13.*

A *schirro* ipsius ventriculi pluries observata Hippolytho Bosco, unde dolor per annos perseverans.

A *Molâ*, seu excrescentiâ carnosâ in ipso stomacho observatâ à Vitagliano apud Panarolum.

Ab *Schirro* pylorum, pancreasque occupante. Riverius *centur. 1. obs. 90.*

Ab *hepatis lienisque* duritie, Bonet, *obs. 31.*

MORBORUM, CLASSIS VII. 127

A *Pancreate schirroso. obs. 49. & Pifo de colluvie serosâ, pag. 594.*

Hæc verò species potiùs ad Gastrodyniam attinet.

A *Verrucâ stomachi Acad. Nat. Cur. Decad. 1. ann. 1. observ. 109.*

A *Strumâ, Dec. 3. ann. 5. & 6. obs. 175. &c.*

7. *Cardialgia Paralytica; Paralysie du ventricule. Rarus ventriculi morbus D. Lieutaud Aët. Acad. Paris. ann. 1756. pag. 223.*

Cognoscitur ex continuo sensu plenitudinis & gravitatis in stomacho, cum nausæa & impotentiâ vomendi.

Sexagenarius de his symptomatis diù conques-
tus, cui propinata emetica nullam vomitionem
excitabant, post mortem exhibuit stomachum ten-
sum & repletum, licet per plures ante obitum
dies perparum alimenti sumpisset; pylorus etiam
liber erat, unde noster Auctor aliquo jure dedu-
cit stomachum sensu & motu destitutum fuisse,
nec potuisse alimentis se exonerare, quod accidit
vesicæ urinariæ, dùm ejus corpus paralyfi affi-
citur. Lien verò erat molis exiguæ; quippe illius
hic usus censetur, ut repleat spatium vacuum ab-
dominis, cùm cibis abstinuit æger, & detumes-
cat, cùm cibis farctus est ventriculus.

8. *Cardialgia arthritica Sydenhami, process. pag. 710. de podagrâ.*

Maximè familiaris est ventriculo languor cum
ventris torminibus apud arthriticos diù podagrâ
conflictatos; in hoc casu nihil æquè votis respon-
det, ac vini canarini haustulus subinde deglutitus;
exercitio utatur æger: si autem symptoma indu-
cias non ferens mortem minitetur, modò caput
malum simul non impetat, ad laudanum statim
confugiendum; hac ipsâ methodo se ab imminente

morte liberavit Sydenhamus, ubi ex errore aliquo in ingentem stomachi ægritudinem inciderat, cum vomituritione, & aliquali ventris dolore; artus interim ex retrocessione materiæ arthriticæ, doloris erant expertes, & ad motum plus solito habiles; congium nempe unum liquoris possetici devorabat, & quàmprimùm totum per vomitum rejecerat, vini canarini haustum cum laudani sui guttis sexdecim fumebat; quod si huic remedio symptoma non cedat, sudor provocetur methodo & medicamentis huic usui dicatis ad biduum, tri-duumve manè & vesperè per duas, tresve horas continuas.

9. *Cardialgia bradypepta. Cardilæa Plateri de dolore cordis, à ventriculi imbecillitate, pag. 369. & 377. Foiblesse d'estomac.*

Est illa habitualis & consueta cardialgia quæ ab imbecillitate ventriculi procedit. Stipata est inappetentiâ; dolores comprimendo, distendendo graviusque etiam rodendo molestant, & levi errore in victu, ac gymnasticâ, maxime admissio frigore circa epigastrium, aut sumptis cibis difficilioris paulò coctionis, excitantur.

Tarda & difficilis coctio eam molestiam inducit, & saburram crudam efficiendo diversa inducit symptomata, ut inappetentiam, nauseam, ructus, cachexiam.

Huic originem præbent intemperies nativa, senecta, debilitas à morbis prægressis, frigidorum & humidorum abusus, crapulæ prægressæ quæ stomachum sæpius distendendo ejus tenuitatem inducunt ex Plateri sententiâ. Hæc species nominatur ab illo *cordis molestia, imbecillitas ventriculi dicta*, pag. 370. & curatio fusè traditur, à pag. 398. ad 445. ubi sequentia externa commendat, scilicet

scilicet pannum scarlatinum vel pellem vulpinam, leporinam aut plumeam à vulture desumptam, aut textum ex gossipio factum, pulveribus galangæ, caryophyllorum, calami aromatici, menthæ, pulegii, seminibus foeniculi, carvi, &c. farctum, & scrobiculo cordis constanter appositum; suadet etiam ut manus calida, catellusve stomachi regioni noctu applicetur; potissima verò auxilia sunt vina stomachica & diæta conveniens.

10. *Cardialgia verminosa*. Sepulchret. vol. 3. p. 327. Frider. Hofmanni *ibid.* n. 19. *Hirudinosa* Acad. Nat. Curios. centur. 1. obs. 172. Hercul. Saxon. prælect. pract. part. 2. cap. 7. River. lib. 9. cap. 10. & centur. 1. observ. 91.

J. Bezac Universitatis Decanus accitus quondam fuit in oppidum Frontignan, ubi similis cardialgia plures è medio sustulerat. Secto cadavere invenit vermes ita tunicis ventriculi adhærentes, ut eum perforaverint. Tænia non rarò horis matutinis & vacuo ventriculo hos ventriculi morfus creat, cum aliquali bulimiâ, ptyalismo, quæ assumpto cibo sublevantur; identidem hujus fragmenta *cucurbitini* dicta foras amendantur; in hoc casu magna copia olei juglandum, succus aurantii amari *bigarreau* dicti, præter emetica, aquas Balerucanas, &c. non rarò profuere.

Quædam medicamenta pro venenatis habita hic laudantur, ut radix *mimosæ pudicæ*. Vide Labbat. *histor. Antillarum*; *spigelia anthelmia*, *nicotiana*, *tabacum*, arcanum D. Herrenshwend fortè sunt hujus generis. Vide Wepfer. *de cicuta aquatic.* cap. 13. *hist.* 3. Hildan. centur. 1. obs. 27.

11. *Cardialgia lactentium*. *Cardiogmus* Nenteri Tabul. 209. cap. 9.

Est, ait auctor, species cardialgiæ infantibus familiaris cum anxietate præcordiorum & dolore gravativo conjuncta, à flatulentâ abdominis & ventriculi distensione originem habens.

Cardialgia adultorum strictior, ista laxior est; cardiogmus cruditates tantum primarum viarum cum flatibus & vermibus pro causâ agnoscit: cognoscitur, 1°. Anxietate & angustia præcordiorum cum dyspnœâ. 2°. Nauseâ, anorexiâ, & vomitione concurrentibus. 3°. Copioso salivæ effluxu, si vermes subsint. 4°. Febriculâ quandoque fatis intensâ, convulsiones non rarò comites habente. Oritur à mercurii reliquiis, saburrâ viscida, lumbricis, sudore, achoribusve retro pulsus: ructus & flatus sublevant, alvus aperta bona, panophobia, convulsiones & febricula periculum portendunt.

Purgetur infans ex syrupo florum persicorum cum guttis tribus vel quatuor syrapi emetici glauberiani, vel granis duobus tribusve ipecacuanhæ ac mannæ unciâ, si bimus vel trimus fuerit, unguenta oleo anethi, aut petrolei guttulis paucis additis umbilico illinantur, iteretur catharsis, clysterum usus, &c.

12. *Cardialgia à cardiogmo* Bonet. *sepulchret.* tom. 2. pag. 80. observ. 45.

Cardialgia per annum post pastum revertens, cum respirandi difficultate, pulsus interceptione aliisque gravibus symptomatis observata fuit ab Antonio de Pozzis apud Chiliarcham, cujus cor inventum est bovino majus, pulmones flaccidos comprimens, duobus polypis distensum, quod à sumpto cibo comprimebat ita stomachum ut ea omnia symptomata sequerentur; cardiogmus verò quid sit juxta nos supra diximus. Rarò de

principiis morborum mechanicis in praxi cogitamus, qui omnia saburræ vel fluidorum vitiis tribuimus.

XXI. *Gastrodynia. Colique d'estomac. Cordis dolor* Fel. Plateri *class. de doloribus. Colica ventriculi* vulgò aut stomachi dolor. *Dolor ventriculi* Boneti *sepulchret. Cardiaca* Panaroli.

Cardialgia Frid. Hofmanni, qui hoc genus cum ventriculi dolore confundit, à quo dudum ipse Bonetus sejunxit; ægros *stomachicos* vocat Cæl. Aurelianus.

Est quicumque dolor notabilis & constans in regione stomachi, qui continuâ animi defectione non stipatur ut *cardialgia*.

In *cardialgia* imminet syncopes periculum; ægri animum, viresque sibi deficere sentiunt, & nostrates *sibi stomachum mori* conqueruntur. Ast in *gastrodyniâ* licet intensus quandoque dolor in syncopem demum ducat, talis animæ defectio non constanter imminet, aut vix unquam adest.

I. *Gastrodynia saburræ. Colique d'indigestion.*

Est ea quæ à ciborum quantitate, qualitate, pastûs tempore peccantium ingurgitatione procedit. Error autem in cibis est eò major quòd cibus quantitate, qualitate & respectu stomachi assumentis vitiosior est. Idem enim cibus qui sano utilis est stomacho, debili noxius sæpè deprehenditur. Hac sarcinâ, Medicis saburrâ, onustus stomachus, licet sæpè vomitu aut diarrhœâ post *cardialgiam* fugacem se liberat, quandoque vehementer contractis suis orificiis contenta comprimit; & ab hac

compressione dolet intense, sæpiùs cum sensu ponderis respirationem inhibentis, pulsu duro, febrili, alias verò depresso, tardo. Dolor verò tolerabilior est multò quàm in gastrodyniâ flatulentiâ & biliosâ.

Gastrodyniam à lacte coagulato, à lardi frusto, ab horæis fructibus, à millenis aliis cibis dyspeptis oriundam observare sæpè datum est, utplurimum verò vomitio spontanea vel artificialis, aut diarrhœa oborta eum morbum solvunt, nec consultum est alimentis farctum stomachum narcoticis confopire, nisi atrocitas doloris suadeat; utplurimum aqua tepida, oleum, clysmata, penna intra œsophagum adacta ægrum liberant, unde hanc speciem vix inter dolores stomachi recensent auctores, quam velut symptoma dyspepsiæ, vomitûs aut alterius morbi per transennam memorant.

2. *Gastrodynia flatulenta. Colique ventuse d'estomac. Inflatio Aetii. Cardialgia flatulenta* Frid. Hofmanni. *Hypochondriaca* Etmulleri; vide quæ de eâ diximus, dùm de cardialgiâ.

Est vehemens dolor tensivus sub cordis scrobiculo, cùm respirandi difficultate, flectendi antrosum trunci necessitate, qui flatuum emissionem sublevatur: accedit pulsûs imminutio, depressio, extremorum frigus, summa anxietas, præcordiorum angustia. Differt à gastritide, à gastrodyniâ hysterica aliisque, quod epigastrium pressionem à manu factam toleret, quâ alias exacerbatur dolor.

Præmissâ phlebotomiâ, si pulsus permittat, præmissoque clysmate emollienti, & copioso potu aquæ pulli calidæ, si dolor non nimis urgeat, ad oleum amygdalarum recentissimum &

demum ad laudanum vel theriacam recentem , aut pilulas de cynoglossò deveniendum est. Laudanum solidum ad granum & ultra , liquidum ad guttas viginti , vel triginta , pilulas de cynoglossò ad grana sex vel plura : cavendum à cathartìcis etiam lenibus usquequo dolor per diem evanuerit ; in prophylaxi abstinendum à cibis dyspeptis , leguminosis : juscùla emollientia , serum lactis , acidulæ usurpandæ.

3. *Gastrodynia biliosa. Colique bilieuse d'estomac. Cardialgia epilepsiam inducens* Amati Lusitani *centur. 1. obs. 20. Cardialgia biliosa* Bianchi ; *atrabilialis* Hollerii & Zacuti.

Ea est quæ foveri censetur à materie biliosâ , accerrimâ , porraceâ , æruginosâ ; bilem verò flavam in viridem mutari per acida vitriolica probant experimenta Grossii ab Etmullero allata ; dolor in hac specie vehemens est ; ut à veneno assumpto ; quandoque convulsiones inducit ; observante Amato , non rarò morbus veneno assumpto tribuitur. Imò post mortem repertus est ventriculus ruber & ferè excoriatus observante Bartholino & Boneto in *sepulchreto obs. 1. de ventriculi dolore* ; de cætero , si æger biliosus , calidus , liquoribus spirituosus , regimini calido assuetus sit , ad hanc speciem præ cæteris pronus est : bilem è duodeno in stomachum facile refluere docent experimenta Ludovici Davizard D. Med. Societatis Regiæ Scientiarum sodalis meritissimi.

Solvitur hic morbus vomitione & dejectione uberi bilis acris viridescentis , aut æruginosæ.

Emetica levia in ipso paroxysmo adhiberi possunt , ut decoctum seminum raphani , oxymel

scilliticum ad drachmas sex, sed si dolor minùs urgeat, aqua pulli affatim bibenda & vomitione rejicienda: in prophylaxi nihil utilius est aquis acidulis.

4. *Gastrodynia à veneno Boneti sepulchret. obs. 2. 3. 4. 9. 17.*

Ea est quæ à venenis corrosivis assumptis producit, ut ab acidis puris, nitri, salis, vitrioli, mercurio sublimato corrosivo, arsenico, quod vel errore assumentis, vel malitiâ propinantis accidit, unde casus medico-legalis, qui exigit magnum Medici coram Judicibus eum referentis solertiam & prudentiam. Si venenum sit corrosivum, actuale, ut prædicta, evidens est labia, linguam, fauces, prius affici quàm ventriculum, adeoque his reapse corrosis de veneni assumpti realitate non dubitandum est. Si verò symptomata illa externa deficient, dubium potest esse num morbus à causâ internâ, num ab externo veneno dato, procedat. Mos est in hoc casu exenterato cadavere panis frustum in stomachi succo tingere, & cani vorandum præbere; & ex subsequente canis morte, ex stomachi erosionem, livedine venenum datum esse concludere; verum conclusio ex prædictis non est rigorosè deducta, nisi plures circumstantiæ conjecturam verosimillimam faciant. Vide curationem dùm de cholerâ.

5. *Gastrodynia ulcerosa Boneti sepulchr. obs. 5. 6. 7. 8. 27. 28. 42. 43. 48. & additamenti obs. 3.*

A Ventriculi sphacelo, omenti, pancreatis, vicini hepatis putredine, exulceratione, corruptione, obs. 2. 18. 19. 23. 38. 48. 50. additam. obs. 1^a. 2^a. &c.

Est ea species quæ gastritidem, & phlegmasias

suppuratas viscerum stomacho vicinorum sequitur, inde enim exesio ipsius stomachi, aut à pure, ichore, vapore putri, ejus continua irritatio, vomitio frequens, hæctica, aliaque lethifera symptomata exsurgunt.

6. *Gastrodynia Americana. Prolapsus cartilaginis mucronatæ* G. Piso. *de morbis Ind. Occid. cap. 8. Spinela Lusitanis.*

Corporis totius languorem inducit cum dolore stomachi, aliquando vomitu; summâ respirandi difficultate, quæ ex refrigeratione muscutorum pectoris, tum imprimis mucronatæ cartilaginis compressione oritur; hinc mox ex dejectione appetitûs magna virium imbecillitas subsequitur, & atrophiam minatur.

Chronicus est morbus & frigidus non tamen per se lethalis, paulatim invadens, & cognitu in principio difficilis.

Empyrici signum hujus morbi dicunt esse varices in brachiis; differt à cachexiâ, oppilatione cachecticâ, quod vultu quidem tristi & dejecto, non tamen decolore & livido sint, nec pondus aut duritiem in hypochondriis sentiant, tum & fames langueat.

Curatio discutientibus, calefacientibus & corroborantibus internis, externisque absolvitur, interea sunt juscula pipere, imò allio & coepâ condita, pilulæ stomachicæ, syrupus tabaci, vinum generosum, balsamum copaiva, falsæparillæ & saffrafras decoctum cum aniso, cinnamomo. Externa sunt cucurbitulæ siccæ iteratæ mammis applicatæ, mox stomachi & pectoris inunctiones ex oleo corticis aurantiorum, tabaci, artemisiæ & menthastri; scutum stomachale ex herbis corroborantibus, demùm emplastrum ex

refinis & balsamis. Commotus ego, ait Pifo, felicissimo horum remediorum successu, in colicâ atrophîâ, & dysenterîâ, commendavi nostris Chirurgis & cucurbitulas ficcas & topica externa.

7. *Gastrodynia periodynia.*

Periodynia Græcorum est ni fallor species Gastrodyniæ chronicæ qualem observavi in sexagenario Sacerdote qui ante sex menses per totum tempus digestionis in stomacho contorfiones, motus, dolores, & distractiones patiebatur, intestinis etiam consentientibus, linguâ siccâ, sine siti tamen: macies accesserat, vires attritæ erant, alvus astricta, pulsus rarus, fano similis, quidam dolor in lumbis.

Præscripsi juscula ex pullo, narcotica, & dein lac asininum, quo per mensem sumpto, sanus evasit.

8. *Gastrodynia calculosa* Schneideri, lib. 3. de *Catarrhis*, cap. 7. cognita Riverio, Alfario Crucio, Bartholino, aliisque observata.

Est ea species quæ à bezoarticis aut ægagropilis in stomacho aut ejus viciniâ enatis ortum ducit.

Faber quidam jamdudum de sensatione molestâ lapidem molarem in suo stomacho referente conquereretur, invitis omnibus auxiliis obiit; inventus est in jejunio intestino lapis albescens pylorum comprimens, quem nullus Medicus suspicatus fuerat. Vide similes observationes, dùm de Ileo. Vide etiam Boneti *Sepulchret.* Tom. II. pag. 77. obs. 33. de *Calculis cysticis.* obs. 31. de *Calculo gastrico*, ibidem, obs. 32. & sex historias calculorum similium in *observ.* 29. Calculos gastricos vidi ellipsoideos, albos, aquâ leviores, ovo columbino multò majores, ad ignem non inflammabi-

les, adeoque à cysticis diversos, ex quibus ileus obortus fuerat.

Vidi etiam diversos circulatores, quorum alter plures lapides durissimos, glabros, sphæroideos oesophagi diametro non minores impunè vorabat, alter præterea faxum testaceum, ex quo tota Urbs Monspeliensis constructa est, masticebat & deglutiebat cum lapillis grandiusculis, quos in abdomine colliso crepitantes audiebamus; utrum eos dein vomitione rejicerent compertum non habeo. Curavi etiam in Nosocomio militem, qui ludi gratia scyphos vitreos in ore contritos voraverat.

Sæpè hepatalgiam calculosam comitatur gastrodynia. *Vide Boneti Sepulchret. Tom. II. pag. 76. obs. 31. 32. & 33.*

9. *Gastrodynia astringens. Stomachi astrictio Aetii, lib. 3. serm. 1. cap. 13.*

Est molestia inter digerendum cum alvo constipata, æstu generali, maximè verò manuum ac pedum, faciei rubore, pulsu frequenti, aut juxta quosdam febriculâ; accidit temperamentis aridam & densam carnem habentibus; hæc Aetius. Id morbi autem mihi pendere videtur ab ariditate & erethismo ventriculi, à defectu potûs aquosi, & à dispositione spasmodicâ generis nervosi.

Suadet Aetius in paroxysmo, id est durante digestionem, frictionem & vincturam extremorum, situm erectiorem, gestationem in lecticâ, dein humectantia & diluentia adhibenda, ut inunctiones corporis ex oleo cum paucis nitro; extra paroxysmum juvant multus potus aquæ calidæ, lavipedium & maniluvium frequens. Ipse Aetius dicit se juvasse in intervallis illos ante pastum lavando, morbo recedente vinum exhibetur; cibi autem sint facilis coctionis, & in tres vel quatuor pastus dividantur.

138 GENERA ET SPECIES

10. *Gastrodynia atterens*. Vide Jonston. *Idea medicinae*, pag. 445. *Stomachi attritio* Boneti, *Polyalth. Periodynia stomachi* Hippocratis, quæ ejus vehementem & circum tenfum dolorem significare scribit Gorraeus.

Hæc species etiam inter digerendum accidit, sed cum extremorum frigore, anhelitûsque difficultate; unde à præcedente discrepat; an diversa species à gastrodynia saburrâli, flatulentâ, &c.? Jonstonus suadet inunctionem epigastrii cum oleo nardino, & intus piperis drachmam. Hecquetus potum copiosum & emollientem in pastu; in dolore verò theriacam recentem.

11. *Gastrodynia à peregrinis; Cæliacus affectus* Celsi, lib. 4. cap. 12.

Fit à deglutitis corporibus omninò ab hominum usu alienis, ut ferro, observante Scholtzio; monetis cupreis, argenteis, cultello, fibulâ, clavis, aciculis. Vide Ill. Tissot, *Avis au peuple*, n°. 365. A lapillis Cardano, Hessio, &c. observantibus. *Pilulas deauratas*, ac resinosas, plures menses in stomacho commoratas huic morbo ansam dedisse observarunt Ballonius, Mollenbroeckius; frustum laridi, Hildanus, centur. 3. obs. 33. zingiberis libram, Platerus, obs. lib. 3. vesiculas pediculis plenas, Heurnius; lacertas ac serpentes, quibus tres mille homines interfecti sunt, Gesnerus, *Histor. animal. de lacertis*. Salamandras demum emeticorum vi rejectas nuper recensuit D. Batigne, in *Act. Societ. Reg. Monspel.*

De gastrodyniâ quam tæniæ, lumbrici, erucæ, similiaque reptilia in stomacho latitantia sæpius excitant, vide *Cardialgiâ verminosam*.

Vidi impunè deglutitas aciculas, calamum scriptorium, scyphos vitreos, testam mytuli, nucleos

perficæ, aliaque multa, sed non ita felices sunt omnes, & pluribus gastrodyniæ enormes ulcerosæ, lethales ab his erroribus superveniunt, quæ dissolvendis hisce corporibus apta sunt, ut conchyliis succus limonum, atque tutò deglutiri queunt; hic indicantur nec non lubricantia quæ viam ad inferiora parant & aperiunt.

12. *Gastrodynia à xyphoide* Ballonii, *Epidem. libr. 2. pag. 242.* Barbette, *Anat. pract. lib. 1. cap. 4.*

Plebs Occitaniæ hunc morbum vocat, *la palette de l'estomac tombée.*

Non rarum esse hunc morbum testantur Barbette & Bonetus; rarior tamen est quàm vulgus putat. Hac cartilagine xyphoidea introrsum luxatâ vel depressâ ventriculi dolor constans supervenit cum vomitu, anorexiâ, & si morbus perseveret, atrophiâ; assumpta esculenta & potulenta illicò fursùm rejiciuntur, dolor ad menses & annos discruciat. Suadet Barbettus ut ampla cucurbitula semel vel bis epigastrio admoveatur, dein emplastrum astringens applicetur; omnia symptomata siluisse à reductâ per manum dextri Chirurgi hac cartilagine, docet Bonetus. Similis huic dolori est hepatalgia calculosa, notante Wepfero.

13. *Gastrodynia pulsatilis* Boneti, *Sepulchret. Tom. II. obs. 45. pag. 80.*

Cognoscitur ex molestâ sensatione corporis in epigastrio pulsantis, quæ certè molestia à dolore alias species comitante diversissima est. Hanc observavi bis vel ter, & non rara est in hypochondriacis, hystericisque; vulgò tribuitur pulsationi arteriæ cæliacæ, quam refert Bonetus pugni magnitudine dilatatam; certum est & arte-

rias gastricas & aortam, etiamfi non anevrismatica sint, in his constitutionibus sensu exquisito præditis, hunc molestum pulsum facere.

14. *Gastrodynta hysterica. Colica hysterica* Sydenhami, cap. 7. pag. 132. & in processibus, pag. 669.

Est morbus hystericas, aut morbo prægresso potissimum dystociâ debilitatas mulieres afficiens, dolore circa scrobiculum cordis atrocissimo, & viridescentium humorum rejectione stipatus. Colica biliosa intestinis infidet, gastrodynia verò stomacho; in gastrodyniâ maxima fit animi dejectio & prostratio, vel desperatio; per diem unum, alterumve faceffit dolor, qui post paucas septimanas revertitur, nihilominus sæviens quàm antequam solveretur paroxysmus. Adde quod sedato morbo supersit in epigastrio sensibilitas minimam pressionem refugiens, & quod aurigo non rarò huic morbo comitem se adjungat per aliquot dies. Differt ab ileo & à colicâ biliosâ, ut attendenti patebit.

Cura. Possetum seu serum lactis ope alæ seu cerevisiæ eductum affatim hauriatur; apud Gallos verò aqua pulli vel serum lactis vulgare, quod dein vomitione rejiciatur, quo peracto laudani liquidi guttæ 25. in aquâ cinnamomi hauriantur, quod paregoricum repetendum est, donec morbi ferocia superetur; si vires ferant, initio phlebotomia præmittenda est.

Extra paroxysmos, si revertantur, sumatur bolus ex zedoariæ drachmâ unâ, vel semisse, cum syrupo è conditurâ citri manè & serò per mensem, superbibendo sequentem infusionem, scilicet zedoariæ semi-uncia infundantur in vini canarini unciis quatuor per horas duodecim, colatura fervetur pro usu; vel sume balsamum Peruvianum, ut in rachialgia Pictorum.

15. *Gastrodynia chlorotica.*

Est ea species quæ à catameniis, hæmorrhoidibusve retentis supervenit chloroticis, easque ferè semper divexat, dolore quidem tolerabili, sed constanti ab epigastrio ad dorsum infra scapulas extenso, quandoque cum epigastrii sensibili intumescencia adest dyspnœa à levi motu, lassitudo, crurum gravitas, faciei pallor, œdematia pedum, anorexia. Curatur ut chlorosis maximè usu repetito chalybis.

16. *Gastrodynia hypochondriaca. Colica hypochondriaca Sydenhami, Processus integri de colicâ hystericâ, pag. 670.*

Valdè affinis est morbus gastrodyniæ hystericæ, sed viros hypochondriacos afficit, & suadet Sydenhamus, ut inquirent Medici methodum curativam ipsi convenientem, cui quasi genuine morbus cedat, tametsi chalybs imprimis confert.

Nota. Nomen colicæ dolorum coli tantum olim designabat, sensim idem nomen dolorem ilei, hepatis, uteri, stomachi, & nescio quot aliarum partium significavit, quo abusu nihil in scientiâ medicâ perniciosius est; cùm enim cuique generi nomen proprium conveniat, ni confundi omnia velimus; & cùm genera morborum diversa viscera afficientium, diversa omninò sint, diversa debent esse nomina generica morborum diversa viscera afficientium, quorum saltem symptomata notabilia & connexa sunt cognita, secus nomina cephalalgiae, cardialgiae, arthritidis, &c. proscribenda.

XXII. Colica , *la Colique* , *Douleur au ventre.*

Est morbus cujus præcipuum symptoma est dolor , vel molestia intestini potissimum crassi regiones afficiens , & ab illius situ , figurâ & officiis determinata.

Cùm intestinum tenue & crassum diversas sedes occupet , & diversis visceribus abdominis contiguum sit , difficile est ex sensu ægrotantis partem affectam determinare , & errare in hac assignandâ quotidianum est ; verùm ratiocinio physiologico adjuvante ex cognitis morbi causâ , principiis & symptomatis , cognitisque intestini structurâ , situ , usu , possumus symptomatum nexum intelligere , & ex hac possibilitate intelligendi nexum symptomatum eruitur partis affectæ cognitio , in hoc & alio quovis morbo : dolendum quidem est quod morborum plura genera non nisi theoriæ interventu , ab invicem distinguantur ; multò tutius & clarius esset ea à symptomatis solis definire ; sed ad hoc obtinendum desideratur historia morborum accuratior quàm quæ hætenus datur.

Colicæ nomen Plinii tempore novum erat ; Græci hoc morbi genus ignorabant , seu nomine proprio non insigniverant. Dolorem intestini tenuis cum constipatione & vomitione assiduâ *ileum* nominabant , vel passionem iliacam , ut Arabes dolorem longanonis , seu intestini crassi *passionem colicam* nuncupabant. Addiderunt quidam colicæ definitioni alvi constipationem , ut torminalem colicam à vulgari discernerent ; sed hæc distinctio non pertinet ad genus ; quippe si detur dolor vehemens , constans etiam torminosus , id est , ad

alvi dejectionem vergens, & fit morbi præcipuum symptoma, is meritò colicæ annumerandus est, & à fortiori, si alvus simpliciter sit libera, ut quandoque observatur; secus nullum erit genus ad quod is dolor pertineat, aut genus novum citra necessitatem erit admittendum.

1. *Colica flatulenta, la Colique ventreuse, Sen- nerti de dolore colico 1^a. species. Sepulchret. obs. 1. & 2.*

Cognoscitur ex eo quod 1°. clysmatis aut alvi dejectione flatuumque per inferiora ejectione sedetur, quod non accidit in gastrodyniâ flatulentâ. 2°. Quod coli tractum sequatur, ceu abdominis peripheriam, unde fit ut imam partem stomachi quâ transit colum, non rarò afficiat, sed flatuum, borborygmorumque diffluxu, & loci mutatione sedetur. 3°. Etiam si in gravi paroxysmo urina supprimatur, penisque contractus & imminutus rigescat sine ullo voluptatis sensu, interea nec dolor renum, nec mingendi cupiditas urgeat, nec urinæ ardentes & mutabilis coloris sint, ut in nephralgiâ. 4°. Pressione abdominis non exacerbatur dolor, ut in gastrodyniâ hysterica, & in enteritide. 5°. Adest alvi siccitas, fecum induratio, constipatio. 6°. Desunt symptomata & principia procatactica rachialgiam designantia.

Oritur ab alimentorum viscosâ digestionem, quæ aëris elastici genefim copiosam infert, cum econtra ubi saliva & succus gastricus, bilisque benè se habeat, digestio sine aëris generatione perficitur. Alimenta maximè flatulenta sunt vinum non satis fermentatum, legumina, & fructus molles, cucurbitacei. Hæc species sed fugax & levis non rarò auriginem accedentem designat, suppresso scilicet bilis in duodenum effluxu; experimenta Stwartii

in cane & homine docent, denegato hoc bilis influxu flatus in intestinis generari; alvi etiam constipatio flatulentiae ansam præbet.

Levis colica clysmate emolliente, oleoso, chamæmeli infuso theiformi, fomento abdominis calido, frictioneque tollitur. Si vehemens sit dolor, à phlebotomiâ auspicetur curatio, aqua pulli affatim bibatur calida, clyσμα emolliens injiciatur, & his irritis, laudanum liquidum ad guttas viginti vel triginta hauriatur; dein largo usu olei amygdalarum recentissimi quartâ quavis horâ, aquâ pulli continuatâ, clysmatis ad semilibram, sed rariùs immixtis lubricetur alvus; quo factò & dolore sedato lenis catharsis instituetur, & convenienti tempestate acidulis bilis fluxilitas, & primarum viarum mundities concilietur.

2. *Colica pituitosa* Sennerti, *ibid.* 3^a. *species*. Fernel. *pathol. lib. 6. cap. 9.* Salmuth. *centur. 1. observ. 78.* Sepulchret. *obs. 23.* *Colique glaireuse.*

Ea est quæ censetur oriri ab humoribus crassis & viscidis intestino crasso impactis. In hac dolor pali infixi, vel terebræ perforantis speciem exhibet, ob violentam ibi loci, ubi pituita ista hæret, distensionem, & flatûs ut plurimum simul renti expansionem. In aliis speciebus licet dolores graves & acuti sint, interea non *fixi* & *perforantes* quasi sunt; adde quod colica ista pertinax est.

Etmullerus dolorem illum à pituitâ, seu mucagine copiosâ viscidâ, non acri, *gravantem* esse contendit, & meritò, quasi conjuncta sit cum acrimoniâ acidâ, dolorem non solum gravativum, sed & etiam simul *contundentem* infert, non tamen negat esse etiam fixum, continuum, perterebrantem, atque existimat esse sæpiùs in hypochondrio sinistro, eumque frequentissimè hypochondriacos

driacos divexare, cum econtra colica flatulenta dolorem distendentem, & quasi disrumpentem inferat.

3. *Colica stercorea* Etmulleri *de intestinorum doloribus*, tom. 1. pag. 139.

Est illa quæ à scybalis induratis intestina difficulter præterlabentibus oritur. Hanc aliquoties vidi apud mulieres, quæ per vim in quibusdam Monasteriis *Refugiis* dictis detinentur, ob mœorem & vitam sedentariam; feces induratae demum dolores vivos sine febre excitant, quandoque cum cruentis aliquot dejectionibus, quod malum palpo ferè cognosci potest, & à catharticis levissimis exacerbatur, sed longo & largo usu olei amygdalini, fomentorum & clysmatum emollientium post aliquot dies evanescit sine flatuum saltem notabili emissionem, emissis sensim scybalis strobilos cupressi referentibus.

4. *Colica verminosa* Sennert. 2^a. *species doloris colici*. Fabricius *centur. 1. observ. 57. An Strephus Celsi?*

Est ea quæ à vermibus, potissimum lumbricis, oritur, cujus character est dolor varius nunc rodens, nunc pungens, & à loco in locum serpens sine alvi astrictione; sæpius sunt dolores fugaces, varii, cum subsultu in abdomine, non rarò cum cardialgiâ, nauseis, febriculâ, excrementis apud infantes griseis, halitu oris singulari, faciei nunc pallore, nunc rubedine.

Utplurimum hæc species ob alvi laxitatem permittit usum cathartorum ex sennâ, femine contra vermes, aquilâ albâ, &c. nisi dolor constans fuerit, quandoque si gravis febris, delirium, convulsio immineant, in paulò provectioribus, emeticus syrupus Glauberi feliciter præscribitur; sæpius

sufficit succus limonis cum oleo in ipso paroxysmo; clysmata etiam dulcia, non raro lumbricos catharticiis resistentes, educunt; tres guttulæ petrolei intus sumptæ, extus verò in juvenibus illitæ, profunt.

5. *Colica biliosa* Frid. Hofmann. pag. 286. non verò Sydenhami, quæ *chordapsus* est. *Colicus dolor ab acri & scorbutico humore* Sennerti.

Hæc species adolescentes vividos, calidos, iracundos, liquoribus spirituosus indulgentes, viros biliosos, æstate fervente excalefactos cum febre fugaci adoritur, aut sine pyrexia. Symptomata sunt vox rauca, cardialgia, cacofitia, vomitio biliosa, porracea, singultus, calor, sitis, oris amaror, urina pauca, ruffa, cum alvo non omnibus astricta; unde differt à chordapso; imò cum dejectionibus biliosis & crebris; dolor verò intestinum tenue sæpiùs afficit, ut duodenum; abdomen nec tensum est, nec fervidum, ut in enteritide; urinæ fluunt, caput vertigine tentatur, pulsus nec durus, necensus, licet frequens; morbus acutus est.

Curatio exigit statim phlebotomiam, clysmata emollientia ex malvâ, femine lini, radice althææ, oleo; juscula quibus incocta acetosæ folia; potum acidulatum, ut serum lactis, limonatam, oxycratum, aquam nitrata, aquam pulli, fomenta emollientia, cremores hordei, emulsiones cum narcotico; urgente dolore laudanum, decoctum capitis papaveris in aquâ oryzæ frigidâ; præmissâ lenissimâ catharsi & decocto cassiæ, si revertatur dolor, semicupia profunt.

6. *Colica phlogistica*, *Colique inflammatoire* Sennert. species 4. *Phlogosis intestinorum* Felic. Plateri. Cl. Tissot, avis au peuple.

Differt ab enteritide ratione gradûs tantum, ex eo quod scilicet non fit pyrexia acuta cum pulsu frequenti citato, totius corporis ardore, sudore, &c. Distinguitur ab aliis speciebus meteorismo abdominis, intolerantiâ palpi, vel magnâ sensibilitate, cum renitentiâ abdominalium viscerum versus umbilicum, urinæ difficultate, siti, &c. Curatur amplis phlebotomiis, irrigationibus emollientibus, clysmatis, aquâ pulli, ut enteritis; colicæ flatulentæ calidis medicaminibus tractatæ non rarò evadunt phlogisticæ. Cathartica acria, intempestivè assumpta, ut in alvi constipatione, hanc sæpè excitant. De hac vide enteritidem.

7. *Colica spasmodica* Frid. Hofmanni *de intestinorum dolore*, pag. 287. *Colique convulsive* Sepulchret. pag. 266. obs. 2.

Alia est quam à sero acri intestinis impacto deducit Hofmannus; alia verò quæ est endemia apud Hungaros; ista est vera Rachialgiæ species, de quâ suo loco agemus; illa verò convulsionibus etiam externis est stipata: in arthriticis, ait ille, & scorbuticis observatur; inflammationem minatur, & vix curatur, nisi materies *arthritica* ad artus, *scabiosa* & *miliaris*, vel *petechialis* ad cutem revertatur; videtur itaque eadem ac *colica arthritica* Musgravii capite 3. de *arthritide*. Præmissâ phlebotomiâ, nihil utilius censet Baglivus infuso theiformi camomillæ.

8. *Colica plethorica*; *Colica hæmorrhoidalis* Junkeri, *Tabul.* 106. quam podagræ, vel ischiadis repulsioni tribuit, proindeque cum convulsivâ confundit.

Colica sanguinea Nenteri *Tabul.* 26.

Eo nomine indigitamus eam quæ à catameniis, lochiis, hæmorroidibusve retentis supervenit

apud eos qui his effluxibus affueti sunt, quæque illis effluxibus restitutis, aut rectè se habentibus sedatur. Accidit illa viris & feminis plethoricis, hypochondriacis, sæpè cum tenesmo hæmorrhoidalì, & signis sanguinis copiosioris.

Ea species exigit phlebotomias, diluentia, & ea quæ valent fluxus sanguinis consuetos revocare.

Colica catamenialis, seu à catameniiis imminutibus sæpiùs & intestina & lumbos & viciniam uteri sequitur, quandoque atrox est, solvitur autem phlebotomiâ, eruptione catameniorum. Vide *Hysteralgiam*.

9. *Colica Lapponica* Ill. Linnæi, *Flora Lapponica*. pag. 69. de *Angelica*.

Morbo laborant sæpiùs Lappones silvatici vehementissimo *Ullem* vel *Hotme* dicto, qui species colicæ est, & ad colicam spasmodicam Scheuchzeri proximè accedit: corripuntur enim interanea circa regionem umbilicalem spasmis dirissimis, qui extenduntur ad pubem usque, paroxysmis parturientium fanè vehementioribus, ita ut miser Lappo vermis instar, per terram repat, & urinam sæpè sanguinolentam reddat; licet calculi nulla omninò sit suspicio apud hanc gentem à calculo & podagrâ nativo privilegio defensam: post aliquot horarum, quandoque diei spatium, terminatur morbus ptyalismo ingenti per horæ quadrantem durante; dicunt Lappones quod hic morbus in alpibus eos non aggrediatur, sed tantummodò dùm in sylvis per æstatem degunt, haustâ scilicet ibidem aquâ semiputridâ, vi radiorum solarium incalescât, vermiculo *Gordio* dicto scatente. In hoc morbo variis utuntur medicamentis & omnibus quidem fortissimis, ut radice angelicæ, cineribus aut oleo tabaci,

castoreo liquido, &c. Colica convulsiva, quam in *Itinere Alpino* describit Scheuchzerus, plures monachos abstulerat usos in culinâ vasis cupreis, & is morbus ad Rachialgiam pertinere videbatur. Certum fecit Laurentius Montin, hunc Lapponum morbum oriri ab assumpto cum aquis *Gordio* seu fetâ aquaticâ, quo extracto sanantur.

10. *Colica Japonica* Kæmpfer. *fasc. 3. amœnit. obs. 11^a*. *Senki* Japonibus, idest spasmus abdominis & intestinorum, ita familiaris ut ex decem adultis vix unus sit qui eâ non aliquandò laboraverit.

Tribuitur usui cerevisiæ ex orysâ paratæ, unde advenas ea utentes etiam adoritur.

Illa species distinguitur ab aliis, 1°. Quod non solum intestina lancinet, sed etiam in inguine simul motus convulsionis excitet. 2°. Quod abdominis ipsos musculos dolore afficiat. 3°. Persæpè suffocationem hysteriæ instar ægro machinetur convellendo totam regionem ab inguine usque ad cartilaginem xyphoideam. 4°. Desinit, ubi diu sævit, in tumores hic illic promiscuè nascentes. 5°. Et quod pejus est quandoque desinit in viris in sarcocelem quæ fistulam contrahit, in feminis verò abit in foedam catervam ficorum seu tuberculorum in ani, vulvæque labiis nascentium (quæ *Sarcocèle sobi* dicta est, ægri *sobimots*) & hi ficus extra colicam pariter frequentes sunt & endemii in Japonia.

Therapeia in omnibus ferè morbis familiaris apud incolas Corææ, Sinæ, & Japoniæ hauritur ex duplici remedio, scilicet ex *moxiburio* & ex *acupuncturâ*. Moxa est turunda conica ex filamentis artemisiæ officin. carptæ digitum crassa, quæ apice accensa apponitur comburendæ parti quam

basi contingit ; hæc verò ambustio tam lenis est , ut infantes hanc sine fletu tolerant , teste Alpino apud Ægyptios moxiburium observante , & Kæmpfero in Japoniâ. Arabes moxam parant ex panno gossypino isatide tincto , vulgò *coton bleu* ; Indi verò ex medullâ scirpi palustris.

Acus sunt argenteæ vel aureæ quæ in carnes adiguntur ad semi pollicem , rarò ad pollicem , eo fine ut flatus & vapores , quibus ferè omnes morbos tribuunt , foras erumpant ; plures autem & tum numero , tum ordine superstitiosis , instituuntur acupuncturæ , quibus illicò vel sanari ægros , vel sublevari testatur Kæmpferus. Alibi verò in Indiâ substituuntur plura eodem ordine moxiburia. Japones in epigastrio anticolicam acupuncturam celebrant , & novem punctiõibus pollicem distantibus , figuram quadratam repræsentant ; in aliis morbis alias partes acupungunt , aliasque figuras delineant.

11. *Colica mesenterica.* Vid. *Sepulchret. obs. 2. de dolore colico* ; id. *obs. 7. 22. 28. 30. n°. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. item , obs. 34. 35.* in quibus de mesenterii glandulis obstructis , induratis , tumidis agitur ; *obs. 37. 38.* ubi de mesenterii abscessu.

12. *Colica schirrosa.* *Sepulchr. obs. 8.* La Motte , *observ. 108. des Tumeurs.*

Est dolor ab schirro intestinis adnato.

Tumor est durus , per se indolens , integumentis abdominis profundior , intestinum premens , unde dolor à fecibus , flatibusve cohibitis.

Hæc observatio Mauqueti de la Motte prodiit errorem Chirurgorum , qui hujusmodi tumorem pro phlegmone habentes , aperuerunt lapidis caustici interventu , aperto verò ileo feces cum pure exierunt , & ægra intra triduum ab operatione obiit.

MORBORUM, CLASSIS VII. 151

Similes tumores resolutos fuisse continuo usu emplastri de diachylo, meliloto, ex mucilagini-
bus observat idem *obs.* 109. sumptis intus ape-
rientibus, *obs.* 110.

13. *Colica pancreatica.* Vide *Sepulchret. pag.* 150.
observ. 34. 35. 38. &c. *Ventris dolor ob apostema*
pancreatis Heurnii, in *Aphor.* 41. S. G. Hippocrat.
Higmor. *Disquis. anatom. lib.* 1. *part.* 2.

Est molestia perseverans in abdomine circa
regionem pancreatis ab ejus visceris induratione,
ulcere, abscessu, quæ post pastum crescit, &
vomitionem aut nauseam non rarò excitat; in
macilentis summo manè, flexis genibus; palpo
potest explorari fedes hujus morbi alias obscu-
rissimi.

14. *Colica pulsatilis.* Vide *Sepulchret. Ventris*
dolor pulsativus, *obs.* 48. 50. 51. 52.

Rarò dolor est vividus, sæpiùs sensatio molesta
referens pulsationem in abdominis axi, arteriæ
pulsibus respondentem, quæ ab arteriæ aortæ
anevrismate sæpiùs dependet. Si circa cartilagi-
nem xyphoideam sit, ea pulsatio vulgò cæliacæ
anevrismati tribuitur; ast quandoque mucroni
cordis tribuenda venit; aneurisma abdominale
pugni magnitudine crustâ osseâ tectum invenit
Fallopius. Pulsationes aut ventris saltus & palpi-
tatorii motus fugaces arteriæ pulsibus non respon-
dentes sunt quandoque tribuendi motibus spas-
modicis uteri, ut vidi in menorrhagiâ abortivâ,
alias à vermibus, ut narrat Marcell. Donatus,
Histor. mirab. lib. 4. *cap.* 26. quandoque ab intes-
tinis in globum convolutis, seu à globo hyste-
rico; sed hæc symptomata aliorum pertinent.

15. *Colica calculosa* Sepulchreti, de *Dolore*
colico, *obs.* 14. Chomel, *Acta Academ. Paris.*

152 . GENERA ET SPECIES

Præter sex observationes à Boneto recensitas , vide alias , dùm de Chordapso calculoso , Gastrodyniâ calculosâ , &c.

Huc referri possunt colicæ à corporibus duris ingestis , ut à nucleis ceraforum , prunorum. *Vide Sepulchret. obs. 17.* à lapidibus , cultris , ferramentis deglutitis , *ibid. obs. 18. & obs. 8.*

16. *Colica gravidarum* Puzos pag. 79.

Si dolor supra umbilicum transversim abdomen cingens per intervalla recurrat , præcesseritque constipatio , flatulentia incusanda est.

Juvant in hoc casu clysmata emollientia, oleosa, largus potus aquæ pulli, theæ, olei amygdalini, ad tres quatuorve uncias pluries in die ; theriaca recens, laudanum ; sed si diæta tenuis , & ea auxilia non juverint, revertente dolore, phlebotomia instituenda ; hoc sedato purgandum ex decocto cassiæ cum mannâ , vel aqua mineralis haurienda ex sale ruppellenfi , seu polychresto cum uno vel duobus tartari sibiati granis , ex quâ per cyathos haustâ calidâ alvus laxatur , minimè verò vomitio excitatur.

Si verò temperamentum biliosum , si curæ , moerores , terror , iracundia , prava alimenta , eaque acria , calida incusentur , dolorque punitivus , intestina tenuia , stomachumque molestat , cum vomitione saburræ vel crudæ , vel biliosæ viridescens , colica biliosa , hepatalgica cum febre adest , quæ phlebotomias promptas , largas exigunt , prout urgentia casus suaferit , dein curatio antecedens adhibenda.

17. *Colica hysterica.*

Est vehemens dolor in intestinis , vel levissimum palpum refugiens , per intervalla , & subito sine causa evidenti recurrens , qui in intervallis maxi-

nam partis veluti teneritudinem & tactûs intolerantiam relinquit ; quique alternat cum visûs obnubilatione , syncope , animi dejectione ; in hoc morbo , ut in gastrodynia hysterica , materies viridescentes , non quidem sursum , sed per anum ejiciuntur ; hoc verò singularis speciei signum est, quòd dolores atroces abdominis minimè ad dejectiones illas tendant , & nunc has , nunc illas abdominis partes subitò invadant.

Nuper vidi puellam longo morbo & cathartici debilitatam, cachecticam , cui hæc omnia symptomata acciderant , quæque velut in agone mortis constituta grano laudani & potu cardiaco ex theriacâ & aquâ naphæ ab illâ colicâ & febre , quam Chirurgi putridam judicabant , ferè illicò sanata fuit.

Vide colicam hysterica Sydenhami, quæ cum ista congruit , nisi quod illa stomachum , ista intestina afficiat , & vero globo hysterico stipetur.

18. *Colica accidentalis Willisii, Tom. II. cap. 15. de Colica.*

1°. *Colique d'indigestion. D. Tissot, Avis au peuple , pag. 324.*

Quæ pendet ab alimentis vel flatulentis , vel majori copia sumptis , quæque spontè non accidit , sed post errorem similem , citòque evanescit. Accidentalisis est ab indigestione , ea torminibus stipata abit in diarrhoeam torminosam , quâ curatur ; si verò nausæâ , cephalalgia , vertigine stipetur , sæpiùs post cardialgiam vomitione sanatur.

2°. *Colica à frigore. Colique d'après le froid. Tissot, ibid. pag. 329. Baglivi, Prax. p. 100. libr. I.*

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus super pavimentum frigidum factâ , apposis late-

154 GENERA ET SPECIES

ribus calidis plantis pedum statim sanantur, crescente namque calore in pedibus sensim minuitur dolor in ventre.

19. *Colica meconialis. Tranchées des enfants. Tormina recens natorum.*

Cognoscitur ex recens nati ejulatibus intra sex primas ab ortu septimanas, & ex fecibus virescentibus.

Præcaventur sæpiùs à lacte materno, quod meconium magis diluit, & benigniùs expurgat quàm lac spissius. Curatur vel sedatur oleo amygdalarum, quod cum syrupo capillorum veneris, vel de althæa mixtum, omni bihorio ad drachmas duas vel tres offertur, vel decocto ex cassiæ pulpæ drachmis duabus in aquæ unciis quatuor, quod pari dosi & intervallo hauritur. Fiat etiam cataplasma umbilico imponendum ex ovis cum croco & oleo semi-coctis, nec non injiciantur leniter clysmata emollientia.

20. *Colica lactentium. Colique des enfants qui tetent.*

Illa est quæ ultra sex primas septimanas lactentes discruciat, & à meconio minimè pendet; nam intra illud tempus meconium omninò expurgatum est. Cognoscitur ex ejulatibus subito obortis cum tensione abdominis, ejusque sensibilitate à tactu crescente, ex excrementorum virore, ex vomitione superveniente, citra dentitionis signa. Hæc colica lacti crassiori, vel acescenti, aut pultibus tribuenda est, adeoque vitia lactis & nutricis sunt exploranda.

Curatur clysmatis emollientibus ex decocto malvæ, feminum lini, oleo amygdalarum cochleatim hauriendo, fotu umbilicalis regionis ex intrita ovis, oleo, croco confectâ, subcalidâ,

MORBORUM, CLASSIS VII. 155

usu solius lactis sine pultibus, aqua pulli, decocto orizæ pro potu, granis tribus vel quatuor theriacæ recentis.

Num colicam mentiatur enterocèle imperfecta examinare opus est, num etiam à dentitione illi ejulatus oriantur, est inquirendum.

XXIII. Hepatalgia. Douleur du foye.
Dolor hypochondrii dextri Boneti Sepulchret. tom. 2.

Morbus est cujus præcipuum symptoma est molesta sensatio, gravativa, tensiva, aut alia quævis in regione hepatis; differt ab hepatitide defectu pyrexia acutæ.

1. *Hepatalgia calculosa. Colique hépatique.* Vide Act. Academ. Chirurgicæ T. 1. pag. 177.

Cognoscitur 1º, ex atroci sæpius dolore circa locum ubi canalis choledocus inseritur duodeno. 2º. Ex eo quod dolor ille ad costas spurias & epigastrium extendatur, 3º. Quod tribus sæpius à pastu horis recrudescat. 4º. Quod auriginem comitetur aut sequatur.

Pendet à conatibus naturæ ad expellendum in intestina calculum biliarium.

Moerores, vita sedenteria, quæcumque valent bilis concretioni favere sunt hujus morbi principia.

Curatio exigit longum usum emollientium, diluentium, eccoproticorum, quibus præmissis balnea domestica repetita conveniunt, & dein æger in ipso balneo catharticum bibat, ut calculus in ipso balneo foras eliminetur. Quâ methodo Ill. Rast Lugdunæus Medicus Monspel. Doctor plures sanavit.

156 GENERA ET SPECIES

Signa præcipua hujus morbi sunt juxta Tacconium 1°. aurigo in decursu morbi. 2°. Dolor mucronatæ cartilaginis & sterni. 3°. Spasmodica tensio dextri lateris. 4°. Lassitudo spontanea. Vide opus Cajetani Tacconi *de raris hepatis morbis Bononiæ* 1740.

2. *Hepatalgia schirrosa. Skirre au foye. Schirrus hepatis vulgo.*

Cognoscitur 1°. Tumore & duritie in hypochondrio dextro. 2°. Dolore gravativo, obtuso & tensivo constanti. 3°. Decubitu in latus oppositum difficili. 4°. Dyspnœâ, & tussi sicca. 5°. Inappetentiâ cum satietate à modico pastu & pressioni sensu in stomacho ac dyspnœâ. 6°. Color faciei pallidus, cachecticus, auriginosus. 7°. Urina aurantii coloris, crassa cum sedimento mucoso. 8°. Successu temporis oedematia pedum, macies partium superiorum, ascites, amphimerina hæctica.

Præcesserunt sæpius intermittentes febres diurnæ, hæmorrhagiarum suppressio, topicæ contusiones, vita deses, victus ex cibis crassis.

In curatione si temperamentum siccum, biliosum, parcius utendum martialibus, indulgendum jusculis & apozematis cum herbis & radicibus leviter aperientibus, fero lactis cum asellis, tartaro chalybeato, &c. Si temperamentum sit frigidum, pituitosum, aquæ thermæ, juscula martialia, radices aperientes majores, præmissis & interpositis catharticis conveniunt.

3. *Hepatalgia infarctus. Obstruction du foye. Tumor hepatis simplex Sennerti cap. 5. Infarctus hepatis Junckeri tabul. 39. Intemperies hepatis Sennerti lib. 3. pag. 6. Riedtkuchen Silesiæ.*

Omnia prioris symptomata sed remissiora; regio

hypochondrii dextri minus firma, nulla oedematia, nec hectica; de cætero angustia præcordiorum cum dyspnœâ, dolor gravans & obtusus, æstus volaticus faciei, cum rubore fugaci & calore in volis manuum, sitis vaga, os siccum & amarum, tussis sicca, saliva viscosa, inappetentia, cardialgia, lassitudo & gravitas artuum, dolor à tactu crescit, alvus sæpè astricta.

Ille morbus vel est cum hepatis *inflatione* seu expansione quod junioribus accidit, ubi tumor hypochondrii visibilis est, vel est cum hepatis *constrictione* spasmodicâ, adeoque renitentia ad sclerisma accedente, nulla utrobique tumoris circumscriptio, uterque status minus est periculosus & perversus quàm hepatalgia schirrosa; phlebotomia initio conducit, juscula ex cichoraceis, martialibus juvant, necnon apozemata, serum lactis martialibus & millepedibus onustum, quandoque acidulæ martiales, extus emplastra emollientia, resolventia; quæ tamen dolorem non augeant, ne suppurationem moveant.

Si hepatis *intemperies sit calida* quod cognoscitur ex caliditate ejus, seu ex eo quod morbi calidi, cibi calefacientes præcesserint, ætas sit juvenilis, animus pathematis vividis potissimum iræ deditus, quodque potissimum à medicamentis calefacientibus lædatur æger, quod adfit carnis averfatio, dejectio biliosa, vomitus biliosus, urina flava, pyrexia, calor in volis manuum, color citrinus faciei, corporis macies, siccitas, linguæ asperitas.

In hoc casu adhibenda refrigerantia hepatica, ut cichorium, taraxacum, fragaria, acetosa, fraga, cerasa, cucurbitacea, serum lactis, acidulæ, emulsiones, cibi refrigerantes, aër frigi-

dulus , abſtinentia à pathematis exercitiisquæ validis conveniunt.

Si hepatis *intemperies ſit frigida* , ut aiebant Veteres , ſeu ſi ſolida ſint inertia , fluida , mucoſa , viſcoſa , vappida , quod conjectamus ex ætate provectiori , abuſu frigidorum extùs intuſve uſurpatorum , phlebotomiis repetitis , pulſu parvo , raro , frigiditate ſeu juvamine à calidis & ficcis , excretis pituitofis , urinâ vix coloratâ , faciei pallore , diſpoſitione ad œdematiam , &c.

In hoc caſu uſurpantur quæ ſanguini fluxilitatem conciliant & motum ejus intendunt , attenuando , calefaciendo , roborando , reſolvendo. Huc pertinent radices fœniculi , aſparagi , apii , pimpinella alba , agrimonia , abſinthium , lupulus , chamædryſ , fumaria ; cortices citri , cinamomum ; martialia , ſtomachica amara , vinum rubrum , aquæ thermales , &c.

4. *Hepatalgia intercus*. Vide Bartholinum.

Ea eſt quæ ex abſceſſu inter muſculos abdominis Hypochondrii dependet ; præceſſit inflammatio , de qua vide *Hepatitidem intercutem* , quæ facilè ex vulgari diſtinguitur ob tumorem & dolorem à cutis tactu exacerbantem. Curatur ut abſceſſus quicumque arte Chirurgicâ.

5. *Hepatalgia æruginoſa*. *Colica ſpaſmodica Angelimontanorum* Scheuchzeri *Iter Alpinum* 1. pag. 12. an Rachialgia metallica ?

Dolor coli ac tenuium inteſtinorum contumax , ſomnum arcens , delirium quandoque afferens ; vomitiones crebræ , bilioſæ , inappetentia , alvus obſtructa , flatulentia , ardor præcordiorum infra & ſupra cartilaginem xyphoideam , urentes & furentes dolores artuum ſuperiorum & deinde inferiorum , pareſis brachiorum , reſpiratio

asthmatica, sensus ponderis pectori incumbentis. Hæc patiebantur Benedictini qui usi fuerant pro lacte, butyro, vino continendis, vasis æneis, æruginosis. Cadavera ostenderunt hepar folliculis concretis fæctum, corpuscula pisiformia, subviridia, intestinis inhærentia, in pericardio serum viride.

6. *Hepatalgia Sarcomatosa*. Mangeti *Bibliothec. med. præct. libr. 8. pag. 784. 785. &c. Excroissance du foye.*

Fuldenreichius in viro cui hypochondrium dextrum dolore gravativo & tumore afficiebatur cum inappetentia, vomitione biliosa, polydipsia, invenit post mortem hepatis molem portentosam, librarum scilicet quatuordecim, præter carnosam excrescentiam caput infantis æquantem, in mesenterio: in altero ægro similia symptomata, sed ex umbilico sæpè materies ferrosa & alba fluebat. Hepar grande, induratum & triginta ulcuscula habens inventum est. In filia simili morbo affecta hepar insolitæ molis erat, pallidumque & totam abdominis cavitationem replebat.

7. *Hepatalgia Apostematosa*. Bartholin. *centur. Abscess au foye.*

Dolor ab abscessu hepatis stipatur febre, horrore, tumore, uti hepatalgia Petitiana, seu à cystide fellea turgida, sed 1º. dolor in apostematosâ crescit cum pus efformari incipit, sedatur verò cum turgescit cystis. 2º. Dolor apostematosæ est pulsatilis, non verò dolor à bile collectâ. 3º. Dolor apostematosæ diutius perseverat, vires magis dejicit. 4º. In suppuratione hepatis pulsus est minor, phryciasis diuturnior & sudore terminatur. In Petitianâ cystidis turgescen-

tia, pulsus fortior, phryciasis brevior, sudor nullus. 5°. Cystidis felleæ turgescencia extus apparet sub specie tumoris saccati, firmi, æqualis, circumscripti: abscessus verò magis diffusus est. 6°. Abscessus in epigastrii regione vel hypochondrio dextro ubivis reperitur, non cystidis felleæ tumor. 7°. Fluctuatio abscessûs in ejus medio tantum, marginibus adhuc resistentibus observatur, locus fluctuationis ampliatur crescente suppuratione.

Curatur incisione quâ pus extraducitur, injectione deterfivâ & balsamicâ. Vide curationem à D. Chicoyneau & Soulier in *Act. Acad. Paris.* feliciter absolutam, necnon consule *Acta Acad. Chirurgicæ tom. 1.* à D. Petit, Amiand, &c. Vide observationem apud Heurnium *ad aphorism. 45. sect. 7.* & plures. in *bibliothecâ med. libr. 8. p. 783.*

Adolescens auriginosus qui pluries sanguinem ex umbilico fuderat, gerebat in hepate abscessum qui puris loco repletus erat materie ovorum intritorum luteorum persimili, ut meminime vidisse Alesæ.

Legi de hoc morbo meretur dissertatio Cajetani Tacconii *de Raris hepatis morbis Bononiæ 1740.*

8. *Hepatalgia petitiana.* D. Petit. *act. Acad. Chirurg. tom. 1.*

Est dolor & tumor in regione vesiculæ felleæ cum horrore, febre, sensu fluctuationis, circumscriptione à vesiculâ felleâ bile turgidâ & distensâ, qui morbus difficulter distinguitur ab Hepatalgiâ apostematosâ nisi per signa sequentia, cum illius signis collata; scilicet; 1°. dolor crescente tumore decrescit; 2°. non est pulsatilis sed distensivus; 3°. vires minùs prosteruntur &

MORBORUM, CLASSIS VII. 161

& dolor minus est diuturnus quàm cum datur abscessus. 4°. Horror citius terminatur, pulsus est major & nullus sudor horrores sequitur. 5°. Tumor est æqualis, firmus initio, circumscriptus. 6°. Tumor est constanter infra cartilagineas costarum dextri lateris è regione vesiculæ felleæ. 7°. Ille tumor fluctuationem in toto suo volumine refert, margines in apostematoso renituntur.

Curatur incisione, modò tamen peritonæo adhæreat vesicula fellea & bilis in cavum abdominis non fluat, unde brevi mors accerferetur; cognoscitur verò ea adhærentia ex eo quod, 1°. tumor loco suo non potest dimoveri; 2°. ex mollitie & rubedine tegumentorum; 3°. frequenti recurso inflammationis in tegumentis.

XXIV. Splenalgia. *Douleur de la rate.*

Dolor lateris Sennerti lib. 3. cap. 10. part. 4.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est dolor pertinax in regione lienis, sine pyrexia acutâ; ægri *splenetici* vel *lienosi* dicuntur.

1. *Splenalgia infarctus. Obstruction de la rate. Obstruô lienis Sennerti cap. 3. lib. 3. part. 4.*

In principio solum gravitas in sinistro hypochondrio percipitur, postea dolor aliquis acutus præsertim in cursu & ambulatione concitatori, dein color natus faciei in lividum mutatur, corporis gravitas seu lassitudo adest, dyspnœa ab exercitio, interdum tussis sicca, quandoque cordis palpitatio, scabies, hypochondriasis, boulimia, &c. superveniunt, & ægritudo pertinacissima est.

Curatio eadem ac obstructionis hepatis. Laudantur in his morbis lamii albi pulvis ad drachmam quovis manè, radicis filicis decoctum, limatura ferri ad grana aliquot diù usurpata; terra foliata tartari ad grana decem bis in die per mensem & ultra. Pauci sunt quartanâ recidivâ diù afflicti, qui hanc splenalgiam non patiantur, & vulgò longo kinkinæ usui morbus hic tribuitur, quod vix credo.

2. *Splenalgia schirrosa. Skirre à la rate.*

Cognoscitur ex tumore duro lienis figuram & sedem obtinens cum sensu gravitatis; in infarctu verò tumor hypochondrii quidem adest, sed nullatenus figuram lienis referens, nec durus, nec circumscriptus, cum dolore acutiori qui efformato schirro sæpiùs abit in gravativum. Hic tumor mirè quandoque diffunditur, rarò cartilagineâ crustâ tegitur, quartanam sequitur, & in ascitem non rarò ducit. Splenetici colorem plumbeum, maciem etiam patiuntur, accedit dyspnœa, sensus ponderis jugulum deorsum trahentis ad sinistram, pressio stomachi à pastu, demùm oedematia pedum, quandoque ulcera tibiarum.

Sanguis maximè retardatur in liene; si enim sectio transversa hujus visceris fit centies major sectione transversâ arteriæ splenicæ, toties ferè tardius sanguis movetur in liene quàm in illâ arteriâ. Memini me vidisse è liene cadaveris, cujus aortæ adaptaveram tubum aquâ plenum, effluxisse per horam tantam humoris nigri copiam, ut ab eo lienem unquam elui posse desperarem. Vidit in hoc morbo Diemerbroeckius ejici per alvum tres atramenti matulas, & licet vena splenica in venam portarum ducat sanguinem, non in intestinale colum,

attamen certus sum retrogredi posse hunc sanguinem & ingurgitare venas mesaraicas dum ejus circuitus per hepar arcetur, ut sibi viam cudat in intestinali tubâ, aut per vasa brevia intra stomachum. Refluxum sanguinis à venis in ramos earum in vivis multæ observationes mihi patefecerunt, & leges circulationis non repugnant, quippe ipsæ eadem sunt ac leges hydrodynamicæ, quæ similem regressum sæpius exigunt. Ex hoc regressu fit *hepatirrhæa nigra* vulgò morbus niger Hippocratis, seu dysenteria hepatera, quæ lienosos juvat non rarò.

De curâ & historiâ hujus morbi consulatur Mangeti *Bibliotheca med. practica lib. 10.*

3. *Splenalgia suppuratoria* Cornelii Stalpat. *obs. rarior. centur. 1.* apud Mangeti *Bibliotec. med. pract.*

Vidit ille Auctor lienem velut saccum membranaceum pure turgidum, quo rupto ægra obiit.

4. *Splenalgia sarcomatosa.* Rate de grosseur énorme. Lien ingens Blancardi *anat. pract.*

Is vidit lienem sex libras ponderantem humore nigro piceo repletum; duplo majorem refert Helviggius apud Riverium. Vide multa exempla apud Bartholinum, Borrichium, Blasium, Fabricium, Vesalium, Schenckium, &c.

Morbos affines videsis in ultimâ classe inter phisconias, quæ tumore abdominis pariter stipantur.

XXV. Nephralgia Zwingeri. Colique renale. Dolor Nephriticus Sennerti, lib.

3. pag. 7.

Morbus est cujus præcipuum symptoma est

dolor fixus in regione renum & ureterum sine pyrexia acuta, unde à Nephritide discrepat.

Colica Nephritica vulgo dicitur; sed colica à colo intestino dicta nomen est quod perperam doloribus aliarum partium quàm intestinorum tribuitur ob æquivocationem restringendum: unde merito Zwingerus in peculiari dissertatione *Nephralgiæ* genus constituit.

1. *Nephralgia calculosa* Zwingeri, *dissertatio* 12^a. Baglivi pag. 419. *Calculus renum* Sennerti. *Calcul des reins*.

Ea est quæ à majusculo calculo renibus, vel ureteribus impacto pendere censetur; quæque cognoscitur, 1°. ex dolore & cruciatu acerbissimo in alterutrâ regione lumbari, rarò in utràque, eoque fixo & stabili; 2°. qui tamen juxta ductum ureteris in abdomine obliquè versus vesicam extenditur; 3°. qui in viris testis ejusdem lateris tractionem dolorificam, in feminis cruris stuporem, doloremque comitem habet, si intensus sit; 4°. necnon in vigore doloris nauseam & vomitionem frequentem infert; 5°. decubitu in latus dolens mitescit; in oppositum verò exacerbatur; 6°. cum urinis variantibus, initio aquosis, paucis, dein turbidis copiosis, sæpè ardentibus ac cruentis.

Ulteriùs cognoscitur ex hæreditariâ dispositione, ex eo quod à unctione in curru, rhedâ dolor recurat, cùm nephralgia hæmorrhoidalis à quiete & decubitu in lecto potius exasperetur.

In lumbagine dolor maximè persentitur, cùm truncus priùs flexus erigitur; in colicâ dolor per abdomen divagatur, & primis clysmatis, aut alvinis dejectionibus sedatur, quod in nephralgiâ non accidit. Arenularum mictio non pertinet ad hancce speciem, nec muci copiosi excretio cum

MORBORUM, CLASSIS VII. 165
urinæ hujus signum est, cum potius in calculosis,
modò vesica à calculo sit expers, urina soleat
esse velut lixivium pellucidum.

A Nephritide calculosâ differt nephralgia per
pyrexia defectum aut gradu tantum. Calculus re-
num sæpè nullam sensationem molestam infert,
nisi commoveatur à victu calidiori, à pathemate
vivido, ab exercitio valido, à vecturâ supra pa-
vimentum lapideum.

Dolorem illum sublevant, 1°. phlebotomiæ;
2°. quies; 3°. potus diluens mucilaginosus ex
feminibus lini, petalis malvæ, violæ, limonatâ;
4°. narcotica; 5°. olea lenia amygdalarum, lini,
&c. 6°. balnea; 7°. diætâ tenuis refrigerans. Ca-
vendum ab aquis mineralibus affatim haustis, à
diureticis calidis urinam uberius in renes advo-
cantibus; inde enim calculus commovetur, &
nephritis excitatur.

Nephrotomia impossibilis censetur, adeoque ad
curam radicalem tantum facere possunt lithon-
triptica, quorum usitatiora sunt, 1°. aqua calcis
ostreorum hausta, juxta methodum Roberti Whitt,
cujus satis laudabiles effectus observavi; sed hæc
per menses & annos continuanda. 2°. Sapo albus
pilularum formâ quotidie ad semiunciam, qui do-
lorem non rarò sedat, & calculum lentè dissol-
vit. 3°. Leve infusum arbuti uvæ ursi, vulgò
Buxerolæ, quod calculos granulatos friabiles in
minora fragmenta, glutine dissoluto, disrumpit;
sed sine cautelâ dysuriam creat, & licet maxi-
mam lutulentæ urinæ copiam evacuet, ut infu-
sum parietariæ, vix calculi molem minuit, ut
expertus sum.

2. *Nephralgia arenosa* Sepulchret. *observ.* 21.
22. &c. ad 27. vulgò *la Gravelle*.

Est species senibus tantum familiaris, quæ raro renes, sæpius ureteres & urethram afficit; in quâ sedato dolore, lapilluli feminibus lentis, sed asperis similes, rubri, durissimi minguntur identidem; nulli verò sunt magni calculi; illi verò lapilli raro hærent in renibus, ureteribusve, vix ab ullo lithontriptico cognito dissolvuntur, & ad usque extremum senium vitam ægri miseram faciunt. De his vide *Dysuriam*.

3. *Nephralgia arthritica* Musgrave de arthritide, cap. 9. & cap. 17. pag. 154. Sydenham. pag. 485.

Est ea species quæ fit à materie arthriticâ, non renes sed membranas, periostræumque vertebrarum lumbarium vellicante, qui dolor mentitur nephralgiam calculosam; sed distinguitur ab aliis speciebus ex eo quod podagricos tunc afficiat, cum dolores extremorum silent, & restituto dolore in articulis, evanescit. Arthritici præterea sunt obnoxii veræ nephralgiæ calculosæ, & calculus in illis est tophaceus, cretæ similis, friabilis, qui facilius cæteris dissolvi se patitur. Aquæ de Banieres hîc censentur aptæ.

4. *Nephralgia rheumatica. Lumbago rheumatica* Sydenhami de Rheumatismo, cap. 5.

Est immanis dolor idemque fixus circa lumborum regionem, ipsumque aliquando ad os sacrum se demittens; paroxysmum nephreticum mentitur, nisi quod æger non vomituriat: nam præter dolorem atrocissimum, & vix ferendum circa ipsos renes aliquando & ureteres per omnem eorum ductum ad vesicam usque, eodem licet mitiori tentatur, qui & ipsi Sydenhamo olim imposuit, tanquam à materiâ aliquâ sabulosâ in his partibus hærente penderet, cum reverà materiæ rheumatismi peccanti & inflammatae ortum

suum debeat, quæ quidem partes illas jam solas urit, intacto reliquo corpore.

Immanis hic dolor nisi abigatur, eodem modo quo rheumatismus vulgaris, pariter etiam perdurat, pari sævitiâ excrucians, adeo ut miser æger nequeat procumbere; sed vel lecto exiliat, vel super eodem erectus sedeat, corpore interim perpetuâ agitatione nunc versus anteriora, nunc posteriora inclinato, reductoque. *Hæc Sydenhamus.*

Evidens est ex his verbis non lumbaginem, sed nephralgiam his symptomatis repræsentari; nec enim morborum genera à sede nobis sæpius ignotâ determinantur. De cætero repetitæ phlebotomiæ, & diætâ tenuis, potusque diluens hic omninò requiruntur, ut in rheumatismo.

5. *Nephralgia hysterica* Sydenhami de *Colicâ biliosa*, cap. 7. pag. 132. & *dissert. epistol.* pag. 430.

Est ea species quæ hystericas invadit quandoque, unde vomitio immanis cum dolore lumborum per ureteris ductum se extendens, & calculum renum mentiens, uno eodemque tenore diutissimè miseras affligens, ita ut quandoque eas è medio tollat.

Hic morbus subito invadit, subitoque etiam recedit more symptomatum hystericorum; augetur à repetitis clysmatis, maximè verò à lithontripticis, & diureticis calidis. Tollitur verò narcoticis. Vide *Dysuriam hystericam*.

6. *Nephralgia hæmorrhoidalis* Nenteri. *Nephritis spuria*, rectiùs *Nephralgia plethorica*.

Est ea species quæ à sanguine copiosius in renes affluente dependet, quod cognoscitur, 1°. ex suppressione fluxûs catamenialis, hæmorrhoidalis, phlebotomiæ, aut scarificationis consuetæ. 2°. Quæ iis temporibus accidit quibus maximè illi

fluxus accidissent pro more solito. 3°. Quæ his fluxibus spontè restitutis spontè cessat. 4°. Quæ demùm signa plethoræ conjuncta habet. 5°. Nauseâ & vomitione sæpiùs caret. 6°. Dolores sunt magis externi, & ad lumbaginem accedunt. 7°. Crescit à decubitu in lecto, victu calidiori; constipatione alvi stipatur.

Juvant phlebotomiæ, alvum emollientia, fluxus sanguinis ex utero, ano; nitrosa, diluentia, &c.

7. *Nephralgia purulenta* Bonet. *Sepulchret. observ. 23.* ubi quatuordecim hujus speciei historiarum proponuntur.

Urina deponit materiem albam fluidam, veluti lacteam, adest gravitas continua in lumbo alterutro, cruris stupor, lenta pyrexia, insignis corporis macies, nullus pyrexiae paroxysmus; præcessere nephritis, vel nephralgia, hæmaturia, pituitosæ vomitiones. *Vide Biblioth. Med. Pract. tom. 4. pag. 993. Ephem. Natur. Cur. Decad. 1. ann. 1679. observ. 182.*

Vide Chiliarchæ Townshend celebrem historiam apud Cheynæum, *the English Malady.*

8. *Nephralgia à Pancreate* Manget. *Bibliothec. Med. Pract. de Nephritide, pag. 545.*

Chirurgus quidam sævis lumborum & dorsi doloribus excruciatu arenuas rubras cum urinis excernens, comitante vomitu gravissimo demùm obiit.

In cadavere erat pancreas tumidum, cancerosum, quo diaphragma perforatum, & vertebrae duæ exesæ fuerunt. Cancer hic nigricans ambos quoque renes corrumpit, nigros & putridos effecit; nec in illis arenulae, aut calculus inventus est. Hæc Hertodius.

MORBORUM, CLASSIS VII. 169

9. *Nephralgia verminosa* Zodiaci Medico-Gallici, Riverii *observ.* 40. *pag.* 103. *centur.* 4.

Juvenis quidam renum dolore excarnificatus, demùm excrevit cum urinis vermes plurimos nigros, magnitudine, & longitudine acus communis, cornutos & friabiles, quorum duos Pachecus misit ad Riverium.

10. *Nephralgia mesenterica* Georg. Merchlini Norimbergensis, *Ephem. Natur. Curios. Decad.* 1. *ann.* 1677. *observ.* 50.

Dolor vehemens ad latus dextrum lumborum, & ad femur cum impotentiâ progrediendi; urina mutata, sæpiùs turbida & albescens, vomitio quotidiana, nausæ continuæ, somnus nullus, extrema frigida; post mortem renes sine ullâ noxâ, sed in mesenterio abscessus pure & calculis tribus turgidus, & in pancreate calculus adhuc major nigricans.

11. *Nephralgia monstrosa* Collect. Academic. *tom.* 3. *pag.* 169. *obs.* 227. ex *Ephem. Nat. Cur.* Cabroll. *observ.*

Est Nephralgia atrox cum hæmaturiâ, in quâ ægra cum urinis excernebat vermiformia frustra renum, & ren inventus est post mortem portentosæ molis ponderans uncias septemdecim, simulque exulceratus.

12. *Nephralgia à carie* Vandermonde, *Journal de Médec.* *tom.* 9. *pag.* 516. à D. Hazon.

13. *Nephralgia Febricosa* Morton. *Pyretol. Hyster.* 28. *pag.* 101.

Est species dirissima quæ urinâ rubrâ, dolore atroci renum, vomitione, algore extremorum, lypothymiâ ægros in summum vitæ discrimen inducit, quæque optimis remediis vulgaribus ipsique laudano resistit; ea ab intermittentis fe-

bris larvatæ veneno dependens non tutius curatur quàm ope kinkinæ, ut omnes alii morbi febricofi.

14. *Nephralgia Miliaris* Hamiltoni *de febre miliari*.

Est symptoma præcedens eruptionem miliarem cum crampis, odore perspirationis acido, &c.

15. *Nephralgia schirrosa* Sachs *miscell. curios. A lienis luxatione* Sepulchret. *observ.* 30.

Nephralgia scorbutica Eugalenii est potius lumbago, nec ullam nephralgiam observavit Lindius in scorbuto in quo lumbago haud infrequens est.

Sympathicas nephralgias quæ scilicet pendere putantur à vitiis in partibus à rene remotis, quæ solæ post mortem affectæ visæ sunt, missas facio, tum quia rariores, tum quia gratis tribuuntur vitiis partium remotarum, ut cordis, pulmonum, fortè siquidem pendebant à vitio renum quod post obitum evanescebat, v. g. à phlogosi, spasmo, &c. horum enim in cadavere nulla signa supersunt.

Quoad Nephralgias mesentericas, pancreaticas, nemo jure ex hoc genere expunxerit, cum nomen genericum morbi non designet necessario partem affectam, sed tantum symptomata quæ ad datam partem referri solent; nihil autem obstat, quominus hæc symptomata pendeant à vitio partis alterius proximæ nervos ex eodem plexu mutuantis.

16. *Nephralgia gravidarum* Puzos. *pag.* 79.

Si dolor sit in lumbis, ad vesicam protendatur, urinæ difficilius fluant, cum dysuria vel mingendi cupiditate frequenti, urinis aquosis & paucis, nephralgia adest.

Huic conducunt phlebotomiæ repetitæ, oleum

MORBORUM, CLASSIS VII. 171

amygdalarum, clysmata emollientia, potus laxans, leniens. Procedit in gravidis à pressione vesicæ, ureteribusque illatâ, ab infarctu renum ob urinas crassas, lacteas, ob distractionem nervorum; clysmata philonii romani drachmas duas vel tres recipientia, dolorem sedant.

XXVI. Dyſtocia. *Accouchement laborieux.*

Partus difficilis, à *Dys* difficile, & *tokos* partus.

Est dolorifica, laboriosa ultra modum fetûs exclusio, simulque muci, lymphæ amnii & dein sanguinis effluxus.

Causa est resistantia ex parte fetûs aut viarum major quàm ut conatibus matris intra breve tempus vinci queat, ergo dyſtocix principia sunt ex parte fetûs major resistantia ob molem majorem, situm incommodum, mortem, aut summam ejus debilitatem; ex parte matris angustia viarum, earum siccitas, & conatuum tum debilitas tum irregularitas.

Partus facilis accidit 1°. Circa finem noni mensis solaris. 2°. Præcedunt insolitæ lumbagines. 3°. Tumor abdominis deorsum labitur versus hypogastrium. 4°. Leucorrhœa mucosa ex glandulis Nabothi per tres, quatuorve dies. 5°. Orificium uteri incipit hiare paululum.

Signa præsentis vel imminentis partûs sunt 6°. Dolores lumborum fortiores, periodis successivè brevioribus recurrentes, in quorum dolorum intervallis puerpera ad somnolentiam usque non rarò quiescit. 7°. Pulsus frequentior, fortior solito evadit. 8°. Facies coloratior, calidior, ob respirationis, dùm dolores vigent,

cohibitionem. 9°. Genitalia tument in labiis. 10°. Sæpè vomitio minimè noxia, accedit. 11°. Repetitis conatibus supervenit tremor minimè frigidus crurum & tibiarum proximè imminente partu. 12°. Simul cruentum quid ex utero stillat. 13°. Tunc orificium uteri magis hiat & repletur vesica ovali, quæ quovis tormine magis tensa apparet, capite interim magis ac magis intra illam membranam extrorsum accedente. 14°. Crescentibus & densioribus torminibus crepant illæ membranæ fetum obvolventes, & aquæ amnio contentæ cum impetu ad libram unam circiter profunduntur. 15°. Denique simul, vel cito post violento conatu fetus capite primo & facie pronâ, & paulo post vel simul placenta, excluduntur cum residuâ amnii aquâ. 16. Tuncque uberior sanguis simul effluit, abdomen deprimitur, puerpera quiescit, & dolorum prægressorum brevi obliviscitur.

Cura. Torminibus partûs accedentibus, cum scilicet quovis tormine os uteri dilatatur, membranæque protuberant, puerperæ, nisi alvus libera sit, clysmâ ex oleo, aquâ & catholicone infundendum est; si plethorica fuerit, vena secanda: in sedili commodo, in quo resupinari queat, collocanda; genua firmanda, mappâ utrinque extensâ lumbi sunt sustinendi; de cætero crocotæ, tunicæ laxandæ, seu abdomen, & pectus ab omni pressione liberentur; ovum forbile, crustulum cum vino forbendum, fitis syrupo limonum cum aquâ temperanda, levis identidem deambulatio suadenda, obstetrix perita os uteri exploret, & si trans membranas caput dignoscat, ne festinet, sed partum præstoletur, puerperam in veris torminibus adju-

vet: si verò trans membranas oblongas caput fetûs non percipiatur, Chirurgum aut Medicum in arte obstetriciâ peritum statim advocet.

Dystociæ ex parte Matris.

1. *Dystocia à debilitate Mauriceau cap. 10. libr. 2.*

Mater vel habitualiter est infirma, vel actu debiliores edit conatus. Habitualiter infirma est vel à constitutione nativâ, vel ob morbos prægressos; vel ob structuram vitiosam, ut si sit gibba, elumbis, clauda, maximè si organa respirationis sint debilia, ut in asthmate, phtisi; cognoscitur actu debilis ex pulsu parvo, faciei pallore, extremorum frigiditate, animi dejectione; tunc autem vino & cardiacis ac consummatis, aromaticis refocillanda est.

Si gibba, elumbis, clauda, asthmatica, auxilio obstetricii viri est adjuvanda; si pusillanimis est, hilari vultu, promissis, exemplis ad bonum animum adhortanda: si verò ideò conatus sufficientes non exerat, quia delirio, vel sopore est detenta, nec proinde stimulos uteri sentit, phlebotomiâ, clysmatis acribus aut appositis huic morbo remediis sensus est revocandus: obstetrix verò successivâ digitorum in uterum immissione & assiduâ ejus orificii diductione partum sollicitare debet usquequo manu immisâ fetum, areptis pedibus, extrahere valeat.

Si menorrhagiâ, aut si epilepsiâ, ecclampsivæ laboret, Chirurgi operâ fetus quanto-ciùs educatur. Vide *menorrhagiam gravidarum*.

2. *Dystocia à colicâ Mauriceau cap. 10. lib. 2.*

Quantum ad partum necessaria sunt tormina uterina, tantum noxia est colica, quæ nedum respondeat utero, ejusque orificium diducat, ipsum orificium potius arctat, & aliorsum dirigitur, ut ad diarrhoeam excitandam. Clysmata verò emollientia, laxantia quæ colicam sæpius compescunt, tormina partus excitare solent, adeoque duplici titulo indicantur; suadentur etiam in colicâ linteorum calidorum applicatio, usus olei amygdalarum, & pulsu vigente phlebotomia.

3. *Dystocia à pathemate* Mauriceau *cap. 10. pag. 258. lib. 2.*

Gravidæ vehementibus animi pathematis sunt obnoxia, quibus nihil est perniciosius in parturitione, tum quia vires ad hoc opus utiles exsolvuntur, ut à metu, mœrore, pudore, pusillanimitate, tum quia divertuntur, ut ab indignatione, irâ similibusque: in his verò sola Medici & obstetricis facundia præstat, quippe animus prostratus promissis, verbis hilaribus, exemplis consolantibus erigendus est, vel narrationibus, gestis, fabulis appositis ab ideâ molestâ avocandus spe pulchræ prolis sexûs quem cupit, promptæ liberationis.

4. *Dystocia ab angustia* Mauriceau *Cap. 10. libr. 2.*

Vias angustant simulque conatibus inutilibus ansam præbent excrementa alvina, quæ proinde clysmatis laxantibus sunt expugnanda, antequam fetus intra orificium uteri delabatur; tunc enim clyσμα nec immitti, nec prodesse posset; urina copiosior in vesicâ latens debet per catheterem educi, si clyσμα, ambulatio, aliaque auxilia non suffecerint. Primiparæ juniores,

ficciore debent longè ante partum & instante partu butyro infuso, pomatis emollientibus, vaginam & os uteri sibi inungere, maximè verò si longè ante partum, aquæ, amnio rupto, elapsæ sint. Si tumores syphilitici vaginam angustant, quantociùs & primis etiam graviditatis mensibus, sine præmissis tunc temporis balneis quæ gravidæ non ferunt, litus mercurialis ad hos resolvendos cautè tamen est usurpandus, ut successit Barbeyracio.

Demùm si os uteri non sufficienter hiet utcumque conatus matris vegeti sint & debito tempore duraverint, illius oris margo est non ungue, sed convenienti instrumento secante scindendus, vitando partem superiorem.

Si membrana fetum obvolvens extra vulvam propendeat, durior sit, non crepet, atque simul fetus sufficienter extrorsùm protrusus, orificiumque uteri ita diductum ut spes sit fore ut fetus exclusioni nihil obstiturum sit, sub his conditionibus tantum ungue, vel alio modo illa choriæ membrana dirumpenda est.

Seniores & primiparæ difficiliùs pariunt ob rigiditatem partium, ossium immobilitatem.

Si angustia sit immedicabilis, ad operationem cæsaream deveniendum, aut matri, fetuique moriendum est.

Dystociæ culpâ fetûs.

5. *Dystocia à mole fetûs* Mauriceau, *ch.* 29. & 25. *liv.* 2.

Moles major est vel in toto, vel in parte, sæpiùs verò in parte, ut cùm hydrocephalo, ascite, aut hydrothorace fetus laborat, nec non

cùm monstrosè adhæret alteri fetui ; si explorato utero per manum immissam judicet obstetricans impossibilem fore partum , nisi Chirurgiæ auxilium intercedat ; quoniam à partu pendet vita matris & fetûs , nec utraque servari possit , & mors fetûs hydropis aliunde expectanda sit, necessum est fetum aliunde minimè evasurum matri immolare , ut saltem matris vitæ consulatur ; ergo cultro hamato solerter ope manûs sinistræ in uterum immissæ directo & dextrâ impulsio incidatur caput hydrocephalicum , abdomen asciticum ad aquarum effusionem , quo facto fetus facilè retrahetur. Cùm verò molis & figuræ monstrosæ est fetus , eodem cultro ad juncturas incidantur figillatim artus , & sic per partes extrahantur , cavendo maximè ne cultri apex extrorsum vergens uterum lædat.

Si moles creverit à numero fetuum , difficilius est manum in uterum immittere , interea eligantur ambo ejusdem fetûs pedes , qui collati aut manu ad usque inguina extensâ , cognoscetur , & sic ab illo liberetur mater incipiendo à magis obvio ; dein verò caveat ne placentam educat antequam alter fetus exierit , ne scilicet durante hocce labore sanguis ex placentæ solutæ radicibus uberim effluat , quippe sæpè accidit , ut una placenta duobus fetibus sit communis. Frustrâ autem ad alterius fetus exclusionem naturæ conatus præstolareris , cùm mater novo hocce labore deterreatur , adeoque ni vegeta sit & animosa mater , fetus manu Chirurgi extrahendus est modo quo poterit commodissimo , & promptissimo.

Si fetus sit rectè constitutus , sed respectu viarum uteri crassior , tunc eum enecare nefas judico , & ad cæsaream operationem , quæ
fetum ,

MORBORUM, CLASSIS VII. 177
fetus, matremque servare potest, confugiendum est.

6. *Dystocia à fetu mortuo* Junckeri, *Tabul. Medic. 112. Chirurg. 102.* Ill. Mauriceau, *lib. 2. cap. 30. 12. 14.*

Conjectamus fetus mortuum 1°. si gravida vulnerata. 2°. Si gravi menorrhagia laboret. 3°. Si fetus nondum maturus. 4°. Si ante quatuor, pluresve dies aquæ amnii elapsæ sint. 5°. Si mammae flaccidæ. 6°. Si facies matris plumbea. 7°. Si oculi intro pressi, aspectu languido, si foeteat anhelitus, si totus uterus attollatur per intervalla.

Afferimus fetus mortuum 1°. si à multis diebus non moveatur. 2°. Si multi ex utero humores foetidi cadaverosi exstillent. 3°. Si dolorem magnum & pondus in utero sentiat mater. 4°. Si fetus velut mola à gravitate solâ volutetur quoversus mater inclinatur. 5°. Si matri syncopes, vel convulsiones frequentes accidant. 6°. Si dudum ex utero funiculus umbilicalis aut placenta exierit. 7°. Si manu in uterum immissâ fetus sentiatur frigidus, nullus in fontanellâ, in funiculo, in carpo pulsus; si caput molle, futuris hians, ossibus ejus decussatis. Fetus autem mortuus, si aquæ elapsæ sint, magis putrescit intra biduum, quam putresceret intra quatrimum, vel extra uterum, vel intra amnium integrum.

Cura. Expectandi conatus ad partum; medicamina fetus expellentia noxia sunt, aut inutilia, teste Mauriceau; embryulcia seu fetus extractio, eaque matura locum habet; & quoniam laboriosa est etiam si fetus optimum situm fervet, ad hamulos non deveniendum nisi plura simul signa mortis fetus concurrant; cum certò mortuus est fetus, cavendum, si pedibus trahatur, ne caput ab hume-

ris avulsum in utero restitet; si caput offerat; sæpius hamulo caput extrahendum est, imò ad instrumentum *tire-tête*, dictum, quandoque confugiendum est, artus discissi seorsim eximendi.

7. *Dystocia à fetûs situ. Accouchement contre nature.* Mauriceau, *chap. 13. ad 27.*

Multiplex est vitiosus infantis situs. 1°. Si *pedibus* primùm nascatur, uno vel duplici exertis. Is situs periculosus, sed minus cæteris.

2°. Si *nates* primùm prodeant, infantes sub ipso partu non rarò moriuntur.

3°. Si *manus* præcedit, situs est periculosissimus. In omnibus illis circumstantiis 1°. ambo pedes quærendi sunt, & manu Chirurgi apprehensi foras deducendi. 2°. Ita invertendus est fetus, ut ejus facies gravidæ coccygem respiciat, ne mentum ejus ossibus pubis incuneetur. 3°. Cùm ad pectus deventum est, obstetricans debet digitis diductum tenere os uteri, & puerpera fortiter conniti, ut caput angustiam pertranseat, ne constricto circa collum fetûs utero capitis exclusio impossibilis evadat. 4°. Sed antea manus utraque fetûs deorsum est adducenda.

8. *Dystocia à secundinis elapsis.* Mauriceau, *ch. 26. & 27. lib. 2.*

Si *funiculus umbilicalis* primùm prodeat, eo in ore uteri constricto præpeditur circulatio à matre in fetum, & fetus intra breve tempus, ut semihoram, ociùs, feriùsve moritur.

Si *placenta* primùm extra uterum prodeat, non solum fetus multùm periclitatur, sed etiam mater ob hæmorrhagiam uterinam summo in periculo versatur.

In ambobus casibus quantociùs Medico-Chirurgus debet fetum utcumque benè collocatum in-

vertere, pedes apprehendere, & antequam funem umbilicalem ligare aggrediatur, gravidam liberare, quo facto cessat hæmorrhagia matris, & illicò baptisatus fetus, calidè fatus, refocillatur halitu vini calidi, in quo cinnamomum, aut quid simile, ebullierit.

9. *Dystocia à molâ*, Mauriceau, *ch. 31. libr. 2.* Heister. *Chirurg. cap. 156.* Juncker.

Mola quæ *falsum germen* dicitur, si bimestris vel trimestris sit, est moles carnofo-lymphatica, sæpè hydatidosa, in quam mutata est placenta; cùm fetus in ipso amnio contentus, non explicatus fuit. Cognoscitur 1º. ex signis graviditatis usque ad quartum vel quintum mensem. 2º. Ex eo quod hoc elapso tempore nullus verus motus aut totalis aut partialis percipiatur in utero, nisi adsit spasmus ipsius uteri. 3º. Massa gravitans pondere suo delabitur quoversus inclinat abdomen mulieris. 4º. Multò majora sunt gravidæ molam quàm fetum gestantis incommoda, ut lassitudines femorum & tibiæ, mingendi difficultas, gravitas in pelvi. 5º. Mammæ minus turgent, veroque lacte non scatent. 6º. Abdomen à molâ æqualiter intumescit, à fetu versùs umbilicum magis prominet, mola absque socio fetu, & solitaria gignitur, sæpiùs circa secundum, tertiumve mensem ab utero spontè excluditur prægressis partûs doloribus.

Sunt quæ utero adhærent firmiùs cæteris; sunt quæ in annos plures utero latent.

Molæ exclusio vel medicamentis excitatur, vel arte chirurgicâ; primo modo præmissâ frequenti unctione vaginæ, imò semi-cupio & sectione venæ pedis, purgabitur ægra, & post paucas horas ab assumpto cathartico clyfma acre injicietur, ut

tormina partûs excitentur , modo metus minor
rhagiæ abfit.

His irritis , maximè fi mola utero hæreat ,
fimulque os uteri paululum hiet , obftetrix ma-
num infinuabit in uterum , & vel manu , vel
hamulo molam extrahet.

XXVII. Hysteralgia. *Mal de mere , for-
traiture , colique utérine.* Hystralgia
Hasselquist *Iter in Palæstinam.* *Dolor
uteri* Auctorum.

Nomen *Hysteralgiæ* debetur Montalto in Synopfi
morborum ; oritur ab *hysteros* , uterus , & *algeia* ,
dolor.

1. *Hysteralgia ab hysteroptosi.* *Class. I. genus 49.*
Descende de matrice.

Est dolor uteri ob ejus prolapsum. Vide *Hyste-
roptosim* , in *Classi I. gen. 49.* Vide Astruc.
Tom. III. cap. 10.

Vide curam apud Sydenhamum, *tom. 1. pag. 435.*

2. *Hysteralgia ab hysterocèle.* Hippocrat. *de Mor-
bis mulierum* , lib. 3. 4. 5. passim. *Ab Hysterolo-
xia* , *Class. I. gen. 55.*

Est ea quam inducit uteri è nativâ fede dimo-
tio , cui morbos plurimos hujus visceris passim
tribuit Hippocrates ; sed hi perversi uteri situs ,
ut plurimum graviditatis sunt comites ; ast dolo-
res inde exfurgentes ad dystociam attinent , aut
graviditatis symptomata , ut graviditatis tubalis ,
abdominalis , &c. Vide *Classem ultimam.*

3. *Hysteralgia à menostasiâ.* *Colique des mois.* *Colicus
dolor in purgatione menstrua* River. *cent. 4. obs. 85.*

Est ille dolor in utero , lumbis , femoribus ,
qui quovis mense à difficili aut retardato catame-

niali fluxu dependet, qui dolor virgines potissimum fanguineas adoritur, & singulis mensibus per aliquot dies eas divexat, unde etiam convulsiones excitatas vidi. Vulgò verò creditur illos dolores pendere ex distractione vasorum uteri à sanguine viscoso, copioso, aut à vasis angustis, ficcis, rigidis, effluxum illum denegantibus; & reapse rarò accidit, ut is affectus mulieres quæ jam peperere, aut pluries catamenia expertæ sunt, afficiat, nisi ob frigus susceptum balneo, vento, potu, fluxus ille difficilior evaserit.

Auxilia in hoc morbo convenientia sunt phlebotomia in ipso dolore, clysmata oleosa, anodyna, potissimum verò semicupia tepida, infusum croci orientalis, florum calendulæ, cheiri, potus theiformis ex foliis chenopodii Mexicani. Vide plura apud Astrucium *de Morbis mulier. tom. 1.*

4. *Hysteralgia cancrofa. Cancer de la matrice. Cancer uteri Astrucii cap. 7. tom. 3.*

Cancer uteri occultus hunc dolorem inducit, ulceratus verò Leucorrhœam excitat dolorificam. Vide *Leucorrhœam.*

Cancer uteri occultus cognoscitur ex dolore circa inguina, abdomen, inum ventrem, ac lumbos, necnon ex tumore duro in regione uteri si contrectetur manibus, qui tumor renitens, inæqualis, lancinantibus doloribus jungitur per intervalla, quem tumorem dolentem præcessit durities skirrofa, simplex, diuturna; hic schirrus dein expansus est in tubercula inæqualia, dura, quæ etiam tactu explorantur, si uteri collum vel vagina afficiantur hoc morbo: tactus autem non secus ac motus corporis hunc dolorem exasperant.

Sublevatur hic dolor diætâ refrigerante ex offis, hordei, orizæ cremoribus, lacte bis vel

ter in die sumpto, abſtinentiâ à vino, à falſis, piperatis, ab uſu veneris; ſedatur potu ex levi decocto radicum althææ, vel infuſo florum malvæ, ſeminum lini, balneis aquoſis, vel ſemipropiis, ſero lactis, juſculis ranarum, pulli, laudano liquido ſolidove quovis veſpere ſumpto. Poſſunt & injectiones demulcentes in vaginam leniter immitti ex lacte, decocto hordei mundati, infuſo florum violarum, malvæ, feminibus lini, mucilagine ſeminum pſyllii, ſucco ſolani hortenſis, &c.

Vide ulterius *Leucorrhæam cancroſam*.

6. *Hſteralgia ulcerofa. Ulcere de la matrice. Aſtruc. de Morbis mulier. Tom. 3. cap. 4.*

Hæc ſpecies ferè ſemper ſtipatur ulcere interno uteri adeoque & effluxu foetidiffimo, ſanioſo, cruento ex vaginâ, unde morbus pertinet ad menorrhagiam ulcerofam, aut ad leucorrhœam ulcerofam; de cætero cum præceſſerit metritis, ſeu inflammatio uteri, hſteralgia hujus morbi ſequela habenda eſt, & eadem auxilia fermè requirit ac hſteralgia cancroſa; ſæpiùs enim uteri ulcera cancroſa evadunt.

Apoſtema uteri designant metritis non reſoluta, febris exacerbans, tumor & dolor obtuſus uteri, ſudores, &c.

6. *Hſteralgia ſchirroſa. Skirre de la matrice. Aſtrucii tom. 3. cap. 5. Puzos de uteri ſchirro.*

Cognoſcitur ex moleſtâ ſenſatione ponderis in regione uteri, ex ipſius tumore duro, renitente, tactum tolerante; maximè ſi per vaginam explorari poſſit, aut ſi uterus ſurſum propellatur digito in vaginam immiſſo, & corpore reſupinato, cruribuſque flexis; poteſt tamen confundi ſchirrus ſi totum uterum occupet cum graviditate,

MORBORUM, CLASSIS VII. 183

ni signa accuratiùs inquirantur. Aut cum hyfterhydrope, cùm schirri moles est, notabilis dolor gravativus deorsum trahit, & ægra vix stare potest, ac imminet hyfteroptosis, tumorque delabitur quò versus corpus inclinatur; inveteratis schirris superveniunt leucorrhœa, œdematia, febris intermittens, &c. Vide curam apud Auctores.

Conqueritur mulier de gravativo dolore circa podicem, atque distensivo circa uterum, inguina & lumbos. His admonitus Medicus palpo explorans hypogastrium, duritiem in eâ regione percipit, à pressione leviter dolentem, si fortiùs prematur uterus, cedit & rursus restituitur; si in vaginam digitus immittatur, cervix uteri crassior, brevior, aspera, in ambitu durior, & aliquatenus dolens observatur.

Dolores inguinum & lumborum, stante muliere, graviores sunt; accedit meiendi difficultas, accessus febriles, inappetentia.

Sæpiùs schirrosus evadit uterus, dum catamenia cessant circa quadragesimum quintum ætatis annum, cùm lac suppressum fuit puerperis, cùm ictus uterus passus est, cùm terrore subito fluentia catamenia sistuntur.

Schirrus incipiens vix ulla sui præbet indicia, tunc hyfteralgia accedit, cum mole adauctâ molestat.

7. *Hyfteralgia pruriginosa. Le Prurit de l'Uterus. Pruritus uteri* Roderici à Castro libr. 2. cap. 9.

Definitur ab Auctore ardens scalpendi, coeundique tentigo, cum maximo desiderio & dolore, quod sæviorem reddit affectionem; verum hæc libido intensa ad nymphomaniam attinet: Hyfteralgia verò pruriginosa est dolor potissimum in vaginâ à materie acri sæpiùs herpeticâ, pustu-

loſâ, quæ continuò ſcalpendi neceſſitatem inducit, cum rubore, ardore & phlogofi partis affectæ; pendet à materie ſeroſâ, acri, ſaluſuginosâ, quandoque herpetica, quandoque ſyphilitica, alias cum puſtulis, alias ſine puſtulis.

Curatur refrigerantibus, ut balneis repetitis, præmiſſis juſculis ex lactucâ, cucurbitâ, feminibus frigidis, quibus venter pulli infarcitur, additis diureticis ſanguinem lixiviantibus, ut ſyſimbrio aquatico, cochleariâ, acetosâ, necnon mucilaginofis, ut ranis, cochleis, floribus malvæ, radice althææ; hæc præmiſſâ phlebotomiâ & catharſi conveniunt, noctu verò emulſiones, julapia: æſtate aquæ acidulæ Vallenſes, Aleſienſes; inter topica folia plantaginis, vitis, roſarum petala, præparata ſaturnina, &c. primas tenent.

8. *Hysteralgia ab offe.* Edward Hody. *Philosoph. tranſact.* vol. 9. pag. 191.

Mulier quæ dudum laborabat dolore gravativo in regione uteri, necnon tuſſi, dyſpnœa, difficultate mingendi, dolore inter dejiciendas feces, erat aſthmatica à ſchirro pulmonum, ſed præterea in utero inventa eſt ſubſtantia offea, cujus iconem vide ibidem *tabul. VIII. figur. 113.*

9. *Hysteralgia febricosa* Morton. *Pyretol.* pag. 92. *Febris intermittens dolores partus simulans* hiſtor. 19. 20. &c.

Eſt dolorum, ſpaſmorum, animi deliquiorum concuſus, qualis in parturientibus obſervatur, ſed oriundus à veneno febris intermittentis, adeoque per periodos ſingulis vel alternis diebus recurrens; in gravidis adſunt lumborum uterique dolores, vomitiones, ſpaſmi, vociferationes, ſed ex recurſu periodico, ex urinâ lateritiâ, ex pulſu febrili, linguæ ſorditie, abſentiâ ſignorum partûs instantis, hæc ſpecies dignoſcitur.

Curatur haustibus febrifugis, præmissis phlebotomiâ, catharsi ac narcoticis pro rerum circumstantiâ.

10. *Hysteralgia vaporosa. Colique hystérique de l'uterus.*

Sunt dolores uterini à passione, ut aiunt, histericâ procedens, quorum duo sunt potissima principia ex Sydenhamo, scilicet *menorrhagia* seu fluxus immodicus catameniorum, aut lochiorum, à partu laborioso, necnon qui versus quadragesimum tertium ætatis annum antequam catamenia recedant, solet accidere, & uteri *procidentia*. Distinguitur hæc species urinæ limpidæ copiosâ mictione, extremorum refrigeratione, animi dejectione, lacrymis & cachinnis se excipientibus, aliisque hysteriæ characteribus; potissimum verò hic morbus oritur apud puerperas à lochiorum parciore proventu & suppressione, ubi scilicet maturius aëri frigido se exposuerint, de quibus omnino legi meretur *Dissertatio Epistolaris Sydenhami ad G. Cole sub finem.*

11. *Hysteralgia ex abscessu* La Motte *obs.* 57. *des Tumeurs.*

Mulier diris doloribus ab osse sacro ad ossa pubis excruciatâ, sedem morbi in vaginæ fundum referebat, tactu exploratis omnibus vicinis partibus, invenit Chirurgus infra os sacrum & è coccygis latere locum dolentem fluctuantem pollicis latitudine, quo pertuso patella puris foetidissimi effluxit, & ægra convaluit.

12. *Hysteralgia Imprægnatarum.*

In felicibus graviditatibus uteri sensibilitas & quæ ex ejus extensione atque catameniorum retentione oriuntur symptomata, ut plurimum tri-

bus vel quatuor primis mensibus terminantur; aut maximè minuuntur, hoc signum est bonæ graviditatis, quoniam distentio uteri cum triplicem acquisivit diametrum, est ad ejus distensionem; cum duplicem obtinuit, ut sunt diametri; interea tamen capacitas acquisita in primo casu est ad capacitatem in secundo, ut cubi diametrorum, seu ut 27. ad 8. capacitas uteri est ad ejus distensionem in hisce duobus casibus ferè ut 5. ad 2. adeoque crescit in duplo, triplove majori ratione quàm ejus dolores, sicque successu temporis quàm minima fibrarum ejus elongatio sufficit ad magnum volumen utero conciliandum; sensibilitas eò minor etiam evadit quo majus tempus adhibetur ad distentionem eandem, & quò minor est distensio; assuescit enim his natura & ab assuetis non patitur.

Priora recens imprægnatarum symptomata eò citiùs post conceptionem accidunt, quò citiùs recurrit catameniorum periodus, ea verò symptomata quæ ab uteri sensibilitate, à plethorâ, & à sanguinis spissitudine procedunt, sunt cacostia, malacia, nausea, vomitus pituitosus, ptyalismus viscosus, pyrosis acida, lassitudo, hysterica phænomena.

His ultra tres vel quatuor menses perstantibus aut etiam gravioribus medetur phlebotomia, alvi libertas clysmatis concilianda, ciborum delectus.

Hysteralgia gravidarum seu circa ultimos graviditatis menses aliam therapeiam exigit.

Distinguitur hysteralgia imprægnatarum à colicâ ex eo quod 1°. Hypogastrio infideat potissimus dolor. 2°. Quod nephralgici dolores accidunt, aut lumbaginosi. 3°. Quod vomitio se

comitem addat. 4°. Quod clysmata licet reddita nullum levamen afferant, distentio uteri, nervorum vicinorum pressio, incusandæ sunt; ut in hysteralgia catameniali.

His gravidis succurrunt 1°. Phlebotomia. 2°. Victus legitimus. 3°. Exercitium moderatum. 4°. Alvi libertas.

Gravidæ versus quartum mensem dolore inguinum divexantur noctu & per intervalla recurrente ac claudicationem inferente, quod ex ligaminum rotundorum distractione fit, & sponte evanescit.

13. *Hysteralgia lactea. Infiltrations laiteuses* Vandermonde *diar. Medic. Julii anno 1759.* auctore D. Levret.

Puerperæ huic sunt obnoxie à lacte suppresso, suffocato, ab aëre frigido suscepto: rarò nutrices hunc morbum incurrunt.

Initio dolor gravativus in pelvi & in inguinibus, debilitas in femoribus, ligamenta rotunda uteri dolent.

In progressu infarctus femoris, cuti concolor, vix dolens, parùm prominens; crescit tumor femoris, cùm accedit tumor similis in tibia, sed hujus tumore accedente dolor remittitur; dein pedes intumescunt, ast quâ ratione tument minùs dolent quàm ante tumorem.

Fit status morbi intra octo decemve dies, & cùm declinatio accedit, intumescencia crurum prima recedit, dein tibiæ & successivè pedes detumescunt, ut in *œdematia* resolutione.

Differt *œdematia lactea* ab *œdematia lymphatica*. 1°. Quod lymphatica pellucida sit, lactea verò opaca. 2°. Quod lymphaticæ ab imis partibus ad superiores procedant, econtra lacteæ à crure

ad tibiam , inde ad pedes se extendant. 3°. Lactea oedematia originem habet juxta uterum , unde ad infimas partes se diffundit.

Curatio. Incipienti morbo sudorifica & levia cathartica ad resolvendum lac in massa sanguinis retentum & nondum alicubi decumbens sunt aptissima remedia : verum facto lactis decubitu seu partium quarundam infarctu , sapo cæteris medicaminibus præstat. Cataplasma è plantis emollientibus cum mica panis & sapone oedemati lacteo resolvendo convenit ; sapo in clysmate solutus etiam prodest , nec non formam semicupii in aquâ solutus.

14. *Hysteralgia Lochialis ; Tranchées naturelles des accouchées , Puzos traité des dépôts lacteux , pag. 368.*

Post partum naturalem accedunt tormina aliquot dies perseverantia , periodica , in quorum intervallis puerpera perfectè quiescit. Quilibet torminum hysteralgicorum accessus desinit per fluxum lochiorum vel cujusdam grumi sanguinis ex utero ; uterus qui in dolore tenditur , cessante dolore remollescit ; in intervallis , si paulo longiora sunt , sudatiunculam patitur mulier , viget appetentia & pacatè dormit.

Discrepat hæc hysteralgia à metritide lacteâ vel enteritide lacteâ , 1°. Quod tormina hysteralgica frequentiora sint. 2°. Stipata calore urenti , cephalalgia , siti , febre , doloribus vagis abdominis & lumborum. 3°. Lochia magis ichorosa sunt seu fluxiliora , serosa , fluunt magis propter irritationem quàm propter uteri constrictionem naturalem. 4°. Lochiorum fluxus , nec symptomata minuunt , nec ægram sublevant. Vide *Metritidem lacteam*.

MORBORUM, CLASSIS VII. 189

Pro specifico in hac specie laudat Baglivus tincturam succini extractam cum aquâ cinnamomi, & exiguâ dosi syrapi de cinnamomo. Baglivi pag. 224.

15. *Hysteralgia ab Sparganosi. Dépôt laiteux dans l'hypogastre.* Puzos traité des accouchemens pag. 356.

Congestio lactis in hypogastrio cognoscitur, 1°. Ex eo quod aliquot diebus à partu accidat. 2°. Quod præludant tormina insolita, vaga, importuna in toto abdomine, sed ad locum fixum terminata. 3°. Locus ille est in alterutro inguine, scilicet in textu cellulari peritonæi, ligamentis latis vel in ovario. 4°. Hæc tormina nec uterum indurant, nec lochiorum fluxum excitant, ut tormina naturalia puerperis communia. 5°. Anorexia, agrypnia, febris vel synocha, vel intermittens quæ horrores pluries in die repetit. 6°. Circa decimum aut decimum quartum à partu diem tumor tactu deprehendi potest. 7°. Si hi tumores negligantur aut malè tractentur abscessus his in locis funestissimi superveniunt.

Dicitur hysteralgia licet uterus non afficiatur, quia ob torminum cum uterinis similitudinem facile cum hysteralgiâ verâ confunditur, nec est genus morbi ad quod initio propiùs accedat, eum autem ab initio nosse operæ pretium est.

Curatur repetitis phlebotomiis, dein jusculis ex cichorio, taraxaco, chærophyllo, nasturtio aquatico, & sale glauberiano, unde urinæ uber proventus; clysmata etiam interponantur, dein catharticis terminentur juscula; identidem verò boli ex pulvere viperino, cinnabari, millepe-

dibus & antimonio diaphoretico præscribantur.

16. *Hysteralgia calculosa*. Puzos *traité des accouchemens* pag. 139. Act. Acad. Chirug. Tom. 2. pag. 130. *Hysteralgia calculosa*. Act. Acad. Chirug. pag. 130. Tom. 2.

Calculi uteri sunt sæpius gipsei, leves, asperi, albi; cognoscuntur tactu, specillo, excretionem, ponderis sensu. Accedunt in quibusdam circumstantiis dolores gravativi lumborum, femorum, claudicatio à dolore maxime si concurrat hysterocele; *pruritus* ferinus vulvæ & inguinum juxta femora, dolores acuti febriles. Marc. Donat. *hist. mirab. l. 4. cap. 30.* Schenck. *obs. 4.*

Hysteritis cum leucorrhœâ putri, purulenta Act. Lipsiæ August. 1712. Calculis triginta duobus in utero, vel tubis; calculi illi diaphoretici sunt ut Bezoarticum.

Leucorrhæa cum doloribus lancinantibus ex ulcere à calculo uterino. Louïs *ibid. pag. 134.* & leucorrhœâ purulentâ, marasmus.

Distocia seu dolores similes illis parturientium Paræi *de Generat. l. 24. cap. 9.* Hippocrat. *de Epidem. lib. 5. Sect. 2.*

Sterilitas semper comitatur hysteralgiam calculosam.

Dysuria Blancardi *anat. præct. obs. 74.* Philos. *transact. Hody 1736.*

Ischuria à calculo uterino seu ab hysterolitho. Ephem. Nat. Cur. Dec. 1. ann. 4. *obs. 65.*

Hæmorrhœis ab hysterolitho. Duncan. *Pathol. lib. 2. utero petrificato, uteri petrificatio.*

Curatur extractione quam natura vel ars exequi possunt, cum hiat orificium uteri aut in vaginam propendet.

MORBORUM, CLASSIS VII. 191

Est ea quæ pendet à calculo intra vaginam genito, cùm perforatâ post partum vesicâ, urina in vaginæ fundo fibris lorisque intercluso suum tartarum deponit, inde dolores, tormina vaginæ & incessus difficultas. Operationem in hoc casu necessariam memorat Puzos. Carnium vegetationem præcavent turundæ altius in vaginam adactæ, cùm post partum difficilem imminet colli vesicæ suppuratio.

De hoc morbo etiam videantur Commentar. Academiæ Harlemensis *part. 3. pag. 603.*

ORDO QUINTUS.

DOLORES EXTERNI ET ARTUUM.

HUc refero dolores mammarum, trunci, lumborum, crurum, genitalium, &c. qui ad priores ordines non facile amandari possunt.

XXVIII. Mastodynia. *Douleur des mamelles.*

Notabilis & constans sive periodicus sive continuus mammæ alterutrius, vel utriusque dolor, à *mastos* mamma & *odyne* dolor.

1. *Mastodynia phlegmonodes* Rod. à Castro de *mammillarum inflammatione lib. 1. cap. 16.*

Dolor est mammarum cum tumore, rubore, dolore pulsatili & renitentiâ, cujus causa est impetus sanguinis per arterias mammarias accedentis solito major ejusque actio vehementior in vasa sanguifera mammarum: impetus sangui-

nis est major, quod cognoscitur ex pulsu duro, pleno, veloci aut frequenti simul, unde vasorum mammæ distentio, rubor, dolor, renitentia.

Actio verò major est ob præpeditum sanguinis transitum per vasa minima, ut cum dolent mammæ thoracibus ferreis, arctioribus balænis cingulisque compressæ, sanguis enim retrò urgens fortius agit in latera vasorum quàm si more solito in venas facile flueret, hic morbus sæpè pressionibus externis, ictibus nec non plethoræ, catameniorum suppressioni supervenit.

Curatur 1º. victu tenui ex jusculis, cremoribus, potu diluente, refrigerante, ut ptisanâ hordei, oryzæ. 2º. Phlebotomiâ repetitâ ex brachio vel è pede, clysmatis emollientibus, cathartico antiphlogistico, cùm sedata fuit inflammatio. 3º. Topicis initio emollientibus, dein anodynis ac resolventibus; refrigerant lintea oxycrato frigido madida, vel irrigata decocto foliorum seminum lini; resolvunt levia cataplasmata ex pulpâ eorumdem, necnon meliloti cum farinâ fabarum, melle, aceto, croco, medullâ bovis, butyro, oleo olivarum, &c.

2. *Mastodynia puberum* Kramerii *Commerc. Norimberg.* 1735. *hebdom.* 30. *paragr.* 2.

Omnes pueri ad ætatem 12. vel 14. annorum pervenientes conqueruntur de dolore mammarum cum tumore & pruritu; mammæ, earumque areolæ inflammantur, & dolent, atque non rarò vasa earum lactea excoriantur, & exsudant.

Cura exigit ut exprimatur serum albescens ibi latens; deinceps verò emplastrum apponatur. *Essai d'Edimbourg*, tom. 7. pag. 122.

3. *Mastodynia Pilaris* Roder. à Castro, lib. 4. cap.

cap. 26. *Lactis concretio*, *Febris lactea* ejusdem; Gallis *le Poil*; Occitanis *Arcoussel*; Græcis *Trombosis*, ac *Trichiasis*; Hispanis *Pelo*.

Fabula est Alfaharavii hunc morbum à pilo à matre deglutito ortum habere. Dolent acerrimè papillæ cum rubore, tensione, lactis paucâ & dolorificâ excretionem, glandularum vicinarum mammæ turgescentiâ, necnon exiguarum glandularum areolæ dolore pungenti & nigredine; unde tactus labiorum alumni tolerari non potest; hi exigui acini nigri ab Occitanis *Cats nègres* vocantur, & puerperas mirè discruciant; is adde papillarum fissuras cum inflammatione valdè dolentes, quibus accedit ephemera lactea horrore stipata, cum cephalalgia, sudore caseum acidum redolente, &c.

Hæc omnia caseationi, vel congrumationi lactis in mammis tribui solent; sed potius videtur inflammatio lactea, seu in lacteis vasis & glandulis oborta; an ab infarctu, an ab impetu illius humoris & sanguinis affluentis.

Curatur ut Mastodynia polygala; sed præterea fissuræ, seu rhagades illinuntur oleo ceræ, ovorum, mucilagine seminis cydoniorum, inspergitur pulvis gummi Arabici. Adhibetur cura ephemera lacteæ Class. 2^a. & mastodynix phlegmonodes.

4. *Mastodynia cancerosa. Cancer mammarum* Roder. à Castro, lib. 1. cap. 22. *Cancer aux mamelles*.

Cognoscitur ex dolore lancinante per intervalla ab axillis, aut viciniâ ad mammæ quoddam punctum desinente, & instar subulæ eam perfodientis cum tumore verrucoso, duro, profundo, initio; dein verò tumor tuberosus, inæqualis, venæ

varicosæ, aliaque symptomata accedunt, de quibus vide *Carcinoma* in Class. X^a.

5. *Mastodynia polygala*; Dépôt laiteux aux mammelles Puzos. *Lactis redundantia* Roder. à Castro, lib. 4. cap. 25. *Sparganosis* Dioscoridis.

Lactis abundantia in feminis quæ pepererunt interdum tanta est, ut mammæ eam sustinere nequeant, ac præ copiâ distendantur, & incredibiles excitent cruciatus; tument, tenduntur, vix attrectari patiuntur ab alumno mammæ sic turgidæ, unde nisi fluat spontè lac ex papillis, id magis ac magis congeritur, & supervenit inflammatio, de quâ supra egimus.

Curatio est difficilior, si lac suum restinguere velit puerpera; faciliior, si papillas alumno, vel catellis aut suætrici præbere velit aut possit, quod licet difficile sit & dolorificum, vitari vix potest per aliquot dies, usquequò lactis redundantia imminuta fuerit; interea diætâ tenui cavendum est, ne uberior lacti materies generetur, potu diluenti, diuretico, ut decocto radicum petroselini superfluum lac ad vias urinarias est deducendum, lochiorum fluxus est sustinendus, & fovendus cautissimè; clysmata sunt repetenda, phlebotomia etiam non negligenda; extùs verò linteis calidis, cataplasmatibus solventibus lactis caseatio avertenda fluxilitas & excretio promovenda. Inter hæc præstant mel illitum, cataplasma ex foliis petroselini, cicutæ, ex quatuor farinis solventibus; menthæ, salviæ, foeniculi, apii decoctum, ex quo embrocationes parantur, &c.

6. *Mastodynia butyrosa* Vandermonde, *Novembre* 1758. pag. 441. D. Fuun Med. Harlemensis.

Quadragenaria mulier post terrorem doloribus in utrâque mammâ vividis diù conflictata fuit;

MORBORUM, CLASSIS VII. 195

unicum levamen erat ab admoto igne, & simul frictione mammæ, quæ humorem flavum spissum ex papillis excernebat, quæ operatio multoties in die repetenda erat; sanata est litu ex oleis aromaticis cum spiritu vini, superapposito emplastro basilicone; demùm repetito usu æthiopis mineralis cum gummi tragacanthâ, radice guayaci, in pilulas redacti.

Humor hic flavus spissus butyro similis nomen dedit speciei.

1. *Mastodynia ex terrore* Aët. Acad. Harlemensis, part. 3. pag. 31.

Mulier ex terrore percellebatur, ita ut vehementes in mammis dolores persentiret, irritis pluribus remediis, calor carbonum ardentium cum lentâ frictione sublevabat dolorem, quâ frictione papillæ quid viscidi stillabant; mammæ vix turgidæ & tumidæ erant; dein spirituosus, & emplastro basilico mammis admoto dolor evanuit.

8. *Mastodynia emphysematosa* Roder. à Castro; *de flatuoso mammarum tumore*, lib. 1. cap. 17.

Pars cum albedine, elasticitate & tensione dolet sine glandularum tumore; pulsata mamma, si fides sit Auctoribus, sonitum edit. Distinguitur à primâ specie per albedinem mammæ; à cancerosâ mastodynîâ per uniformem non tuberosum tumorem; quodque nulla seorsim glandula dura sit, sed tota mamma æqualiter renitatur; dolor ille menstruatione accedente augetur, finitâ sæpiùs recedit.

Curatur remediis catamenia revocantibus, nec non topicis resolventibus, ut decocto foliorum anethi, meliloti, chamæmeli, florum sambuci. Vide curam emphysematis I. Class. & pneumatosis X^a. Class.

9. *Mastodynia apostematosa. Abscessus mammarum.* Roder. à Castro, lib. 1. cap. 16. pag. 111.

Præcessit inflammatio quæ non resoluta fuit, sed exacerbata sunt pulsatio, dolor, tensio; dein resedit tumor, remollescit, apice albescit, fluctuat, febris remissa, tunc pus in tumore genitum, quod præmissis cataplasmatibus maturantibus, emollientibus foras per incisionem debet emitti, atque detersum vulnus ad cicatricem perducitur. Vide *Apostema* in Class. I.

XXIX. *Rachialgia, Colique de Poitou. Dolor colicus Pictonum Citesii; Pictonum & Figulorum quibusdam. Colica Saturnina Junckeri; Damnoniensis Huxhamii; Entripado Hispanis; Plumbariorum Ramazzini; Colica figula D. Dubois anno 1751.*

Genus novum ab illustrissimo Astrucio constitutum est nomine *Rachialgiæ*, ab *algeia* dolor, & *Rachis* spina dorsi, quia dolorum principium nervis medullæ spinalis tribuit.

Licet autem theoria Astruciana nondum satis sit confirmata, non minus retinendum est nomen generi huic ab aliis distinguendo utile, utpotè proprium.

Character hujus morbi consistit in atrocibus doloribus abdominis ad lumbos & dorsum serpentinis, pressione non crescentibus cum umbilici non raro retractione, alvi constipatione, summâ pertinaciâ, manuum torpore, paralytisque, aliàs artuum contracturis chronicis terminantibus.

Convenit cum *hepatalgiâ* calculosâ quod hypogastrium divexet maximè, & ad thoracem fer-

MORBORUM, CLASSIS VII. 197

pat, atque chronica fit & paroxysans; verum Hepatalgia auriginem inducit sæpius, & hepatis regionem magis afficit; colicæ spasmodicæ valdè affinis est, & à multis pro biliosâ & spasmodicâ habetur.

1. *Rachialgia Pictonum, Colique de Poitou.*
Malum biliosum ab anno 1572. ad 1606.

Est ea species quæ à vini, potûsque acidostri fermentati, acidorumque immaturorum nimio usu pendet.

Morbus Damnoniensis Huxhamii Londin. 1739.
Philosoph. transact. Tom. 9. pag. 242. A pomaceo, Gallis *Cidre*, endemiam videre Musgravius & Huxhamius. Vandermonde, *Diar. 1758. pag. 133.*

A vino immaturo, acido apud Pictones frequens fuit olim, observante Citesio.

A vino albo non satis fermentato plures Monachos hoc morbo cruciatos Piso, Sennertus, Citesius, Crato, Cardanus, Wepferus memorant.

A succo citri, à spiritu vitrioli, à potu acido, *Ponch* dicto, ortam vidit rachialgiam illustr. Tronchinus, qui tertiam Rachialgiæ speciem constituit.

Symptomata sunt angor summus, & dolor atrox epigastrii, pulsus debilis, inæqualis, sudor frigidus, lingua fordida, halitus foetens, vomitio viridescens, atra, pituitosa, acida; dein alvi astrictio summa, vomitio minor, dolor quasi nephralgicus in umbilico, lumbis, dorso cum sensu ponderis in perinæo, & urinâ, si flueret, crassâ: abdomen spasmodicè contractum; dein brachia, manusque motu carent, femora ac crura dolent, artus & intestina alternatim cruciantur, paralyfis, pustulæ rubræ morbum terminant.

Curatio eadem ac speciei sequentis. Sedato do-

lore profunt acidulæ Selteranæ, Glauberianæ martiales, & equitatio. Si aurigo superveniat, quod salubre est, signum est Rachialgiæ nuptam esse Hepatalgiam, ob bilis coagulum ab acido.

2. *Rachialgia febricosa. Colica ab intermittenti febre* Burlet. *de Hispanorum morbis* 1714. *Dolor de tripas y entripado* Hispanis. Tronchin. *Colica Pictonum* à causâ remotâ primâ, pag. 45. Riverii *Prax. Med. libr. 10. cap. 1.*

Hæc est species quæ febres intermittentes, remittentesve comitatur, vel pressio pede sequitur, si malè curatæ sint; observata Fernelio *Patholog. lib. 6. cap. 10.* Ballonio *cons. 5.* Spigelio *de semitertiana, lib. 4. cap. 13.* Carol. Pisoni *consil. 3. 4. cap. 2.* Epidemica visa ab illustr. Tronchino Amstelodami ann. 1727. Hanc Veteres bili æruginosæ tribuerunt; Neoterici veneno febricoso, potissimum tertianæ & hæmitritæi.

Sensus est ventriculi, tenuiumque intestinorum asperrimus, cum alvi astrictione, multa inflatio accedit per totum abdomen, potissimum epigastrii, modò cum ructu, modò cum vomitione; dolor hic diuturnus admodum recidivans, remediis non facile mitescens, in contracturas & paralyfes abire solitus. Post epidemicam Rachialgiam Amstelodamensem peste sæviorem, sæpius visi sunt miseri superstites veluti larvæ arte quasi progredientes, exsanguis, pallidi, manibus incurvis, pendulis, cum voce clangosâ, debili, nec deerant aphoni.

Ad curationem missio sanguinis, fortiaque tum emetica, tum cathartica vitanda; alvus mollienda est fomentis extûs & balneis, intûs blandis alimentis & medicamentis, ut oleosis, mucilaginosi, farinosi; adde laxantia ex mannâ, pulpâ

MORBORUM, CLASSIS VII. 199

cassiae cum oleo amygdalarum, fero lactis tepido, omni trihorio parcâ dosi repetitis. Citesius cathartica cholagoga expertus ad lenissima reversus est. Narcoticis abstinendum. Morbi reliquiae fero lactis gramineo, cichoraceis, beccabungâ, taraxaco fugandæ, demùm tonus partibus acidulis aquis est restituendus.

3. *Rachialgia metallica; Colique des Peintres, de plomb, des Potiers, des Barbouilleurs, &c. Colica Pictonum à veneno* Ill. Tronchin. *spec. 2^a. Colica Pictonum, vulgò Saturnina* Junckeri. *Colica Plumbariorum* Ramazzini *de Morb. artific. Dolor cardialgicus spasmodicus à veneno* Frid. Hofman. *Tom. 2. pag. 257. Mil-reech* Anglis, id est, *Vapor moletrinae* Act. Soc. Reg. Lond.

Est ea species, quæ oritur, 1°. à vino acido interventu lithargyrii edulcorato, fraus detegitur ope lixivii alkalini, in quo dissolutio auripigmenti bullierit. 2°. Ab usu interno medicaminum ex plumbo paratorum, ut sacchari saturnini ad extinguendam venerem, ad gonorrhoeam sanandam. 3°. Ab usu alimentorum in vasis stanno obductis, cupreis, rubiginosis diù servatorum. 4°. A fumis arsenicalibus quibus nulla metalla carent, cum igne tractantur; unde Metallurgi, & qui calceorum corium cerusâ fusâ dealbant futores, huic sunt obnoxii. 5°. Qui varia pigmenta liquefaciunt, pulverant, tractant, ore assumunt, ut Pictores. 6°. Figuli qui vasa terrea vitro ex plumbo obducunt. 7°. Ab antimonii crudi repetito usu interno, si fides sit Ill. Tronchino, *pag. 65.* imò ex cinnabari, viridi æris, colore ultramarino, aliisque pigmentis metallicis.

Hujus speciei exempla ubique sunt obvia, Montpelii, Nemausi, Alesiae nobis observata.

In hac soli artus superiores, inferiores nunquam, paralyfi & stupore tentantur, sæpius umbilicus retrahitur, feces in scybala indurantur, ægri pallidi, tremuli, debiles fiunt.

Duplex autem est curandi methodus; 1^a. ab Ill. D. Dubois in Nosocomio Charitatis Parisiensis frequentissimè adhibita, & dudum multis successibus firmata, docente illustr. Bouvart, qui ex sexaginta ægris, quinquaginta novem sanari afferit; est methodus Drafticorum

Æger adveniens sumit clyisma ex decocto drachmarum duarum fennæ & pulpæ colocynthidis, cui adduntur diaphænici drachmæ sex, benedictæ laxativæ semiuncia, mellis mercurialis uncia duæ, & sæpè vini emetici uncia etiam duæ. Post septem horas injicitur alterum clyisma ex olei nucum & vini rubri ana unciis sex; die sequenti tartari stibiati magna dosis vulgò ad grana quatuor præscribitur, statim ab actione emetici datur theriacæ recentis semidrachma cum laudani grano; die verò tertiâ repetuntur clysteres; dein purgatur æger ex diaphænici semiuncia, diapruni drachmis duabus, syrapi de rhamno uncia, apozematis sequentis unciis sex.

Apozema fit ex cuscutæ, polypodii & fennæ ana uncia unâ, seminum anisi, & cremoris tartari ana drachmis duabus, bulliant in aquæ libris duabus ad uncias viginti; vesperè hujus catharsis repetatur narcoticum; sustineantur hæc medicamina ope ptisanæ sudorificæ, ac potûs cardiaci cum lilio Paracelsi, maximè si dolores supersint, aut immineant, vel superveniat paralyfis.

Hæc methodus intra septimanam omninò sanat, & si epilepsia, paralyfisve nondum accesserint, eos morbos prævertit, si sanatio imperfecta sit,

MORBORUM, CLASSIS VII. 201
iteratur partim vel omninò methodus, ipsisque
atrocibus abdominis doloribus sævientibus hæc
drastica usurpantur. Intra 23. annos D. Burette
1200. ægros hac methodo curavit & omnes excep-
tis 20. liberavit.

2°. Altera methodus *lenitiva* est, quæ in ipso
Nosocomio Charitatis ab Ill. Bordeu, Viennæ ab
Ill. De Haen, & Monspeliï occasione tamen rarò
datâ, ab omnibus Medicis usurpatur. In hac præ-
scribimus oleum amygdalarum ad uncias plures
in die, clysmata oleosa, fomenta emollientia,
narcotica, levia laxantia, serum lactis & sopito do-
lore aquas sulphureas tùm thermales, tùm acidu-
las; ast à phlebotomiâ saltem repetitâ est abstinèn-
dum, quam exhorrent qui methodum drasticam
sectantur.

Mira certè opinionum de morbi causâ, &
methodorum circa therapeiam repugnantia; in
aliis morbis saltem acutis quæcumque sit metho-
dus, natura non rarò morbis medetur, ast in
hoc morbo solius naturæ vires non sufficiunt,
& methodi licet omninò oppositæ morbum tol-
lunt: in hoc certè ovaret magnus Medicinæ
adversarius Michael de Montagne, qui in omni
morbo methodum Medicis acceptissimæ oppo-
sitam æque successuram esse contendebat.

Hujus varietas est

*Rachialgia Saturnina. Colique de plomb. Colica
Saturnina Ilsemanni. 1752. Zeller. Docimasia vini
lithargyro mangonifati Tubingæ 1707.*

Quotquot hoc vinum biberant constrictionem
gulæ & dolorem ventriculi ac præcordiorum
patiebantur, quibus accessit colica circa ventri-
culum & umbilicum, hinc & excrementa in
scybala cogebantur; conquerebantur multoties

de flatibus molestis qui tamen nec sursum nec deorsum efflabantur, accessit vehemens mingendi conatus inanis & tenesmus, urina pene tincta erat, ac continuò turbabatur; pulsus erat durus & tardus, æqualis tamen; flavescebat album oculorum, genæ solæ rubebant, facies cætera virorem judaicum præ se ferebat; siccescebat os, ac vomituriebant, anxii insigniter toto temporis decursu erant, quam anxietatem adauxit horrida & insignis cordis palpitatio.

Potissima cura mali recentis & primorum symptomatum consistit in vomitoriis, purgantibus, oleosis, lacte diù continuando, terreis ex bolo armenâ, terrâ sigillata, oculis cancrorum, balsamo peruviano & vulnerariis.

Lixivium calcis vivæ cum auripigmento fumatur, ejus guttæ sex in vini mangonifati uncia affundantur, vinum turbabitur, & atramentosum colorem adipiscetur.

Vel olei vitrioli guttas decem affunde vini unciis tribus. Vinum lithargyrio mangonifatum instar feri lactis albescet. Vide Willisium, *pharmac.* pag. 471.

4. *Rachialgia arthritica* Astruc. *thes. de Rachialgia* pag. 9. Tronchini *colicæ pictonum species* 4^a. Zelft *de podagrâ* 1738.

Ea est quæ cum arthriticis paroxysmis alternat, in quam scilicet arthritis sæpè terminatur, quâ reviviscente tollitur rachialgia. Hippocrat. *libr. 6. epidem.* hanc alternationem dolorum articularium & intestinalium observavit, deinceps memorarunt Andræas du Laurents, *quæst. anat. lib. 4. quæst. 8.* Roder. à Fonseca, Mercurialis, Musgravius, &c. De Rheumatismo verò idem dicendum ac de podagra.

Si æger plethoricus vegetusque sit, phlebotomia præmittatur; cave ab acribus catharticiis, maximè ab emeticis; furis apponantur vesicantia, & plantis pedum cucurbitulæ ficcæ, dein emplastrum de Galbano, fomentaque tepida furis & femoribus ut materies arthritica deorsum vergat; molli culcitra, ficcâ, tepidâ, ex floribus chamæmeli & sambuci farctâ foveatur abdomen; post lene clyfma hydrogala, vel lac purum sæpius fumatur, exinde salus spectetur; sedatis doloribus vino generoso vires refocillentur; equitatione, vestibus hyemalibus corpus firmetur: hæc Tronchinus.

5. *Rachialgia ab adiapneustiâ. Colica Pictonum ab impeditâ perspiratione* Ill. Tronchin. *Spec. 5. Colica Surinamensis* Herbert. apud Tronchin. *Forest. observat. lib. 21. observ. 15. Colique de Surinam.*

Ea est quæ à perspiratione impeditâ, frigoreve suscepto producit, & in epilepticos insultus, vel in paralyfim degenerat. Familiaris est Surinami, ubi licet summus calor interdiu incolas resolvat, noctu venti frigidi incautos & frigoris avidos carpunt. Lenissimis oleosis eccoproticis insistendum, mollia enemata ex infuso florum chamæmeli paranda, opium cum pari camphoræ dosi, si urgeant dolores, adhibendum cum largo potu ex infuso ligni sassafras; curam absolunt thermæ sulphuræ.

6. *Rachialgia scorbutica* Illustr. Tronchin. *spec. 6^a. & Eugalen. de Scorbuto, artic. 17. 24.* Sed Eugaleni fides meritò multis suspecta est, adeoque solis observationibus Ill. Tronchini innititur. Hæc species à Lindio minimè recensita. Frid. Hofman. colicam scorbuticam memorat; sed rachialgiam in genere hoc nomine tantum describit, non verò

speciem distinctam ; Veteres huic morbo nomen colicæ biliosæ imposuerant.

In hac specie præter dolores abdominis atroces , dolent brachia , cæterique artus per intervalla , ac demùm ipsi artus resolvuntur , aut spasmis tentantur , si fides Eugaleno ; sed verius esse puto quod vidit Illustr. Tronchinus , scilicet extremos artus potissimùm pedes & tibias nigrescere , indurescere , instar piscis sole indurati , ut ipse vidi ; sudor sponte prorumpens falsus abit etiam in cryсталlos digitis friabiles , ut vidit citatus Auctor in quodam qui sale marino abusus fuerat.

Fugienda phlebotomia , alvus blandis oleosis laxanda , antiscorbutica adhibenda , aquæ chalybeatæ juvant.

7. *Rachialgia traumatica*. Vid. *Dissert.* Ill. Astrucii , & adjunctam historiam ; item , *Diarium Medic.* Junii 1760. ubi duæ hujus speciei prostant observationes.

Ea est scilicet rachialgia , quæ ex ictu spinæ dorsali inflicto ortum ducit. Constat autem multiplici observatione homines ex hoc principio rachialgicos evasisse , seu ventre , epigastrio deinde , admodum doluisse , ac artuum resolutionem passos fuisse cum alvi constipatione , scybalorum induratione , aliisque rachialgiæ symptomatis aptè ab Illustriss. Astrucio explicatis. Contendit scilicet Ill. Auctor labem esse in medullâ spinali compressâ , obstructâ , unde paralytis artuum succedit ; dolent quidem interanea , quia origo nervorum in medullâ afficitur , & sensatio ad extremos nervos refertur , ut accidit apud eos qui cum artûs amputationem dudum passi sunt , interea ob pulsationem arteriæ vicinæ resectæ , & nervum im-

MORBORUM, CLASSIS VII. 205

petentis, dolores manûs aut pedis dudum ablati persentiunt; non mirum, ait, etiam si cum acerrimè dolent interanea, abdomen manibus premi potest, ac contrectari sine ulla doloris exacerbatione, si intestina atona & motu peristaltico orbata alvi excretionem remorentur. Hinc & rachialgiæ nomen à Græco, *rachis*, spina dorsi, & *algeia*, dolor. Vide *Quæstionem medicam Illustr. Astrucii*, an morbo colicæ *Pictonum* rectiùs *rachialgiæ* dicto, Venesectio? ann. 1750.

D. Privat, D. Med. Alesiensis meritissimus, curabat puellam, quæ cum horrendâ gastrodyniâ laborasset, per trihorium subito incidit in paraplegiam, quâ omnes partes collo subjectæ sensu, motuque orbabantur; inspecto collo observavit ultimam colli vertebram prominentem, ita ut infra illam notabilis foret fovea, unde hujus subluxationem adesse cognovit; puella ultra duos menses supervixit. Gastrodyniam magnus vomendi conatus comitabatur, & hanc luxationem ab hisce validis conatibus ortam fuisse, non inanis fuit suspicio; obortâ paraplegiâ statim cessavit dolor, ut in rachialgiâ solemne est.

8. *Rachialgia osteosarcosis*. Benjamin Gooch, *Cases of surgery*, pag. 178. ann. 1758.

Est morbus cujus præcipua symptomata sunt dolores totius corporis, præcipuè vertebrarum lumbarium, cum successivâ ossium omnium dissolutione, flexilitate, & corporis decurtatione.

Femina sana hætenus, ritèque menstruata trigésimo ætatis anno dolores universi corporis cum pyrexia experiebatur, dolebant potissimum extrema corporis, post novem menses crura fracta, flexilia, cum signis scorbuti; per quadriennium subsequens dissolvebantur cætera ossa cum dyf-

pnœâ , gibbositate , dolore ad vertebrae , corporisque decurtatione.

In cadavere viscera sana , palmonibus tantum & corde flaccidis , ossibus omnibus , præter dentes , remollitis ; dissolutio in ossibus cylindricis ab internâ parte inceperat , ossa cultro non magis resistebant quàm muscoli. Varia medicamina imprimis chalybeata sine fructu adhibita ; corpus viginti sex pollicibus decurtatum est.

XXX. Lumbago. *Mal des reins.*

Est genus morbi dolorifici cujus præcipuum symptoma est molestia ad lumbos relata , cum trunci erigendi difficultate.

Ægri dicuntur *lumbaginosi* , *elumbes* , Gallicè *èreintés ou érenés* ; morbus Græcis *lordosis* , *osphialgia* , &c. *Asphialsia* Riolani. *Ischias* Archigenis.

Differt à nephralgiâ ex eo quod nausea , ureterum dolor , testium , femorisve stupor , urinæque vitia deficient ; à colicâ quod dolor ad partem posticam corporis referatur , nec ab alvinâ excretionem tollatur , aut mitigetur ; non rarò cum ischiade conjungitur , truncumque sæpè incurvat , unde aliis *curvatura lumborum* vocatur.

1. *Lumbago rheumatica* Sydenhami , pag. 170. Juncker. *Tabul.* 19.

Est vehemens lumborum dolor , in quo æger semel flexum truncum erigere non potest , quin lumbos sibi rumpi videatur ; qui dolor nec tactu exacerbatur , ut traumaticus , nec calore lecti recrudescit , ut syphiliticus , scorbuticusque , qui-que crustam albam gelatinosam in sanguine extracto comitem habet. Adde quod artus utplurimum simili dolore vago affecti sint.

Curatur repetitis phlebotomiis; diæta tenui initio, dein victu emolliente, refrigerante, leviter diaphoretico. Hic morbus musculos extensores dorsi afficit.

2. *Lumbago arthritica. Goute aux lombes. Ophthalmia Hippocratis.*

Est ea species quæ arthriticos infestat, quæque procedit ex materiâ tartareâ vertebrarum ligamenta, & periostræum laceffente; ea pressione exacerbatur.

Spinam dorsi, & sæpius os sacrum afficit; exigat eadem auxilia quæ arthritidis.

3. *Lumbago plethorica* Frid. Hofman. *Tom. II. pag. 297. Lumbago hæmorrhoidalis* Junckeri. *Catamenialis* Hippocratis. *A fluore albo* Frid. Hofmanni.

Est illa species quæ à suppressâ sanguinis solitâ evacuatione dependere putatur, ut à catameniis retentis, hæmorrhoidibus suppressis, à fluore albo represso. Sunt qui contendunt à veneris abstinentiâ similem morbum induci.

4. *Lumbago febrilis* Moroni, *Director.*

Est ut plurimum symptoma morborum febrilium & phlegmasiarum ineuntium, sed fugax, quod tamen morbos quosdam pressius sequitur, & distinctius designat. Sic variolam in adultis initio comitatur lumbago gravis cum nausæâ; in infantibus cum somnolentiâ.

5. *Lumbago scorbutica* Eugaleni apud Sennerium, *de Scorbuto.* Lind. *de Scorbuto.*

Est dolor lumborum à quocumque exercitio recrudescent, noctu etiam sæviens, in secundâ & tertiâ potissimum scorbuti periodo accedens, minùs mobilis quàm cæterarum partium, cum urinis paucis turbidis, foetidisque, sæpè oedemate tibiæ, lassitudine, facie decolore, &c.

Nocent phlebotomiæ, juvant antiscorbutica, lac, &c. prodest, unciam oxymelitis scillitici intra diem assumere, & partem dolentem fovere lixivio cinerum vulgarium incoctis floribus chamæmeli, sambuci, absinthii, rutæ & cortice limonum.

6. *Lumbago psoadica*, Obs. Lamothe, Chirurgo Normanno Valognienfi.

Aliquoties is Auctor observavit lumbaginem illam singularem quæ pendet ab inflammatione & suppuratione musculi *psoas* dicti. *Psoas* major oritur ex lumborum vertebriis, & femori inferitur. *Psoas* minor oritur ex latere supremæ vertebræ lumborum & ossi pubis inferitur. *Psoas* major flexor cruris sæpius in hoc morbo afficitur, & inde fit ut ægri nunquam possint in hoc morbo femur extendere, quod est signum hujus speciei pathognomonicum. Lamothe præter remedia generalia suadet, ut vulnere abdomini inflicto, culter usque ad hunc musculum, prægressâ inflammatione abscessu tentatum, deducatur; nec ulla alia via tutior videtur ad pus educendum, quo ægri vita seriùs ociùs tolletur, si in abdomine pus illud lateat.

7. *Lumbago partûs. Douleur d'accouchement.*

Licet ille dolor lumbos graviter afficiat in gravidis, non minus verum est quod ad hysteralgiam attineat, quippe pendet à distractione ligamentorum latorum, quæ pelvi utrinque annexa peritonæum lumbis applicatum, valdè distrahunt, cum uterus contrahitur ad fetum foras expellendum; illi verò dolores per intervalla successive frequentiores recurrunt, intervallis lucidis etiam somnum quandoque permittentibus, simulque in quolibet dolore & conamine comitante orificium uteri

uteri dilatatur. Hic verò dolor id habet singulare, quod parturiens eo tantum sublevetur, si magnâ vi ejus lumbi comprimantur fasciâ circumductâ lumbis & antrorsum tractâ simulque pugnīs versus lumbos fortiter appressis; demùm superveniente genuum tremore, crepat chorium, aqua ubertim ex utero erumpit, fetus prodit in lucem, & dolores illicò tolluntur, nullo alio auxilio cessuri nec impugnandi.

8. *Lumbago à saburra* Baglivi *de fibr. mor. eric. Lib. 1. cap. X. pag. 345.*

Est ea quæ à cacochiliâ in mesenterio, ut ait ille, collectâ, eaque crudâ oritur; hujus & aliarum specierum innumerarum possibilitas, quæ vulgo Medicis sufficit, non mihi satis esse videtur, requiruntur observationes fidæ, quibus earum existentia comprobetur.

9. *Lumbago Miliaris* Allione *de Miliari.*

Hic dolor est sæpè symptoma miliaris eruptionem antecedens, quod combinatum cum cram-po, odore acido pyrexiaque potest morbum erupturum patefacere, unde sublevatur lumbago.

10. *Lumbago à nisu.* *Effort des reins. Reins entr'ouverts.*

Ex venere nimium exercitatâ, maximè si pedibus insistens vir eam sæpiùs exerceat, sævissimæ lumbaginis incurritur periculum cùm atrophîâ semiparalyticâ femorum, unde lecto dein affigitur æger & exsolvitur. Tissot *de manustupratione pag. 222.*

A ponderum gestatione, elevatione vehementes quandoque superveniunt lumbagines, verùm sæpiùs ideò dolent lumbi, quia antea rheumatico infarctu sunt affecti, & perperam his nisibus dolores tribuuntur.

Ab Equitatione succussante, inassueti lumbaginem incurrunt, quæ sequenti die sævit magis quàm primâ: pars dolens à tactu vel pressione læditur. Illæ omnes lumbagines rarò phleboto-
miam exigunt, ut plurimum quiete & calore lecti evanescent: interea fomenta resolventia & anodyna ex decocto florum meliloti & chamæmeli opem ferunt. Extensores lumborum scilicet sacrolumbaris longissimus dorsi, & semispinosus sunt distracti & contusi in his conatibus; quod ex horum musculorum situ & origine ac insertionem cognoscitur.

Ballonius & Baglivus quandoque observarunt in gravi lumbagine à nisu oriundâ cruorem intra musculos effusum, qui fluctuatione sine præviæ suppurationis signis cognoscitur, & lanceolâ adactâ foras educitur.

11. *Lumbago ab aneurismate Auberti in Sepulchreto Tom. 2. pag. 573. obs. 35.*

Hæc aneurismata vertebrae erodere consueverunt, & demùm rupta mortem subitanam inferunt. Dolor pulsatilis, qui arteriarum pulsationi respondet, sine inflammatione, hujus speciei signum est.

12. *Lumbago apostematosa Riverii observat. 2. missa à Franc. Chomel. est illa quæ ab abscessu lumborum procedit.*

13. *Lumbago Sympathica Boneti observ. 41. 42. &c.*

Est illa species quæ à viscere quodam vicino læso oritur ob nervorum communionem; & quæ talis ante mortem ægrorum visa est Medicis. Tales sunt sequentes.

A Mesenterii glandulis induratis Warthon. adenograph.

MORBORUM, CLASSIS VII. 211

A pancreate tumido, purulento, schirroso, putri.

Ab induratis pyloro, venâ cavâ, pancreate.

A rene schirroso, putrefacto, observ. Sepulchret. 42.

Ab abscessu circa venæ cavæ bifurcationem, obs. 43.

A vermibus intra renes, additamenti obs. 2.

XXXI. *Ischias, Sciaticque. Dolor ischiaticus Sennerti. Ischiagra Schneideri. Malum ischiadicum Nenterii. Dolor coxendicus Boneti. Morbus coxarius De Haen. Sciatica Barbaris.*

Morbus est cujus præcipuum symptoma est dolor constans sæpius diuturnus coxendicis, five ossi sacro & ossibus pelvis, five articulationi femoris cum illis ossibus, five musculis cruris & tibiarum inhæreat juxta fasciæ latæ extensionem, quod sæpius accidit, inde verò progrediendi, imo standi difficultas, claudicatio, &c. Ab hysteralgia non rarò difficulter distinguitur.

I. *Ischias intermittens* Essai d'Edimbourg, Tom. VI. artic. 49. pag. 143.

Est species quæ à febrili fermento intermittentium, ut quotidianæ, tertianæ producitur, & quotâ, tertiâ vel quartâ quaque die horâ datâ accedit, cum febre, deinceps verò recedit cum sudore.

Puerpera loci paludosi incola, cepit laborare dolore circa os ischium qui ad vastum externum extendebatur, quique singulis diebus determinatâ horâ redibat, cum magnâ pyrexia sudore terminandâ, quo peracto benè se habebat & ab omni morbo immunis videbatur.

Sumpto emetico & adhibitis catharticis ad

212 GENERA ET SPECIES

usum kinkinæ deventum est, additis elixirio vitrioli & antispasmodicis, nec non emplastro vesicatorio cruri appposito, convaluit. Hæc Duncan Baine.

2. *Ischias sanguineum* Bonet. *Sepulchret. obs.*
13. *A sanguine* Moroni director.

Ischias non rarò accidit mulieribus à suppressis catameniis, lochiisve, & viris à sanguine hæmorrhoidali retento, quod principium in omni ischiade incusant Stahliani.

Differt ea species à Rheumaticâ, quia sanguis gelatinâ albâ Rheumaticis familiari non est tectus in patellâ, cum plethora peccat tantum; curatur verò phlebotomiis & victu tenuiori, ut notat Bonetus.

3. *Ischias Hystericum* Raulin *de Morbis vaporosis cap. 8.* Sydenham. *pag. 132. Tom. I. de colica biliosa.*

Distinguitur ab aliis 1°. Ex cognita hystericâ dispositione ægrotantis. 2°. Ex eo quod fugax fit, subito accedens & subito sine causâ evidenti recedens. 3°. Ex teneritudine partis quæ recedente dolore tangi vix patitur.

Panni fumo succini imbuti calidè applicati conducunt, nec non narcotica tincturæ castorei juncta intus fumenda; juvat illico electrificatio.

4. *Ischias Gravidarum* Mauriceau *lib. 1. cap.*
17. *Douleur des cuisses & des jambes.*

Est dolor crurum & tibiarum cum harum partium oedematiâ, & varicibus, ultimis graviditatis mensibus crescens, stantibus major quàm jacentibus, vespere quàm mane, ex denegato ob iliacarum venarum pressionem sanguinis reditu.

Varices minimè aperiendæ citra magnam ne-

cessitatem, sed molliter reprimendæ fasciis oblique circumvolutis; ab ambulatione abstinendum, & sæpius decumbendum; vino aromatico fovendæ partes tumidæ. Sæpè illa œdematitia ante partum evanescit, & est illis maximè familiaris quæ gemellos gestant. Vide etiam hysteralgiam imprægnatarum, quæ cruris dolorem & stuporem inducit à ligamenti rotundi alterutrius distractione; phlebotomia è brachio & situs conveniens ægræ his morbis opitulantur.

5. *Ischias ab Sparganosi. Dépôt laiteux à la cuisse.* Puzos *Mém. sur les dépôts laiteux*, pag. 350.

Sparganosis ex Dioscoride, est lactis redundantia & inde ejus deviatio in alias partes.

Hic morbus circa decimum quartum à partu diem apud mulieres lacte redundantes quæque lac sugendum non præbent alumni, indicia sui præbet à dolore inguinis unius lateris juxta tractum vasorum cruralium protensus, cum funiculi horum vasorum intumescentiâ, accedit progrediendi difficultas, dolor ex femore ad poplitem, inde ad furam atque ad pedem serpit: œdematosus verò tumor crescit quandoque ita ut volumen extremitatis inferioris sit duplo majus quàm in statu sano.

Œdema serosum distinguitur à lacteo quod serosum seu vulgare incipiat à pedibus, sensim sursum ascendat sine dolore, ambosque pedes invadat; lacteum alterutri cruri insidet, dein descendit & dolore stipatur initio, gravidasque vel puerperas tantum afficit.

Hic dolor curatur 1°. Phlebotomiâ unâ, alterâve. 2°. Catharsi. 3°. Calore assiduo partis & corporis. 4°. Topicis resolventibus diu appli-

catis , ut decocto herbarum emollientium & resolventium addito vino albo , aquâ vitæ , sale ammoniaco ; embrocationes ex sapone & butyro , oleum amygdalarum amararum cum spiritu vini , balsamum Fioraventi , frictiones siccæ repetitæ &c. adhibentur , & si sanato crure alterum afficiatur , ut sæpius accidit , iterantur eadem auxilia.

6. *Ischias ex abscessu* River. *observ.* 53. *centur.* 2. Fabric. Hildani *observat.* 71. *centur.* I. Lamotte *observ. Chirurg.* 110. 111. &c. Chifflet *observ.* 47. *fol.* 41.

Abscessus supra articulationem femoris cum ischio , seu natem , post cruciatus annum integrum durantes , cum claudicatione , incisus fuit , magna puris copia effluxit & ægra convaluit intra mensem ; altera ibidem doluit per plures menses , admotis cataplasmatibus maturantibus , post quinque dies facta fuit incisio , & sanitas subsequuta est puris effluxum. Hanc speciem etiam mihi observare contigit in tribuno militum D. du Billard.

Ischias à carie Benivenii *de abolitis cap.* 79. est prioris sequela.

7. *Ischias syphiliticum* Baglivi *pag.* 206. *lib.* 2. *paragr.* 2. *Ischias Gallica* Moroni *Director.*

Virum gravi ischiade laborantem nuperrimè curabamus , irritisque optimis præfidiis desperabamus de salute recuperandâ , cum verò per transennam nobis subindicasset se , viginti abhinc annis , bubonibus gallicis male affectum fuisse , statim suspicionem dedit ischiadem à fomite gallico pendere ; quapropter præscriptis decocto falsæparrillæ , antimonio crudo , cortice nucum , &c. paucis diebus interjectis , à gravi ischiade convaluit

non sine astantium stupore ; hæc Baglivi , qui eâ occasione insanos dicit Medicos , qui morborum species flocci habent in praxi , qui v. g. quodvis ischias eâdem methodo curandum docent.

8. *Ischias verminosum Delii amœnitat. pag. 349. Zacuti prax. pag. 398.*

Puer habitûs corporis strictioris , pallidus , abdomine duriusculo , de doloribus abdominis sæpè conquestus , & interdum febriens habebatur pro atrophico ; is titubabat genubus , pedem dextrum introrsum vertebat sæpiùs , dolebat femore , præcipuè circa os ileum dextrum : parentes luxationem femoris incusabant , Chirurgi luxationem conantur curare , his irritis puer claudicare videtur. Illustr. Delius pruritum narium , oculos relaxatos , copiosam salivam , urinam fero lactis similem , dolores abdominis respiciens , lumbricos in intestinis suspicatur , anthelmintica præscribit , lumbricisque vivis aliquot excretis , dolor ischiadicus & omnia symptomata cessarunt.

Zacutus memorat cuidam ab anno ischiagram gravissimam patienti è secta venâ pedis , vermem vivum profuuisse teretem palmaris longitudinis , quo excreto dolor evanuit , sed est auctor sublestæ fidei.

9. *Ischias à subluxatione Petit. Act. Academ. Scientiar. 1718.*

Distorsio vehemens ligamentorum , capsulæ articularis , tendinumve femoris articulationem firmantium à lapsu , nisu , ictu , dolorem vividum , & pertinacem inducit , qui phlebotomiis , quiete , victu mediocri , potu diluente sedatur. Luxatio quidem integra citra fracturam impossibilis fermè est ; nisi à laxitate tendinum sen-

sim oriatur, eaque ex crurum longitudine inæquali cognoscitur. Vide Heisteri *Chirurgiam part. 1. libr. 3. cap. 10.*

10. *Ischias Rheumaticum. Dolor ischiadicus Sennerti Cap. VI.*

Differt ab ischiade arthritico 1°. Quod non articulo inhæreat, sed musculos inter os sacrum & genu, imò in tibiâ positos discruciet, latam scilicet aponevrosim, quæ illos omnes obvolvit. 2°. Quod his affecti doloribus non patiantur, ut arthritici, dolores pedum & manuum. 3°. Nec si dolor sit externus ullo tumore stipetur, ut arthriticus. Ille vero dolor est pertinacissimus, demùm claudicationem & artûs atrophiam inducens.

Immutanda est crasis sanguinis viscosa & acris per juscula diluentia præmissis universalibus ut phlebotomiâ & catharsi, dein si temperamentum ægri sit calidum & ficcum, balnea domestica calida, intus serum lactis conveniunt, thermæ etiam sulphuræe profunt. Si verò æger sit frigidus & pituitosus, discutientia, attrahentia, sudorifica profunt. Sic fomenta ex foliis sambuci, hederæ calidis aut ex horum decoctis, balneum ex arena marinâ ad solem vel ad ignem calefactâ; immersio in aquas bellilucanas, litus calidus ex sapone in aquâ vitæ soluto, &c. sæpius profunt. His invitis vidi sanatum aliquoties ischias ope electrificationis repetitæ paulo fortioris.

11. *Ischias arthriticum Sennerti, cap. VI. Species 1^a. doloris ischiadici de Haen de dolore coxario, tom. 4. Goute sciaticque. Malum ischiadicum Nenterii, tabul. 32. cap. 5.*

Aggreditur podagricos potissimum annosos;

offi sacro inhæret, quod mitius, vel ipsi articulo femoris, quod pejus. Dolor est profundus, vehemens, à motu exacerbans, ad pedes usque extensus, & in pedibus tumorem rubellum glabrum excitans; per periodos recurrit, non verò constanter divexat, ut vetus ischias rheumaticum; sanguineos, gulosos, veneri deditos, lautè viuentes sæpiùs aggreditur.

Eadem cura generalis est quæ podagræ.

XXXII. Proctalgia, *Douleur du fondement. Dolor ani* Tulpii.

Est dolor podicis, seu extremi recti, & vicinarum ejus, cujus diversæ species à totidem principiis diversis pendent.

1. *Proctalgia inflammatoria; Inflammation du fondement* Sennert. *de inflammatione ani, cap. X.*

Cognoscitur à tumore calido, dolore acuto, qui premendo irritatur, alvus difficulter redditur, & sæpè dies aliquot subsistit, accedit febris.

Oritur hoc malum ex equitatione, ictu violento, hæmorrhoidibus restrictis, acribus applicatis, &c.

Malum hoc curatu est difficile, & in fistulas sæpè abit; curatur phlebotomiâ, victu tenui, fomentis initio emollientibus, & anodynis, cataplasmatibus ex micâ panis albi cum lacte & croco, foliis solani hortensis, oleo rosaceo, amygdalino; decocto malvæ, radicis althææ, floribus chamæmeli, meliloti; si fiat abscessus, is maturè aperiendus & detergendus, ne pus fistulam inducat.

2. *Proctalgia cancrosa.*

Est ea quæ ex ficis, thymis, ulceribus cancris, rhagadibus malignis procedit; fici quidem, cristæ,

condilomata benigna, imò syphilitica vix ullum dolorem creant, sed non rarò pessimæ indolis sunt, & carcinomatofam indolem acquirunt, unde dolores pungitivi, pruriginosi, lancinantes, cum duritie, asperitate, ichoris acris effluxu, rhagadibus corrosivis, quæ omnia potissimum molestant in alvi dejectione.

Si hæc mala syphilitica sint, præmissis multis balneis ad hydargyrosim deveniendum est, atque in ejus decursu cristæ, porri, verrucæ, vel cultro auferendæ, vel causticis exedendæ; dein vulnus more consueto deligandum est; sed si carcinoma maximè syphiliticum fuerit, tunc periculosius multò est, & ferè insanabile: illud verò more aliorum corrodendum est; dolor butyro, unguentisque ex lithargyrio, cerussâ paratis deliniendus, non omissis narcoticis.

3. *Proctalgia fistulosa; Fistule à l'an.*

Fistulam ani præcessere phlegmones, mariscæve suppuratæ, & sunt ulcera sinuosa, oris callosis, quæ cum anum obsident, si cuniculos agant, in rectum, vesicam, vicinasque partes, sanatu difficillimæ sunt.

Dividuntur in completas & incompletas; sanantur operatione chirurgicâ, quæ eum in finem instituitur, ut ulcus callosum in vulnus simplex mutetur. De his vide non veteres Auctores, apud quos curatio harum fistularum impossibilis censebatur, teste Sennerto, sed Chirurgos hujus ævi, ut Heisterum, aliosque.

4. *Proctalgia intertriginosa. Intertrigo ani* Sennert.

Est dolor cum excoriatione & rubore partium, quæ excoriatio si fiat à causis mechanicis, ut equitatione diuturniori, curatur appposito sevo

inuncto, vulgò candelâ sebaceâ, adipe, oleo rosaceo, aquâ rosaceâ, &c. sed sæpiùs intertrigo infantes divexat recens natos ob acrimoniam urinæ in plicis & rugis harum partium immorantis & excalefactæ, idcirco frequens lotio ex vino & aquâ, mundities sedula requiruntur; item nutrices his plicis quotidie ferò & manè imponunt pulverem cerussæ, pauperes verò pulverem facialis cariosæ.

Si intertrigo fit herpetica, vel simplex, vel syphilitica, quod malum adultis accidit, alia methodus est adhibenda, qualis in Hysteralgia pruriginosâ.

5. *Proctalgia ex rhagadibus* Sennert. loc. citat. *Gersures du fondement.*

Rhagades sunt scissuræ marginis ani sine tumore & pure, quales labris, digitisque sæviente brumâ rusticis potissimum accidunt; hæc ulcera sicca sunt, valdè dolentia & importuna, tenesmus excitant, & ob deijciendi necessitatem exacerbantur quotidie; pendent ab acrimoniâ sanguinis, quæ ideò primò est remediis internis, debitoque victu impugnanda; dein chirurgica auxilia sunt adhibenda.

6. *Proctalgia Brasiliensis* Zacuti Lusitani, *prax.* pag 396. *Morbus Brasiliensis*, *vermis* dictus; *Bicho* Lusitanis; *Malhundo* Brasilianis; *Worm* Belgis; *Bittos* Angolenfibus, *Histoire des Voyages.*

Symptoma præcipuum hujus morbi est dolor ardens podicis initio cum constipatione, spontaneâ lassitudine, quibus addunt se comites, saltem apud Angolenses, profundus moeror, cephalalgia, tibiæ debilitas cum dolore acuto, oculorum prominentiâ, & quasi exophthalmiâ. Initio morbi sufficit non rarò podicem eluere, & sup-

positorio ex limone uti, quandiu potest tolerari; inde enim atrocior evadit podicis dolor, sed sanatur.

Si seriùs adhibeatur hoc suppositorium, ardor & pruritus ani crescit, tumet podex, exulceratur, & multum putridum album mucum, aut pus fundit; tunc verò præter succum limonum, succo nicotianæ tabaci pars abluenda est; folia tabaci aceto irrorata, & sal marinum adpersum feliciter etiam adhibentur, sed cum tanto dolore, ut æger per vim continendus sit; profunt etiam frequentia clysmata ex decocto rosarum cum ovorum vitellis, prodest litus ex oleo rosaceo & cerussâ; si verò negligantur hæc auxilia, serpit ulcus, sphacelus accedit, & sine febre ac siti, æger, viribus exhaustis, è vitâ discedit.

7. *Proctalgia ab Exaniâ. Chute du fondement. Vide Exaniam class. 1. gen. 47.*

Ille affectus frequentius aggreditur infantes & pueros diarrhoeâ dudum affectos & constitutionis debilis; utile est intestinum prolapsum postquamvis alvi dejectionem blandè reponere, priùsque vino eluere, in hoc vino folia verbasci priùs incocta sint; si verò tensum & dolens sit intestinum, oleo, vel butyro priùs inungendum est, quàm reponi possit.

8. *Proctalgia ex Mariscis River. centur. 3. observat. 7. Douleur des hémorrhoides.*

Præmissâ phlebotomiâ, æger utatur clysmatis ex oleo tenui syringâ injiciendis; syringæ cannula intestino gallinæ involvatur; æger utatur cremoribus ex fecali, emulsionibus hypnoticis.

Succus sempervivi cum ovi vitello mixtus addito opii grano mariscis applicetur; sola folia sedi telephii Linnæi admota maximè profunt, nec

non collyrium ex albumine ovi cum frusto aluminis inspissato, sed linteis obvoluto.

Cataplasma ex micâ panis cum lacte & croco, verbasco, malvâ, radice althææ, feminibus lini, floribus chamæmeli, foliis hyoscyami, infusus ex horum decocto juvant; prævertuntur mariscæ, si sæpè foveatur podex aquâ frigidâ, tepidâve, & bibendo manè pintam aquæ cum lactis cyatho.

9. *Proctalgia Diarrhoïca.*

Qui diarrhoeâ forti laborant potissimum biliofâ, nec non qui aquis mineralibus catharticiis per aliquot dies utuntur; non rarò dolorem vividum in podice experiuntur quasi urentem & pungentem, qui tamen facilè sanatur, sedatâ diarrhoeâ aut loto podice ex ipsis aquis acidulis: dolor ille qui à vividis intestinorum distractionibus dependet, non refertur ad intestina quæ obtuso sensu gaudent, sed ad cutim quæ marginem ani constituit, quia cutis acutiori multò sensu pollet; eadem est ratio cur calculosi acutissimum dolorem referant non ad collum vesicæ, ubi est calculus, sed ad extremum balanum, cujus tegumentum valde nervosum est.

10. *Proctalgia Tenesmodes.* Vide tenesmi species varias. De ani dolore videatur Tulp. *observ lib. 3.* quem vidit dirissimum quarta post dejectionem horâ recurrere, quique sublevatus est tantum hyrudinum applicatione.

XXXIII. Pudendagra. *Douleur des parties génitales.*

Est dolor partium genitalium tùm in viris tùm in feminis. Nomen à Gasparo Torellâ inditum, ut mentulagra à Wendelino Hockio.

222 G E N E R A E T S P E C I E S

1. *Pudendagra à Parorchidio ; Douleur des testicules retirés , déplacés.*

Vide Class. 1. genus 59. præsertim 2^{am}. & 3^{am}. speciem , quarum altera est comes nephralgiæ calculosæ.

2. *Pudendagra ex phymosi ; Douleur du gland provenant du phymosis , paraphymosis , &c.*

Vide Classis 1re. genus 22. ubi diversa phymoseos species , quarum altera vaginalis est.

3. *Pudendagra Herniosa , Douleur de Hernie.*

Est dolor oriundus ab herniâ , ut ab enterocele , epiplocele , cystocele , quarum aliæ ratione loci sunt inguinales , aliæ crurales , perinæales , vaginales , hypogastricæ.

4. *Pudendagra ulcusculosa ; Chancres aux genitoires.*

Ulcera subrotunda lentis magnitudine in ambitu rubra , in medio grisea , vix ultra epidermidem profunda , serpentia , à viru syphilitico oriunda , vulvæ & vaginæ in feminis , balano & interiori præputio in viris insident ; illa quidem non admodum dolent , sed tamen molestiam creant , & quod pejus est , virus syphilitici strages edituri signum præbent funestum ; his neglectis phymosis supervenit , gonorrhœa præputii cum dysuriâ , quandoque balani exesio , sequuntur. Curantur autem radicitus per hydrargyrosim aut vicaria hujus remedia.

5. *Pudendagra pruriens ; Prurit des parties naturelles. Impetigo scroti Fonseca consil. 68. tom. 2.*

Vide pruritum supra & Hysteralgiam pruriginosam. Distinguenda est hæc species ab eâ quam ascarides vulvæ excitant , & ab herpete harum partium.

6. *Pudendagra à Gonorrhœâ. Dysuria venerea*

sicca Astrucii lib. 3. cap. 3. de gonorrhæa sicca.

Est dolor ardens in tractu urethræ sine puris feminisve stillicidio notabili, ortum habens à phlogosi erysipelatosâ urethræ, quam virus syphiliticum acrius & volatilius in subiecto magis irritabili induxit, qui simul dysuriam acrem quandoque stranguriosam comitem habet: hic morbus paucis diebus ab impuro coitu se prodit & curatur 1°. phlebotomiâ; 2°. immisso sæpius balano nudo intra lac tepidum vel decoctum radicis althææ, feminum lini; 3°. vel admoto cerato Galeni, cataplasmate de micâ panis cum lacte & croco; 4°. potu diluente, demulcente, emulsionato leviter narcotico; dolore sedato, ad virus syphilitici curam progrediendum est.

7. *Pudendagra arsurâ Astrucii lib. 1. pag. 49. Incendium virgæ.*

Est dolor acer cum rubedine erysipelatosâ balani, quæ olim à concubitu cum leprosa oriri consueverat, qui dolor est urens & punctorius, præter quem accedunt puncturæ inter carnem & corium, & corporis excalefactio. In hoc morbo Joannes Arderu suadebat potissimum injectionem ex lacte, saccharo, oleo & decocto hordei, additâ si velis emulsione ex amygdalis.

8. *Pudendagra cancrosa; Douleurs des cancers aux parties Genitales. Carcinomata venerea Astrucii de morb. venereis lib. 4. cap. XI. 5. 7. & libr. 3. cap. 6. de bubone carcinomatode.*

Est dolor à carcinomate pudendorum in viris ac in feminis, eoque occulto, vel ulcerato, five in bubone five in balano, pene, vulvâ, vaginâ, &c. de quorum affectuum signis, causis, curâ vide loca citata.

224 GENERA ET SPECIES, &c.

9. *Pudendagra ab ascaridibus* Ill. Delii, *amænitat. Medic. tom. 1. pag. 341. Collection Académique. tom. 3. pag. 366.* Auctore Benjamino Scharfio.

Est dolor pruriginosus vulvæ & vaginæ ab ascaridibus cum ardore incredibili, & eruptione vermiculorum casei hospitem similibus.

10. *Pudendagra testium.*

Utplurimum testes dolent à tumore phlegmonodeo quem suppressa gonorrhœa excitat, & vocatur vulgo *gonorrhœa in scrotum delapsa*, de quâ videsis Chirurgos de morbis scroti.

CLASSIS

CLASSIS OCTAVÆ SYNOPSIS.

V E S A N I Æ.

CHARACTER. Est morbus animi, error scilicet in imaginatione, appetitu, vel iudicio, seu Hallucinatio, morositas aut delirium.

ORDO I. HALLUCINATIONES seu errores mentis oriundæ ex vitio organi cuiusdam extra cerebrum, unde imaginatio deceptiva.

- I. *VERTIGO*, (*Vertige*) apparens objectorum vacillatio vel nutatio.
- II. *Suffusio*, (*Berluë*) objectorum, quæ non sunt imaginaria, visio.
- III. *Diplopia*, (*Bévue*) hallucinatio qua idem objectum duplicatum vel multiplicatum apparet.
- IV. *Syrignus*, (*Tintoin*) auditio imaginaria soni, cuius nullum est extra aures principium.
- V. *Hypochondriasis*, (*Hypochondrie*) morbus diuturnus quo affectus se in mortis periculo versari ex ructu, palpitatione, aliisque levidensibus malis, imaginatur.
- VI. *Somnambulismus*, (*Maladie des noctambules*) hallucinatio qua somniantes è lecto surgunt, seque diversis periculis exponunt.

ORDO II. MOROSITATES, (*Bizareries*) cupiditates aut averfationes depravatæ.

- VII. *Pica*, (*Goût dépravé*) alimentorum inassuetorum appetitus, cum assuetorum averfatione.
- VIII. *Bulimia*, (*Faim canine*) appetitus esculentorum copię majoris quàm quæ digeri possit.
- IX. *Polydipsia*, (*Soif immodérée*) appetitus majoris solito copię potulentorum.
- X. *Antipathia*, (*Antipathie*) quorundam objectorum tanta averfatio ut ex eorum visu, vel olfactu æger gravia symptomata patiatur.

- X I.** *Nostalgia*, (*Maladie du pays*) parentum patriæve tanta cupiditas, ut hac non expletâ æger gravi morbo decumbat.
- X II.** *Panophobia*, (*Terreur panique*) summus pavor inter dormiendum sine causâ evidenti.
- X III.** *Satyriasis*, (*Satyriase*) effrænis, impudensque veneris cupiditas cum libidinosâ penis tentigine.
- X IV.** *Nymphomania*, (*Fureur utérine*) est effrænis in feminis veneris cupiditas.
- X V.** *Tarantismus*, (*Tarantisme*) est effrænis choræas agendi, saltandi cupiditas.
- X VI.** *Hydrophobia*, (*Rage*) est effrænis potulentorum averfatio, sæpiùs à morfu animalis rabidi.

ORDO III. DELIRIA, (*Délires*) insomnia seu errores mentis judicantis, à cerebri vitio oriundi.

- X VII.** *Paraphrosine*, (*Transport, aliénation*) delirium fugax, à veneno, aut altero morbo dependens.
- X VIII.** *Amentia*, (*Démence*) delirium universale mite, sine furore & audaciâ, cum morbo diuturno.
- X IX.** *Melancholia*, (*Mélancholie*) delirium particulare mite, cum mœrore, ac morbo diuturno.
- X X.** *Mania*, (*Folie*) Delirium universale cum furore, vel audaciâ & morbo diuturno.
- X XI.** *Dæmonomania*, (*Démonomanie*) delirium melancholicum quod vulgo diaboli potentiæ tribuitur.

ORDO IV. ANOMALÆ VESANIÆ, morbi prioribus affines.

- X XII.** *Amnesia*, (*Oubli*) est omnis memoriæ feriatio.
- X XIII.** *Agripnia*, (*Insomnie*) est pervigilium continuum, immodicumve.

CLASSIS OCTAVA.

VE SANIÆ.

A Nima quandiu corpori sociata est, ejus malis compatitur in omni morbo; illa frigore & calore alterno, nec non molestia debilitatis afficitur in *febris*; iisdem miseriis nec non dolore simul in *phlegmasiis* vexatur; ejus facultas motrix depravatur in *spasmiis* & *anhelationibus*, languet in *debilitatibus*, sensusque feriat in *comatibus* & *dysæstesiis*, ut tactus intenditur & molestus evadit in *doloribus*. Verum præter facultatem movendi & sentiendi, quæ in illis morbis laborant, sunt aliæ ipsius facultates, quæ specialiter læduntur in *vesaniis*, quippe facultas objecta absentia sibi repræsentandi, seu phantasia, cujus ope ideas boni & mali retinet, revocatve, organorum culpam quandoque vitatur; unde error imaginationis, seu *hallucinatio*, ut in vertigine & *syngmo*; facultas superior quæ ex idearum comparatione exsurgit, seu judicium etiam ab hallucinatione in errorem deducitur, maxime si cerebrum rationis præcipuum organum lædatur, unde *delirium*; demum inclinatio & averfatio ejus circa objecta bona & mala physica, corporis nostri conservationem, aut speciei propagationem spectantia, in errorem pariter trahuntur ex organorum & ipsius cerebri vitio; inde voluntates &

cupiditates depravatæ, quæ *morositates* genericè vocantur.

Morbos itaque quorum præcipuum symptomata est *hallucinatio*, *delirium*, aut *morositas*, classico vesanix nomine indigitandos volumus: *vesanos* siquidem à rectâ ratione alienos aut errore gravi, constantique detentos nuncupamus, atque error constans animæ in imaginando, judicando, vel appetendo, est hujus classis character, qui quidem directè sub sensus non cadit, ast ita facilè à quovis homine sano cognoscitur, ut in ipsis ovibus similes vel his affines morbos agnoscant pastores.

Rectæ hominum actiones sunt illæ quæ in bonum quemdam finem conspirant; in homine rectè agente, & mente sanâ prædito, hanc actionum conspirationem cernimus, si gestuum, localium motuum, cupiditatum, discursuum, judiciorum inter se nexum respiciamus; nec opus est ad hallucinationem aut delirium agnoscendum, ut syllogismos falsos proferat vesanus; sufficit, ut ex ejus actionibus quibuscumque inter se & cum communi hominum ratione non cohærentibus, ejus errorem aut alienationem intelligamus.

Facultas cognoscendi superior quæ *intellectus* vocatur, homini concessa est, ut verum à falso, bonum & malum reale ab apparenti distinguere valeat; ut autem facultatibus suis rectè utatur, is debet libertate sua non abuti, debito scilicet regimine corporis, organorumque suorum valetudinem servare, nec non veri, bonique studio attentè incumbere; qui secùs faciunt, sibi imputent, quod sanitatem mentis cum sanitate corporis amittant, quod erroribus & præjudiciis irretiti falsum pro vero amplectantur, & errent; quodque cupiditatibus aut aversionibus sensitivis abrepti, ratio-

nique minùs obtemperantes, morositates admittant, seu pro bonis habeant quæ mala sunt, & pro malis averfentur quæ forent fectanda.

Hæc eft duplex hallucinationum, deliriorum & morositatum origo. Qui crapulæ indulgent, illi organa fua ita vitiant, ut vertigine, vifu duplicato, fomnolentiâ, paraphrofyne afficiantur, hinc verò intellectûs depravatio, amnefia, amen-tia, mania ex corporis vitio, quod fuâ culpâ contraxerunt; verùm ipfamet voluptatis ex vino perceptæ affidua contemplatio facit, ut vinofus hoc bonum phyficum attendat, bona cætera prætermittat, maximè verò intellectualia, adeòque ut pergræcationi tanquam bono reali, & omnium maximo inhiet. Hinc error qui cæteras animæ facultates, ut judicium, voluntatem tranfverfum rapit, & fic abufus libertatis, vitia corporis vitiis ipfius animæ cumulat, & in diverfas vefanias hominem deducit.

Hinc fequitur eos homines, qui cupiditatibus fuis libentiùs indulgent, & intellectum minùs excolunt, ut Americani præ Europæis, ruftici præ litteratis, mulieres præ viris, ganeones præ Philofophis, hifce mentis erroribus & voluntatis depravationibus effe magis obnoxios.

Inter eos verò qui rationi obfecundant, fuisque pathematis frænandis & regendis incumbunt, illi morbis animi funt magis expofiti; qui etiam ftudio acriùs incumbunt, qui labores animi fuis viribus majores fubeunt; non fecùs enim ac cantores morbis pectoris, ganeones morbis genitalium; ita qui tùm imaginationem, tùm judicium, tùm alias animæ facultates, ultra modum exerunt, morbis animi fæpiùs afficiuntur.

Hoc tamen non impedit quominus ex recto

harum functionum usu, & moderato exercitio omnes animæ facultates roborentur, non secus ac qui modicè choræam ducere assuevit, qui modicè lyram pulsare assuetus est, is facilius, aptius & expeditius eos motus exsequitur, constantiusque quàm qui in his minimè exercitatus, & rudis est.

Vesaniæ à duplici conditione, tum animi, tum corporis pendent, scilicet vel à nimia sensibilitate, vividitateque, vel à segnitie & tarditate idearum, phantasmatum, judiciorum, appetituum; utrumque autem vitium pendet à principiis moralibus, aut à principiis physicis.

Quoniam verò inter principia moralia libertatis abusus primas tenet, ejusque rectus usus ad sanitatem animi ac corporis recuperandam omnino necessarius est in multis casibus, non mirum est si vesaniæ ita rebelles & pertinaces sint, raròque & difficulter sanentur, quippe ægri quod in se ipsis est nequaquam agere suscipiunt, quia ægritudinem suam ignorant, aut cognitam amant.

Morbos animæ curare non est stupidi & imperiti, sed solertis & ingeniosi Medici, in psychologicis & moralibus æque ac in physicis versati, qui apprimè distinguat quandonam irritabilitas generis nervosi, seu nimia sensibilitas; quandonam verò atonia & torpor in causâ est.

Imprimis eligendus Medicus fiduciam ægri jam adeptus, ubi valet illud effatum; *præstat Medicum esse ægri amicum quàm ignotum*; secus æger suspiciosus, indomitus, ferox, ipsius consiliis exasperabitur, ejusque auxilia recusabit.

Vesani sæpè ingenii acumine pollent, ut hystericae & hypochondriaci, nec crassæ minervæ dictis aurem præbent, vulgaremque ac ut plurimum falsam medicastrorum theoriam vix sibi co-

hærentem risu excipient, ad populum phaleras dimittent. Quis enim nisi stolidus probaret eorum Medicorum opinionem quæ omnes morbos saburræ stomachi, vel humorum spissitudini & acrimoniæ tribuit?

Philosophus fit qui morbis animi mederi contendit; cum enim origo horum morborum sit præconcepta idea boni cujusdam circa quod errat ægrotans, illud vehementer appetens quod bonum sibi videtur, periti Medici officium est, ut ipsi ratiocinando probet illud quod tantopere appetit bonum esse apparens, & malum reale, sicque eum ab errore abstrahat.

Sed summa etiam in Medico requiritur animi lenitas & flexibilitas, quâ diversitati animorum sese accommodet, eorumque fiduciam captet; nam nihil est difficilius, morosiusque vesanis, & in omni ferè morbo plures aliàs maximè rationales, jam morosi evadunt; tempus opportunum ad consilia & monita, nec non ad remedia offerenda est cautè eligendum; ægris moestis, diffidentibus, desperatis, Medicus hilarem & serenum vultum præbeat; meditabundum & tristem ne invites ad risum & jocos, indignabitur æger molestum interpellatorem; ut ejus formidinem pellat, errorem corrigat, moerorem diluat, amicè & familiariter, ut ait Kloeckhoffius, at lentè & distinctè, graviterque argumenta sua proponat pauca, clarissima, citissima, quibus communis omnibus ratio statim assentiri queat; si vel quidquam obscuri, falsive detexerit æger, actum esse solet de toto molimine.

Maxima præterea in Medico requiritur patientia, ne suos conatus utcumque industrios, dum multoties elusos videt, de perficiendâ curâ des-

peret, & totum opus derelinquat, ne ægri morosi fastidia & repulfas tolerare recuset.

Maximi momenti est principium erroris è tenebris eruere; non rarò hoc celat cautiffimè vefanus, quem pudet fateri se gravem contumeliam paffum, aut bonorum, honorisve jacturam experiri; atqui tamen fi ignoretur origo vefaniæ, ipfi mederi impoffibile eft. Mulier quædam quæ conjugem fuum miserè amabat, & ab ipfo fe pariter amatam effe hætenus crediderat, cum fpe fuâ fe delufam percepiffet, & maritum perfidum effe cognoviffet, animo fuo mori firmiter decrevit, nec cuiquam fuum aperuit propositum; interea vetabat religio, horror fuicidii, parentum & natorum amor, quominus subito fibi faceret fatis; demùm post multas inducias vitam fibi subito eripuit. Si verò maritus hoc infortunium vitare potuiffet, nihil erat aptius quàm ipfius ægræ lateri continuo hæerere, eam in itinere quodam grato comitem fibi adjungere, ficque mœrorem & zelum idearum diverfitate, & fidei fuæ argumentis diluere: accerfitus Medicus varia præcripfit medicamina, quæ morbi principium non attigere, & infelix ægra horrendâ catastrophe vitæ fuæ finem impofuit Nichols.

Quanto in errore verfabantur veteres Medici, qui in vefaniâ ferè quâcumque atram bilem pro morbi fomite inculabant, eamque acribus helleboratisque catharticis evacuare contendebant. Medicamina nunc acria, fi atonia fuerit, nunc lenientia, fi erethismus adfit, conveniunt; verùm cæteris longè præftantiora funt ut plurimum auxilia moralia. Plura de morbis illis curandis vide in eximio, nuperoque tractatu Corn. Kloeckhoffii *de morbis animi ab infirmato tenore medullæ cerebri*, cujus verba mea facere, dato loco, non dubitabo.

O R D O P R I M U S.

HALLUCINATIONES.

SUNT illi morbi, quorum præcipuum symptoma est imaginatio depravata, erronea. Hallucinantur illi qui vigilantes somniant, id est, apud quos sensationes pro imaginationibus, & imaginationes, seu phantasmata pro sensationibus habentur, ut rectè monet ill. Delius. Dum mens rectè se habet, ideæ aliæ sensuum ministerio offeruntur, scilicet objecta colorata, sonora, sapida percipimus præsentia, & in organis nostris impressiones suas actu exercentia, simulque ope reminiscentiæ ideas universales prædicatorum illis objectis convenientium repræsentare nobis potest phantasia; unde fit ut celeri subjecti & prædicati combinatione cognoscamus tale prædicatum tali subjecto congruere; v. g. saccharum esse dulce, absynthium esse amarum; cum itaque saccharum ore detinemus, oritur perceptio dulcedinis quam sensationem esse cognoscimus; cum econtra nullo saccharo in ore detento, hujus ideam nobis repræsentamus, exurgit phantasma, seu perceptio imaginaria sacchari, quod ab ore cognoscimus abesse; tum quia non percepimus motus prævios ad illud in os ingerendum necessarios, tum quia perceptio imaginaria multò debilior est sensatione; hætenus error nullus, tum in sentiendo, tum in imaginando; verum si, ut accidit in somno, sensationes obscurissimæ evadant, ita ut objecta præsentia non appercipiamus, simulque anima objectis externis minimè

distracta, & tota perceptionibus imaginariis attendita sit, illa percipiet motus quos in organis fluidi nervei fluxus & refluxus, arteriarum, & sanguinis motus excitant, qui inter vigilandum debilius nos afficiunt quàm ut percipi possint, utpote qui multò fortioribus impressionibus obscurantur; tunc anima ideas æque vividas percipiet, ac si forent sensationes, cum tamen imaginationes sint, adeoque objecta illa præsentia reputabit quæ sunt absentia; inde error qui hallucinatio est; nam anima more somniantium præsentium externorum impressiones non sentiet, & internorum impressiones referet ad objecta quibus repræsentandis sunt destinata, quæque proinde præsentia esse reputabit, licet sint absentia. Sic infans dormiens saccharum se degustare somniabit, si in ejus linguæ papillis aliqualis motus à salivâ, sanguine, fluidove nerveo exsurgat, qui affinis sit cum speciali sacchari impressione; & cum simplex idea menti refricata, omnes cum illâ sociari solitas refricet per legem imaginationis (Tom. 1. pag. 469. paragr. 28.) ex perceptâ solummodò ideâ dulcedinis, vel viscositatis, vel friabilitatis sacchari, cæteras omnes sacchari qualitates, ut albedinem, in aquâ solubilitatem, jucunditatem, percepturus est, quod est percipere in concreto, non verò in abstracto, seu percipere objectum undique determinatum; hinc non mirum si illa imaginatio pro sensatione habeatur.

Anima vigilans similem errorem vitat; quippe ope tactûs, visûs, auditûs, memoriæ, reflexionisque ea distinguit omnes circumstantias, quarum concursu de objecti præsentia, vel absentia, adeoque de sensatione & de imaginatione rectè

judicat; errores enim gustûs corrigit visus, prævertit auditus, emendatve altera facultas; sed in somno defunt illa adminicula; unde errores illi in dormientibus ita familiares sunt: in vigilantibus etiam obrepunt illi errores, sive impressiones in organo factæ ab arteriis, sanguine, succisve aliis, ita sint actuosæ, ut sensationibus ferè æquales sint. Hinc in febribus ob pulsationem vehementem vasorum cerebri, aurium & oculorum, nascuntur tinnitus, marmaryges, similiaque phantasmata, quæ nos vehementissimè commovent.

Error etiam facilè admittitur, si menti inhæreat fixa quædam idea, quæ maximam attentionis partem absumat; unde anima ad alias ideas trutinandas, recipiendas minus sit apta; inde fit ut qui veneri continuò inhiat, voluptuosisque phantasmatis continuò delectatur, non solum in somnis ex levi seminis titillatione imaginationes venereas, & inde sequentes libidinosos motus experiatur; verùm etiam inter vigilandum à similibus phantasmatis detentus & turbatus, momentosis negotiis, philosophicisque studiis prosequendis impar sit, & veluti de rebus venereis continuò deliret.

Hallucinatio itaque pendet à duplici principio, scilicet 1°. à fortiori, vividiorique fluidi nervei refluxu spontaneo, seu sine objecti externi præsentia, sed ob motum in organi fibris, arteriis, fluidisve excitatum à causâ intrinsecâ. Sic agitatâ retinâ marmaryges, vellicato nervo acoustico soni imaginarii percipiuntur. Incusanda itaque & fibrarum nervearum sensibilitas major, seu fluidi nervei nimia mobilitas, necnon motuum sanguinis intensitas, aut humorum major activitas. 2°.

A defectu attentionis ad omnes circumstantias quæ errorem fugaret; illa autem attentio ad omnes circumstantias deficit, siue organa sensuum ferientur, ut in somno, in anæsthesiis, paralytibus quorundam organorum, siue anima pathemathe quodam detenta cupiditati, aut averfationi cuidam tota inhærens, cæteras ideas attendere, & accuratè perpendere nolit, aut nequeat.

Ex hac verò theoria, praxis hallucinationum deducitur; etenim ad eas curandas. 1°. Organi affecti vitiosus status corrigendus est, sic ablata maculâ corneæ, ablato retinæ infarctu, visus errores qui ex his pendebant, corriguntur: imminuto sanguinis fervore & impetu somnia terrifica, quæ à plethorâ aut calore oriebantur, evanescunt: alia verò auxilia sunt moralia, & repetuntur à recto libertatis & aliarum facultatum usu; sic phyfici ut errorem in suis indaginibus vitent, summâ attentione, acris studio, meditationeque utuntur, optima instrumenta ad visum auditumque acuendum adhibent, mensuras accuratas sedulo capiunt, & sic errores sæpiùs vitant, quàm stolidi, rustici, aut qui cupiditatibus suis, voluptatibusque sensuum mancipati, suas facultates excolere negligunt.

I. Vertigo. Græcis *Dinos*, *Scotodinos*, *Scotoma*. Gallis *vertige*, *tournoyement de tête*.

Est hallucinatio quâ objecta licet quiescentia è loco moveri vel in gyrum versari nobis videntur.

Causa vertiginis est eadem impressio, facta in

retinâ quam reapse inducerent objecta si visa imaginem suam in diversis retinæ punctis successivè depingerent. Non autem in omni vertigine repræsentantur menti objecta visûs seu quatenus colorata & collustrata, quippe oculis clausis vertigo etiam datur, & tunc objecta tactûs quorum colorem non percipimus, videntur è loco moveri licet quiescant. Sic in lecto jaccans vertiginosus lectulum suum retrorsum, sinistrorsum, vel dextrorsum præceps ruere vel inclinare imaginatur, & ne cadat ipse metuit. Est ergo vertigo tactûs, ut vertigo visûs, atque utraque fit per eadem organa, cum nervi visorii simul tactûs sensationem referre queant, cum non repræsentant abjecta visûs.

Principia vertiginis sunt ea quæ valent successivè agere in diversa retinæ loca non secus ac agerent radii ex objecto circumgyrante vel moto prodeuntes in retinam immissi: nam ideò non sumus vertiginosi cum objectum transiens à dextris ad sinistras suam imaginem depingit in retinâ continuò loco motam, aut cum oculo gyrante lustramus objectum quiescens, cujus imago percurrit oculum, quia novimus saltem confuse nostrum oculum, vel illud objectum moveri, sed si ignoremus nostrum oculum moveri, & credamus objectum v. g. murum esse immobilem, tunc motum illius objecti percipientes illud moveri imaginamur, in quo hallucinamur, non deliramus tamen; quia errorem nostrum statim corrigimus ope judicii & aliorum sensuum; interea in paroxysmo ita hallucinamur, ut casum illicò seu lapsum & domûs & nostri corporis ab altero vix separabilem metuamus quandoque ad tremorem & palpitationem usque.

238 G E N E R A E T S P E C I E S

Immoto bulbo oculi & muro videbitur objectum moveri. 1°. Si lens crystallina, cujus motus non appercipimus, dextrorsum vel sinistrorsum inclinet; quod accidit, si fibræ coronæ ciliaris, quæ in statu sano hinc & inde sunt æquilibres, spasmus quodam contrahantur, ut accidit in vertigine hysterica & hypochondriacâ. 2°. Si globuli cruoris, qui percurrunt reticularia vasa retinæ, insolito modo moveantur; motus progressivus cruoris in illis vasis est ita assuetus, ut à nobis non percipiatur, ut non percipimus pulsus arteriarum labyrinthi, nec molitor motus suæ moletrinae; sed si motu retrogrado sanguis arterias illas percurrat, tunc inassueta illa actio in retinam novam in nobis sensationem excitabit.

Sanguinis motum retrogradum dari in vasculis minimis arteriosis à levissimâ mutatione morbifica, observant omnes qui circulationem sanguinis ope microscopii in ranæ pedibus, mesenterio, caudâ piscis, &c. observant. Ipse centies hunc motum sanguinis retrogradum observavi, & aliis videndum præbui; vidit deinceps sæpius Ill. Hallerus. *Vide ejus commentaria de motu sanguinis sect. 4. exper. 64. ad 82. Laufanæ 1756.*

Ita liberè promovetur sanguis ex truncis arteriarum in extremos ramulos ut levi enato in venulis obice sanguis ille in arteriolas & ex illis in truncos regrediatur per aliquot temporis secunda, rursus progrediatur in venas, rursusque retrogrado motu in arterias influat. Ille verò obex est vel crassities sanguinis, vel ejus plethora, vel frigus, vel ligatura, vel spasmus viam coarctans in minimis vasculis, hinc toti-

dem vertiginis principia. Cùm autem oculis apertis & sub luce hic retrogradus motus accidit, successive diversa retinæ loca afficiuntur non secus ac si objecta præsentia loco moverentur, & tunc datur vertigo visus, quia refertur ad objecta visibilia: si verò oculis clausis aut in tenebris similis motus retrogradus detur in retinâ, tunc non videre, sed sentire tantum, seu tactu quodam confuso percipere horum objectorum vicinorum motum existimamus. Sic cæcus in suo sedili quiescens existimat sedile retrorsum inverti, vel ad latus alterutrum inclinare & delabi, quia impressio in retina facta, licet non visibilis, eadem est ac si reapse labasceret sedile, nec ullum objectum visibile, sed tantum tactile perciperetur.

In retinâ vero ille motus retrogradus est magis sensibilis quàm in ullo alio organo, quia retina est tota nervea adeoque valde sensibilis. Secundò quia cùm venulis careat, ut patet ex theoriâ suffusionis reticularis, illa minimè est assueta motori retrogrado cuicumque, cùm aliæ partes nervosæ quæ habent venulas arteriolas contiguas motui retrogrado sanguinis per venulas suas sint assuefactæ. Docet experientia impressiones ab objecto visibili factas in retina aliquot secunda perseverare etiam remoto objecto, ut patet ex zona flammea quam cernimus, cum titio accensus præ oculis in circumulum versatur; ergo si corpus nostrum in gyrum agatur circa suum axim, cum semel steterit, vertigine corripiemur fugaci, quippe impressio objectorum circumgyrantium aliquandiu post in retina remanebit.

Idem accidit cum ex altâ parte flumen præ-

terfluens attentè intuiti sumus, vel rotam velociter circumactam, vel alterum motum, maximè si terrorem vel metum incutiat, clausis etenim subito oculis aut aliò directis adhucdum moveri objecta judicamus, quæ quiescunt: terror autem extrema vasa, membranasque constringens motum retrogradum sanguinis excitat in retinâ ut in aliis organis, unde hallucinatio sustinetur.

Similis motus retrogradus in auribus tinnitum vel sibilum excitat, unde non mirum vertiginosis aures sæpiùs tinnire, cum ab eodem principio in auribus ac in retinâ sæpè sanguis retrogradiatur.

Qui verò tribuunt vertiginem majoribus arteriolarum retinæ oscillationibus, illi ignorare videntur quod illæ oscillationes, & turgescentiæ excitent tantummodo suffusionem reticularem, qualem experimento singulari excitare valemus. Vide *suffusionem*.

Hallucinatur vertiginosus non verò delirat: delirium enim est error constans qui à facultatibus animæ superstitibus corrigi non potest, quique pendet à vitio sensorii communis, ut in maniâ, melancholiâ. Hallucinatio est error fugax quæ pendet à solo vitio organorum externorum, quique ab ipso iudicio & reflexione salvis facilè corrigitur, ut qui globulum digito indice & medio superimpositis palpando duplicem globulum se tractare statim putat, aut qui flexo ope digiti oculo duplicem facem accensam putat, cùm unica est.

Licet sit vertigo tactûs, ut vertigo visûs, ultimæ ætiologiam tradidisse sufficiet, cùm quæ de posteriori dixerimus, mutatis organis, de priore facilè intelligenda sint.

Vertigo

Vertigo visus est illa in qua reapse objecta tanquam circumgyrantia in oculis depinguntur, licet sint immota, aut motum ab eo diversum obtineant.

Objecta moveri videntur, vel quia reapse moventur, vel quia illis immotis, oculi nostri aut quaedam eorum partes nobis insciis moventur eo modo qui ad successivam objectorum in oculi partibus diversis delineationem requiritur.

Cum autem situs imaginis in retinâ sit è directo objecti, quæ sunt in latere dextro pinguntur ad sinistram retinæ, quæ sunt in summâ pinguntur in imâ oculi parte, & reciprocè. Ergo si eadem fiat impressio successiva in oculo à dextris ad sinistras, quæ ab objecto circumgyrante, seu ad eandem à nostris oculis distantiam moto accidit, objectum à sinistris ad dextras circumagi videbitur.

Et si imago objecti juxta axim oculi moti successive clarior, distinctior, & major appareat, objectum ad nos accedere, secus verò à nobis recedere videbitur.

Insultus verò vertiginis fugax est, licet quandoque repetitus & interpolatus, vix ultra temporis minutum unquam quisque insultus perseverat, sæpius intra minuti trientem, imò quadrantem definit.

Polus opticus est pars oculi pupillæ è directo opposita: ille polus opticus non multum distat ab insertionem nervi optici, qui versus canthum nasalem est; in meditullio ipso nervi optici est arteria centralis dicta, quæ nullam venam comitem habet, quæque in retinam ramulos suos è centro ad circumferentiam tan-

quam radios dimittit ; venulæ verò aliam viam persequi videntur.

Si oculis parietem album proximum respicientibus , lucem retrò accedentem , solarem non tamen directam , sed reflexam accipiat paries , observator videt in muro reticulum obscurum , quâvis arteriarum pulsatione apparentem , mox evanescentem.

Cùm verò venulæ sint arteriis majores , si nullum reticulum superfit , cùm arteriæ sunt in systole , nullas venulas saltem arteriis dilatatis æquales retinæ affidere verosimile est ; ergo nullum est in retinâ , vel magis dissitum est reticulum venosum.

Juxta quamcumque plagam lumen oculos prætergrediatur , hujus imago sequitur lineam curvam quæ à circumferentiâ incipiens versus polum opticum accedit.

Lens crystallina polo antico corporis vitrei affixa limbo suo adhæret membranæ vitreæ ; circa hunc limbum radiatim dispositæ sunt fibræ nigricantes alternatim breviores & longiores , quæ *coronam* dictam *ciliarem* constituunt , quæque videntur à ligamento ciliari procedere & in limbum crystallini terminari ; si paulisper contrahantur illæ fibræ , nihil facilius videtur quàm quod lentem crystallinam ex eodem latere paululum deprimant , & ex opposito attollant.

Si lens vitrea cameræ obscuræ foramini opposita transmittat imaginem objecti immobilis , eamque depingat in pariete opposito , docet experientia quod si immoto objecto lens vitrea sola inflectatur , imago locum mutat seu movetur ; ergo si lens crystallina per coronæ ciliaris

tractionem inflectatur, imago objectorum movebitur, seu objecta loco moveri videbuntur, licet objecta immota sint.

Si globus ipse oculi circa suum nervum opticum huc vel illuc inclinet, nec hujus motus anima fit conscia; evidens est quod objectorum licet quiescentium locus apparens mutandus sit, seu objecta circumgyrari videantur. Si verò anima hujus motus, qui per musculos rectos aut obliquos perficitur, sit conscia, tunc nulla subsequenda fit hallucinatio.

Illæ tres hypotheses phænomeno vertiginis explicando sufficere videntur pro diversis circumstantiis, eo tamen discrimine quod si bulbus oculi loco moveatur, quoniam ille motus millies in die secutus est imperium animæ, millies in die connexus est cum conscientia illius imperii, adeoque vix fieri potest quin hanc connexionem appercipiamus; sed si appercipiamus hunc motum dependere ab animæ imperio, nulla vertigo secutura est; ergo ab hoc principio vertigo dependere non potest.

Motus quidem crystallini minimè pendet ab imperio animæ, & omninò inassuetus est, nec coram speculo in nobis ipsis, nec in aliorum oculis percipi potest; si itaque accidat, anima ejus non erit conscia, adeoque inde allucinatio vertiginem constituens oriri poterit.

Verùm eam non esse vertiginis omnis causam ex eo sequitur quod vertigini tactus explicandæ non sufficiat, cum supponat oculos apertos & in luce constitutos, vertigo verò tactus etiam oculis clausis & in tenebris nocturnis accidat.

Supereft itaque prima theoria quæ utrique

vertigini explicandæ sufficere videtur, quæque proinde fusiùs est examinanda.

Si ranæ vivæ membranam quibus ejus digiti connectuntur microscopio solari subjiciamus, videbimus rivulos sanguinis & lymphæ, quorum alii à corde recedunt, & arteriosi sunt, alii ad hoc accedunt & venosi dicuntur, vasa verò ipsa minimè appercipimus. Ast ubi animal vel conatu exagitatur, vel pungitur, vel quomodocumque perturbatur, nihil est frequentius quàm quod videamus motum sanguinis progressivum in retrogradum mutari, ita ut globuli sanguinis ex venulis in arterias refluant, & per aliquod temporis spatium v. g. semiminutum per arterias versus cor retrocedant, pristinum iter mox recuperaturi, aut inter aliquot oscillationes in hoc alterno progressu, & retrogressu hæsitaturi; hoc phænomenum ante viginti annos philiatris sæpiùs ostendi.

Illud autem quod in minimis vasis cylindricis familiare est, in majoribus difficiliùs accidit, quippe in majoribus arteriis vis sanguinem à corde ad extrema protrudens eo major est quò cordi proximiora & majora vasa sunt, & non nisi vi majusculâ ipsi æquali adhibitâ potest sanguis refluere; in minimis verò vasculis sanguis subsequens non agit in antecedentem, sed communi eâque exiguâ velocitate ambo procedunt, ita ut illi rivuli velut aquæ gutta in tubo vitreo horizontali posita, ad progrediendum & retrogradiendum æqualiter proni videantur.

In novâ pulsûs theoriâ probavimus pulsationem vasorum pendere ex eo quod sanguis subsequens cum majori velocitate progredi conetur

quàm antecedens, sicque in antecedentem, & proinde in parietes eum continentes agit, atque ratione contrariorum, ubi nulla est pulsatio, consequens est sanguinis subsequens in antecedentem nullam esse actionem, in extremis autem arteriis microscopium nullam pulsationem ostendit.

Hinc sequitur quod reticulum, quod in retinâ formant vasa in experimento superius allato sensibilia, non depingitur in arteriis ultimis; quippe cum vasa hoc reticulum depingentia pulsant, nisi tamen alia sit circulatio in ranis, piscibus & mesenterio catellorum in quibus eadem observantur, alia verò in oculis hominum, quod vix ullus admittat physiologus.

Nihil itaque verosimilius est quàm quod in eisdem circumstantiis in quibus sanguis per arteriolas minimas animalium prædictorum retrograditur, sanguis etiam arteriolas retinæ humanæ præteriens refluat.

I. *Vertigo plethorica* Junckeri; *idiopathica* Pitcarnii.

Ea est quæ sanguinis nimie copie tribuenda videtur & per plethoram intelligi potest; à plethorâ scilicet ob molem movendam majorem & affrictus adauctos sanguinem in ultimis vasis retardari pronum est; sed ut sanguis in minimis vasis retardatur, vis quâ progreditur tantumdem imminuitur, atque vi trusivâ ejus imminutâ facile sanguis à minimâ vi huc vel illuc movetur, atque refluerè potest; ergo à plethorâ intelligitur possibilitas vertiginis.

Cognoscitur vertigo plethorica à prægressis, comitantibus, à juvantibus & lædentibus.

Prægressa, ut ingurgitatio avida, copiosa

esculentorum eupeptorum, cum fame, vis digestiva fortior.

Comitantia, pulsus plenus, facies turgidula, rubra, segnities, lassitudo, catameniorum, hæmorrhoidum, perspirationis suppressio, venarum cutanearum tumescencia.

Juvantia, vertiginosi illi manè post inediam, vel exercitium melius habent, eruptis catameniiis, hæmorrhagiis narium, perspiratione, clysmatis, melius habent, ècontra ab epulis, à somnolentiâ, ignaviâ, post pastum pejus habent.

Si plethora sit magna, & cerebri debilitas, ex vertigine forti succedere potest apoplexia, epilepsia vel alius gravis affectus, in quo casu medicamenta negligenda non sunt; in fugaci verò vertigine diæta tenuis sufficit.

Curatio. 1°. Imminuenda est plethora. 2°. Sanguis à capite est divertendus. 3°. Vasorum oculi robur est denique adaugendum.

Imminuitur plethora 1°. victu parciori, eoque fluxiliori, quippe plethoram viscositas sanguinis facilè comitatur; 2°. auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus, phlebotomiâ ex brachio, clysmatis, imò catharticis, sed phlebotomia directè subitoque idem præstat.

2°. Derivatur sanguis ad partes inferiores situ erecto, capite elatiori, non horizontali, collaris solutione, seu plenariâ colli & thoracis, cingulorumque abdominis libertate, clysmatis, phlebotomiâ è talo, lavipedio, frictione extremorum, catharticis.

3°. Roborantur vasa oculi medicamentis tonicis, cephalicis specificis; huc spectant potus theiformes ex infuso florum salviæ, lili convallium, tiliæ, ex decocto schinæ, paucò vino &

aquâ ferratâ , potu caffèæ tenuioris ; medicamina fint ftercus pavonis ficcum ad fcrupulum , Pitcar-
nio laudatum , fuccinum ad grana decem vel ejus
tinctura , fal &c. & quæ ab omnibus celebran-
tur , kinkina ad ʒß. bis in die , fyrupus martialis
vel limatura ferri parva dofi diu ufurpanda.

Cavendum in plethoricâ vertigine ab aquis
acidulis intus fumptis , & fufpectæ etiam therma-
les potandæ ; vitanda infolatio , lucubratio ,
magna lux , animi contentio , capitis pertinax
inflexio furfum deorfumve , lectio affidua ; ite-
ratæ purgationes nocent in plethoricâ , magis
verò in hyfterica.

2. *Vertigo ftomachica Aretæi. Sympathica Pit-
carnii. Ab ebrietate , ingluvie Riverii.*

Ea eft quam præcedunt apepsiæ , naufea ,
cardialgiæ , crapulæ , vomitus , oris pravus fapor ,
odor , pondus epigaftrii , tuburcinatio , quæque
à cruditatibus primarum viarum fanguinis maffam
infpiffantibus pendere cenfetur , aft non ideo
ftomachica cenfenda eft vertigo , quam naufea
non præcedit , fed fubfequitur ; omnis enim gra-
vis capitis affectus , ut fractura cranii , cephalalgia
non rarò vomitionem excitat , etiam fi ftomachus
priùs benè fe habeat. Illa fpecies eft frequentiffima
omnium , fi Willifio credamus , & comes eft
affidua initio morborum acutorum , ut fynochi ,
cum cephalalgia gravativâ.

Curatio exigit 1°. ut phlebotomia præmitta-
tur , nifi æger frigeat , pulfus exilis fit , tempe-
ramentum pituitofum , fubjectum fenex , debile
&c. 2°. ut præmiſſo clyſtere , fi alvus ftricta fit ,
vomitus cieatur ope tartari vel vini emetici
magnâ aquæ tepidæ copiâ diluti , & partitis
doſibus fumpti ; fic pro adulto , uncia vini eme-

tici in tribus aquæ cyathis quovis horæ quadrante assumendis sufficit. 3°. Sequenti die catharticum est præscribendum satis efficax additis v. g. tabellarum diacarthami drachmis aliquot in potione communi. 4°. Dein stomachus usu caffèæ, cinnamomi, corticis Winterani, kinkinæ, vino rubro, opiatâ Salomonis, roboretur. 5°. In paroxysmo spiritus salis ammoniaci, aqua tutiæ, acetum naribus offerantur, extrema fricentur, pennâ fauces irritentur, aquâ tepidâ ad vomitum pronus excitetur. 6°. Demùm stomachicis martialia, kinkina, antiepileptica addentur; inter ea laudatur à multis radix doronici pardelianches Linnæi, ad scrupulum, quæ majori dosi suspecta, nisi tantum in loculo gestetur, ut funambuli consueverunt.

3. *Vertigo Hysterica* Etmuller. pag. 36. vel *Hypochondriaca; vertige vaporeux.*

Est species quam magnæ nervorum sensibilitati aut irritabilitati tribuunt Neoterici, vaporibus Veteres, spasmodicis motibus Bagliviani, sanguinis siccitati, nervorumque tensioni plurimi.

Hæc species studiosos, meditabundos, melancholicos, ingenio acuto præditos pertinaciter divexat, austro flante potissimum hystericas, hypochondriacas, epilepticas infestat, à metu, curis, terrore facillè nascitur, remediis evacuanti-
bus repetitis, stimulantibus gravibus exasperatur, anodynis leviter narcoticis, laxantibus, emollientibus cicuratur; summo terrore & angore ea animum percellit.

Curatio. Strictior diæta non imperanda est, somnus, quies concilianda est, studia, contentiones animi, curæ vitandæ sunt, inedia in pichrocholis fugienda; ubi principium morbi non satis

est cognitum, ad specifica & hysteriæ convenientia remedia confugiendum est, temperamentum occultè consulendum; sic in mulieribus hystericis frigidis, pituitosis, adiposis pulvis cascarillæ, cortex Winteranus, castoreum, guttæ minerales anodynæ conveniunt cum kinkina & martialibus, floribus calendulæ, pulvis temperans Stahlî; in ficcis, macilentis, calidis potiones & pulveres cum nitro, julapia acidulata, serum lactis; paucæ guttæ laudani monente Pitcarnio; ab emeticis purgantibus, repetitis catharticis eodem docente abstinendum; sæpè morbus est contemnendus & eò gravior evadit quò plura medicamina adhibentur: externa non nocent, ut spiritus vini camphoratus; aqua Reginae Hungariæ, Carmelitarum, cum spiritu cornu cervi cervici vel temporibus admoveantur, haustus vini post pastum usurpetur.

Acidulas ferrugineas potandas suadet Heisterus; balnea & juscula leviter aperientia tutiora videntur.

4. *Vertigo fugax* Sennert. *Vertigo accidentalis*.

Ea est quam motu vorticoso corporis nostri vel aspectu corporis in motum acti ex alto potissimum visi, maximè si metus sit, excitamus; illa vertigo paucis secundis temporis cessat: an verò præter durationem impressionis factæ in retinâ motus centrifugus impressus sanguini retinæ ex eo latere versus quod gyramus excitat sanguinis regressum ex arteriis in suos truncos? hoc suadere videtur observatio eorum qui oculis clausis gyranter vertiginem incurrunt; quorsum verò ex hoc vorticoso motu sequatur vomitio? an ex illa succussione alimenta in ventriculo versata ventriculum irritant? an inde vomitus marinus in procellis crescit?

5. *Vertigo ab ictu* J. Sculteti *Armamentar.*

Ictus capite exceptus, concussio à lapsu vertiginem excitant, ob constrictam à dolore & spasmo subsequente coronam ciliarem, unde refluit sanguis in arteriolam centralem nervi optici.

Curatur phlebotomiâ repetitâ, & si fractura adfuerit, eadem auxilia quæ in apoplexia traumatica conveniunt.

6. *Vertigo à venenis.* A lolio & ab opio, ut docent Ephemerides Natur. Curiosorum. Vide tabulam illustr. Bychneri. A fumo lithantracis & calcis, necnon vapore minerarum. Vide Ramazzini de morbis inauratorum, calcariorum, &c. A vino, seu vertigo ebriorum. A cerevisiâ. Vide Sennert. de vertigine. Ex tabaco. Vide Ephemerides Natur. Curiosorum.

II. Suffusio, la Berluë.

Suffusio Latinis, *Hipochyma* Græcis; *la Berluë* Gallis, genus est morbi imaginarii, cujus præcipuum symptoma est hallucinatio visus circa objecta, ita ut suffusi ea videre sibi videantur quæ non sunt, ut muscas, colores, scintillas, quarum imaginum prototypus extra oculos non existit.

Differt à vertigine, quod *suffusio* repræsentet substantias aut corpora quæ non sunt: *vertigo* verò modificationem corporum, scilicet motum, ita ut in suffusione corpora quæ non sunt, & in vertigine corporum præsentium motum qui non existit imaginemur.

Imaginatio est facultas percipiendi absentia; error est imaginationis, si ea quæ non agunt in sensus, actu præsentia existimemus: hoc accidit

in suffusione, quâ fit ut videre nobis videamur scintillas, telas, muscas, fulgura, ut actu præsentia, licet absentia.

Error verò qui circa visibilia versatur, *opticus* vulgò cognominatur, isque vel originem ducit à judicio temerario & præcipiti, sine vitio cerebri, vel oculi, talis error ad Logicos attinet. Multiplices verò sunt hujusmodi errores; sic ferè omnes existimant, dum navis à terrâ recedit, terram ipsam recedere; in rhedâ agros vicinos retrogradi, qui error vertiginosus etiam circa motum solis omnes exceptis Astronomis occupat. Sunt etiam errores suffusioni affines milleni; sic baculum aquâ semimersum fractum putamus, turrim eminùs aspectam non cylindricam, sed planam, solem lunâ non majorem, & utriusque superficiem planam; plebs in ipsis faciei humanæ varias partes videre se putat; sed hæc à vitio corporeo non pendent, unde ad forum medicum minùs attinent.

Errores verò optici morbofi, vel à vitio cerebri, vel à vitio oculorum potissimum oriri censentur; qui à vitio cerebri circa visibilia versantur, sunt suffusiones, vel vertigines gravioribus multis symptomatis stipatæ, ut sopore, convulsione, delirio, & ad alia genera referendæ sunt, ut phrenitidem, maniam, paraphrosynem, melancholiam. Verùm si error opticus à vitio oculorum oriundus sit præcipuum symptoma, tunc genus proprium constituit, ut vertiginem, vel suffusionem.

Error ab organi externi, non verò cerebri vitio oriundus vocatur apud Platerum *hallucinatio*, ut à delirio distinguatur, cujus principium est in ipso cerebro; adde quod hallucinationem

citò & facile corrigamus aliorum sensuum auxilio, ut ope tactûs, auditûs; delirium verò eo modo non facile tollatur, quia functiones mentis ad eam correctionem necessariæ impediuntur à vitio ipsius cerebri, harumce functionum præcipui instrumenti: sic vulgo consentiunt Medici vertiginosos & suffusos minimè delirare, qui tantùm hallucinantur; ast delirant melancholici, maniaci, phrenetici, &c. Errare est acquiescere iudicio falso, quale est iudicium suffusi, qui percipiendo imaginem muscæ, inde præcipitanter infert adesse muscam; iudicium verò falsum est quoties prædicatum non determinabile est per notionem subjecti; cùm verò perceptio est confusa, ut in suffusione, non datur vera notio quæ distinctam ideam involvit; ergo ex umbrâ fuscâ, vel nigrâ per errorem muscæ præsentia infertur. Hunc verò errorem facile corrigit suffusus, cum manum prætendens in loco ubi musca percipitur, nec quidquam tangens, sic ratiocinatur intuitivè: *Contradictorium est esse muscam ubi ejus imaginem percipimus, & tangi non posse, sed contradictoriorum alterutrum est impossibile; possibile verò est imaginem muscæ in oculo impressam huc ab animâ referri, quæ tangi non potest, & sic ab errore suo liberatur suffusus.*

Mirum certè est, cùm objecta tantum percipiamus interventu imaginis in retinâ depictæ, eam imaginem minimè à nobis percipi, sed ad objecta quæ videmus hanc sensationem referri; hinc consuetudine ducti, ubi datur in retinâ imago objecti, licet confusissima, inferimus dari extra oculum objectum huic imagini respondens, & si quid in ea deficiat, imaginatio cætera supplet. Sic ex imagine meram umbram determinatam cir-

cularem referente imaginamur adesse muscam, vespam, vel crabronem, adeoque huic maculae obscurae imaginatio alas, pedes, proboscidem, aliasque insecti partes addit. Hæc enim est lex imaginationis, ut quoties idea simplex menti observatur, toties accedant ideæ, quæ priorem concomitari consueverunt, ut idea loci, temporis ab imaginatione additur omni narrationi indeterminatæ; verbo imaginatio objecta universalia non amplectitur, sed tantum individua, seu undequaue determinata.

Objectum quod imaginatione percipimus tanquam præsens, vocatur *phantasma* à phantasia, seu imaginatione; diversa sunt phantasmata in diversis suffusionis speciebus; præcipuas hic delineabimus.

1. *Suffusio myodes.*

Orchides quarum flori infidere videntur muscæ, vespæ, crabrones, familiaque insecta volitantia, à Botanicis *myodes*, seu muscis similes cognominantur; ea suffusionis species simile quoddam insectum in aëre præ oculis volitans repræsentat; ast si oculus fixus chartam inspiciat, citò percipimus hanc muscam fixam esse, nec moveri, nisi moveatur oculus. Calculus dioptricus suadere videtur maximam distantiam ad quam hoc phantasma refertur, decem vel duodecim pollices circiter non excedere; notum est autem apud opticos objectum non videri in loco ubi est, sed tantum in foco virtuali, unde radii in oculum perveniunt, aut pervenire censentur.

Optimi quoad visus aciem, organique pelluciditatem, & figuram oculi, huic morbo sunt obnoxii; verum presbitæ & myopes ab hoc non sunt immunes. Error fuit opticus veterum Medi-

corum afferere in oculo suffuso se percipere quid opaci tanquam cataractæ rudimentum, quod huic phantasmati principium præberet: error verò ille ex præconceptâ theoriâ oriebatur; hinc factum est quod suffusionem tanquam symptoma, vel socium, vel prodromum cataractæ plures etiam hodiè habeant, licet experientiæ sæpiùs repugnet.

» Interfui aliquando (ait P. Dechales, *Opticæ*
 » *libr. 1. cap. de suffusione, pag. 402.*) Medico-
 » rum satis peritorum consultationi circa mor-
 » bum quem aliquis ex nostris patiebatur: cum
 » autem ex suis tantùm principiis loquerentur,
 » nec opticas rationes advocarent, mirum quan-
 » tùm in re alioquin facili hallucinabantur; con-
 » querebatur ægrotans quod ferè continuò sibi
 » obversari videretur aliquam notam obscuram
 » instar muscæ alicujus volitantis, & omni ob-
 » jecto infidentis; nihil verò aliud molesti sibi
 » contingere afferebat. Re diù inter eos agitâtâ,
 » talis fuit sententia: hujusmodi notam esse rudi-
 » mentum aliquod cataractæ, quæ pupillæ infi-
 » deret; imò aliquis eorum perspicacior inspec-
 » tis diligentius ad lucem oculis, se in medio
 » pupillæ eam notam videre afferebat; ridebam
 » ego tacitus, nec multùm eos hallucinari dole-
 » bam, cum ex hoc illorum errore nihil mali
 » ægroto contingere præviderem. «

Hypothesis horum Medicorum, quales etiam-
 num hodiè non desunt, admittebat concretionem
 quamdam opacam in humore aqueo, (Nuperi
 verò potius in crystallino,) quod tamen pupillâ
 minùs fit, secus occultaret omnia objecta. Ve-
 rùm illa molecula opaca primo intuitu Medico-
 rum facilè cognosceretur, cum tamen oculi suf-
 fusorum sint maximè pellucidi; secundò hujus-

modi concretio inter crystallinum & corneam latens minimè repræsentaret umbram quamdam determinatis limitibus circumscriptam & opacam; quippè cùm nulla sit pars corneæ & pupillæ, quæ ex omnibus circumstantibus objectis non recipiat radios, similis concretio quæ totam pupillam non obturat, minimè potest impedire quin omnia objecta circumstantia videantur, seu nullam objecti cujusvis partem potest occultare, nec proinde notam opacam determinatam referre; atque id tantum efficere potest, ut paulò minùs clara, seu illuminata sint omnia objecta, cum ex singulis aliquam partem radiorum intercipiat.

Illi certè Medici magis errant quàm plebs quæ hujus morbi causam esse putat, quod *æger felis cujusdam morti adstiterit*, cùm error eorum faciliùs demonstrari possit, quàm plebis opinio refutari; sed quoniam inutilis est demonstratio adversus eos qui vim syllogismi demonstrativi non sentiunt, quive & Logicam & Mathesim contemnunt, satius est ad experimenta provocare; itaque illi vel in oculo artificiali, vel in telescopio vitrum objectivum atramento partim offuscent, vel corpusculis opacis tegant; dein per tubum cœlum aspiciant, ac attoniti percipient se non minus cœlum in toto suo ambitu videre, quàm si nihil foret interpositum, nec ullas maculas, aut umbras videre.

Alterum faciliùs experimentum instituant, caput scilicet aciculæ corneæ admoveant; quò propiùs est oculo, eò melius; illud aciculæ caput nullum objectum occultabit, nil umbrosi aut opaci ante oculum cernet qui id experietur.

Si tamen caput aciculæ ad plures lineas removeat, tunc illud & pellucidum ut nebulam videbit, & illud mole maximè auctum apparebit.

256 G E N E R A E T S P E C I E S

Iterum illud caput aciculæ removeatur ultra pollicem, & tunc radiis ab eo reflexis & coloratis videbitur, cujus tantum umbra prius conspiciebatur: confusa tamen erit visio usquequò quatuor circiter pollicibus à corneâ distitum fuerit, quia in minori distantia radii in oculum procedentes, & ter refracti minimè possunt, ut par est, in retinâ adunari, sed à crySTALLINO divergentes, aut ad summum paralleli ad retinam tendunt, cum ad visionem distinctam necessum sit, ut pone crySTALLINUM radii convergant, & focum suum in retinâ habeant.

Si calculus dioptricus instituatur circa concretum quoddam opacissimum in ipsius corneæ substantiâ hærens, ut leucoma, quæratunque num oculus illud sit percepturus, vel umbram distinguere possit, invenietur radios in retinam denique pertingentes ferè dispergi tanquam à centro convexitatis posticæ crySTALLINI, adeoque nullam hujus concretionis delineari penè imaginem, nec umbram; ultimus focus est scilicet in centro ipsius crySTALLINI, vel o. 8. lin. ab ejus superficie posticâ distat.

Necessum est itaque ut ponè medietatem crySTALLINI positum sit illud quod radios intercipit, & quò propius erit retinæ, ut in vitreo & retinâ ipsâ, eò fortius expressa erit illa musca imaginaria; radii scilicet qui incidunt in corneam ex omni hemispherii puncto, quod stupendum est, in singula corneæ & pupillæ puncta perveniunt; sed cum conus lucis inde procedentes invertantur, quilibet conus à puncto dato hemispherii procedens sensim separatur ab aliis magis ac magis, ita ut ad retinam perventus apex ab aliis omnibus conis distinctus sit omnino; adeoque
fi

si quoddam sit in retinâ punctum, guttulâ v. g. cruoris, tectum, adeoque radiis lucis extrinsecus adventuris impervium, illud retinæ punctum non poterit recipere conum lucis, cuius apex ibi est, & basis in tota corneæ superficie, nec proinde partem objecti cuius radii conum prioris inversum constituunt.

Sit guttula cruoris effusa in textu retinæ, illa cum opaca sit, intercipiet radios ab extra venientes è loco determinato, & ille locus obscurior, vel nigricans videbitur, eritque diameter illius umbræ 8. 7. vicibus major: docet autem dioptrica quod maxima distantia ab oculo ad quam refertur illa imago, futura sit 122. lineis, seu 10. pollicibus æqualis.

Cùm autem magnitudo apparens ejusdem objecti crescat prout longius ab oculo protenditur imago, sequitur suffusos eò minorem muscam visuros esse, quo propiori objecto insidebit; ita ut si librum legant, quò magis ad oculos eum admovebunt, eò minor ipsis apparitura sit musca libro insidens, cùm econtra objecta extra oculum posita eò majora videantur, quò propius oculis admoventur.

Verùm illa musca nec noctu, nec in mediocrî luce apparebit; cùm enim ideò videatur, quia vicina retinæ loca luce afficiuntur, quæ hujus umbram limitat, si illius guttæ sanguinis umbra non limitetur, seu si omnia vicina loca æqualiter obscurentur, nulla musca videbitur; ergo tunc musca debet ægris potissimum observari, cùm coelum, vel objecta magis illuminata respiciunt.

Ut in levi echimosi intra paucos dies cruor effusus calore loci resolvitur, & à vasis vicinis demum resorbetur, atque quâ ratione attenuan-

258 G E N E R A E T S P E C I E S

tur globuli, eâdem colorem mutant, ita ut ex nigredine sequatur lividitas, dein flavedo, adeoque opacitas in dies minor ac minor evadat; ita & illæ muscæ de die in diem sæpè evadunt minus opacæ, dein in medio pellucidæ ac denique evanescunt.

Si tamen concrementum majus fuerit, ut apud Boerhaavium, qui illicò vidit umbram nigram pugni magnitudine, non omnino resolvi poterit totum concrementum, unde umbra imminuetur quidem, sed nucleus induratus perseverabit.

Verùm post aliquot annos anima huic visioni assuefacta vix afficietur, nisi principium renovatum fuerit, & denique licet primum mali principium perstet, musca omninò evanescet, quod sequenti experimento elucidabitur.

Notum est ex anatomiâ nervum opticum à latere interno seu nasali globo oculi inferi, minimè verò in polo optico; notum est ibi coarctari nervi medullam ita ut ejus diameter sit circiter femi-lineæ, quod spatium subrotundum vocatur *foramen choroideæ*, juxta eos qui choroideam esse immediatum visus organum existimant, ut Mariottus, Le Cat, D. Bernoulli, in hoc puncto debet deficere visio; notum est pariter arteriolam centralem dictam ex axi nervi optici intra oculum serpere, ibique pone retinam ramos innumeros, minimos dispergere: cum autem truncus illius arteriæ centralis non sit visus organum, radii in illum incidentes nullum objectum debent repræsentare, adeoque idem effectus eventurus sit, ac ex foramine choroideæ provenire putat Mariottus. Talis autem est effectus.

Applicetur parieti albo ad oculi altitudinem frustulum chartæ nigræ pollicis magnitudine, & in eadem altitudine, sed ad octodecim pollicum distantiam altera charta circularis decem pollicum in diametro cærulea; hoc facto claudatur oculus sinister, si charta cærulea sit à dextris & recedat oculus ad tres pedes à chartâ nigrâ, dùm dexter oculus fixè eam intuetur; tunc oculus qui recedendo utramque Chartam nigram scilicet & cæruleam videbat, jam cæruleam minimè visurus est, sed hujus loco parietem album videbit. Hoc experimentum D. *Gauteron*, dein D. *Bernoulli* & *Le Cat* diversis modis tractarunt, & extenderunt, sed ad idem omnia recidunt.

Cùm eò devenit oculus, ut conus lucis à chartâ cæruleâ procedens & inversus in oculo incidat in foramen choroideæ, vel in arteriam centralem nervi optici, evanescit charta cærulea: verumtamen hujus loco nulla videtur umbra, nec alterutro oculo aperto & fixo ullam umbram in muro albo percipimus; quia huic umbræ assueti sumus ab ortu, & quæ assueta sunt non percipimus, sic non percipimus pulsationes arteriarum in auribus nisi multum crescant, nec pondus proprii corporis nisi debiliores evadamus, & hujus umbræ loco videmus album parietem, cujus ratio à sequenti experimento innotescet.

Sint duo corpora conjuncta unum album, alterum nigrum, si è longinquo uno oculo cerantur, licet æqualia sint, album majus videbitur, & si corpus opacum ad nigrum accedat, tunc album recedere videbitur. *Vide De Chales Optic. pp. 37. 1. 1.*

Æger suffusus utatur perspicillo maximè convexo *Lunette à Cataracte* vel microscopio (*loupe, biloupe*) & tunc temporis evanescet musca, quia radii fortiores facti, utpote uniti trans guttulam sanguinis in retinam agunt, adeoque nulla umbra percipietur.

Curatio à veteribus tradita inanis est, imò noxia; suadebant scilicet Veteres diversa collyria vel innocua ut sanguinem columbinum, vinum calidum vaporem aquæ vitæ oculis excipiendum, vel acria ut infusum foeniculi, ruthæ, succum chelidonii, euphrasæ, fel diversorum animalium, ut resolveretur concretio quam ex errore theorico in corneâ aqueove humore supponebant; in primo casu inanis, in altero noxia erat curatio, nec medicamina ad principium morbi poterant pertingere.

Si sanguis in retinâ effundatur, illud accidit ut plurimum ex eo quod maximo solis ardore, per iter æstivum sub sole retina lædatur, ut accidit Boerhaavio; vel ex eo quod sanguis fortius per febrem ad extrema vasa impellatur, ut accidit phreneticis, dum natura narium hæmorrhagiam frustra molitur; vel ex eo quod plethoricus sit æger ob suppressas hæmorrhoides, catamenia; maximè si lucubrationibus, microscopiorum aut telescopiorum usu, retina fuerit debilitata & veluti inflammata, ut accidit sæpiùs Astronomis, qui vitro diaphano non obscurato aut colorato eclipses observant. In hisce casibus 1°. Vena brachii, pedis, aut juguli est aperienda, & phlebotomia repetenda. 2°. Si à solis fervore oriatur malum, oculus serò & manè pluries aquâ frigidâ est irrorandus, balneandus, ut successit Boerhaavio; balneis

etiam sæpius utendum, si à lectione nocturnâ ortum ducat malum, ut sensibilitas retinæ quæ in hoc affectu maxima esse solet, compescatur. 3°. Si plethora concurrat, utatur victu moderato, auxiliis catamenia, hæmorrhoides revocantibus. In phrenitide per hæmorrhagiam narium maximè liberantur ægri ab hisce phantasmatis.

2. *Suffusio Reticularis.*

In ea specie ægri præ oculis umbras tenues & ramosas invicem reticuli instar connexas videre sibi videntur, easque aranearum telæ, lanæ carptæ & similibus objectis comparant.

Hujus verò theoria non magis inclarescere potest quàm experimento sequenti, quod quisque capere potest. Sit cubiculum angustum, magnam quidem lucem reflexam, non verò solis lucem directam accipiens; sedeat quis in hoc ante murum album luce maximè collustratum, atque hunc murum fixè à distantia unius pedis circiter aspiciat, simulque anhelitum per vices cohibeat; is, ni fallor, percipiet in muro fenestræ opposito, quem quominus respicit, reticulum umbrosum, quod per intervalla accedit & recedit; obscuratur scilicet eo ipso tempore quo arteriæ pulsant, claritatem verò recuperat dum arteriæ contrahuntur, verum observabit ulterius filamenta hujus retis esse duarum linearum circiter diametro, eorumque margines minus obscuros axi.

Ex hoc experimento ritè pensitato, sequitur filamenta hujus reticuli esse in retinâ, arteriolas, nullas verò venulas apparere, licet venulæ sint arteriis multò crassiores, adeoque verosimile est nullas esse venulas in retinâ, cum

nulla sint filamenta quæ non pulsant; sequitur etiam obscurari reticulum dum arteriæ pulsant; claritatem recuperare dum non pulsant, licet plenæ adhucdum sint sanguine, & modò non turgidæ, denique arteriolas dum non pulsant minimè percipi, seu umbram earum supra retinam esse inconspicuam licet realem.

Ex hoc experimento & ex theoriâ suffusionis myodis facilè eruitur causa hujus phantasmatis; sanguine turgescunt arteriæ capitis dum respirationem cohibemus, & arteriolæ retinæ febrilibus nerveis intertextæ lumen in illas casurum interceptiunt, hinc umbra veluti reticulata; arteriæ enim illæ reticulum in retinâ efformant, imò in ovinâ retinâ, annulos coronæ ciliari veluti concentricos sequuntur; illarum imago est 77. vicibus amplior ipso objecto; ergo si duas lineas in diametro obtineant filamenta imaginis, arteriolarum diameter est circiter nona pars lineæ.

Experimentum mihi succedit quia retinam valde sensibilem habeo, ut omnes ferè, quibus hæc suffusio atque myodes solent accidere, atque ideò videntur in hisce circumstantiis illa phantasmata, quia magnâ luce collustratus est paries, unde clariùs affecta retina clariùs percipit differentiam inter loca umbrosa & collustrata, unde non mirum si extra has circumstantias cætoptæ hac suffusione careant. Inde etiam fit ut suffusi ea filamenta non percipiant nisi in meridianâ luce, & dum cœlum, vel objecta alba intuentur.

A vero longè aberrant illi qui filamenta in crySTALLINO aut in corneâ & aqueo humore supponunt, quique consequenter scribunt in hujus

morbi historiâ hæc filamenta locum mutare etiam si oculus sit immobilis, ut ipse existimavit Lahirius, hoc enim accidit in alterâ varietate quæ sedem habet omninò diversam, scilicet in suffusione scintillante.

Suffusio reticulata vel est fugax vel permanens: fugax ab arteriolarum retinæ infarctu procedit; permanens ab errore loci seu deviatione sanguinis in vasa retinæ lymphatica seu serosa procedere videtur; nec existimandum est infarctum mere lymphaticum huic phantasmati producendo sufficere, cum ipsæmet arteriolæ apud sanos in systole nullam umbram depingant.

Curatio verò videtur eadem esse ac suffusionis myodis; revellendus scilicet cruor à superioribus; summa retinæ sensibilitas est minuenda; juvant phlebotomiæ, victus mollis & humectans, clysmata, balnea repetita, abstinencia à lucubrationibus, ab usu microscopiorum, à visione assiduâ rerum minutarum, & maxime lucis; unde sibi caveant aurifabri, phrygiones, coelatores, vitriarii, &c. atque scriptores, amanuenses, studiosi utantur perspicillis foci longissimi vulgò *conserve*, vel etiam vitris planis colore subcæruleo, subviridi aut flavesciente tinctis, quæ magnæ lucis splendorem mitigent, atque inter legendum & scribendum lucem à latere tantum excipiant, aut umbellâ moderentur, ut retinæ sensibilitas minuatur.

3. *Suffusio scintillans. Marmaryge* Hippocratis; *Marmaryges* quibusdam; *splendores & fulgura* Latinis. *Berluë étincelante ou rayonnante.*

Hujus speciei tres vel plures varietates sunt; sed aliæ fugaces aut aliorum generum comites quæque proinde speciem suffusionis non conf-

tituunt; alia est constans & præcipuum symptoma, quæ propriè suffusio scintillans est.

Inter fugaces est *Suffusio radians*, quæ sede, symptomatis & curâ discrepat ab aliis; in hac scilicet cum objectum quoddam radiosum, ut lampadem cernimus, prælongi radii lucidi ex ipso objecto alii sursum, alii deorsum, protendi videntur, sæpius objectum multiplicatur, & simul amplum, subrotundum atque radiolis minoribus circumdatum videtur. Illud symptoma accidit omnibus sanis, si facem multis hexapedis distitam noctu palpebris conniventibus respiciant, atque si caput deorsum inclinent, evanescunt radii inferiores; si sursum erigant, superiores; si oculos omninò aperiant, omnes è conspectu avolant.

Ut eorum ratio intelligatur, observandum est 1°. Corneam humore lacrymali continuò madere, quem suppeditat partim glandula lacrymalis, partim verò humoris aquei per poros corneæ transfusio jugis; 2°. conniventibus palpebris lacrymalem humorem fluere inter palpebrarum limbum declivem non arctè corneæ applicatum, sed hiantem spatiolo triangulari & corneam; 3°. aqua illa ibi palpebris adhærens in tumorem affurgit, cujus pars jam ipsam corneam pellucidam tegit cum palpebræ connivent; ergo radii à face promanantes & in illam aquæ superficiem convexam illapsi refractionem patiuntur, quâ non ad axim opticum, sed versus superiora retinæ tendunt, si de palpebrâ superiori quæstio sit; versus imum, si de inferiori agatur; ergo imago flammæ quæ in polo optico pingitur est diversa ab imagine horum radiorum, quorum illi in summo, alii in imo retinæ depinguntur, sed ambo ipsi flammæ coherent in corneâ & in

MORBORUM, CLASSIS VIII. 265

retinâ ; demisso capite vel protensâ manu interceptiuntur radii qui in palpebram superiorem tendunt ; ergo radii qui sunt in summo retinæ depicti , repræsentant radios inferiores facis ; & vicissim erecto & retrorsum flexo capite radii inferiorem palpebram pertingentes non admittuntur in oculum , & evanescit eorum imago , quæ flammæ superiora petebat ; diductis palpebris monticulus aqueus refringens nullus est , nulli proinde facis radii supra dicti.

Interea in hac facis magnâ distantia omnes homines hujus respectu sunt veluti myopes , nam radii ferè paralleli ex hac in oculos irruunt , adeoque juxta leges dioptricæ citius post crystallinum coeunt ; ergo si aliunde oculus myops fuerit , imago facis magis ac magis confusa futura est , ut patet ex theoriâ amblyopiæ diffitorum , seu myopiæ , atque ex ea theoriâ intelligitur cur flamma diffusa , quæ pyramidalis est , videatur circularis & simul multò amplior quàm proxima radiolisque circumdata , cum conus lucis ab eâ in oculum pertingens & inversus pone crystallinum iterum decussatis radiis non punctum , sed maculam in retinâ depingat.

Ea autem suffusio radians est symptoma epiphoræ , ophtalmiæ humidæ & amblyopiæ , quæ magnam retinæ sensibilitatem comitatur , seu lacrymosæ , quippè cum in his affectibus lacrymæ continuo exundent , non solum illi radii sursum deorsumque protendi videntur ad conspectum facis , stellæ , &c. sed etiam cujusvis objecti imago interdum obnubilatur & turbatur à refractionibus quas monticuli aquei per corneam & cilia enati excitant , ut quisque inter lacrymandum expertus est. Quorsum verò faces

multiplices videantur, hoc inquiremus dùm de suffusione multiplicante agendum erit.

Curatio verò petenda est à curatione epiphoræ & ophtalmiæ humidæ, quæ sunt præcipua symptomata, suffusio enim radians absterfis lacrymis evanescit.

Altera *Suffusio* fugax est *coruscans* vel fulgurans, quæ vel à principio externo dependet, ut ab ictu in oculum, vel ab interno, ut à cephalalgia, vertigine, phrenitide, epilepsiâ &c.

Notum est omnibus quod si digito oculus è latere prematur, etiam in tenebris, ex alterâ oculi parte lux vivida videatur, eaque uniformis, semicircularis, quæ cum pressione recedit; si verò alapâ percutiatur oculus, tum lux splendidior irradians in toto oculo fulgeat; quod nares fortiter emungendo, aut etiam sternutando similis coruscatio observetur.

Quæ ipse in memetipso pluries observavi accuratius referam; quoties incescit me cephalalgia ab austrinâ aëris constitutione vel à plethorâ dependens, eam per aliquot minuta prævideo, quippè marmaryges hanc prænuntiant, video scilicet per horæ minuta septem vel octo, etiam oculis clausis, lineas lucidas quasi igneas, sed angulis acutis intersectas, inflexas, pluresque simul sibi parallelas, quæ simul semicirculum constituunt; quod singulare est in illis lineis, est motus tremulus continuus quo agitantur, qui motus est multò frequentior arteriarum pulsatione, nunc verò illi arcus scintillant, nunc alii; circulus ab illis effectus est paulò major toto oculi ambitu, & hoc phantasmate evanescente capitis gravitas accedit.

Ut hujus phœnomeni rationem intelligamus,

MORBORUM, CLASSIS VIII. 267
observandum puto 1°. dari in oculo copiam filamentorum nerveorum, quæ respectu ad molem partis est ferè decies major quàm in ullo alio organo, etiamsi solum nervum opticum attendam, & plura nervorum paria ad illum accedentia omittam; 2°. verisimillimum est fluidum nerveum esse vaporem fluido electrico imprægnatum, adeoque intra oculum plus esse fluidi electrici quàm in aliâ corporis parte oculo æquali; 3°. fluidum electricum in oculis potissimum coruscare etiam sine affrictu prævio apud animalia valdè electrica, quales sunt feles dùm ipsorum pili non nisi hieme & ex affrictu fulgurant vel scintillant; unde credibile est ipsos oculos in obscurissimâ nocte lucem objectis videndis præbere; ast apud nos illud fluidum minùs activum est, nec sine affrictu aut percussione quadam coruscat; nec in vitro, sulphure, aliisque corporibus electricis id accidit. Nota tamen hanc vim electricam felis, observante D. Dufay, cum vitâ animalis evanescere, ut evanescit oculorum splendor; 4°. omnia filamenta nervea retinæ, cùm ad *orbiculum ciliarem* devenerunt, efformant ex Winslouwii sententiâ tunicam quæ antorsum vitreum amplectitur, & cum tunicâ alterâ crystallinum involvente, ac fibris ciliaribus *coronam* ciliarem efformant. Illa verò corona ciliaris terminatur circa annulum similem à Petito detectum, cellulosum, vacuum, intestinulo valvulis distincto similem, quo circumdatur crystallinus, qui annulus vocatur *Canalis Torosus* vulgò *Petitianus* ab inventore, gallicè *canal godroné*; is facile insufflatione detegitur, nec communicat cum capsulâ crystallini quæ similiter insufflatione detegi potest; 5°. illius canalis Torosi usus nullus

alius videtur esse quàm ut fibras ciliares superimpositas attollat in semi-circulum, eo fine ut commodius possint, si contrahantur, extrorsum adducere crystallinum, ut ad visionem distinctam sæpius necessarium est; quippe si oculus esset idem in vivis ac in cadaveribus quoad distantiam crystallini à retinâ & corneâ, impossibile foret ullum objectum, vel proximum, vel remotum, videri distinctè, sine interventu perspicilli convexi, ut ex dioptricis probari potest.

Verisimile est itaque, quoties quidpiam intueri aut distinctè videre volumus, toties turgescere canalem Petitianum; à quo verò turgescere potest canalis, in quo nihil post mortem reperitur, in quem milleni tubi nervei definere videntur, iique fluido electrico turgidi, nisi repleatur illo fluido nerveo electrico.

Si nullus esset in aure internâ aër, nullus sonus audiretur, cùm ad sonum necessaria sit aëris vibratio, & sonus diversæ frequentiae vibrationum, diversos tonos constituat; ita verisimile est nullam lucem, nullumque colorem ab oculis videri posse, nisi foret in oculis materia lucis, quæ confusa splendet & albicat, in radios verò diversæ refrangibilitatis secreta colores constituit. Verùm ut materia soni sine vibratione nullum sonum edit, ita nec materia lucis sine vibratione splendescet, & ut quilibet tonus à determinato vibrationum intra datum tempus numero, ita quilibet color à determinato vibrationum numero pendet, ut putant Illustr. de Mairan, Euler, &c.

Si auctoritate thesis nostra comprobanda foret, præstò essent Auctores non modò Poetæ, quibus *lumina* pro oculis continuò usurpantur, sed gravissimi Philosophi; sic ex Aristotele est *lumen oculi*

quasi portitor, qui species ab extimo lumine ad intimum animæ traducit; ex Platone, postea quam in vultu luciferos oculos insculpsere (Dii) lumen illis igneum accendere. Galenus, de usu partium, dicit se scripsisse Libram de spiritu visivo, quod æthereum esse & lucidum putat. Oculos re vera lucem ex se in mediâ nocte emittentes habuere plurimi non ignoti homines, ut Caius Marius, Augustus Octavius, Tiberius, Albani omnes ex Plinio, Asclepiadorus teste Photio; ast Cælius Rodiginus, Cardanus, Julius Cæsar Scaliger, Fromondus, Theodorus Beza, de se ipsis testantur, se nocturnis tenebris libros perlegisse ad lucem ab oculis emissititiam; unus sit pro omnibus testis Illustriss. D. de Mairan.

Apud ægros verò nihil est vulgatius quàm oculorum splendores; multi homines somno & nocte sopiti, si insperatò excitati oculos diducant, manifestum intuebuntur splendorem; de se testatur Th. Bartholinus; de ægro à se observato Galenus. Ast in vividis pathematis luxisse oculos, ut ab astantibus splendor cerneretur, testatur Liber Estheris de Assuero furore percito. In irâ juxta Ovidium, *Oculis quoque pupula duplex fulminat, & geminum lumen ab orbe redit*; in Juliano Imperatore decertante, *Micantia sidereis ignibus lumina* notat Mamertinus. Felibus æstro venereo percitis clariùs ardent oculi; mense scilicet Februario, quo electricitas fortiùs viget.

Ut itaque ad propositum redeamus, verissimilimum est non ex simplici fibrarum nervearum oculi vibratione pendere coruscationem; cùm ad vibrandum nihil sit ineptius ipsis fibris nerveis, nihil est mollius & flaccidius retinâ quæ pulposa est & flaccida; quid igitur lucem emittere potest,

nisi impetus fluidi electrici in canalem Petitianum per vim intrusi, quod accidit in tussi, epilepsiâ, sternutatione, furore, nec non ejus concussio & frictio, ut in alapâ, oculi pressione.

Unde verò figura circularis hujus luminis qualem descripsi, & qualem notat Cælius Aurelianus de epilepsiâ, dùm ait, *circulos igneis circumferri oculis sentiunt ægrotantes*; de quibus epilepticis ait Hippocrates in Coacis, *quibus convulsis oculi intensè relucet, nec apud se ipsos sunt, & diutius ægrotant*; non video quorsum circularis illa radiorum convolutio posset excitari, nisi ab ipso canali Petitiano valvulis intersecto, hujus luminis delineationem satis aptè referente. Motus verò tremulus arcuum luminosorum videtur arguere similem motum in crySTALLINO, vel fibris musculosis coronæ ciliaris crySTALLINUM moventibus; cilia, palpebræ hisce velocissimis motibus tremulis in nySTAGMO sunt obnoxia, qui motus in uveâ *hippus* à Mauchartio vocatur.

Denique vera *suffusio scintillans*, quæ permanens est; sic se habet; æger in magnâ luce constitutus, ut plurimum presbyta, vel oculis nitidissimis gaudens, continuò præ oculis observari sibi putat puncta lucida, quæ non huc & illuc volitant, nec à commoto capite agitantur, ut putat Lahirius, & ejus in hoc Exscriptor Boerhaavius; sed constanter si oculus immobilis remaneat, deorsum lentissimè delabi videntur; adeoque veluti pluvia aurea præ oculis eaque densa cernitur; quæ verticaliter semper descendit in quâcumque capitis positurâ, sive erectâ, sive lateraliter inclinatâ; hoc in me ipso expertus per annos, observavi in aliis potissimum illis qui studio nocturno indulserant, & in ægrotante qui de eo symptomate ad

MORBORUM, CLASSIS VIII. 271
melancholiam ferè per multos annos sollicitus
erat.

Si fides sit Auctoribus, iidem ferè homines
vident strias lucidas, sinuosas, quandoque ramo-
sas, in medio lucentes, in marginibus umbro-
sas, quas cæteri pro suffusione reticulatâ vagâ
habent; sed diversa res est, cum in reticulatâ
non locum mutant filamenta, & in axi obscuriora
sint quàm in margine, contra quàm in hac suffusio-
nis specie à Lahirio memoratâ.

Re diù perpensâ nulla alia hujus speciei theoria
mihi congrua videtur, quàm theoria D. Desmours,
eximii ophtalmiatri, quæ sic se habet: 1°. Ex
poris corneæ à Winslouvio notatis, aqua oculi
continuò renovanda, continuò exstillat extrorsum
corneam lubricatura, in ipsis recens mortuis magna
elasticitas globi expressionem illam continuat,
unde nitorem corneæ tollit humor in pelliculam
coactus, quo non refarcito brevi remollescit glo-
bus antea firmissimus. 2°. Illæ guttulæ minimæ
scaturientes in superficie corneæ paululum protu-
berant, adeoque hanc superficiem veluti totidem
lentes sphaericæ exasperant. 3°. Idem itaque debet
exoriri effectus si retina sit valdè sensibilis, ac si
vitrum tumoribus minimis exasperatum (vulgò
godroné) oculis obversaretur, scilicet punctula
totidem lucida, vel magis diaphana debent obser-
vari quot guttulæ hemisphaericæ. 4°. Verùm hæ
guttulæ continuò per corneæ convexitatem deor-
sum labuntur, & sic pluvia lucida vel scintillans
delabi videtur, cum hujus imago successivè per-
currat retinam ab imo ad summum; hæc sunt
phænomena à me observata.

Si guttulæ sint uberiores, rivulosque consti-
tuant, illos in ramos dividi facile est; illi verò

rivuli ramosi eundem effectum præstabunt, ac vitra præ oculis posita filamentis densioribus deturpata, Astronomis & Opticis invisæ, lux scilicet in axi refracta major erit, in marginibus erunt tenebræ; ergò reticulum continuò in retinâ depingetur hujusmodi, ut in axi filamenta luceant obscuris lineis terminata, atque horum filamentorum situm, ordinemque facile mutari consequens est, quod in suffusione reticulatâ non accidit.

Non possum assentiri Lahirio & Boerhaavio, qui hujus morbi principium in humore aqueo reperiunt; nec intelligitur in eâ sententiâ, cur pluvia aurea vel lucida continuò delabatur in quocumque capitis situ. Curatio verò in eo tota versari videtur ut nimia retinæ sensibilitas, sine quâ ea phantasmata nulla sunt, simulque animæ melancholica attentio hoc symptoma exaggerans, tollantur.

4. *Suffusio colorans.*

Ea est quæ objecta alienis coloribus infuscat, excluso albo & nigro, qui propriè coloribus non accensentur. Colores verò sunt septem; rubrum, aurantium, flavum, viride, cæruleum, indicum & violaceum. Ruber color inhæret radiis minimè, violaceum maximè refrangibilibus; molecule ætheris vel lucis rubrum constituentes sunt omnium crassissimæ, violaceum facientes minimæ; omnes summâ, imò perfectâ elasticitate præditæ, infinitè parvæ ac sphæricæ; numerus vibrationum dato tempore absolvendarum est in illis diametro reciprocus; hinc tonus, proindeque color, cuique proprius & inhærens. Atque ut tonus determinatus ex aëre externo in internum auris transmittitur, propter consonantiam molecularum ejusdem ordinis, ita color determinatus in lucem oculo contentam propagatur, atque per nervea
filamenta

filamenta ad animæ sedem transmittitur. De his legi meretur magni Euleri Dissert. in Act. Acad. Berolin. 1754.

Ut percussâ fidium chordâ postquam sonus principalis imminutus est, audiuntur à Musicis toni ejus harmonici tertia, quinta, &c. ita si vivido lumine perstringatur oculus, ut à solis directo aspectu, subsequuntur successivè colores in lumine contenti, priùsque confusi, scilicet ruber, luteus, viridis, cæruleus, violaceus, unde quoquò convertat oculos homo magnas maculas subrotundas cernit in parietibus & chartis albis.

Verùm si corpora quæ inspiciuntur jam colore quodam infecta sint, ex diversa colorum combinatione novi colores exsurgunt, sic in hoc experimento si color cæruleus in corpus luteum incidat, viridis erit macula, si in rubrum, purpurea, &c.

Corporum quorumcùmque, modò prismaticis, purisve coloribus tincta non sint, si trans vitrum prismaticum triangulare, vel limbum lentis vitreæ acutum inspiciantur, margines inde cærulei, inde verò rubri apparent, ut docet experimentum vulgatissimum. Idem præstat in oculis crystallina lens, si ejus limbus, pupillâ nimis dilatatâ, lucem refringat. Idem experiuntur Astronomi tùm quando lentem ocularem in debitâ ab objectivâ distantia non collocant, tùm maximè, cùm apertura diaphragmatis, seu annuli chartacei quo vitri objectivi limbus tegitur, nimis est patula.

Si in lentem cujus convexitates sint sphæricæ, lumen incidat, quoniam radii rubri sunt minùs refringibiles unâ 77. parte quàm violacei, focus non est punctum unicum, sed axis juxta quem radii violacei propius, rubri verò remotius uniuntur; adeòque si sphæricæ sint crystallini convexi-

tates, colores in oculo separati visionem turbarent, ut in tubis astronomicis; sed huic incommodo triplici modo obviam ivit supremi Numinis sapientia; primò quidem convexitatem corneæ & crySTALLINI non sphæricam, sed hyperbolicam fecit, quod peritissimi hominum in vitris poliendis, ac fingendis adhucdum præstare non potuerunt; ea autem est hyperbolicorum vitrorum proprietas, ut radios in puncto uniant. Secundò pupillam ita aptè concinnavit, ut apertura diaphragmatis hujus excludat radios à limbo crySTALLINI juxta proportionem quam demùm invenit Astronomorum sagacitas. 3°. Lentem crySTALLINAM aqueo humore, aut vitreo, ejusdem cum aquâ densitatis involvit, & denique summus Newtonus vi sui ingenii, ac nuperrimè D. Eulerus hoc artificium ad colores ab imagine adigendos esse utilissimum cognovere. Vide *Act. Berolin.* 1747.

Nullum est itaque tam sublime summorum hujus ævi Philosophorum & artificum inventum, quod in humanæ machinæ fabricâ summi Numinis sapientia ante sæcula non occupaverit, & quò doctior ac peritior homo fuerit, eò sublimiora & veriora scientiarum Mathematicarum & Artium principia in operibus Dei demirabitur.

Guttula cruoris retinæ insidens & nigricans omnem lucem intercipiet, unde phantasma obscurum vel nigrum; verùm si dilutus cruor radios rubros transmittat, tunc maculam rubram videbit æger, ut omnia trans vitrum inspecta rubra sunt.

Lumen candelæ sebaceæ flavescit, unde objecta alba ad illud lumen flava apparent, & cærulea viridescunt, luteaque pro albis habentur.

Qui ad solem diutius libros legunt, illi characteres intensâ rubedine tinctos brevi vident: si nivem in umbra arborum aspiciant dum sol nitet, nix apparet cærulea.

Qui aurigine habent infectos oculos non ideò vident objecta lutea, sed minùs collustrata, quia non subito intensus ille color oculos inficit, & dein omnia objecta diluto illo colore sensim tincta æqualem corporis nativi imminutionem patiuntur, atque ob assuetudinem sensim inductam nativi coloris, si non gradum, saltem ordinem servare videntur; si subito flavescerent oculi, subito omnia flava viderentur objecta, sed brevi temporis intervallo hoc phantasma evanesceret ob assuetudinem.

Observavit Valsalva hominem qui continuo præ oculis palatia pulchrè decorata & colorata sibi obversari videbat; verisimile est illi fuisse combinatam suffusionem reticulatam cum colorante, seu pupillam respectu crySTALLINI fuisse nimis apertam, unde oculi ejus veluti prismata triangularia omnibus objectis iridis cœlestis colores inspergebant.

5. *Suffusio Metamorphosis.*

Metamorphosis est figurarum mutatio, figura est limes extensi; limites extensorum mutantur, si situs, proportio, numerus, magnitudo partium mutetur additione, detractiōe, translatione, &c. Videamus itaque potissimum mutationes quas imagines objectorum patiuntur in magnitudine, situ, &c. ut intelligatur quomodo fiat metamorphosis illa, quæ species singularis suffusionis est.

Objectorum magnitudo apparens est 1°. ut angulus visorius tùm interceptus à radiis objecti

extrema radentibus & in oculum concurrentibus, si visio fiat unico oculo; tùm ut angulus ab axibus opticis objecti extrema radentibus efformatus; similis enim est in oculo angulus imaginem mensurans, cujus magnitudini respondet apparens objecti magnitudo. 2°. Quò objectum est magis diffitum, eò majus judicatur sub eodem visorio angulo; unde judicium de distantia objecti mutat magnitudinem apparentem. Mutatur magnitudo apparens objectorum tùm in visu distincto tùm in confuso seu amblyopia; in visu quidem distincto, si utamur vitro concavo aut biconcavo, objecta minora simul & distinctiora apparent; sed etiam sine perspicillis concavis, si pupilla angustetur nobis non jubentibus, objecta minora videntur. Sic à subitaneo frigore omnia objecta imminuta se vidisse refert *Le Cat* nativæ magnitudinis probè memor; ut plurimum tamen hanc imminutionem, cùm in omnibus simul objectis accidat, non percipimus.

Contrariorum ratione si cornea fiat magis convexa, etsi pupilla citra animæ imperium deducatur, objecta majora videntur.

In amblyopia nihil est frequentius quàm augeri objectorum magnitudinem; cum enim myopes videant objecta interventu imaginis confusæ, sed multò amplioris quam apud ætopas seu aquilinos oculos, conus opticus inter crystallinum & retinam terminatus rursus dilatatur cùm retinam attingit, illi objecta ampliora cernunt; sic si myops facem accensam è longinquo respiciat, is videt flammam circularem & valdè extensam. Idem autem accidit presbytis apud quos conus opticus ultra retinam per-

tingit, adeoque amplâ maculâ retinam inficit; sic acicula prope oculum collocata, respectu cujus distantiae omnes homines sunt presbytæ, quadruplo crassior videtur quàm reapse est, quia pone illam radii inflexionem à Newtono detectam patiuntur, & sic angulus à radiis inflexis interceptus major est.

Homines qui fixè intuentur objectum proximum confusè vident simul objecta remota & reciprocè; si aciem oculorum in remotum dirigant, confusè propiora cernunt: ergo presbytæ evadunt vel myopes horum respectu, simulque variam in iisdem objectis magnitudinem percipiunt. Sic si filo ferreo ante pupillam posito distans campanile intueamur, filum ferreum diaphanum & crassissimum videtur; si deinceps ad filum dirigamus oculorum aciem, campanile videtur minus quàm antea.

Si in hoc experimento filum ferreum horizontaliter situm coram oculo moveatur, campanile & montes remotiores videntur exultare & subfidere vicissim, radiis per inflexionem ita mutatis ac cùm per lentem refringuntur. Sic cùm trans vitra fenestræ tuberosa, nodosa prætereuntes cernimus, in illis motus circulares & figuras anomalas miramur.

Si itaque alterutrum lentis crystallinæ vel corneæ latus simili vitio laboret, eadem metamorphosis oculis obversaretur. Novi myopem qui quoties montes in horizonte positos intuetur, in certâ positurâ montes dextri lateris præruptos & deficientes cernit; in eo verò singularis mihi evenit observatio, scilicet ejus oculi fundum introspicere datum est, non secus ac in fele aquis immersâ, habebat scilicet à D. Le fevre

Medico Uzetiensi arcanum quoddam, cujus semigrano corneae imposito, statim pupilla mirum in modum dilatata lucem in oculum admittebat & ex ejus fundo reflecti sinebat, nihil morboſi in retinâ obſervavi, adeoque mihi venit in mentem illud phœnomenon in omnibus hominibus evenire poſſe, maximè myopibus ut in experimento Mariotti accidit: non ita facile eſt intellectu cur illa hyſterica Marcelli Donati, cui in dextro oculo ſæpè dolenti lumen reſplendebat, ſiniſtro omnia objecta non niſi dimidiata apparebant. Vide Bartholin. *de luce animal. pag. 41.*

In hac ſuffuſione objecta mutantur per emarginationem, vel ſubſtractionem, in alterâ per additionem; ſic ſi reſpiciatur pruna ardens in cineribus, vel carbo nigricans in medio igne, & digitus accedat ad conum opticum ab ipſo objecto procedentem, illius objecti latus videtur extendi, aut elongari verſus digitum. Hinc explicari poſteſt obſervatio Valsalvæ, qui refert homini librum legenti, licet characteres æquales forent, alios aliis conſtanter majores apparuiſſe.

Denique ſitus objectorum mutatus apparet in experimento ſequenti, ex quo ſignum diagnotiſticum tum myopiæ, tum preſbytiæ erui poſteſt. Candelæ accenſæ aliquot hexapedas diſſitæ reſpiciantur, flamma ea non pyramidalis, ſed circularis & ampla videtur; ſi verò digitus ſenſim ad radios in oculum incidentes à dextris admoveatur, tunc vel latus dextrum flammæ emarginari videtur, vel ſiniſtrum, ſi dextrum objectum in ſitu inverſo apparet, & homo myops, ſi ſiniſtrum, homo preſbyta eſt. Vide Lahirium *de diverſis viſûs accidentibus* in A& Acad. Pariſ. *Le Cat, traité de la vue, &c.*

6. *Suffusio dimidians objecta* Abrah. Vater, *Dissertat. de visus vitiis* 1723. Wittembergæ. Tescasus hujus morbi memorat, & theoriam à compressione cerebri, ac nervorum opticorum decussatione suppositâ deducit.

7. *Suffusio nutans.*

Illustr. Medicus Narbonensis octogenarius per aliquot dies laborabat suffusione, quâ omnia objecta inflexa, flexuosa, & in alterutrum latus nutantia ipsi apparebant; ita ut homines obvii ipsi viderentur trunco cruribusque tortuosi, simulque in alterutrum latus inclinantes, & ad lapsum proni, quos idcirco primâ vice monebat, aut sustentare conabatur; evanuit hic affectus, remansit verò visus solito obscurior.

III. *Diplopia, Bèvuë; Suffusio multiplicans; Visus duplicatus* Auctorum, *Double Vuë.*

Est hallucinatio quâ idem objectum geminum, multiplicatum, vel multoties repetitum apparet.

Illud symptoma ferè semper fugax est, atque vel liberè illud patimur, ut in experimentis, idque vel unico oculo, vel binis aspicientes. Experimenta verò magnam hujus theoriæ lucem feneratora adducam.

Si digito oculum è latere premamus, dùm quoddam objectum intuemur, illud geminum illico videtur. Si unico oculo, sed palpebris ferè clausis, maximè oculis humidis objectum quoddam exiguum in tenebris præfulgens & dissitum, ut facem, intueamur, tum ætoptæ, tum imprimis myopes, illud multoties geminatum videbimus.

Similiter si chartam lusoriam aciculâ bis per-

foremus, ita ut foraminula non magis distent à se^o quàm pupillæ diametro, atque chartâ oculo uni admotâ, altero clauso, vel flammam candelæ, vel punctum nigrum in pariete albo apprimè colustrato respiciamus, statim foramina centies majora videbuntur quàm reapse sunt, & quasi nebulosa, seseque mutuò interfecantia, tum in segmine communi lucidiori, & medio videbimus punctum nigrum geminum, unum altero nigrius; removeatur charta usquequò punctum unicum, aut flamma unica percipiatur, quod in presbytis quibusdam vix unquam accidit, ea distantia, si Lahirio credamus, est extensio visûs distincti, ea est præcisè juxta ipsum distantia, cui debet esse æqualis semidiameter convexitatis perspicillorum presbytæ experienti convenientium, & convexitatis perspicillorum myopi dato eligendorum.

Si verò ulterius charta removeatur, iterum objectum geminum apparet; imò si tria sint foraminula, triplicatum; atque ambæ notæ nigræ à se mutuò tantò magis recedunt, quò charta ab oculo magis distat.

Quamdiu objectum non est in distantia visûs distincti, imagines binæ cuilibet foramini respondentes, & in oculum illapsæ non uniuntur in retinâ, sed distinctis in locis; adeoque polum opticum pro centro non habent, unde duplex videtur imago. Quippè longo usu edocti sumus per sensum confusum, esse unicum objectum etiam ambobus oculis inspectum, duplicemque imaginem depingere, quod, cùm intuemur in polo optico, delineatur. Polus opticus est spatium circulare in fundo oculi, cujus centrum occupat axis opticus; quoties verò objectum quoddam ambobus oculis

MORBORUM, CLASSIS VIII. 281

intuemur, toties, nisi sit vitium in organis, ita convertimus oculos, ut axis uterque oculi concurrat in eodem objecti puncto, & longo usu didicimus, tactu potissimum nos dirigente, duplicem imaginem respondere unico objecto, unde quoties in polum opticum incidit imago, toties unicum judicamus objectum; sed si duplex imago incidat in eundem oculum, & non concurrat in polo optico, tunc videre nobis videmur objectum idem in duobus locis diversis, adeoque geminum nobis illud videtur.

Si lentis vitreæ biconvexæ superficies chartâ opacâ tegatur, relictis duobus foraminibus dissitis, lentemque soli in camerâ obscurâ obvertamus, duplex solis imago ultra lentem fulgebit excepta in unico puncto quod distabit à lente ejus convexitatis semidiametro, id est, in foco lentis in quo imagines combinatæ unicum objectum repræsentabunt; idem accidit in oculo qui pro lente sphæricâ potest haberi.

Si itaque palpebris conniventibus ciliorum interstitia veluti totidem foramina luci pervia relinquant, & homo myops vel presbyta fuerit, vel objectum lucidum ultra citrave visionis distinctæ distantiam positum; nil mirum, si objectum ter, quater, quinquies repetitum videatur. Sic P. De Chales qui myops erat, cum hominis faciem respiciebat, sibi videre videbatur quinque, vel sex ejusdem vultûs umbras, vel larvas horizontaliter positas.

Si simul lacrymis, aut lippitudine obducantur cilia, ibique efformentur totidem lentes aqueæ vel convexæ, vel concavæ, minus mirum erit, si per totidem lentes objecta multiplicentur, ut lippis accidit; vitra inæqualis superficiei à perspi-

cillorum fabris dicuntur visum illudere, suffundere, vulgò *berluër*, quia objecta multiplicant & immutant.

Suffusio multiplicans cum myode in experimento sequenti à P. De Chales proposito combinatur; sint candelæ plurimæ ad minimum viginti passibus distantes ab oculo, caput aciculæ oculo admoveatur, & attentè cernatur, negligenter verò candelæ accensæ; macula nigricans in singulis candelis videbitur; sed si candelas attentè intueamur, macula nigricans evanescet, nec aciculæ caput videbitur, nisi velut nebula diaphana.

Visio quæ binis oculis fit, si æque vigeant amborum oculorum acies, est unâ decimâ tertiâ parte clarior, quàm quæ unico, juxta Jurini experimentum; ast non minùs diplopiæ obnoxia est. Longo usu didicimus clariorem esse visionem, quæ fit ambobus simul oculis, modò axes optici in objecto concurrant; planum ambabus pupillis parallelum, in quo concurrunt axes optici, vocatur *planum horopteris*, quasi visum terminans; inscii, velut inviti & non attendentes, dirigimus axes illos ad horopterem, id est, ita convertimus utrumque oculum, ut linea pupillæ & crySTALLINI centra conjungens in utroque oculo ad idem punctum pertingat: in hoc casu imago in utroque oculo depicta est circularis, cujus centrum est polus opticus, seu extremum axis optici; in his circumstantiis utpotè usitatissimis objectum unicum judicamus, licet imago duplex sit; verùm si distorto, ope digiti, vel ab alterâ causâ, alterutro oculo, axes optici non concurrant in objecti centro, tunc imago objecti non potest incidere in polum opticum utriusque oculi, & objectum in duplici loco collocatum nobis vi-

detur, indeque geminum. Sic si idem sonus non eodem instanti, sed diversis temporibus ad aurem perveniat, ut echo, duplicem sonum esse judicamus. Oculus dexter cum sinistro non conspirat, vel quia alteruter strabismo laborat, seu non obsecundat nutui voluntatis, vel quia non jubetur agere, quia cum visu multò breviori, aut debiliori donetur, inutilis est ad diffitorum objectorum intuitum; inde verò fit, ut unico oculo utamur ad intuendum; unus itaque oculus sit otiosus, & quoquo versus vergat indifferenter; inde strabismus, non verò semper diplopia.

Si non possit ex libertate animæ oculus cum altero consentire, seu ad idem objectum dirigi, illud fit vel quia musculus alteruter, ut abductor, nimis resistit, vel antagonista, ut adductor fortius agit; unde oculus æger cum sano conspirare non potest, & tunc objecti imago in illius polum opticum incidere non potest, proindeque imago dextri oculi refertur ad unum locum, sinistri verò ad alium, unde geminum judicatur objectum. Idem potest accidere absque musculorum vitio, si scilicet crystallinus cum pupillæ plano parallelismum solitum non servet, ut si à fibris coronæ ciliaris dextrorsum & sinistrorsum distorqueatur; tunc enim axis ejus similiter distorquetur, nec potest cum alterius axi conspirare.

Si sint duæ candelæ multas hexapedas ab oculo distantes & horopteris plano parallelæ; in mediâ verò inter illos & oculos distantiâ intercipiatur earum visio per magnam chartaceam tabulam, in cujus tamen medio sit foramen exiguum unicum, radii per illud foramen ad utrumque oculum ex hisce candelis possunt accedere; dirigatur amborum oculorum acies in candelas, vi-

debis duas candelas , & duo foramina , licet unicum sit , quia imago candelarum in polum opticum , imago foraminis extra polum incidit ; jam verò solum foramen fixè intueri , unicum foramen videbitur , quia ambæ candelarum imagines hic coalescunt , ita ut si vitrum cæruleum coram unâ , luteum coram alterâ candelâ ponatur , in foramine radii utriusque uniti viridem flammam expressuri sint.

Si anima itaque negligenter objectum quoddam lucidum intueatur , nec ad illud dirigat axes opticos , tunc illius imago in diversas utriusque oculi partes illabitur , unde duplicatus visus , quod accidit ebriis , quorum axes optici in vino natant & titubant ; vidi etiam diplopiam in muliere quæ hyosciami folia manducaverat , necnon in Anglo cæterum sano , sed melancholico , apud quem hæc hallucinatio aliquot dies perseveravit , nec principium verum morbi detegere potui ; nullum verò remedium suasi ; quippè aliunde præfagiebam fore ut hic error intra breve tempus evanesceret , ut fieri affolet in morbis acutis caput impetentibus ; ineunte variolâ , phrenitide hoc symptoma rarum non est , ob spasmos quibus vel corona ciliaris , vel oculorum muscoli distrahuntur. Hæc suffusio fugax est , & ea quæ strabonibus initio accidit , spontè curatur , quia anima errorem visûs aliorum sensuum & iudicii interventu corrigit. Qui plura desiderat , legat eruditam Dissertat. J. Klauholdii *de visu duplicato* , Argentorati 1746.

Diplopiæ varietates sunt sequentes.

1. *Diplopia pyretica.*

Est symptoma febres & pyrexias acutas quandoque comitans in impetu morbi , quoties potissimum delirium , phrenitidemve inducit ; tunc

MORBORUM, CLASSIS VIII. 285

enim axes optici irregulariter mutantur, nec ad idem objectum convergunt; imò adeò subito divergunt & moventur, ut æger quandoque ubi unus est Medicus, plures sibi videre videatur; in eo casu phlebotomiæ & sedantia quæ delirium tollunt, tollunt & diplopiam; inter sedantia sal sedativum Hombergii cæteris præstat in hoc casu.

2. *Diplopia ab spasmo abductoris musculi in oculo sinistro* Willis. *de animâ brutorum*, cap. 15.

3. *Diplopia à paralyfi musculorum unius oculi* Plater. *observat. lib. 1°. pag. 132.*

4. *Diplopia ab anchiloblepharo* Langii *epistol. 7^a. libr. 1.*

5. *Diplopia à catarrho* Foresti *libr. 2. obs. 39.* Aquilonii *opticæ pag. 346.*

6. *Diplopia à debilitate* Boneti *Sepulchret. observ. 22. casu 43. 44. in morti vicinis & convalescentibus.*

7. *Diplopia remotorum* Aquilon. *opticæ, pag. 346.* Dissita duplicia videntur, non proxima.

8. *Diplopia à contusione* Thummig. *Act. Suecic. 1721. pag. 230.*

9. *Diplopia à terrore* Abr. Vater. *dissert. de visûs vitiis 1723.*

IV. Syrigmus, *Tintouin*; *Streptus*, *Fluctuatio*; *Sonitus aurium.*

Est error imaginationis sonos, qui extra aurem non sunt, sibi repræsentantis, seu hallucinatio ex imaginatione sonorum, quorum principium est in ipsis organis acousticis.

Variat ratione soni & toni; *Bombus* dicitur, si percussiones, vel ictus interpolatos repræsentet; *Tinnitus*, si tintinnabuli pressè repetitos sonos acutos

referat; *Otonechos*, si dùm loquimur sonus acutus continuus fit; *Susurrus*, si murmur, gravisque sonus pressè repetitus audiatur, ut rotæ, fluminis; vel fortis, ut tonitru, &c. unde videtur nullum ex hisce nominibus generi designando convenire.

Character est sonus importunus & imaginarius, vibrationibus aëris externi non respondens.

Cognoscitur ex eo quod mutato situ capitis, obturatis etiam auribus, silentibus vicinis objectis, idem fit.

Causa est motus vibratorius fluido nerveo acousticorum organorum impressus à principio interno, non ab impressione externâ dependens; ejus itaque sedes in cerebro ad originem nervi acoustici in osse petroso, in labyrintho, tympano, vel canali auditorio; alius est fugax, nullius momenti nisi ad theoriam; alius constans & incommodus, ex quo auditus perturbatur; qui essentialis, vel accidentalis.

Inassueta & impressionibus externis non respondens fluidi nervei acoustici agitatio pendet vel à motu expansivo, aut agitativo aëris interni tympani, labyrinthi, aut à vasorum sanguiferorum turgidorum pulsatione, ut in bombo, vel à fluminibus arteriolarum non pulsantium exundatis, aut à retrogressu sanguinis & lymphæ intra vasa labyrinthi, aut ab spasmodico motu catenæ ossiculorum, aut ab infarctu corticis cerebri juxta originem nervi acoustici, aut à pulsatione dissonâ meatus auditorii cum catenulâ ossium, juxta Sauveuriana principia.

Concurrunt sensibilitas facultatis, & nervorum, ut in hystericis in quibus sensus est acrobeia.

I. *Syrygmus à debilitate.*

1°. A fame seu inanitione,

2°. A convalescentia in morbis, Riverii.

3°. A veneris abusu.

4°. A Leipothymiâ.

Hujus causa est motus retrogradus sanguinis in vasculis labyrinthi; cum enim cor debilius impellit sanguinem, minus resistit sanguis contractioni elasticæ vasorum à quâ columella sanguinis versus partem minus resistantem mittitur.

Adde quod spasmi carniū hinc inde sæpè oboriantur in debilibus maximè hysteriis & hypochondriacis, in quibus regressus ille excitatur; nec deest similis spasmus etiam in Leipothymiâ, ut in verecundiâ.

Curatur illa species analeptiis, tonicis, pulvere de gutteta, demum roborantibus.

2. *Syrignus criticus.*

In acutis bombus insalubris, & sonitus aurium lethalis.

Si in febre ardente sonitus aurium cum visus caligine, & narium gravitate fuerit, delirium portendit, *Prorheticor.* alioquin hæmorrhagiam prænunciat ex *Coacis.*

Quibus sanguis è naribus fluxurus est, aures tinniunt, is tinnitus perfectâ crisi finitur. Riverius.

3. *Syrignus Plethoricus* Frid. Hofmanni.

Est vel levis vel gravis, fugax vel continuus. Fovetur 1°. A victu lauto opiparo. 2°. A vita simul deside, somnolentâ. 3°. Excitatur à capitis inclinatione, situ declivi. 4°. Suppressioni hæmorrhoidum, catameniorum supervenit cum facie floridâ. 5°. Concurrit maximè cum anarrhopiâ sanguinis.

Causa hujus speciei est rivulus sanguinis fortius premens periostræum labyrinthi. Si manus

applicetur tubis anthliarum aquam in altum ducentium, fremitus continuus perſentitur, & cùm velociùs fortiuſve agitur machina à flumine altiori, fortior eſt ille fremitus; talis eſt ſyrigmus qui à plethorâ pendet.

4. *Syrigmus ſibilus; Sifflement d'oreilles.*

Sibilamus quando ope linguæ in exiguam rimulam contractæ, vel ope labiorum in exiguum foramen effictorum, aër vel expiratur, vel inſpiratur cum velocitate; tunc enim exigua glottis labialis, vel lingualis efformata in vibrationes tantò frequentiores agitur, quò peripheriam minorem illa glottis obtinet. Sibilus eſt itaque ſonus acutus continuus, ſed exilis in aure, qui à tranſitu aëris per exiguum foramen procedere poteſt.

Tuba Euaſtachii obturata à mutuâ fuorum labiorum adhæſione reſiſtit preſſioni aëris externi, quando aër internus debitâ elasticitate præditus renititur; verùm ſi aër internus abſumatur ut fieri aſſolet, tunc preſſione externi diducitur illa exigua glottis, & rivulus aëris cum ſibilo in tympanum influit: ſi verò aër internus expandatur, aëris externi preſſio vincitur, & reciprocè ex effluxu interni fit ſibilus qui reſonat in aure, ut reſonat in ore ſibilus glottidis labialis ſive aër inſpiretur, ſive expiretur.

Post unum alterumve minutum ſat aëris externi influit, aut interni effluit, ut nativum reſtituatur æquilibrium, unde ceſſat ſibilus, quem vulgus tribuit maledicæ alterius loquelæ, ſeu quod alteri male audiamus, *l'oreille me ſifle.*

Errant ergo Neoterici qui Veterum vapores ab omni ſyrigmo excludunt, & pulſationem arteriarum in omnibus incuſant.

5. *Syrigmus ſuſurrus; fluctuatio quibuſdam, Brouiſſement d'oreille ou bruiſſement.* Eſt

Est sonus ita frequenter repetitus, ut rotæ vel curriculi strepitum referat, nec ictus numerari possint.

Ille affectus est sæpè diuturnus, sibilus verò fugax, ast duplicis est ordinis; vel enim est *exacerbans* per intervalla pulsationi cordis synchronus; vel est *continuus*, utriusque verò non idem videtur esse principium.

Susurrus uterque differt à sibilo quod sit sonus gravis, sibilus verò acutus, exacerbans; differt à bombo quod bombus sit intermittens ictibus distinctis, susurrus verò sensim decrescat inter quamlibet pulsationem, nec ullum sit intervallum à susurro liberum.

Susurri exacerbantis causa videtur affrictus, undæ sanguinis majoris intra vasa labyrinthi projectæ, quæ injectio sanguinis ideo cordis singulis ictibus respondet, ast ictum ut impulsione vividam non repræsentat, quia in canalem osseum inflexum non incurrit, sed in mollem arteriolam lymphæ tantum vehendæ destinatam & jam à rivulo cruoris dilatatam, unde inassueta periostæi superincumbentis, & acutè sentientis distractio, quæ rivuli murmur aut undas repetitas exprimit, cum verò unda sanguinis initio diastoles projecti sit fortior, & sensim ad usque finem systoles decrescat, susurrus à prætereuntibus globulis excitatus per intervalla pulsationum cordis crescit & decrescit.

In statu sano vel assuetæ vasculorum sanguiferorum undæ non percipiuntur, vel rivulus cruoris non transit nisi per vasa patula sanguifera, in susurro verò lymphatica diducit, vel sanguifera solito fortiùs titillat: cur verò in febre quâcumque non detur susurrus eadem est ratio, cur in

febre quavis non incalescant aures, ut in leipothymiâ; vel genæ, ut in verecundiâ; vel penis, ut in libidine. De anarrhopiâ fluidorum aliàs agemus.

Sufurri verò continui seu ita frequenter pulsantis ut ictus numerari non possint, diversissima est ratio; vel enim pendet à principio externo, ut insecto, verme in meatu auditorio, oscitatione, aquâ illapsâ, aure digito, manu, conchâ, obturatâ; vel à principio interno, scilicet à fero, pure, muco intra tympanum, vel intra labyrinthum: quomodo verò ea susurrum illum gravis toni & continuum inducant obscurissima est ratio nisi à dissonantiâ & pulsatione Sauveurianâ procedat.

Dùm nocte pacatissimâ in lectulo auscultamus attentissimè, sonum quemdam acutum quasi grilli tenuissimi percipimus, qui vigilantibus non percipitur; ut cum extra populosam urbem recedimus semileucâ, murmur hujus urbis sentimus quod in media urbe non percipimus.

Continuò scilicet vigilantibus vibratur catena officulorum tympani, quæ vibratio cum meatu auditorio harmonica est, & non auditur assuetis.

Si duo tubi organi ecclesiastici consoni sonum quemdam lenem edant, jam verò alterutrius tonus imminuatur vigesimâ aut vigesimâ quintâ parte, quod fit constricto vel partim obturato ejus extremo, imò manu ejus orificio appositâ, tunc auditur alter sonus fortior pulsatorius, seu intermittens quem musici vocant *battement*. Si tubus sit quinque pedes longus, is centum vibrationes edit in secundo; alter vigesimâ quintâ parte longior non nisi nonaginta & sex edit, ergo quilibet vigesimus quintus sonus utrius-

que occurrit quater in secundo : unde pulsationes quatuor singulis secundis , quæ proinde numerari possunt , & fortiores sunt sono priori ; ex his sequitur

Si tonus nativus , catenulæ ossiculorum paululum minuatur , tono meatûs eodem permanente , vel reciprocè , debet supervenire pulsabilis sonus , qui quater , quinquies , sexies , &c. in secundo repetitus videbitur continuus , aut ita frequens ut pulsationes vix numerari queant ; talis est sonitus aurium ex experimentis sequentibus.

Si oscitamus , condylus maxillæ premit meatum auditorium , ejusque tonum minuit ; si aqua infundatur intra aurem , ejus tonus acuitur , ut accidit scypho vitreo , si digitus intra meatum infertus fixus & immotus teneatur , aut manus applicetur auriculæ , idem accidit ; nec hoc pendet à pulsatione arteriarum , nec à calore digiti , nec à perspiratione , aut aëre rarefacto ; testa conchilii , baculus , aqua , &c. idem præstant. In his omnibus casibus paulisper mutatur tonus nativus meatûs auditorii , adeoque dissonat cum catenulâ ossium , unde sonitus fortior , & inassuetus , qui proinde auditur.

Idem pari ratione accidit , si quavis de causâ vel catenulæ tonus augeatur , ut à colapho , ictu , phlogosi , magnâ attentione noctu præstitâ , vel si ejus tonus à pure , lymphâ , muco remittatur ; unde dissonantia cum meatu. Consonare organa exigua cum meatu brevi docebimus dùm agetur de theoriâ vocis ; sic perforato palato vox prius suavis evadit dissona cum glottide , ut norunt omnes.

Si longitudo tubi organi in experimento Sau-

veuriano fit ad alterius tubi longitudinem ut 1. ad 6. ad 4. &c. sexta, quarta quæque pulsatio concurret, sed cum centum sint pulsationes in secundo, erunt viginti quinque concursus in secundo, qui sonum uniformem, minimè verò susurrantem edent, in hoc enim consistit dissonantia, quod soni tam rarò concurrant intra secundum temporis, ut fermè possint numerari; unde liquet cur dixerim susurrum pendere ab organorum auris dissonantiâ, quod certè nemo in acousticis rudis intelligere valet.

6. *Syrignus Cephalalgicus*; *Paracusis* Græcis; *Obauditio* Latinis; ab infarctu vasorum cum vel sine febre.

Est ille qui in gravitate aut dolore interno capitis cum obscuritate auditûs, gravi susurro vel sonitu accidit, quandoque accedente vertigine, unde metus debilis cophoseos, epilepsiæ aut apoplexiæ, aut crisis per parotides, hæmorrhagiam: gravis est congestio, fluxiove in cerebri vasis, si gravis sit morbus, levior & fugax, ut in vomitione, insolatione.

7. *Syrignus à Ventriculo* Frid. Hofmanni. *Ab Hypochondriasi* ejusdem.

Obscura est illa species, quam putat Hofmannus procedere ex ventriculo flatibus distenso, aortam premente & anarrhopiam excitante, vel ab spasmodicis anarrhopiam inducentibus.

In hac lenia cathartica, dein stomachica, si Bombus ab aneurismate pendeat, ut observat Duverney, à levi exercitio intendetur pulsatio.

8. *Syrignus catarrhalis*; à causâ frigidâ, à frigidityte, à perspiratione suppressâ.

Si aqua in auriculam illapsa sit, pedi uni insistentis saltet ex suasu Tralliani.

MORBORUM, CLASSIS VIII. 293

Si à frigore suscepto, conveniunt suffitus aromatici ex absinthio, verbenâ vel ex baccis lauri, olibani, succini, vapor alkali volatilis cum bombace; fel, essentia castorei, aqua Reginae Hungariæ, moschus, vel gossipium moschatum, oleum rutæ, aqua fraxini, vinum album, succus cæpæ, porri cum aqua vitæ, &c. juvant.

A Platero laudatur potus sudorificus, &c. sternutatoria, &c. Aquarum Belliluci usum suadet in hac specie Deidierius; frequens capitis pectinatio, imò capillitii viscosi deraasio, dein usus scopulæ ad detergendum, pileoli aromatici, &c. electricitas.

9. *Syrigmus ab oxycæâ.*

Ab exquisitiori organi sensu, à subtilitate auditûs, ab organi ficcitate, tensione, agrypniâ, &c.

Ab ictu, colapho, unde phlogosis, otalgia.

In otalgia phlebotomia, resolventia, lac, oleum conveniunt, hæc species fugax est.

In exquisitiori sensu sæpè syrigmus inveterascit, per annos perseverat, & vix unquam sanatur, maximè, si concurrat anarrhopia sanguinis spasmodica, hysterica, hypochondriaca, in quo casu balnea, narcotica, victus emolliens suadentur, ut in agrypniâ hystericâ.

Syrigmus accidit etiam ab obstructâ tubâ Eustachianâ ob aërem internum absumptum, myringa introrsum ab aëre externo premitur, unde mutatur tonus catenulæ aurium, & cum solvitur obex tubæ, aërque impeditur, subito extrorsum redit myringa cum strepitu quasi ruptæ vesiculæ, & murmur evanescit.

Curatio Syrigmi.

Omniùm sapientissimè scripsit Galenus de fo-

nitum in auribus , cum notavit neutrius affectionis scilicet nec suffusionis imaginariæ in oculis , nec syrigmi certam cognitionem causæ initio affectûs haberi posse , non convenit tamen citra cognitionem hujus curationem auspicari , at ex principiis procatarcticis , si quis horum vires norit , conjectare potest an ex frigidityte , an ex ardore , an ex exquisitâ audiendi subtilitate fiat sonitus : potissimum à juvantibus & lædentibus species dignoscitur.

De cætero quæcumque à duobus annorum millibus de hoc scripta sunt medicamina *auricularia* dicta , à Galeno sunt tradita , qui ea mutuatur ex Archigene , Apollonio vel Andromacho. In hoc morbo , ut in aliis multis , quorum theoria obscurissima est , qui solertiùs conjectat , feliciùs curat ; qui de theoriâ sua non dubitat , lectores decipit.

Medicamenta auricularia sunt 1°. resolventia acria , ut succus elaterii , cæpæ , allii , porri , decoctum veratri , hellebori nigri.

2°. Mitiora ut decoctum absinthii , mirrhæ , cum nitro , vel natro , cumino , atramentum scriptorium , succus raphani , aloë , mel.

3°. Vel aromatica , nervina , tonica ut nardus , castoreum , cuminum , hyssopum , oleum chamæmeli.

4°. Vel lenientia , oleosa , imò narcotica , ut oleum rosaceum , laurinum , amygdalinum , adeps anserinus , lac muliebre , succus mandragoræ , papaveris , cicutæ. *Riverius* aromaticis & lenientibus ferè usus est , cæteri auctores acria stimulantia auri infundenda proponunt ; haud dubiè falsâ theoria ducti , vapores crassos esse attenuandos rati ; à Pharmacis verò auriculari-

bus sonitum quandoque oriri notat Galenus. Cave itaque, si non profis, saltem non noceas. Trallianus, Aetius tantummodo Galenum exscripsere.

1°. *Syrignus Bombus. Sonitus à plethorâ* Frid. Hofmanni.

Si pendet à plethorâ tantum, tunc auditur cum accedit agrypnia, adeoque facultas audiendi exquisita crescit à decubitu, quia sanguis horizontaliter projectus spatium duplo majus percurrit eodem tempore, quam qui verticaliter ascendit, ergo quadruplo fortius impetit canalem osseum carotidis pone aurem insculpti.

Si pendet à febrili morbo, sæpius præcessit tensio membranarum cerebri, capitis dolor, agrypnia, impetus sanguinis est quoquoeversum major, ast actio in arterias carotides fortior prout infarctus vasorum capitis majorem ipsi opponit resistantiam; nam actio est ut quadratum velocitatis respectivæ seu differentiæ inter velocitatem virtualem, & velocitatem actua-lem; crescit hic bombus aut susurrus in paroxysmis, crescit in crisi, tunc autem expectatio suadetur à Galeno: hæmorrhagia narium hunc solvit. Si crisis sit parotidis expansio, ut vidit Tulpus, cataplasmatibus emollientibus, ea est adjuvanda: in paroxysmis phlebotomiis è pede impetus refrænandus, caput paulisper attollendum.

Si morbus sit inflammatorius capitis, auris, ut in phrenitide, otalgia, eadem indicationes vigent, oleum amygdalarum, lac, laridum insultum in aure adhibenda, pediluvia, phlebotomiæ, fomenta laxantia indicantur. Vide oxy-

coiam. Hæmorrhagiam prænunciat tinnitus cum suffusione, narium gravitate, cephalalgia, obauditione, baricæâ, delirii prodromis.

V. Hyponchondriasis.

Hypochondriacismus Huxham; *Ipochoondria* Cochi; *Hypochondriaca passio* Latinis; Arabibus *Mirachia*; Gallis *Hipochoondrie*; *Morbus Hypochondriacus* Fracassini *libr. de Morbo Hypochondr.* Ægri *hypochondriaques, vaporeux, malades imaginaires. Melancholia hypochondriaca* Moron. *Director.*

Morbus est chronicus quo affectus se in mortis periculo versari ex cordis palpitatione, ructu, borborygmis aut aliis levidensibus & sine evidenti principio mutabilibus malis, imaginatur.

Hypochondriacos cognoscimus ex eo quod mala multigena nullo evidenti principio invicem connexa, solo sæpè ægri relatu cognoscenda, cum scrupulosâ minutiarum attentione, ipsisque artis terminis, nobis enarrent, quod quæ alii spernerent incommoda, ipsi verbis exaggerent, millenis & sæpè mutatis remediis impugnent, Medicos suis querelis alios mox & alios defatigent, de eventu solliciti & pessime ominantes licet voraces, vegeti & functionibus omnibus utplurimum, excepto circa suum morbum judicio, benè se habentes.

Hallucinatio mentis in eis versatur circa sanitatem propriam, quam multò magis perditam reputant quàm reipsa est, quamque continuâ ad corporis statum attentione mœstâ scili-

cet & fortiori, reapse labefactant, maximè ex eo quod Medicis suis diffidentes remedia proprio Marte vel inconcinnè adhibeant, sæpius suo morbo contraria, ut repetita cathartica, frequentes phlebotomias, clysmata quotidiana, dum gulæ imperare nesciunt, aut digestionem moerore, pravâque alimentorum qualitate vitiant.

Hinc flatus, ructus, borborygmi, hypochondriorum dolores, nausæ, vomitiones acida, acres, biliosæ, atrabiliaria, alvi constipatio, somni turbulenti; hinc macies, cutis squallor, color fuscus, &c.

Diuturna molestaque in nervoso ac membranoso systemate, oscillatorii motûs perturbatio & dissonantia videtur Fracassino hujus generis causa & essentia. Hallucinatio nobis videtur repetenda ex nimia mentis attentione ad corporis valetudinem, tum ob nimiam philautiam, vitæque & voluptatis amorem, tum ob nimiam systematis membranosi sensibilitatem huic philautiæ conjunctam.

Nervos vibratorio motu gaudere est hypothesis; eorum nativa laxitas & elasticitatis omnis defectus has vibrationes & consonantias esse fictitias evincunt: in rheumatismo, arthritide, tri-tæophiâ, &c. vibrantur & dissonant vasa; membranæ sine hypochondriasi, in epilepsiâ, eadem sæpè sunt cætera hypochondriaseos symptomata sine ullo habituali mortis metu, sine sensibilitate, deest sola illa animæ fortior attentio ad valetudinem, quæ initio libera est, successu verò temporis coacta & veluti necessaria evadit, ut omnia pathemata quibus indulgemus.

Hæc ægritudo periculi expers est, nisi successu

temporis alias graviores accersat, aut cum illis sit complicata; ideò autem est contumax, quia unde maximum expectandum est præsidium, mens ipsa laborat, & errore suo morbum facit ac fovet; ægri scilicet indocilitas, diffidentia, continua sollicitudo, non solum digestiones lædunt, sed impediunt quominus levidensia mala quæ huic errori ansam præbent, sanentur appositis diuque continuatis remediis, quorum alia animam spectant, alia corpus.

Therapeia ex parte corporis exigit 1°. victum humidum, cibos facilis digestionis horis determinatis, parcâ dosi sumptos, diù præsertim masticatos, potu aquæ, vel vini aquati copioso dilutos; 2°. somnum multum vitando vespertinis horis lectiones, negotia, nuncios quæ animam à somno avertunt; exercitium prodest jejuno ventriculo sumptum, ut deambulatio, rusticatio, venatio, potissimum peregrinatio, quatenus digestionem favent; 3°. humectantia, laxantia in genere conveniunt ad sensibilitatem nervorum minuendam, & aliqualem fluidorum demulcendam acrimoniam: nihil est vulgatius in hoc morbo quàm præscribere vere & autumnò lac, præmissis jusculis refrigerantibus & catharsi leni, æstate aquas minerales leviores, ut Euzetenses, Alefenses; serum lactis & balnea, noctu emulsiones cum narcoticis.

Ex parte animæ duplici modo possumus attentionem ab objecto hallucinationis remove, & 1°. quidem sermonibus philosophicis; quippè cum plures sint ingeniosi & litterati hypochondriaci quàm stolidi & rustici, fieri potest ut rationum momenta sentiant; cum autem nimia philautia, vitæque & sanitatis nimius amor reli-

gioſæ opponatur patientiæ, ac philoſophicæ Stoicorum apatheïæ, hypochondriaci admonendi ſunt virum fortem dedecere hanc levium malorum intolerantiam, atque continuam de hiſce querelam. Si enim ſatis perſuaſi forent neminem ex omni parte beatum eſſe in hac vitâ, niſi qui tædia & labores, tùm animi, tùm corporis eodem animo patitur, ac natus paternâ manu caſtigatus, illi leves ſanitatis alterationes non tanti facerent.

2°. Expedit ut aliis fortioribus ideis excitatis, idea morbi ex eorum animâ deleatur; plures viſi ſunt, qui ſuperveniente lite, aut gravi negotio, morbi ſui obliti ſunt, & qui ejus obliſci poteſt, ſalvus eſt. In hunc finem nihil convenientius eſt equitatione per loca amæna, tempeſtate ferenâ, aut quod eodem recidit, peregrinatione, navigatione, ruſticatione; aſt equitatio præſtat cæteris; omni enim inſtanti continuo novis & variis objectis viſus, audituſque percellitur, ita ut ferè impoſſibile ſit animam ab attentione funeſtâ non averti, & aliis cogitationibus non aſſueſcere, in quo magna pars curationis conſiſtit.

Quò homo debilior eſt corpore, eò ſæpè debilior eſt animo, ſeu minus fortis & audax ad adverſa viriliter ſuſtinenda; ea verò fortitudo animi quæ deficit in hypochondriacis, augetur per amicorum colloquia, Medici eos alloquentis ſecuritate & promiſſis; aſt utplurimum validis medicaminibus corpus enervatur, catharticis repetitis, phlebotomiis importunis debilitatur, unde viſ animi perit, & recrudescit hypochondriaſis; nihil magis facit ad lætitiâ excitandâ quàm ſufficiens perſpiratio, obſervante Sanctorio; adeoque ejus præcepta diætetica & gymnastica ad eam

promovendam hic valent maximè, inter quæ iterum equitatio cæteris præstat.

1. *Hypochondriasis biliosa* Fracassini, seu calida & ficca, 1^a. species.

Species omnium rarissima, quæ temperamento bilioso jungitur. Vide signa & principia hujus temperamenti in Physiologiâ. Æger sæpiùs conqueritur de cephalalgia gravativa, vertigine, syrigmo, dyspnœâ, palpitatione, doloribus artuum, nephralgiâ, cardialgiâ, biliosâ colicâ, gastrodyniâ, oris amarore, alvi constipatione; tristitia & morositas ad audaciam usque increscunt, intolerantia est petulans; jungitur citiùs macies, pulsus velox, calor, ficcitas.

Cura. Nocent in hac specie calida & exsiccantia, ut rheum, aloë, amara, martialia. Juvant juscula refrigerantia ex pullo, lactucâ, endivia, ranis, emulsiones, balnea, aquæ minerales leviores, potus aqueus, nec vitandæ sunt initio & in paroxysmis phlebotomiæ.

2. *Hypochondriasis sanguinea* Fracassini, calida & humida, spec. 2^a.

Illa est species quæ plethoræ signa conjuncta habet, ut capitis gravitatem, dyspnœam, à levi motu lassitudinem, desuetas narium hæmorrhagias, suppressa catamenia, mariscas parce fluentes, tumidas, famem vegetam, victum opiparum, colorem faciei floridum, &c. rara est hæc etiam species.

Plethora secum sanguinis spissitudinem importat, ut plurimum vitam sedentariam, mollem sequitur. Indicantur itaque 1°. sanguinis missiones repetitæ initio, quibus agrypnia, dolores capitis, artuumque sublevantur, quæ non adeò in hoc casu perimescendæ ac in hysteriâ pituitosâ & vetustâ

meritò pertimescit Sydenhamus ; hyrudines etiam pro re natâ mariscis turgidis applicandæ. 2°. Laxantia tùm formâ potûs , tùm formâ clysmatum optimè quadrant , tùm ad emolliendum & humectandum ; peccat enim calore & siccitate corpus , alvo laxatâ caput meliùs se habet , potu theiformi subaromatico ex foliis melissæ , menthæ , caprariæ , theæ , fluida diluuntur , urinæ fluunt , sanguis edulcoratur , præmissisque lenibus catharticiis ex mannâ , tamarindis , infuso levî sennæ , juscûla ex pullo , pediluvia in paroxysmis , ac sedantia profunt ; ast opiata cum camphorâ & nitro jungenda.

In inveterato morbo cascarilla & chinæ radix periodicos insultus avertunt.

Hypochondriaci , si frequentibus balneis corpora reddantur perspirabilia , & victu humido utantur , fani fiunt. Sanctior.

Si obstructa sint viscera , adhibeantur pillulæ ex sapone , rheo , & tartaro vitriolato , cum pauxillo essentia juniperi , & syrupo aperitivo.

Pulveres absorbentes Wedelii cum succino cinabari , & nitro laudantur , optimè spasmos compescunt.

Liquor mineralis anodynus Hofmanni roborat & sedat.

3. *Hypochondriasis melancholica* Fracassini , seu frigida & sicca , cap. 3. pag. 329.

Solida sunt rigida , vasa minima angustiora , pinguedo deficit , siccum est corpus , sanguis crassus , alvus sicca , digestiones flatuosæ , nephralgiæ , colicæ , ructus accedunt , hepar difficilè permeatur , mens anxiosa , morosa , tristis , mores severi , ingenium acre , ætas virilis ; species hæc frequentissima.

In hac specie præter phlebotomiam parcam suadet corporis inunctiones, fomenta emollientia, balnea tepida, oleum amygdalarum albo lubricandæ aptum ad uncias tres quâvis die, in decocto chamæmeli, vel in jusculo, dein catharticum lene ex cassiâ cum rheo, alternis diebus ad tres vel plures vices, tinctura rhei, cum sale tartari, in decocto fumaris, agrimonis, & si sint obstructiones, in decocto foliorum saponariæ, chelidonis; vasis deobstructis ad sedantia, paregorica deveniendum, pillulæ de cynoglossio cum nitro & camphorâ, nitrum cum cinnabari & succino, pulvis Hanoverianus Marchionis in aquis tilis, pæonis, calendulæ, cerasorum nigrorum, &c.

Lac cum decocto chinæ, cochlearis, fumaris mixtum & ebullitum, hujusve loco juscula ex pullo, ranis, cancris, hordeo, orizâ repetenda sunt.

Rasuræ cornu cervi uncis quatuor, cum aquæ libris viginti post digestionem ebulliant per sex horas, adde carnem duarum testudinum & gallinæ junioris, coquantur, dein expressâ colatura cum lactis libris octo, aquæ naphæ uncia una, florum boraginis, buglossi, foliorum cochlearis, nasturtii aquatici ana manipulos semis destillantur in balneo maris; dosis unc. x. fervetur reliquum ad usum.

Diæta aut femidiæta lactea etiam maximè congruit; aloetica, martialia, aquæ acidulæ fortiores, pillulæ Beccherianæ, Stahlianæ minus conveniunt.

4. *Hypochondriasis pituitosa* Fracassini cap. 4. pag. 338.

Eos aggreditur qui frigidi sunt & humidi.

In illis solida mollia minus elastica, sanguis effetus, bilis iners, circulatio tardior, pathemata languida, pulsus mollis, calor minor, pallor, somnusque major, minor audacia, major debilitas corporis & animæ.

Si verò ob ærumnas, lites, dedecus, anima debilior evadat, minus constans & facile deiciatur, inde mœror, languor, tristitia, quæ digestionem pessumdant; inde cruditas, vasorum infarctus, flatus, aliaque symptomata hypochondriaca.

Hæc species exigit præmittenda cathartica amara, stomachica, ut rheum, aloë, sennam; respuit phlebotomiam, exigit tonica ex marte, rheo, cinnamomo, macis; clysmata carminativa ex camæmeli, menthæ, anethi, carvi, fœniculi decocto, pillulas Quercetani, Hermannii.

Curantur etiam illi hypochondriaci itinere; navigatione, venatione, musicis concentibus, potissimum equitatione; huc conferunt aquæ sulphuræ de Bagnauls, St. Laurens, Caunterets, quæ tonum fibris & fluiditatem lymphæ conciliant; huc pertinet processus ad hysteriam à Sydenhamo commendatus suppressis lacticiiniis & balneis.

5. *Hypochondriasis Hysterica* Fracassin. pag. 351. part. 3. *Hypochondriasis Muliebris* ejusdem.

Cognoscitur ex signis conjunctis hypochondriacos & hysteriæ, scilicet quod à levibus pathematis, ut terrore, repulsâ, tædio ortum ducat, maximè apud mulieres puerperio, diarrhœis, phlebotomiis debilitatas, quod in paroxysmis spasmus cutanei, palpitationes, carus hystericus, asphixia hystERICA, dyspnœa, an-

gina, dysphagia, colica hysterica, gastrodynia; globus abdominalis, urinæ limpidæ, copiosæ, oscitationes, risus & fletus sine causâ evidenti accedant & recedant. In therapeiâ distinguendi sunt morbi hysterici breves, vel acuti, de quibus jam egimus, ab hysteria habituali, in quâ non actu datur ullum symptoma grave.

In statu habituali respicienda sunt catamenia; si enim parcius aut nullatenus mensibus prægressis fluxerint, ille fluxus restituendus est, aut supplendus phlebotomiâ; in hunc finem in calidis aquæ acidulæ, equitatio, aqua ferrata, usus croci; in frigidis limatura martis, juscula aperientia cum rheo, limaturâ martis, radicibus aperientibus sunt advocanda.

Menstruis benè procedentibus serum lactis, balnea, aquæ acidulæ, juscula emollientia, exercitium suadenda.

Si verò acuti morbi accedant, vide illas species in suo genere.

6. *Hypochondriasis phthisica* Fracassini pag. 3. cap. 3.

Hujus combinationis duo exempla refert auctor; phthisis verò hypochondriasi accedens ea est quæ ab hæmoptisi ortum ducit; signa obscura non sunt: Remedia verò edulcorantia, diluentia, lactinia cum equitatione ægrum sublevare possunt; non sanare.

7. *Hypochondriasis asthmatica* Fracassini part. 3. cap. 4.

Hanc speciem comitatur asthma vel convulsivum vel humidum vel mixtum.

Cum asthma convulsivum est, suadentur phlebotomiæ in paroxysmo, hyrudines ano applicandæ, unctiones pectoris, pediluvia;
extra

extra paroxysmum balneum pro remedio singulari habetur, oleum amygdalarum vel seminum peponis, serum lactis, paregorica frequentia, lac asininum.

In asthmate humorali abstinendum à balneis, phlebotomiâ, aliisque laxantibus; resolventibus insistendum, ut croco, camphoræ, suffumigiis ex saccharo, olibano cum pauxillo cinnabaris, vaporibus humectantibus ex decocto verbasci, althææ, nymphææ inspirandis, intus cathartica lenia, ut manna in decocto tussilaginis, erysimi, syrupus violarum, dein incisiva bechica, ut extractum enulæ, scabiosæ, ireos, sperma ceti, crocus, flores sulphuris, benzoinum, sal volatile succini, cornu cervi; imò si viscosa sint sputa, gummi ammoniacum in aceto scillitico, fuligo præparata, olibanum.

8. *Hypochondriasis calculosa* Fracassini part. 3. cap. 5.

Nephralgia calculosa accedit symptomatis Hypochondriaseos, ut gastrodyniæ, hypochondriorum tensioni, borborygmis, alvi constipationi, urinis tenuibus, ructibus acidis.

Curatur oleo amygdalarum, balneo aquæ dulcis, phlebotomiis & leni cathartico præmissis extra paroxysmum, potu diluente, aquis acidulis; dein inter specifica adhibetur rasura saponis cum tartaro vitriolato, terebinthinæ ope in pilulas redactâ, superbibendo decoctum saxifragæ, tridactylitis & millefolii.

9. *Hypochondriasis tympanitica* Fracassini part. 3. cap. 6.

Ut plurimum intestinorum cavum flatus replet; alia verò tympanitis est indolens, alia doloribus atrocibus stipata; rursus hypochondriasis quam

comitatur est pituitosa, vel est biliosa, aut melancholica.

Ubi tympanitis est dolorifica, oleum seminum lini melius est oleo amygdalarum, paregorica parca dosi sunt adhibenda, stomachica & discutientia intus sunt necessaria, quæ aromatica, spirituosæ & volatilia sint; postea aquæ martiales sulphuræ & in pituitoso temperamento chalybeata & corroborantia; extus verò fomenta ex vino, radice bryoniæ, ireos, floribus chamæmeli, seminibus carvi, anisi; cerata resolventia, fasciæ ventrem comprimentes, clysteres carminativi cum melle solutivo, philonio romano.

At cum dolores absunt, cathartica ex mannâ, sennâ, tartaro profunt superbibendo aquas tetuianas: pilulæ aloeticæ, rheum, mercurius dulcis, diagridium, pilulæ beccherianæ conveniunt, dein tinctura rhei, extractum baccarum juniperi, decoctiones calami aromatici, infusa menthæ, pulegii, corticis aurantiorum.

VI. Somnambulismus, *Maladie des somnambules*; *Noctambulatio*, *Noctisurgium*; Græcis *Noctegersia*, *Hypnobateses* & *Nyctobasis*. Ægri *Noctambuli*, *Somnambulones*; Græcis *Nyctobatae* & *Hypnobatae*.

Est dormientium ea hallucinatio quâ se vigilare putant, omnia vigilantium munia exsequuntur & se diversis periculis exponunt.

Somnus sanus est ille status in quo omnes tum sensationes tum imaginationes silent, & feriantur, omnesque motus liberi suspenduntur; in

somnio verò sano sola viget imaginatio, omnes sensationes sunt obscurissimæ, & motus omnes, ut in somno, exceptis vitalibus, feriantur; demùm in *vigiliâ* & sensatio & imaginatio, ut motus liberi exercentur.

Hinc patet quid sit *somnambulismus*, somnium scilicet in quo omnis sensatio feriat, sed imaginatio vividissima est, unde motus artuum arbitrarii exercentur, ut in *vigiliâ*.

Differt itaque *somnambulismus* à *vigiliâ* per sensuum omnium feriatiorem; *somnambulo* scilicet nec videt, nec audit, nec gustat, nulla eorum quæ præsentia sunt appercipit, de cætero easdem ac vigilans actiones exercet.

Daturne in encephalo centrum quoddam ad quod omnes nervi sensiferi pertingant, quodque sit infarctum ita ut nulla sensatio fieri possit? verùm nervi motui artuum destinati sunt simul omnes sensiferi; quo pacto itaque fieri potest ut idonei sint ad motum, dùm ad sensum inepti sunt? an anima attentionem suam retrahit ab organis sensiferis, ut oculis, auribus, cute, &c. & tota attendit ad motus fibrarum medullarium cerebri, qui imaginationes excitant? nonne similiter in *apoplexiâ* & caro retrahit suam attentionem ab organis sensiferis, sed eo discrimine quod nil agat in artibus apud *apoplectas*, agat verò per musculos artuum in *somnambulis*? æger ab utriusque morbi insultu rediens anteactorum omninò inscius est. Sic *apoplecta*, *syncopeticus*, *somnambulo*, *epilepticus* post insultum æque ignorat quæ in se peracta sunt, ac si non extitisset toto illo suæ vitæ spatiolo, aut ad summum obscurissimam quorundam ideam servat, ut à somnio, si insultus levissimus fuerit.

Si sensationes obscurissimæ sint in noctambulibus , reciprocè imaginatio vividissima est , unde fit ut multò ingeniosius & sagacius munia sua perpetrent quàm vigilantes ; dormiendo scilicet scholastici noctambulones & themata sua accuratiùs , & carmina sua rectiùs componunt ; murorum structores excelsa tectorum tutiùs obambulant quàm qui vigilant , ast non sine periculo in his circumstantiis à somnio suo excitantur ; difficulter autem excitantur ; sopor enim somnambulonum multò altior est somno sanorum , licet levior sopore catalepticorum.

1. *Somnambulismus vulgaris.*

Est illa species in quâ homo sopore excitabili detinetur , unde differt à cataleptico somnambulismo.

Duo verò sunt hujus gradus , levior scilicet est ille quo detenti è lecto non exeunt , sed se movent & loquuntur , inter quos sunt qui ensem distringunt & vibrant , sclopetum explodunt quasi hostes aut latrones impugnandos haberent , non sine magno & sui & vicinorum periculo.

Alii verò è lecto exiliunt , se vestibus induunt ; lampadem accendunt , claves inquirunt , fores referant , vinum è dolio extrahunt , aut quid simile patrant , quin evigilent ; alii fenestræ insident & calcare equum , cui se impositos putant , exagitant ; sunt qui flumen tranant ; alii ea omnia oculis apertis faciunt , nec tamen expergescunt. Illi verò se diversis periculis exponunt , maximè si imprudenter & inopportunè excitentur. Infortuniorum exempla vide apud Fabricium Hildanum , *centur. 2. observ. 84. & 85.*

Insultum determinant ebrietas , coena largior ,

cibi flatulenti, duri, tegumentorum copia, decubitus supinus capite depresso, usus opii, semen cannabis, studium post coenam, somnus initus ante digestionem peractam.

Ex his intelligitur quibus cautelis præcaveri possit insultus; verum si affectus sit hæreditarius, aut ab ortu congenitus, difficile est eum eradicare. Profuit in sene somnambulone repetita electrificatio, referente illustr. Maffeyo; prodest etiam cupam aquâ plenam lecto admove- vere ita ut è lecto surgens balneo frigido excitetur; prodest etiam si amicus noctambulum se fingat & verum noctambulum verberibus prosequatur, interea cancellis fenestræ claudendæ sunt, ne se præcipitem det æger, ut sæpè accidit.

De hoc morbo vide *dissertat.* Zwingeri; *Observations curieuses du P. Bougeant*, tom. 3. pag. 256. *Thesim* D. Gastaldy, &c.

2. *Somnambulismus catalepticus. Catalepsis delirans* act. Acad. Upsaliensis anno 1742. pag. 41. & act. Acad. Paris. 1742.

Est species quæ paroxysmo catalepseos incipit & altero terminatur. Vide *catalepsim*.

ORDO SECUNDUS.

MOROSITATES.

MOROSITAS est voluntatis aut noluntatis depravatio. Morosus, Gallicè *Bizarre*, *capricieux*, *volontaire*, est ille qui sine ratione quodpiam constanter appetit quod ipsi bonum reale non est, aut averfatur quod malum

apparens est tantummodo , licet realiter bonum sit.

Bonum dicitur quod nos statumve nostrum perfectiores reddit , *malum* verò quod imperfectiores : perfectus est homo cujus omnes actiones & dispositiones tendunt directè ad unum optimum finem , seu ad eum propter quem à summo numine creatus est. Media verò ad eum finem obtinendum apta sunt totidem fines priori subordinati ad quos tendere debent ejus actiones & dispositiones ; qui enim vult finem , media ad ipsum ducentia velit oportet. Finis ultimus est haud dubiè felicitas æterna , fines verò intermedii sunt bona animi , bona corporis & bona fortunæ , ex quorum concursu felicitas temporalis etiam obtinetur.

Quidquid agimus , illud finis alicujus gratiâ suscipimus , & quod nos ad agendum determinat *motivum* est sive rationale sive erroneum : ratio exigit ut bonum majus minori anteponamus , qui itaque minus majori , breve diuturno , fugax constanti bono anteponit , is motivo minùs recto , adeòque erroneo duci se patitur ; atqui qui motivo erroneo ductus vehementius quid cupit aut averfatur , is morosus est ; quippe minus bonum majori , aut quod eodem recidit , quidpiam quod malum est bono anteponit , seu malum reale pro bono judicat. Hippocrates in aphorismis vulgo bonum reputat quod à majori malo nos liberat licet ingratum sit , sic amputatio brachii in se quid malum est , & dolorificum ; si verò brachium sphacelofum sit , & ejus amputatio ad vitam fervandam sit necessaria , ea pro bonâ meritò habetur. Suavitas quam à saccharo degustato percipimus quid bonum est ; verùm si inde

progerminent vermes morbo gravi ansam daturi, sacchari esus malus habendus est, cum suavitas constans quæ à sanitate expectatur, sit quid melius suavitate fugaci ex esu sacchari percipiendâ.

Ideò itaque erramus in appetitu, seu morosifumus, quod de objecti cujusdam bonitate aut pravitate perversè judicamus, quod v. g. bonum minus majori anteponimus, ut sensibile intellectuali, fugax constanti. Id verò procedit ex eo quod objectum non satis cognoscamus & nosmetipsos ignoremus; id enim bonum solum modò censendum est, quod nos perfectiores aut minus imperfectos reddit, ergo quid nobis deficiat prius cognoscendum est quàm eorum, quorum indigemus, cognitionem adipiscamur, seu id solum appetere decet quod respectu nostri & in datis circumstantiis bonum est, licet in aliis circumstantiis fortè nocivum esset. Sic medicamentum emeticum quod sano noceret, in quibusdam morbis & circumstantiis ejus morbi optimum est, & ejus averfatio erronea censenda est ac morosa, cum verosimile est, quod ab ejus omissione vitæ periculum immineat, & ab assumptione sanitas restituatur.

Bona *sensibilia* sunt voluptates ex sensationibus perceptæ, ut voluptas quæ à fame, siti, libidine expletâ exsurgit; illæ nobis sunt concessæ, ut ad individui sustentationem & prolis generationem dato tempore invitemur; qui verò eam voluptatem pro fine sibi proponit, quæ tantum est medium ad bonum majus assequendum, ille voluptuosus, belluo, vinolentus aut libidinosus habendus est; sed illi errores quatenus sanitati directè non nocent, sunt tantùm errores *morales*.

non verò morositates, quæ Medicorum curam expostulant, licet pluribus morbis ansam præbeant.

Ut hallucinationum, ita & morositatum duplex est principium, alterum corporeum quoddam vitium, alterum verò animæ ipsius error; sic libidinis morbosæ, seu satyriaseos principium est feminis acrimonia, fibrarum nervearum sensibilitas major; at feminis acrimonia ipsa potest pendere ab usu condimentorum gulæ placentium, liquorum ardentium, ac sensibilitas genitalium nimia potest intendi à lascivis ideis & phantasmatis sæpius animæ oblatis & volutatis; ergo à causis *materialibus* & à *moralibus* non rarò pendent hi morbi; proindeque auxilia utriusque generis ad hos curandos sunt adhibenda, errantque Medici qui auxilia moralia ita contemnunt, ut nullam in institutionibus artis eorum mentionem faciant. Errat maximè Boerhaavius, & Materialistis favere videtur, cum in definitione morbi nullam animæ mentionem eâ ratione injicit, *quia corporis statum determinatum idem*, ait ille, *animæ status individue comitatur*; unde sequeretur nullum esse animæ imperium in pathemata, nullamque moralium auxiliorum in arte medicâ utilitatem, quod certè quotidianæ experientiæ refragatur, cum ex ipso Boerhaavio, Aphor. 104. *quædam auxilia ex mente repetenda sint, ut quæ magnos affectus ratio- cinio, excitamento contrarii affectus, vel divertendo sopiunt*, & hac arte nimium sanguinis impetum retundunt. Status itaque corporis ab animâ mutatur, nedum status animæ corporis conditionem semper & individue comitetur.

Morositates aliæ sunt pathematis vividis, aliæ verò tristibus, languidis potissimum stipatæ. Pathemata *vivida*, ut ira, gaudium, cupiditas, pen-

dent ut plurimum à fibrarum nervearum robore, tensione, elasticitate nimia, fluidique nervei activitate; pathemata *languida*, ut metus, animi deliquium, tædium, inappetentia, frigiditas, qualia observantur in nostalgia, picâ, morosi, amnesia, videntur pendere ab imminuto tenore medullæ cerebri & fibrarum nervearum, inde in organâ distributarum, fluidorumque vappiditate, inertia.

Ad utrum ex hisce principiis morositas pertineat, docent prægressa; etenim si morbum præverint curæ mordaces, vigiliæ, lucubrationes, victus opiparus, usus spirituosorum, aromatum, condimentorum, verisimile est fibras, siccitate, elasticitate, sensibilitate peccare; sensibilitas cum mollitie & tenuitate fibrarum ponit earum *teneritudinem*, qualis in infantibus puellis, hystericisque observatur; hinc animi mobilitas, inconstantia, judicii levitas; ad delirium, metum, desperationem proclivitas. Medicus blandiens, crepundias offerens, spem promissis erigens, cardiacis debiles, castoreo hystericas, vino convalescentes reficit.

Sensibilitas nimia fibrarum cum harum firmitate & robore *irritabilitatem* constituit, qualem in maniacis, irâ percitis, ferocibus, rusticis, phreneticis observamus. Plethora commota, febris acuta, vini usus, dolor summus, commotiones animi tunc excitant, quas phlebotomiâ, victu molli, refrigerante, somno, quiete, tenebris silentio, narcoticis, extra febrem balneis, fomentis pacare opus est. Quanta sit illa irritabilitas in hydrophobis, in cephalæâ discruciatissimis? In otalgia, vel levis susurrus; in arthritide incessus supra pavimentum; in ophtalmiâ minimus lucis radius dolores, gemitus, anxietates ægri ingeminant.

Anima debilitatis suæ conscia timori, pusillanimitati, deliquio, mœrori se totam tradit; infirmatum tenorem medullæ cerebri incusant Auctores quidam in omnibus animi morbis, ut Kloeckhoffius. Ast meritò quidem in ipsis affectibus, maximè cum videamus hanc pusillanimitatem, mobilitatem animi, pronitatem in risus & mox in lacrymas, deliramenta, imaginationis ludibria supervenire, puerperis largas hæmorrhagias passis, mulieribus morbo chronico, catharticorum repetito usu debilitatis, viris delicatulis quos ærumnæ, studia acriora, vita sedentaria, prodiga seminis ejectio, ptyalismus ab hydrargyrosi, &c. infirmarunt.

Illis conveniunt analeptica, quæ jacturas reparent, victus ex eupeptis, usus vini, quies summa animi cum exercitio moderato corporis, in locis amœnis, animum divertentibus ab objecto mœroris, abstinencia ab omni medicamine evacuante, usu prudenti opii.

In curâ ægritudinum animi, quæ ferè semper cujusdam boni sensitivi cupiditate foveantur, aut mali sensitivi averfationem habent comitem, hoc tenendum Medico, penes nos esse, nisi affectus sit vehemens, illas cupiditates moderari, mentem ad alia bona revocando, ideas novas prioribus oppositas excitando; sic videmus bona physica minori in pretio esse apud eos qui bona intellectualia, ut virtutem, pietatem, scientiam sectantur; Medicus ergo cupiditatum & voluptatum sensitivarum contemptum inspiret ægris, earum noxam, instabilitatem, effectus sanitati etiam funestos enumeret; si verò hac arte dolorem, mœrorem ægri non minuat, ad alterius boni cupiditatem ægrum incitet; sic erotomaniâ affec-

tum amicorum consortio, conviviiis, ludis, theatro, venationis, mufices illecebris à priori curâ dimoveat.

» Ægro corporeis voluptatibus merfo in memoriam revocare decet, hominem natum esse qui summæ voluptati consequendæ studeat, quæ complectatur usum bonorum omnium singularium quorum quisque capax est; inter ea locum longè principem tueri bona menti magis propria.

Apprimè tamen attendendum est, alios hujusce classis morbos à pravâ organorum dispositione pendere, quæ medicaminibus tantum potest restitui, ut pica ab acido in stomacho latitante, nymphomania ab acrimoniâ seminis; alios verò quos causæ morales producunt, ut pica, quæ ad pallorem pulchritudinis causâ conciliandum excitatur, nymphomania, quæ imaginationis libidinosa & voluntatis ad voluptatem pronæ effectus est; harum verò causarum combinatio in eodem morbo frequentissima est, unde & physica & moralia remedia simul indicantur.

VII. Pica.

Appétit dépravé, goût bizarre. Picaceus appetitus Roderici à Castro, libr. 3. Picatio Barbaris. Cizza, pitta, malacia ac chittesis Græcis. Appétit bizarre.

Pica est alimentorum consuetorum averfatio, cum inassuetorum, sanisque insalubrium appetitu.

Duplex itaque symptoma picam constituit; primum vocatur propriè *cacositia*, & *apofitia*, Latinis *cibi fastidium*, quod si solum sit, & seorsim ab inassuetorum appetitu, vix genus diversum à

nauseâ est, aut ad *anorexiam* proximè accedit; verùm sæpiùs conjungitur cum absurdorum appetitu; qui enim assueta alimenta averfatur, is ferè necessario ad inassueta recurrit; dico inassueta, alia enim sunt insalubria sanis, ut calx, carbones, acetum, araneæ, pediculi; alia licet minimè sanis insalubria, ita copiosè, intempestivè & ardenter appetuntur, quod apud gravidas accidit, ut si his frui non possint, gravissimè angantur, fetus earum nævis singularibus notentur, observante Hippocrate. Novi mulierem quæ ardentissimè appetit, dùm gravida est, panem crassum nigricantem; alteram quæ noctu surgit, ut decem haleces crudos voret; dantur quæ per novem menses tantùm limonibus victitarunt; mitto loqui de iis quæ carnem humanam è vivo homine dentibus avulserunt; nec defuerunt etiam scatophagi, teste puellâ, (de quâ Zacutus Lusitanus, *centur. 304. libr. 3.*) quæ oleto denegato, anxietate quâdam vexabatur, & cor sibi lancinare sentiebat. Vide etiam exemplum in Ettmullero, de *Picâ*, seu *Malaciâ*, pag. 88.

Ideò averfamur quædam alimenta, vel quia degustata malè sapiunt, vel quia sumpta stomacho displicent; malè sapiunt, quia perversa est salivæ crasis, quâcum miscentur alimentorum moleculæ, antequam papillas linguæ feriant; ex hac verò miscelâ exsurgit sapor ingratus; verùm idem accidit eadem de ratione in stomacho, in quo licet non detur gustus, datur tamen tactus, aut sensus obscurus, qui molestè fert actionem alimentorum simili salivâ, aut succo vitiatorum. Hinc averfatio in organo digestionis, ut in organo gustûs; tunc autem homo alimenta vulgaria respuens quærit inassueta, & aliquali instinctu

fertur in falem, humum, haleces, succum limonum, &c. usquequò gratum cibum, aut potum invenerit. Vidi mulierem gravidam, quæ per mensem integrum animo suo revolvebat quid appeteret, & nosse non poterat; appetebat autem anxie quid sibi omninò ignotum; datur itaque certè individui licet ignoti cupiditas, quidquid vulgare adagium contradicat; sic canes ignotum sibi gramen primâ vice appetunt, & detectum avidè vorant; sic recens nati lac ignotum appetunt, ut puberes venerem.

Potissimæ species picæ mihi videntur sequentes.

1. *Pica infantilis*; *Pica des enfans*.

Nihil est vulgatius quàm infantes trimi, quadrimi, cacochymi, potissimùm apud plebeios, qui humum, & murorum mortarium pugillatim & clam devorant per menses & annos; non secus ac aves pulveratrices, ut gallinæ in sterquiliniis lapillos, arenulas eligunt, quibus indigent ad trituram alimentorum in stomacho cartilagineo juvandam; illi verò infantes debili sunt stomacho, & ad acescentem saburram prono; nativo itaque quodam instinctu ducuntur ad absorbentia terrea, quæ hunc acorem corrigant assumenda, ita ut natura in hoc sibi remedium quærat, ut quærit apud canes in gramine eum in finem vorando, ut vomitu rejectum viscosam sui stomachi saburram everrat.

Quoniam verò ea medicina naturalis insufficiens est, ars medica suppetias ipsi ferre debet, adeoque cathartica, amara, tonica, ut rheum, aloë, vel fenna in infuso amaro, antiacido, ut absinthii, centaurii minoris, chamædryos debent præscribi; dein stomachica vitium salivæ & succi gastrici corrigentia præscribuntur, ut pulvis cachecticus

Hartmanni ex oculis cancrorum, limatura ferri, pulvere cinnamomi, saccharo, &c. Huc pertinet Pica à scabie retropulsa. Ettmuller. *Colleg. consultat. cas. 3.*

2. *Pica Chlorosiantium; Pâles couleurs.*

Est illa quæ puellis puberibus non menstruatis, aut malè menstruatis cum pallore, animi sæpè moerore, solitudinis amore supervenit. Excrementitius ille cruor superfluus non retinetur in corpore, quin inde circulatio tardior evadat, quin serum superfluum pravam crasim sæpiùs pituitosam & viscosam imprimat salivæ & succis digestivis ab eo mutuatis; inde insipida est saliva, iners, fatua, linguam non titillans, inde inappetentia, alimentorum consuetorum averfatio, & condimentorum necessitas, uti cogimur sale, aceto, succo limonum condire, quæ sunt viscosa, adiposa, insipida ad hoc ut gustui arrideant; ita chlorosiantes condimenta appetunt alimentorum instar, eaque avidè vorant, sive liquida, ut acetum, oleum, muriam, liquores spirituosos; sive solida, ut piper, sal, haleces, &c. hisque mirificè delectantur; prima posset dici *pica absorbentium*, ista verò *pica condimentorum*.

Docet autem experientia quod restituto martialium ope catameniorum fluxu, & roborato stomacho, ac solidorum aliorum tono, vitiosa hæc saliva & saburra non amplius generetur, genitâque per catharsim expurgatâ, ut plurimum hic morbus sanetur.

Ad melancholiam verò dimittimus morositates illarum, quæ non alimentis, sed singularibus visis, odoratis objectis delectantur, ut numerandis vitrorum quadratis, tabulatorum tigillis, scalæ gradibus, odorando pulveri, qui verrendo cubacula spargitur.

A veneno scabiei repulsæ, historia Etmulleri; à veneno etiam plicæ, seu trichomatis induci picam Stabelii observationes docent; à primo verò inducitur prima species; à secundo quænam inducatur ignoro.

3. *Pica Malacia; Envie de femme grosse.*

Malacia, Latinis mollities, effeminatio, est habitus suis cupiditatibus indulgendi etiam ratione refragante; *Malacos* Græci vocabant, quos Galli *Enfants gâtés* nuncupant, quod de utroque sexu, & quavis ætate dicimus, quoties ob molliorem vitiosamque educationem, pueri suis voluntatibus præfractè adhærent, nec rationi aures præbent.

Itaque picæ illa species quæ malacia est, propriè ab illo animi vitio procedit; à prioribus ratione originis discrepat, & licet gravidis mulieribus familiaris sit, non minùs sexûs virilis, & potissimum ætas puerilis hac pluries afficiuntur.

Illæ cupiditates non solum circa alimenta absurda, aut inassueta versantur, sed etiam circa alia quævis objecta. Puer Monspeliensis malaciâ corruptus, languidus, gemebundus, omnem cibum recusabat, & tantummodo vicini cujusdam psittacum noctu dieque sibi dari cupiebat prece & pretio; mater gnati vitam ab hujus psittaci esu pendere existimans, psittacum sibi comparat, occidit, & assatum filiolo charissimo offert; iste verò vehementius ejulans clamat se velle psittaci tantum audire; talis est malacia; talis erat morbus ejus feminæ quæ pistoris humerum manducare ita vehementer ardebat, ut quovis pretio maritus coactus fuerit ab illo pistore obtinere, ut conjux duobus morsibus sibi satisfaceret, & ægritudini suæ alias insanabili hoc remedium apta-

ret. Plura exempla apud Sennertum sunt obvia. Quare verò gravidæ hac malaciâ sæpè detinentur, duæ possunt afferri rationes; prima est vitium salivæ tum à feminis virilis aurâ infectæ, tum à suppressis catameniiis, ut in chlorosi, vitiata; altera ratio est moralis; recens nuptæ mollius à parentibus educatæ, mariti & non rarò totius familiæ prolem avidissimè exspectantis, blandimentis ita vitiantur, ut quidvis sibi licitum esse persuasum habeant, & ob averfationem ciborum assuetorum à primâ causâ ortam, continuo animum ad alia inquirenda versent, cupitisque utut absurdis præfractæ potiri velint; tanta autem est hæc cupiditas, ut in proverbium abierit *nihil gravidæ denegandum esse*, ex repulsâ fetum ejus objecti cupiti notas gestaturum; atque hoc mirum est quod ab alimentis illis inassuetis, aliàs sæpè noxiis vix unquam illæ lædantur; malacia verò non solum primis quatuor mensibus graviditatis, sed non rarò ad finem ejus extenditur, totoque illo tempore viscosum mucum, insipidum, aut nauseosum manè & jejuno ventriculo quasi tussiendo eructant ex faucibus & stomacho, salivam mucosam saporis fatui, eamque copiosam excernunt, animo debiles, delicatulæ, fastidiosæ, molles sunt; ad hoc genus morbi juxta Coelium Aurelianum attinet etiam horrenda cupiditas, quam maltachismum vocat.

Pica gravidarum differt ab aliis, 1°. quod gravidæ edulia inassueta, sed non absurda vorent; 2°. quod nunc istud, nunc illud appetant; 3°. quod ab his vix unquam lædantur.

4. *Pica antiscorbuticorum.*

Sunt plures qui medicamina sibi convenientia appetunt, quos Medici inter picantes numerant; eorum

eorum verò plurimi appetunt alimenta antiscorbutica, acrimoniæ sanguinis ad putre & alkalinum vergentis antidota, fervori sanguinis extinguendo apta. Sic novi puellam quæ edentula erat à vitio scorbutico, quæque per sex menses & ultra pomis tantum clam vescebatur, quo certè cibo vix quidpiam aptius ad scorbutum sanandum. Novi nobilem feminam quæ hemiplegiâ imperfectâ scorbuticâ laborans toto anno invitis remediis à Medico præscriptis pejus habebat; autumno verò rure degens pyra immatura à Medico prohibita in cibum frequenter adhibens, robur & sensum partium recuperabat: scorbutus autem adeò obscurus erat, ut ipsum Medicus ordinarius non suspicaretur; ast deinde filii duo & maritus scorbuto perierunt. In hunc censum revoco bene multos qui simili acrimoniâ ex fervore sanguinis affecti limones, aurantia vorant, acetum affatim bibunt, similiaque quibus olim Medici consuetorum inappetentiam, pallorem, obstructions tribuebant; cùm meo iudicio ea esculenta & potulenta ægritudinis latentis sunt medicamina, quorum tamen usus arte medicâ melius quàm à naturâ dirigi potest. In morbis chronicis pauci sunt qui spem sanitatis recuperandæ non foveant sumptis vere cerasis, vel autumno manducatis uvis, nec diffitendum est quin hæc sint ipsis non rarò saluberrima medicamina.

5. *Pica voluntaria; Envies bizarres.*

Ea est quæ ab amicarum consilio contrahitur, puellæ si quidem plebeïæ & rusticæ non paucæ ab amicis quandoque suadentur nihil esse aptius ad album & decorum colorem sibi conciliandum quàm carbonibus, pulvere, muriâ, aliisque absurdis uti, unde stomachus labefactatur, obstruc-

tiones generantur, catamenia supprimuntur, & affuetudo sensim invalescit, quâ talia etiam fordidiora deinceps vorare coguntur. Puella mihi facta est se olim delectatam esse latrinarum crustâ muris adhærente. Zacus noverat puellam quæ per inscitiam cum oleti sui pauxillum degustasset, sensim magnæ copię assueverat, ita ut jam totâ vitâ esset suavissimum alimentum, quo non poterat sine ægritudine carere; altera salis libras duas multoties intra diem ingerebat, unde inciderat in diarrhœam biliosam, à quâ picâ, à parentibus objurgata, & sumpto lacte caprino chalibeato, convaluit. Zacus. Lusitan. *centur.* 3^a. *observ.* 104. & 116. Notum est Hottentotos totâ die in vorandis propriis pediculis occupari; hic usus apud eam gentem invaluit, ut apud alios locustis vesci, de quo affectu videatur *Malis* in Classe X. & historia itinerum de Hottentotis & Acridophagis.

Maxima pars Auctorum tribuit picam vitio humorum ventriculi, vel salivæ; ast haud dubium est quin etiam error iudicii & voluntatis primariò incusandus sit, non verò in omni specie, sicut contendit Diemerbroeckius *Anat. lib.* 1. *cap.* 6.

Stratagemate utendum est ad curandam picam, scilicet miscenda cum iis quæ appetunt medicamina amara, aut emetica, aut cathartica, quæ picantes ab horum esu deterreant.

6. *Pica simulata.*

Vidi duos circulatores qui ut fucum facerent plebi, questûs sui gratiâ, pluries in die septem, vel octo lapillos nucis ferè magnitudine, alter totidem, & præterea notabilem copiam saxi cochlitis, quo urbs Monspelii structa est, vorabant; ipse commoto alterius abdomine calculos illos exploravi, an vomitu eos rejiceret non po-

tui certo comperire ; videbantur tamen calculi in intestinis , & ultimus lithophagus pro homine fero , seu sylvestre prædicabatur , ac lapidibus & aquâ vitæ tantum victitans ; sed quid non mortalia pectora cogit lucri utcumque exigui cupido ! Dantur etiam vitrivoris , cultrivori , seu qui scyphos vitreos , cultellos , &c. vorant non sine periculo , ut admirationem astantium excitent.

VIII. Bulimia. *Faim canine.*

Ineptè , ut advertit Doctus Menjotius , vertitur hoc verbum per *famem bovillam* , quo magna fames propriè Græcis significatur , *Boulimiasis* , *Boulimos* & *Xinorexia* Græcis ; *Phagædena* Cælii Aureliani , non Galeni ; *Lycoroxis* quibusdam ; *Bolismus* Gordonii ; *Fames canina* , *lupina* , *bovina* Scholasticis. Ægri vocantur *Famelici*.

Bulimia est fames nimia respectu virium digestivarum stomachi , seu appetitûs majoris alimentorum copię quàm quæ digeri possit.

In fame sanâ eam copiam alimentorum sumimus , quæ in pastuum intervallis digeruntur ; in anorexiâ vel minima fit ciborum etiam delectus , seu gustus consulitur attentè antequam cibus ingeratur , & hic ciborum delectus *appetitum* gallicè dictum à fame distinguit ; in Boulimiâ nullatenus consulto appetitu , vel brevissimis vel solitis intervallis plura appetuntur , & ingeruntur , quàm quæ digeri queant.

Quantitas alimentorum quæ quotidie potu aut cibo ingeritur est circiter vigesima quinta pars ponderis hominis , si sanitate fruatur ; hujus dimidia pars urinæ , altera perspirationis viâ exhalat excepta vigesimâ parte assumpti quæ

sub formâ fecum amandatur. Hyeme non major est quantitas assumptorum quàm æstate ; sed major est tantum ratio solidi ad liquidum assumptum. Monspelii adolescentes circiter 72. uncias scilicet 46. in prandio 26. in coenâ assument : ratio media esculenti ad potulentum est 1. ad 2.

1. *Bulimia canina ; faim canine. Cynorexus Græcis.*

Est ea species in quâ magna alimentorum copia appetitur, ingeritur, & indigesta vomitione rejicitur.

Pendet ab speciali acrimoniâ succorum digestivorum & irritabilitate stomachi, unde sensatio molesta, quæ cibis sedatur paulisper, unde fames, sed illi succi digestivi nec ad molem assumptorum dissolvendam pares sunt, nec stomachus nimis irritabilis sufficienti tempore assumpta retinet, unde vomitio indigestorum.

Vigente hyeme in locis nive conspersis hic morbus sæpius accidit, maximè si victus ex cibis acribus concurrat; morbus hic, si quartanæ, asciti, aliisque morbis chronicis superveniat, funestus est.

Curatur per medicamina sedantia & acrimoniam corrigentia; cathartica & emetica facile dysenteriam aut choleram excitant, nisi sint mitissima, & non nauseosa; anteponantur itaque aquæ acidulæ, tamarindi, cassia. Corrigentia sunt vel absorbentia, ut creta, oculi cancerum, corallia, fortè etiam alkalina, ut oleum tartari aquâ multâ temperatum, maximè si ad acidum vergant rejecta; vel sunt oleosa pingua, ut butyrum, serum lactis, lac ipsum,

oleum recens amygdalarum : demùm narcotica irritabilitatem stomachi sopiunt , ut vinum meracum , theriaca , crocus , laudanum , & si fas est , Gesnero innuente , utendum levissimo infuso seminum Belladonæ in vino. Pilulæ ex aloë optimè successerunt Foresto ; ambra Grisea ad grana quinque vel sex , Riverio laudatur.

Boulimia morbus est chronicus lenteriam , atrophiam , ascitem demùm inducens.

2. *Boulimia Cardialgica ; faimvalle* Hippiatricorum. *Boulimus* Etmulleri. *Fames bovilla* Scholarum.

Est species boulimiæ quæ potissimum cardialgiam , imò frequentes syncopes inducit , in quâ ægri paucis alimentis sunt contenti , sed ea utcumque pauca non digerunt , & continuis lipothymiis vexantur ; prægrandis appetentia , quia intensa est cupiditas ciborum ; interea paucio alimento fatiabilis in cibi fastidium & leipothymiam brevi definens ; sic definitur à Menjotio *dissert. de Bulimo*.

Aggreditur eos qui per nivosa loca iter faciunt , ut Bruti ac Cyri militibus accidit. Definatur ab Avicennâ fames membrorum cum satietate ventriculi ; pendet scilicet ab inanitione corporis , & ut aiunt , venarum suctione ; interea dum ventriculus male se habet , illicò satiatur , nec ingesta valet digerere. Juxta Hoffmannum est perpetua leipothymia ortum habens ex magnâ fame , seu ex magnâ ciborum indigentia , consentitque Galenus.

In hac boulimiâ stomachus irritabilis est , dolet & facile convellitur , unde celer assumptorum immutatorum egestio , seu lenteria huic sæpè se comitem addit ; hinc quidam schola-

stici lupinam famem vocarunt seu Lycorexim, sed frustra distinctam speciem faciunt.

In boulimiâ istâ analeptica, cardiaca & antispasmodica indicantur; cardiaca quidem dùm urget animi deliquium, in quo casu vinum offæ mixtum laudatur, nec non theriaca: pro analepticiis juscula ex pullo, orizâ, cum capite papaveris; panatellæ tenues ex micâ panis & carne pulli, jus vituli cum micâ panis, pisces, gelatinæ, amygdalarum lac; testudinum juscula Hecqueto arrident, deinde verò lacticinia, denique laudanum. Multi mirantur, pauci intelligunt cur Hippocrates phlebotomias repetiit in hoc morbo, donec æger atrophus, & famelicus exanguis fieret; an Gastritis imminebat?

3. *Boulimia Verminosa* Tralliani. *Morbus Epidemicus Saragossæ fames dictus* Foresti libr. 21. *observ.* 28.

Hæc species fovetur à lumbricis, tæniâ, aliisve insectis in ventriculo hospitantibus, cibum quidem paucum suffurantibus, sed pabulo suo ventriculum irritantibus, inde oris foetor singularis, febricula, nausea, dolores vagi punctorii in abdomine, rubores fugaces faciei, cardialgia ex reptatu lumbricorum in œsophagum ad nares usque, diarrhoea, stridor dentium, sopor, ejulatus, &c.

Vide historias in Zacuto Lusitano libr. 2. *Medicin. princip.* Schenckii libr. 3. *observ.* 27.

Infiniti Saragossæ moriebantur hoc morbo, cùm demùm ope boli armenæ vermes copiosi ejecti sunt, & salus restituta est. Numquid absorbens illud acido dulce vermium pabulum correxit? Alii curati sunt amaris, aloeticis,

MORBORUM, CLASSIS VIII. 327
quidam syfimbrio aquatico, cujus ope tæniam
rejecerunt.

4. *Boulimia Esurigo; Voracité.*

Est species famis intensæ, quæ vix est mor-
bus. Ægri duplum, imò triplum consuetæ ci-
borum copię sumunt & digerunt; quod accidit
gravidis, vegetis, & gulosis, nec non ado-
lescentibus exercitatis, ut venatoribus, militi-
bus fame exinanitis. Mihi ab hemitritæo olim
revalescenti per mensem accidit illa boulimia,
quâ ex macie summâ citò in corpulentiam mu-
tabatur meus habitus, interea dùm perspiratio
mea odorem moschi intolerabilem referebat.
Hoc morbo diù vexabatur Rondeletius condi-
mentis nimis usus. Laborabat etiam miles, cui
ad anorexiam curandam absinthium præscripse-
rat Riverius. De usu kinkinæ in Tertianâ
famelicâ vide Ramazzinum *constit. ann. 1690.*
nº. 10.

5. *Boulimia addephagia* Nenteri *tabul. 174.*
cap. 8.

Est fames summa & voracitas infantum circa
quartum annum & ultra cum atrophîâ, sæpè
diarrhoeâ, pallore, abdominis intumescentiâ
seu phisconiâ, virium imbecillitate, carni-
um flacciditate; quæ quidem verminosis affectibus
sæpè stipatur, alias verò sine illis eos infestat,
& nisi regimini debito adstringantur, in diver-
sos morbos conjicit.

Ea addephagia Rachitidem etiam comitatur.
Vide curam phisconiæ infantum & rachitidis,
quæ repetenda ab usu martialium, rhei, cin-
namomi, chinæ, &c.

6. *Boulimia Convulforum* Muller. *de morbo*
spasmodico disputat. Halleri *tom. 1. pag. 79.*

Non solum in convulsione epidemica Brandeburgensi anni 1741. in statu morbi aderat fames canina intensa tanta ut in ipso convulsionum paroxysmo ægri digitorum ministerio destituti esculenta in stragulis posita inclinato corpore labris & ore brutorum instar avide deglutirent; sed etiam in epidemia convulsiva à Willisio & in altera à Buddæo enarrata, imò in Ecclampsia typhode quam Sennertus refert ad annum 1597. quæque cum prioribus & Suecana convulsione idem morbus esse videtur; in harum altera lumbrici quidem vomitu rejecti sunt; verum restat inquirendum num ab alio principio hæc boulimia repetenda sit, an fuerit effectus tribuendus fecali rubiginoso? Illa boulimia referente Sennert. lupina erat, seu cum diarrhoea.

I X. Polydipsia ; *Soif excessive.*

Est potulentorum appetitus immodicus. *Sitis morbosa* Boneti *Sepulchret. Tom. 2.*

Procedit à sensatione siccitatis aut salsedinis & fervoris in ore, ad quam sublevandam potulentis indiget natura. Interea prava bibendi consuetudo potissimum extra menfas, huic symptomati ansam præbet, qui mos pueris & puelis sæpè familiaris dum cubitum eunt, ipsis multa incommoda procreat, digestionique potissimum officit, unde pallor, chlorosis.

Polydipsia rarò morbus est, sæpiùs tantum morborum aliorum est symptoma secundarium seu minùs præcipuum, unde varietates sequentes desumuntur.

Polydipsia febrilis ; soif des fébricitans. Sitis febrilis Boerhaavii Aphor. 613.

Sitis intensitas sub pari sensibilitate est in ratione ficcitatis, fervoris, & falsedinis, salivæ; verum in febribus potissimum acutis biliosisque, ut in tritæophiâ ardenti, in tertianâ duplici, ubi maxima perspiratio, cathartorum usus, diarrhoea biliosa, aqueum laticem sanguinis absumpsere, est magna salivæ ficcitas; ob tritum continuum vasorum, & extricationem partium ignearum & alkalescentiam cruoris est magnus fervor in paroxysmis; denique ob principiorum salinorum vehiculo destitutorum concentrationem, eorumque copiam sensim in febre crescentem, ut probant Langrishii experimenta, est maxima falsedo; non mirum ergo si febres acutas ea polydipsia comitetur, bibendique necessitas urgeat ad sanguinem diluendum, fervorem temperandum, acrimoniam demulcendam.

Si subito sine ratione evidenti cesset sitis in illis morbis, signum est sentiendi facultatem feriari, quod à paraphrosyne, comate, aut debilitate summa potest oriri, sed vulgò à paraphrosyne febrili oritur. Si sensim sine nullo delirii signo, cum pulsus minori frequentia sedetur sitis, signum est paroxysmum febris fervoremque mitigari, & ex cruore jam resolutoserosum laticem, ex glandulis oris salivam, segregari.

Remedia sunt 1°. Quæ ficcitatem tollunt, adeoque salivæ, sanguinisque viscositatem diluendo minuunt, ubi calida præstant frigidis salivam coagulantibus; huc aqua formâ potûs, vaporis, fomenti, gargarismatis, epithematis, &c.

330 G E N E R A E T S P E C I E S

maximè verò aqua in qua vegetabile quoddam saponaceum nitrosum decoctum vel infusum fuerit, ut decoctum hordei, avenæ. 2°. Quæ fervorem extinguunt, ut acida, vegetabilia, qualia acetosa, oxalis, ribes, limones, aurantia, granata, poma, cerasa, ex quibus fyrupi, aquæ, gelatinæ parantur, nec non fossilia, ut nitrum, sal prunellæ, acidum salis, sulphuris ad gratam aciditatem, in magnâ aquæ copiâ. 3°. Quæ acrimoniam demulcent, ut emulsa, farinosa, decoctum hordei, cremor orizæ, emulsiones ex seminibus cucurbitarum, lactucæ, papaveris, serum lactis.

Si summa debilitas concurrat cum fiti, conveniunt vinum, acetum, cerevisia, aqua vitæ & similia; quoniam verò fitis imperat potum hic necessarium, ea non est narcoticis suppressenda; ubi verò tussis adest, licet acuta sit febris, ut in pleuritide, fitis exigua est vel nulla, non minus potûs diluentis summa est necessitas.

Polydipsia Hydropica.

Ea est quæ ascitem, phlegmatiam, hydrothoracem; nec non quæ diabetem, hydropemve ad matulam comitatur, quæque procedit ex aqueo latice sanguinis amisso, vel in cavum quoddam derivato, vel sudoris lotiive formâ excreto.

In hisce morbis fitis intensitas sequitur salivæ ficcitatem, ejusque acrimoniam; acrimonia verò ficcitati respondet, quippe principia salina sero destituta concentratiora, adeoque fortiora evadunt.

In fiti asciticorum compescendâ cavendum est ne copioso potu aqueo, inertî, solidorum la-

xitas & extravasalis feri copia crescant, adeoque vel illa fitis viriliter toleranda, aut frustranda est. Sitim frustrantur, & temperant frustula fructuum acidorum linguae imposita, gelatinæ seu rob cerasorum, cydoniorum, grossulariæ, limonum, syrapi de agrestâ, de limonibus, globus plumbeus ore detentus, ptisanæ leviter aperientes ex radice graminis, acetosæ, fragariæ.

In fiti à diabete, dysuriâ, serum lactis acidulatum, lac cum aquâ calcis mixtum, indicatur.

Polydipsia Fluxuum.

Fluxus in quibus polydipsia frequentior & intensior est, sunt dysenteria, diabetes, diarrhoea biliosa, ptyalismus, ephidrosis immodica, &c.

Dysuria à vesicantibus excitat polydipsiam. Nil tam citò post adhibita vesicantia supervenit quàm fitis cum linguae ariditate, quæ quandoque tanta est præsertim in ægris adulti temperamenti & mente non alienatâ, ut quibuslibet remediis temperari vix posset, præterquam continuò aquæ gargarismo; durat hæc fitis ita vehementer per triduum circiter, prout scilicet seriùs aut citiùs, parciùs aut uberiùs acres cantharidum sales è massa sanguinis fuerint separati; deinde sensim remittit; eamque appellare solet *situm vesicantium* Baglivi *de incommodis ab usu vesicantium cap. 2.*

In Ischuriâ ob miscellam urinæ cum sanguine supervenit fitis inexplebilis cum ardore summo, linguae ficcitate, unde loquela impedita, deinde paraphrosyne cum tremore sitim extinguit & mors in promptu est: sedatur hæc fitis

potu nitrato & medicamentis ischuriam tollentibus, ut balneis, femicupiis, fomentis.

X. Antipathia ; *Antipathie.*

Est quorundam objectorum tanta averfatio, sæpius nativa, ut ex eorum gustatu, odoratu, visu, tactu, vel auditu homo gravissimas leipothymias, vomitiones, spasmos, similiaque symptomata patiatur.

Harum averfationum vel motiva quædam cognoscuntur, vel nulla ; prioribus accenseri possunt averfationes rerum quæ perniciem afferre possunt, vel quæ sensibus injucunda vulgò sunt. Sic horror cadaverum, operationum chirurgicarum, suppliciorum reis inflictorum, sanguinis effusi ex naturali commiseratione oritur. Sic horror gladii nudi quo Jacobus primus Anglorum Rex laborabat, tonitruum qui diarrhoeam & lipothymias multis incutit, procellarum, serpentum, aranearum, oritur à metu nimio quidem, sed tamen excusabili, rerum verè noxiarum, aut quæ vulgò noxiæ censentur.

Antipathia etiam casei, anguillarum, panis, vini, fragorum, ovorum apud eos qui quondam ab eorum usu malè habuerunt v. g. qui lac nutricis caseosum, congrumatum cum suo gravi damno quondam hauserunt, qui ab his cibis inopportunè aut copiosè assumptis aut vitiosè præparatis læsi fuerunt : hæc, inquam, averfatio utcumque nimia, ex confusâ anteactorum memoriâ & metu similium damnorum intelligi potest.

Verum sunt aliæ antipathiæ quæ non nisi

ex singulari, ut aiunt, hominis idiosyncrasiâ solent deduci; seu, ut clariùs loquar, quarum nullum motivum, nisi divinatione quadam cognoscitur, ut antipathia felium, murium, rosarum, ranarum, &c. an effluvia ex his manantia cum humoribus hominis ea exhorrescentis combinata quidpiam tertium constituunt, quod ipsis nocivum & venenatum est, uti mercurius cum acido marino chimicè junctus constituit sublimatum corrosivum? an aniles fabulæ mentem infantis præoccuparunt circa horum objectorum nocumenta, ut accidit multis circa sagas, larvas, lemures, objecta merè imaginaria, & circa venenum vespertilionum, serpentum vulgarium, scarabæorum, &c. quæ omni noxâ carent?

Antipathia humana Zwingeri dissertat. 1^a.

Licet sint antipathiæ odorum, colorum, sonorum, saporum, &c. quarum plurima exempla congeffit Ill. Auctor in hac dissertatione, parvi refert eas sigillatim distinguere, cum simul concurrant, & qui v. g. casei saporem odit, ejus visum non toleret & odorem utcumque latentem incredibili narium sagacitate detegat & abhorreat.

Ex his antipathiis vita hominum sæpè misera millenisque incommodis obnoxia evadit, adeoque illæ prævertendæ sunt; & si fieri possit, sanandæ.

In pueruli ætate hæ antipathiæ sæpiùs oriuntur, & crescente ratione plures evanescunt. Puer qui caseum impensè oderat, ita ut ex paucis ejus granis cibo alteri jucundo permixtis & deglutitis ferè in convulsionem incideret, deinde ætate maturior sensim huic non sine summâ

animi contentione degustando affuevit ; & hodie illum avidè deglutit.

In sexu femineo horror tonitruum , operationum chirurgicarum , quorundam medicamentum difficillimè superatur , quia præjudicia ab animis nullâ philosophiâ imbutis vix eluuntur ; sed si maturè physices studio incumbamus ; si rationem excolamus , facile intelligemus non magis à fulminibus quàm ab aliis periculis vulgò prætervisis , ut à domuum ruinis , timendum esse. Si operationum chirurgicarum in quibusdam casibus utilitatem , imò necessitatem cognoscamus , ab illarum aspectu minùs turbabimur. Si serpentes , salamandras , bufones manibus tractare audeamus , illa passere minus esse noxia experiemur , & sic ridiculo illo terrore liberabimur.

XI. Nostalgia. *Maladie du pays. Pothopatridalgia* Zwingeri , *Dissertat.* 3. *Nostomania* ejusdem. *Heim-Wehe* Helvetis. *Nostrassia* quorundam. *Philopatridomania* Harderi. Dicitur à Græco *Nostein* , redire , & *Algeia* , mœror.

Est genus morositatis quo peregrini ad parentes & patriam suam reverti tam intensè cupiunt , ut reditu denegato , mœrore , agrypniâ , anorexiâ , aliisque gravibus symptomatis divexentur.

Nostalgia simplex est vel complicata , utraque aggreditur juvenes mollius in parentum sinu educatos , qui primâ vice peregrinantes , vel adversam fortunam , vel morbum incurrunt , & amicis orbatî patriæ suæ delicias mente revolvunt , ea-

rumque desiderio tantò majori tenentur quò pejùs habent, ut si à fociis pro rudibus habiti illis ludibrio sint, si ob linguæ, morumque differentiam, soli vivere cogantur, hinc alto mœrore detenti omnem societatem fugiunt, nemini suæ ægritudinis causam declarant, anorexiâ, pervigilio, astheniâ, aliisque gravibus symptomatis extenuantur.

1. *Nostalgia simplex.*

Est illa quæ nullo morbo gravi accedit, licet symptomata diversa secum adducat, scilicet mœsticiam, solitudinis amorem, taciturnitatem, cibi & potûs averfationem, virium prostrationem, febriculam vespertinam. In Nosocomio Monspelienfi pluries observata est in corpore Nostalgicorum una aut altera macula livescens. Vidi puerulum mendicorum filium, cujus proinde patria erant tantum trivia & viæ publicæ, qui parentibus suis orbus hoc morbo laborabat. Rarissimè philiatri Monspelienses hunc morbum experiuntur, quia in numerosâ amicorum societate, facile parentum suorum obliviscuntur, quandiù voluptatibus sectandis eis copia sufficit. Apud milites Helvetos cùm à patriâ excefferunt, frequens est hic morbus, & olim eâ de causâ plurimi castra deferebant; erat autem cantilena Helvetiæ delicias revocans, quæ ipsos in hunc affectum deducebat, quam deinceps repetere sub capitis poenâ prohibitum est. Hanc vide apud Zwingerum.

Curatio ex auxiliis moralibus solum est repetenda, ut ex amicorum consuetudine, ludis, theatris, comestationibus, sufficienti nummorum copiâ; sed si paulò gravior sit morbus & illis remediis resistat, unicum auxilium est re-

ditus in patriam ; licet enim ægri prostrati , debiles vix è lecto surgere possint , cùm certa spes est se in patriam reversuros esse , mox melius habent , vires resumunt , & in ipso itinere sæpè sanantur : pauperculi verò quos è nosocomiis educere & apud se recipere non possunt parentes , aut qui parentibus orbi sunt , ferè omnes hoc morbo moriuntur , atque auxilia chirurgica & pharmaceutica saltem inutilia sunt , evacuantia verò omnia ipsis noxia.

2. *Nostalgia complicata.*

Est illa quæ synochum , tertianam , tritaëphiam , vel aliam febrem comitem habet , in cuius quidem curatione summa virium conservandarum debet haberi cura. Si quis ex febrium paroxysmis nausæâ , vomitu , anorexiâ , concluderet saburram continuò præsentem , & è primis viis eliminandam , is potius animam foras ejiceret quàm totam quam fingit sibi saburram. Ad kinkina confugiendum est , emulsiones cum sufficienti narcotici dosi vespere sunt exhibendæ , & non solum proxima spes redeundi in patriam ipsis facienda est , verùm etiam utcumque æger sit debilis , & feбри correptus , vel rhedâ , vel lecticâ ad parentes suos est dimittendus , quippe hic solus itinerationis apparatus proximus plus valet ad morbum abigendum quàm omnia remedia vulgaria ; sunt etiam qui perfectâ libertate patriam suam repetendi , ex hoc solo illicò convalescunt , & nostalgiâ liberantur , licet patriam suam non repetant , saltem ægri ferè in medio itinere vires , & paulo post sanitatem recuperant.

XII. Panophobia. *Terreur panique. Pavor nocturnus & pavor in somno* Sennerti cap. 8. *de morbis Infantium*; *Conturbatio, consternatio, panicophobos* Herodoti libr. 7. *Thorybos & phobos* Hippocrat. Aphor. 24. lib. 3. *Panophobia Infantum*; *Frayeur nocturne.*

Hic morbus est infantibus lactentibus familiaris, dum somno sepulti febricitant, sudant, gemunt, aut evigilando clamant, tremebundi, perterriti, & ferè convulsi ob phantasmatum terrificorum aut spectrorum in somno visorum imaginationem.

Hic morbus, si gravior evadat, ecclampsiam aut epilepsiam potest inducere. Accidit etiam juvenibus pueris, qui aniles servarum fabellas de larvis & lemuribus noctu vagantibus avidè exceperunt, quique deinceps vel dormiendo, vel in tenebris soli has ideas refricando summo terrore percelluntur.

In lactentibus hic morbus ferè semper pendet à saburrâ ventriculi, seu à lacte vitioso copiosius assumpto, & ideò præscribuntur levia cathartica, ut oleum amygdalarum, syrupus de rosis solutivus, vel etiam opus est ut ipsa nutrix alumni loco purgetur: verùm crediderim id sæpius evenire à stragulis densioribus aut ab aëre calidiori circa cunas undique clauso & non renovato, quo quidem nihil est aptius ad febriculam excitandam & sanguinem versus caput determinandum; memini me nunquam somniis iisque terrificis magis divexari solitum

fuisse quàm cum stragulis aggravabar, aut cum subito nocte tempestas serena & aquilonaris mutabatur in calidam, humidamque, austro flante.

1. *Panophobia Verminosa Benivenii.*

Est pavor infantum nocturnus à vermibus oriundus; materies verminosa sanguinem inspissat, quo, si in cerebri vasis hæserit, insomnia possunt excitari; maximè verò terrificæ phantasmata à reptatu vermium intra oesophagum ascendentium ac quasi præfocantium determinari possunt, unde præter cathartica & absorbentia debent anthelmintica præscribi.

2. *Panophobia hysterica; Terreur panique de vapeur.*

Nihil est vulgatius hoc symptomate apud hystericas, & hypochondriacos, si baculus delabatur, si fores ex improvviso pulsantur, si suspensio pede quis earum cubiculum ingrediatur, illicò terrore, palpitatione cordis, pallore, lipothymiâ corripuntur: à fortiori verò non solum si tonitrua explodantur, si coruscent in cœlo fulgura, sed si offerat se visui aranea, vespertilio, scarabæus, scorpius, illæ præ metu fere animo linguuntur. Duo sunt itaque horum terrorum principia; 1°. ea nervorum sensibilitas & teneritudo quæ à levissimâ impressione lædatur, qualis est in otalgia sensibilitas nervi acoustici, ita ut vel minimo sono dolor auris intendatur, vel in retina inflammata quam lux minima instar fulguris irritat. Secundum principium est philautia exquisita seu vitæ & voluptatis amor nimius, ita ut vel minimam læsionem perpeti nesciant, vitæ voluptatibus affluenti assuefactæ & mollius quàm par est educatæ. Hanc sensibilitatem adaugent debilitas

corporis à morbis prægressis, à sanguifluxibus potissimum, æumnæ, sollicitudines, animi contentiones; auxilia verò sunt eadem ac hysteriæ.

3. *Panophobia phrontis* Hippocrat. *La Maladie appelée Souci ou Terreur panique.* Le Clerc, *histoire de la Médec.* pag. 176.

Ægri inquieti sunt admodum, coetus & lucem fugiunt, obscuritatem amant, cuncta verentur, tumet his extrorsum diaphragma, timent vel levissimum sui corporis attactum & dolent; insomnia terribilia patiuntur, præcordiis quasi infixam spinam sentiunt & identidem vel mortuos, vel objecta terrefacientia sibi videre videntur. Hæc species hypochondriaca vel hystERICA videtur.

XIII. *Satyriasis*, *Satyriase*; *Satyriasmus*
P. *Æginetæ*; *Priapismus* vulgi.

Est morbus viris proprius, cujus præcipuum symptoma est effrænis impudensque veneris cupiditas cum libidinosa penis tentigine.

Differt à priapismo, si Aretæo fidem adhibeamus, quod satyriasis sit morbus acutus, intra septem dies ægros è medio tollens, & libidinis voluptate stipetur erectio; verum dantur species chronicæ ab illâ multum diversæ, quæ non nisi initio libidinis sensum inferunt, deinceps verò molestissimæ evadunt, adeoque ad priapismum proximè accedunt, de his judicent qui plures observationes habuerint.

1. *Satyriasis acuta* Aretæi cap. 12. lib. 2.

Satyri Baccho sacri erecto pene figurantur. Est autem morbus qui laborantis penem excitat, erigitque, atque ob Dei figuræ similitudinem

Satyriasis nuncupatur ; est autem inexplibilis coeundi appetitus ; verum neque , si ad veneris opus accedant , quidquam juvantur , neque multo , assiduoque concubitu sedatur arrectio. Convulsiones autem omnium nervorum fiunt , & tendinum distensio & inguinum , partisque ejus quæ inter inguina & semen est (*pleiada* Græcis dictæ) genitalium præterea inflammatio & dolor , in facie calor inest , & sudor roscidus , porrò ipsi ægri sese incurvant & comprimunt ; quiescunt tristes utpotè calamitatem suam gravatim ferentes , quod si hominis verecundiam id malum superet , turpiter admodum linguâ intemperantes efficiuntur , intemperantes quoque in alvo (flatibus) exonerandâ , in venerem lascivientes , menteque indecenter titubantes , nam se continere nequeunt , siti laborant , pituitam largiter evomunt , quoniam labris spuma infidet , ut hircis libidinosis , quin etiam haud absimilis odor est ; lotium post longam retentionem effunditur album , crassum , genituræ simile : alvus resolvitur , costæ & axillæ spontè pruriunt , ac titillantur , convelluntur ; à cibis abhorrent ; sed cum eos assumunt , rapaciter assumunt , conturbantur : sin ad interitum ægritudo spectat , inflantur , venterque in tumorem effertur , tendines & lacerti omnes contenduntur , ægrè admodum corpus movetur , membra contrahuntur , arteriæ parvo motu , debili , inordinatoque agitantur ; hæc omnia quandoque discutiuntur , si alvus conturbata multas pituitosas , biliosasque humiditates ejecerit , easdem quoque vomitus non absque discrimine effuderit , nempè medela non vacat discrimine ; ea per somnum profundum longissimumque præstatur ,

siquidem refrigeratio & resolutio, stuporque nervorum multus somnus est, stupor verò ac refrigeratio satyriasi medetur.

Id morbi genus vere atque æstate potissimum sævire consuevit; inter ætates verò adolescentia & juvenus ei maximè patet, præcipueque illi omnes quorum natura in venerem prona est.

Acutissimum id malum triste foedumque est; nam plerumque in septimâ die ægrum consumit. Hactenus Aretæus.

2. *Satyriasis chronica* Cheynæi *de natura fibræ* pag. 71.

Differt à priori quod contumax sit, ac diuturna menses plures imo annos perseverans, & quod senes à venere alienos aggrediatur. Rarus quidem morbus est, ait Cheynæus, de quo vix quidquam meminit se legisse, & quo laborantes tres tantum ægros vidit; qui morbus non junioribus & libidinosis, ut prima species, accidit, sed infirmis, debilibus & laxæ fibræ hominibus, tardè & imperfectè alimenta concoquentibus, hypochondriacis, flatulentis, animoque dejectis: rarò interdiu, sed nocte præcipuè statim atque stragulis incaluerunt, invadens, quo tempore vehementem penis inflationem & tensionem sentiebant, quasi si quis eum manu vi avellere conaretur; nec libidinis tamen æstro ciebantur, intensissimo dolore omnem lascivæ cupidinis sensum excludente, cujus species eorum animis odiosa, nedum grata obversabatur.

Unicum iis doloris levamen erat lecto exilire frigidoque se objicere aëri, unde statim subsidebat inflatio; inde somni interruptio, appetitus ciborum digestioque languidior, unde intra paucas hebdomades illi spectris potius quàm

hominibus similes , somni capiendi causâ , quidvis facere aut perferre parati sunt , interea opiata & omnia calefacientia morbum augent.

Curatio ab emeticis lenioribus inchoabatur , dein lactis , sulphuris , æthiopis mineralis & cinnabaris antimonii longo sex mensium usu cum florum benzoini , & salis cornu cervini parcâ dosi ; victus erat tenuis per longum tempus , tres scilicet vel quatuor carnis unciaë & vinum bristolienfi mixtum ac pauxillum singulis diebus concedebantur ; postremo kinkinaë , corticis aurantiorum , & vitrioli martis aliquot grana præscribebantur cum modico exercitio , & frequenti in frigidam immersione , horum usu intra biennium duo priores ægri sanati sunt , alter remedia recusans diutiùs ægrotavit , per intervalla à victu pleniori facile in satyriasmum relabens.

Nemausi monachus ætate provectus & castus hoc morbo diutissimè laboravit , curvato corpore incedens & tristis , nec à peritissimis medicis levamen notabile experiebatur.

3. *Satyriasis venerea* Cheynæi *de fibræ naturâ* pag. 71.

Intelligit Auctor symptoma gonorrhœæ virulentæ quod per se morbum non constituit , & curatur phlebotomiâ , potu emulsionato , narcoticis , ptisanis lenientibus , mucilaginosiis , fomentis emollientibus , nitro , semicupiis , &c.

4. *Satyriasis hydrophobica.*

Est & aliud symptoma multò gravioris morbi , scilicet hydrophobiæ observatum à D. Rivalier Medico Lausanensi apud Boneti Sepulchretum , & Græcis etiam cognitum.

XIV. Nymphomania ; *Fureur utérine* ; *Andromania* , *Nymphoclusia* , *Gynaecomania* , *Entelipathia* paucis ; *Hystermania* Boecleri *dissert.* 8. *Metromania* Sorani & Ill. Astrucii , *de morbis mulierum* ; *Theligonia* Ill. Linnæi *de Tænia*. *Melancholia uterina* Nenteri ; *Furor uterinus* & *tentigo* Latinis. *Nymphotomia* & *symptoma turpitudinis* Mercati.

Est hujus generis character in feminis effræne veneris desiderium.

Ratione audaciæ & impudentiæ differt ab Erotomaniâ seu melancholiâ amatoriâ ; an ratione fexûs , adeoque organorum diversorum , genus diversum sit à satyriâ , judicent alii.

Metromania est vox æquivoca & *musomania* synonymica , unde minùs arridet. *Nymphomania* , quasi mania clitoridis , vox est usitatissima apud eos qui nomina confarcinata , seu è plurimis distinctis verbis composita repudiant , quale est *furor uterinus*.

Hujus morbi gradus sunt diversi pro diversis generibus à Sennerto habiti.

1. *Nymphomania salacitas* Sennerti *de virginum morbis*.

Huic expositæ sunt virgines cum pubertatis ætatem attigere , temperamento calido præditæ , lectionibus lascivis , cantilenis fescenninis , adolescentum illecebris captæ , potissimum quæ sub feaverioris matris legibus aut coenobiorum claustris diutiùs vixere , quæ turpi mastupratione incendicula veneris excitavere , in illis autem cupi-

ditas à festivâ alacritate, amafiorum provocatione incipit, denegata verò venere, deposito pudore, verba lasciva blanditiis erga viros admiscunt, aut limis oculis, gestibus sollicitant procos, interea domi moerent, gemunt, anorexiâ, agrypniâ vexantur, marcescunt; idem accidit junioribus viduis maritum impotentem aut frigidum expertis, nec puerperii labores passis.

Quæ verò pudori litant, maximè quæ virtutem & religionem cordi habent, illæ ob acrimoniam feminis & sanguinis ac organorum genitalium sensibilitatem simili sed tacitâ veneris cupiditate incenduntur & eò ardentius ac miserabilius flagrant, quò ardorem suum tegunt accuratius, inde moeror, agrypnia, anorexia, macies, pollutiones frequentes, quæ averfas à levibus culpis animas multum cruciant, novî puellam hujusmodi quæ ad sui confessorii senis & putidi pedes prostrata & acerrimè suam calamitatem deplorans, interea hisce invitis feminis profluviis erat obnoxia, à duobus annis his miseriis cruciata & castimoniam mentis intermeratam fervans: immane erat veneris desiderium sensitivum cui constanter reluctabat voluntas.

Certum est matrimonium esse præstantissimum in salacitate remedium, frustra non rarò auxilia medica adhiberi, ut phlebotomias repetitas, refrigerantia, potum humectantem, lenia cathartica, balnea, serum lactis, antivenerea ut nymphæam, portulacam, emulsiones, &c. hæc, ait Zacutus, etsi proficua, profuere nihil, & virgo his malis vexata demùm in puteum se præcipitare cogitabat, cum demùm maritus cui

nupsit juvenis, robustus, & officio suo strenuè defungens ac cui tanquam sanguifuga illa adhærebat, optimam ipsi medelam attulit, brevi enim ea puella effloruit, revixit & pristinae sanitati restituta fuit. Zacutus Lusitanus *de furore uterino observ. 84. libr. 2.*

2. *Nymphomania furibunda; Fureur utérine.*

Est alter gradus hujus morbi in quo omni deposito pudore, nymphomaniacæ notos, ignotosque ad venerem sollicitant, pudenda etiam denudant, & ex denegato coitu dictis aut pugnis recusantes male habent; quæ priùs erant castæ & decenter educatæ jam obscæna verba proferunt, obvio cuique sui copiam faciunt, atque lassatæ potius quàm fatiatæ recedunt; illis non rarò ob attactus impuros clitoris multum excrescit, & irritatur, quod in regionibus calidis solemne est; frequens est feminis ejectio, vulva intumescit, & hiat, ardor est in abdomine, urina pauca & rubra: atque si hæc calamitas castis & monialibus accidat, tunc ob præfocatum moerorem & occultatam diutiùs mali causam ægrotant miserrimè, vel aut tarantismum & daemonomaniam simulant, aut insaniunt eo fine ut rus foras è coenobio dimittantur, millenisque in eo casu utuntur stratagematis, aut demùm se laqueo suspendunt.

Similem morbum in feminâ viro utente observavit Matthæus de Gradibus *consil. 80.* quæ statim atque à viro conceperat, libera erat ab illo furore, ast verò si intra unum aut alterum annum non conciperet, furiosa evadebat, ex appetitu veneris cum ventris sonitu, delirio, tremore, &c.

Hunc verò morbum deliriis non accenseo;

quia delirium non est præcipuum symptoma, sed veneris effrænis cupiditas.

Cadavera ostendere clitoridem tumidam, ovaria solito majora, tubas Fallopii clausas.

Præter remedia antiaphrodisiaca laudatur à multis usus cicutæ; verum quod genus plantæ hoc nomine intelligatur dubium est. Vide infra *Paraphrosynem à conio*.

3. *Nymphomania fervor uteri Sennerti de furore uterino.*

Est alius affectus prioribus cognatus, quem *matricis fervorem* Antiqui appellarunt, quando nimirum universa uteri substantia incalescit, cum dolore, lumborum gravitate, horripilatione, fastidio, urinæ ac fecum suppressione, & femina coitum vehementer appetit, sed ob dolorem venere uti pertimescit.

Differt siquidem hic affectus à prioribus, quod nec à feminis acrimoniâ, nec à libidine morali procedat appetitus venereus; sed tantum à phlogosi, aut fervore uteri ejus sensibilitatem adaugente.

In hoc quidem casu præter phlebotomias, victum refrigerantem & humectantem, potus nitrosi, emulsiones, balnea, injectiones emollientes in vaginam, fomenta, similiaque proficua sunt.

4. *Nymphomania pruriginosa; le Prurit de l'uterus; Pruritus uteri Sennerti libr. 4. part. 2. sect. 1. cap. 2.*

Non semper uteri, seu potius vulvæ pruritus veneris appetitum effrænem conciliat; adeoque ille pruritus est à nymphomaniâ ipsâ diversissimus; verum quandoque hujus libidinosæ cupiditatis principium est, potissimum cum clitoridem obsidet materies herpetica acris, mordax, in

feminâ aliunde ad venerem pronâ ; cùm autem hæc cupiditas nec à feminis acrimoniâ , nec à depravatâ voluntate , sed à fede diversâ affectâ dependeat , diversum esse affectum visum est Medicis , ut Sennerto.

Curatio eadem est ac herpetis.

XV. Tarantismus, *le Tarantisme, le Janon; Il Carnevaletto delle Donne Baglivi; Æstro di ballare.*

Est morbus in Apuliâ endemius , cujus præcipuum symptomata est inexplibilis saltandi , aut choræas agendi cupiditas : dicitur Tarantismus à Tarantulâ , & ægri *Tarantati* , quia invaluit opinio hunc morbum à Tarantulæ morfu excitari , quod Baglivus judicat ; nuper verò Ill. Serao Academiæ Neapolitanæ à secretis inficiatur.

Romæ capta sunt experimenta cum Tarantulis ; horum morsus dolorem excitat , dein tumorem livescentem , paucis post diebus crustâ nigricante oblitum ; accedit somnolentia, cardialgia, vel cordis oppressio , & deinde dolores in singulis corporis articulis ; sed nunquam saltandi vel necessitas , vel cupiditas demorsos incessit ; hos diaphoretica vulgaria sanant.

Tarantismus ante sæculum decimum quintum à nullo Auctore memoratur , licet tarantulæ multò ante forent cognitæ ; in Siciliâ , Melitâ , Africâ regionibus Apuliâ calidioribus sunt multæ Tarantulæ , nullus verò Tarantismus , ait Ill. Serao , cui contradicit S^t. Gervasius.

Apuli habitant sub coelo calido & sicco , sunt ingenio acuto , imaginatione vividâ , temperamento melancholico , amore musices , seu muso-

maniâ insignes ; Tarantatorum plurimi fatentur se à nullâ Tarantulâ demorfos unquam fuisse quantum meminerint ; solus Baglivus scorpio Apulo , cæteri omnes soli Tarantulæ hunc morbum adscribunt ob præjudicatam opinionem , ut Astrologi astrorum influxui bella & epidemias tribuunt.

1. *Tarantismus Apulus Baglivi de Tarantulâ.*

Est morbus apud Apulos endemius , quem morfui Tarantulæ ob præjudicatam opinionem tribuunt , cujus præcipuum symptoma est saltandi , aut choræas agendi , & modulamina musica audiendi effrænis cupiditas.

Occasionem huic morbo fortè præbuit olim successus musicorum sonorum ad excutiendam somnolentiam quam morfus Tarantulæ excitat ; inde orta apud plebem opinio adhucdum vicens , musicæ inesse eam vim quæ venenum Tarantulæ per sudores à saltu excitatos abigat ; verum & citra tarantulæ morsum , ac scorpionis vulnus hic morbus , fervente cœlo , homines ad hanc vefaniam prædispositos , quâvis datâ occasione invadit.

Morbus ille chronicus est cum paroxysmis acutis quolibet anno recurrentibus ; paroxysmus incipit à mœrore , solitudinis amore ; quandoque furor , ululatus , vestium indecora abjectio , incæno volutatio , quorundam colorum , ut nigri averfatio , aliorum amor , accedunt ; omnes ab instrumentis musicis pulsatis , potissimum à modulaminibus velocioribus è somno & profundâ mœstitiâ excitati , per triduum & ultra saltant ad sudorem usque , arborum ramos manu gestantes & exagitantes , à dissonantiis , aut ingratis modulaminibus pejus habentes , alta suspiria trahentes ; imò , si defuerit illud auxilium , in caro

morientes : secus à sonis harmonicis & sibi gratis convalescentes usque ad annum sequentem ; nam eo tempore quo primum affecti sunt , paroxysmus revertitur ; quovis anno eundem morbum experiri solent , & si non saltaverint , toto illo anno aurigine , anorexiâ , febriculâ , anxietate cordis , aliisque symptomatis vexantur.

Varietates hujus morbi , si Baglivo fides sit , sunt repetendæ à diversis infectis , quorum mor sui tribuitur hic morbus.

Tarantismus à Tarantulâ albâ mitior est , ex morfu dolor ventris pungens , diarrhœa , pruritus.

Tarantismus à Tarantulâ stellatâ pejor ; inde dolor acutior , pruritus , capitis dolor , stupor , gravitas , horror totius corporis.

Tarantismus à Tarantulâ uveâ pessimus ; inde symptomata stellatæ , & præterea tumor ingens , & dolor partis demorsæ , spasmus , sudor frigidus , aphonia , nausea , meteorismus , &c.

Tarantismus à Scorpio Apulo Baglivi.

Demorfi non vitis palmites , sed enses nudos gestare volunt.

Tarantismus simulatus Baglivi , cap. 7. *il Carnevaletto delle donne.*

Non à solo Tarantulæ morfu occasio præbetur huic morbo , sed etiam à chlorosi , ut observat Baglivus cap. 7. Multæ chloroticæ , ait ille , eadem ferè patiuntur symptomata , quæ Tarantati , & consueto more singulis annis saltando à chlorosi , & hysteriâ immunes omnino evadunt.

Romæ licet Tarantulæ deficient , mulieres ac potissimum hysteriæ & moniales Tarantismum non rarò simulant , five amoris igniculis , five jacturâ rei familiaris , five aliorum malorum his

propriorum tædio afficiantur ; ob assiduum mœ-
rorem in melancholiam & desperationem abeunt,
eademque ratione omni musices concentu & cho-
reis delectantur summoperè. Citharistæ verò si-
mulantes à veris Tarantatis dignoscunt, ex eo
quod veri Tarantati, vel levissimum citharistæ
errorem in modulamine, & dissonantiam acutissi-
morum instar musicorum percipiunt, non verò
qui Tarantismum simulant, aut qui à Tarantulâ
demorfi non sunt, ut cum Baglivo loquar ; nec
enim magis est simulatus qui à chlorosi, hyste-
riâ, melancholiâ, nymphomaniâ, &c. pendet,
quàm cui Tarantulæ morsus occasionem præbuit,
si illustr. Seroao fidem adhibeamus.

2. *Tarantismus enteneasmus ; Choræa S. Viti* Sen-
nert. *libr. 1. p. 2. cap. 17.* non verò Sydenhami ;
Enthusiasmus Galeni ; *Saltus Valentini*, ac *Saltus*
Viti Fel. Plater. *Ægri Enterastici* Herodoto.

Est furor saltandi quem divinitus immissum pu-
tant Guillerinus *Histor.* Vincentius Bellovacensis,
lib. 26. cap. 10. quem narrant anno 1012. sex-
decim viris & tribus feminis accidisse ex impre-
catione sacerdotis, eo quod in cæmeterio choræam
duxissent. Similem morbum causis physicis tri-
buendum narrat Fel. Plater. *in observat. libr. 1.*
de feminâ Basileensi, quæ per mensem ferè sine
intermissione saltavit ; imò cùm federe cogeretur,
gestu, motuque corporis inquieto corpus veluti
saltans agitabat.

In Circulo Sueviæ juxta Ulmam est templum
Sancto Vito dicatum ; eò multæ concurrunt mu-
lieres circa Festum hujus Sancti quolibet anno
mense Maio, ibique saltu cum perturbatione men-
tis nocte dieque se exercent, donec extaticorum
instar corruant, quâ ratione sibi restitutæ sanitati

videntur, & nihil per annum sentiunt; secus membrorum inquietudine, tensivis artuum doloribus, una cum lassitudine spontaneâ, & capitis gravitate torquentur, donec anno sequenti organum musicum quod in eorum gratiam hoc Festo pulsatur, audiant. Hæc testis refert Gregorius Horstius *observ. lib. 2.* Similis est puellarum multarum apud Gebennenses phantasia, aut furor, cum Divæ Mariæ Festum recurrit, & eas ad aliquod Sacellum unâ aut alterâ leucâ distans cum amasiis & sociis ineundum invitat animi recreandi, ad fidium sonos liberè saltandi, & longè à custodibus genio suo indulgendi pruritus; illa delectamenta sub velo devotionis licita tam ardentè appetunt plures, ut ab iis denegatis ægrotent; expertus loquor, his enim festis interfui.

Paulò gravior erat affectus quem propè Courtray in Flandriâ observavit Nicol. Tulpius (*observ. libr. 1.*) Homo erat verè miser, volaticus & irrequietus, qui noctes ac dies cursitabat, subsultu tam pernici, & agitatione tam perenni, ut sudoribus difflueret, nec nisi inevitabili dormiendi necessitate pressus quiesceret.

Huc referatur inquietudo & æstrum ambulandi ac saltandi, quo plures tum viros, tum feminas exagitatas vidit Willisius, ut graviores molestias & lipothymias alioquin invasuras effugerent. Willis. *de morbis convulsivis, cap. 7.*

Vide quæ de melancholiâ saltante inferius referentur.

3. *Tarantismus musomania.*

Est vefanus musices amor, unde denegatâ hac voluptate moeror, languor, quandoque furor & insania; concessâ verò tranquillitas, lætitia animi, sanitas. Si musices cupiditas effrænis est,

atque sanitatem lædat, *musomania* est; hic musices amor omnibus ferè innatus videtur, cum infantes in cunis vagientes, irrequieti, insomnes mirificè ab harmonicâ cunarum agitatione sublevantur; hoc testantur de curâ doloris arthritici Bonetus, ischiadici Athenæus, epilepsiæ Chrysippus, phtiseos Default, alique innumeri referunt, circa quod legi meretur egregium opus Lud. Roger, Doct. Monspel. *de vi soni & musices jatricâ* anno 1758. Ipse non dudum invisi adolescentem, qui in febre gravi quotidie remittente à cephalalgia vespertinis horis in paroxysmo revertente non levabatur, nisi sono tympani bellici, quod ut pulsaretur amicos rogabat, à quo quidem sono astantes ferè capite dolebant; ille tamen adolescens minimè musomaniacus est; cum benè valet; ad hanc speciem attinet infania illa epidemica, sed fugax Abderitarum, quâ perciti fuere, dùm agebatur Andromeda Euripidis, ex quâ exeuntes velut insani iambica canebant, vociferabantur, & tripudiabant perseum imitantes, referente Luciano. Si sole sub ardenti, ut in amphiteatris Veterum, Tragædiæ nostræ Opera dictæ luderentur, non minor excitaretur apud nos vesania, nec desunt hujus corybantiasmi exempla quotannis dum Saturnalia celebrantur, necnon apud Tarasconenses, & Aquisextienses, cum dies festi ipsis sanctissimi revertuntur.

Huc attinet observatio musomaniaci relata in Hist. Acad. Parisinæ anno 1707. pag. 7. Quidam Musicus hemitritæo detentus, septimâ die delirio correptus fuit, clamans, territus, lacrymans, insomnis decimâ die, paululùm remittente delirio, quæsit ut in cubiculo suo fieret concentus; accedere amici instrumenta musica afferentes, & ad

ad primos sonos æger exhilaratus, præ gaudio lacrymas fudit, febris expers fuit toto concentus tempore, quo finito recidit in priorem languorem; iterato remedio par fuit successus; imò deficientibus musicis, cantilena cujusdam vetulæ ipsum sublevavit; demùm post decem dies repetiti concentus eum sanavere.

Similis ferè priori est observatio facta Alefiæ, & in Actis Academiae Parisinæ relata anno 1708. Quidam chorææ Magister gibbus, nomine Masson, simili morbo acuto laborans cum delirio, suasu Dⁿⁱ. de Mandajors, Acad. Reg. Numismatum Socii, qui antecedentem historiam legerat, idem remedium adhibuit; ridebant astantes quod fidicen ad ægrum furiosum accerseretur, & variis sonis eum obtunderet, cùm æger, contra omnium expectationem, tranquillitatem recuperans in lecto corpus erigere, & dulcedine soni captus modulamina brachiorum & capitis motu imitari coepit; post horæ quadrantem quo duravit ille concentus, æger antea à somno alienissimus placidè obdormivit, sudavit, & sanus evasit.

Tarantismus Tingitanus; le Janon.

St. Gervais in libro cui titulus est *Mémoires historiques*, refert apud Africanos, Tuneti scilicet, endemium esse Tarantismum spontaneum, seu à nullius insecti morfu dependentem, mulieribus potissimum familiarem, quo ad saltandum, & choræas agendas impelluntur, & huic morbo nomen est *le Janon*; hos quidem motus tanquam convulsivos Auctor reputat; verùm verosimile est, eos esse ejusdem generis, ac quos verè tarantati apud Apulos edere solent.

In oppido *Donzère* dicto apud Delphinates idem mos invaluit in curando anthrace, ac olim in

oppido *Roquecourbe* juxta Castres , scilicet inciso tumore , & appposito sale , aceto ac pipere , æger ad saltandum & choræas ducendas per biduum , tintinnabulorum sono , & amicorum exemplo incitatur.

XVI. Hydrophobia ; *Hydrophobie* , *Rage*.

Est morbus cujus præcipuum symptoma est incredibilis potulentorum omnium averfatio.

1. *Hydrophobia vulgaris* ; *Rabies* Boerhaavii ; *Ætrophobia* , *Pantophobia* Cæli Aureliani. Ægri *Hydrophobi* , *Pheugydri* , *Aquifugæ* , *Rabiosi* , &c.

Ille morbus Græcis prætervisus , truculentissimus , sæpius ex animalis rabidi morfu communicatus , rarò spontè febribus superveniens , unicum utplurimum lethalem & brevem paroxysmum obtinet , verum ejus venenum diù & circiter quadraginta dies in corpore latitat antequam evolvatur ; contagiosus est , salivæ scilicet inventu per morsum , linctum , basia , à corpore in corpus transmittitur à canibus , lupis , felibus antea demorsis , aut spontaneam hydrophobiam patientibus.

Hujus historiam in dissertatione quæ anno 1748. præmium Academiæ Tolosanæ reportavit , fusè tradidi ; idcirco hic paucis summa capita attingere sufficiet.

Venenum hydrophobicum duplici materie constat , unâ fixâ , mucosâ , alterâ volatili ; utraque in glandulis sebaceis faucium , œsophagique paratur , colligiturque , sive venenum salivam immediate affecerit , ut accidit celebri Baldo , qui caniculam rabidam osculatus est antequam eam occidendam mitteret , necnon his quos in facie

lupi fauciant; five venenum aliis partibus infusum fuerit, quod morfu, imò linctu evenit, modo tamen dentium mucus & saliva non deterfa omninò fuerit, ut accidit cum trans vestes crassas, lanatas, quisquam à cane mordetur; saliva venenum infert vulneri ut plurimum crassum, quod ibi loci fovetur, exaltatur, resolvitur per mensem & ultra, vulnere interea cicatricem citò inducente, & præmorfo, nisi æger timeat eventum, benè se habente: si verò venenum immediate salivam infecerit, illud intra paucos dies evolvitur, & hydrophobia accedit, ut accidit illis qui in facie vulnus acceperunt; inde enim lacrymæ, saliva ducuntur citò ad oesophagum. Apud eos verò qui in locis ab oesophago dissitis morsum passi sunt, venenum non evolvitur, nisi post mensem & ultra, rarissimè post annos; tunc verò vulnus antea sanatum dolet, rubet, intumescit, ardent partes demorsæ, linctæ, æger fere semper oblivioni mandatum infortunium suum in mentem revocat; imò refricatio hujus veneni evolutionem accelerat; inde ut plurimum moeror, tristitia, cibi & potûs negligentia; tunc autem five timeat, five non, anginæ quædam species eum divexat, potum utcumque sitiat, deglutire recusat, salivam etiam suam horret incredibili quâdam antipathiâ adversus omnia liquida ori, aut etiam oculis oblata afficitur, cujus rationem ipse non intelligit; nulla hætenus in pulsu mutatio, nullum virium detrimentum; æger si animo miti sit, & ingenuè educatus, maximè verò si infans, placidè potum renuit, lac à nutrice oblatum recusat, frustra bibere conatur, cibi etiam lobulos raptim & cum summâ difficultate devorat, & nemini minitatur; si verò rusticus, aut

minùs mollis indolis, diriora patitur symptomata, maximè si diram quæ imminet mortem, & quæ de rabidis vulgò feruntur non ignoret, is scilicet quâdam obvios omnes mordendi prurigne tenetur; quotquot videt, tot fingit amphoris armatos hostes, qui eum ad bibendum cogant: ægri ad aquæ, aut amphoræ nomen exhorrescunt, salivam longè exspuunt, imò vel minimum flatum aut ventum pertimescunt, rarò febricitant, rariùs delirant, plurimi devotas preces ad Deum fundunt, simulque amicos monent ut sibi consulant, ut manibus vincla injiciant, ut à morfu & sputo suo caveant, & intra unum, alterumve diem convulsi, turbati moriuntur.

Paulò post obitum secta cadavera horrendum foetent, venter intumescit flatu, ichor viridis stomachum notat, maculæ atrorubræ œsophago sunt inustæ, cruor fluxilis paucus in venis, viscera sicca, arida sunt, nec mirum, cum per biduum, triduumve æger omni potu abstinerit. Animalium rabidorum carnes comestæ, exceptâ fortè gulâ, aliis hydrophobiam intulisse non constat; jecur ipsum pro hydrophobiæ antidoto multis laudatur; veneni ergo sedes in œsophago fixa videtur.

Phœnomena intelliguntur, si ibi loci supponamus humorem calcis vivæ instar cum salivâ & aquâ assumptâ effervesce aptum, & cujus energia caustica dilutione extricatur; hinc dysphagia atrox, nausea, gingivarum pruritus, exspuitio, &c.

Si itaque hydrargyrum affinitate quâ gaudet, adhæreat mucosæ faucium, & illius excretionem promoveat, illud hujusce veneni in his glandulis præparationem impediet, exaltationem à morâ pendentem arcebit, eliminationem promovebit,

fortè huic adhærendo illud concentrabit , ut acidum marinum sublimati corrosivi corrigit , involvit in aquilâ albâ.

Multiplici observatione à viginti retro annis constat homines à rabidis demorſos , maturo & constanti hydrargyri usu ab hydrophobiâ antequam accedat immunes evadere ; hoc docent observata clariff. Default Burdigalensis , Darluc Forolivienſis , Fratris du Choisel Jesuitæ , qui in Pontichery ducentos hac methodo servavit ; mea demùm pluries à quatuordecim annis repetita ; cùm ante hocce inventum neminem verè hoc veneno infectum convaluisse vulgò creditur.

Ex diversis hydrargyri præparatis , formâ turbith , cinnabaris , &c. præstantissima est pomata vulgaris Neapolitana , cujus drachma quantociùs vulnèri & viciniæ est inungenda ; imò si tempus urgeat primâ vice semiuncia , dein singulis diebus ægro è balneo exeunti iteranda est inunctio unius , alteriusve tantum drachmæ , quod repetatur per quindecim , vel viginti dies , ita ut æger ad summum pauca sputa , plura quàm pro solito more ejiciat ; ea verò servatis servandis , sub victu refrigerante & humectante , vitando aërem frigidum , diro huic morbo præcavendo sufficiunt. Plura vide apud Ill. Van Swieten , *Commentar. in Aphor. Boerhaavii.*

Hydrophobia spontanea.

Ea est quæ citra ullum contagium oritur potissimum in hemitritæi specie quâ affectos *phreniticos Brachypotas* Hippocrates nuncupat ; paucae verò sunt hætenus hujus morbi historię , de quibus videsis *Diarium Medicum* Ill. Vandermonde.

O R D O T E R T I U S

D E L I R I A.

Ratio est facultas percipiendi nexum veritatum universalium, inde homo dicitur animal rationale, quod cum ætatem sufficientem attigit, capax est hunc veritatum nexum percipiendi, seu quod idem est propositiones generales veras & abstractas ex pluribus individuis concretis observatione compertis valet efformare: *Intellectus* enim quo pollet homo est facultas abstractum in concretis pervidendi, seu ideas generales efformandi, cum bruta nil cernant nisi in individuo seu in concreto, unde veritates universales, quales sunt elementa scientiarum, capere nequeunt.

Ratiocinari est ex duabus propositionibus terminum communem habentibus, tertiam elicere; hoc præstant homines etiam in rebus intellectualibus, ut circa virtutem, vitium, sanitatem, ægritudinem genericè sumptas; bruta verò bonorum vel malorum sensitivorum ideam sensu retinent, & similia in similibus circumstantiis expectant, quæ expectatio est quid analogum humanæ rationi, & vulgo *instinctus* dicitur aut *sensus communis*, nam sensus seu facultas percipiendi impressiones objectorum præsentium ferè sufficit cum memoriâ, ad hanc similitudinem eventuum expectationem.

Morosi hoc instinctu minimè destituuntur, bona & mala sensitiva non solum percipiunt,

fed & quædam præ aliis impensè appetunt, & prosequuntur, atque in hoc errant quod organorum extra cerebrum positorum vitio seducti, bona hæc sensitiva intellectualibus multo maioribus anteponant, ut nymphomaniacæ illecebras veneris castimoniam, famelici alimenta temperantiæ, denique pro bonis summis & realibus exigua & apparentia sumant ac prosequantur; interea ex eo solo inter deliros non numerantur, quia animæ sedes scilicet cerebri medulla non vitiata est, adeoque ipsis cupiditatibus morbosis resistere possunt, ac ratione quâ pollent, ac libertate quâ fruuntur, errorem suum corrigere potis sunt; verum deliri cerebrum habent læsum tum in toto tum in parte, nec proinde ipsis possibile est suum errorem agnoscere, nec agnitum emendare; illi quorum encephalus totus afficitur ferè ut maniacy inconcinnè de pluribus diversissimis objectis judicant & errant; melancholici verò, quorum medulla cerebri in parte tantum vitiata est, de uno aut altero delirii sui objecto pessimè judicant, in aliis sæpè rectè cogitantes, ingeniosi & acuti.

Præterea morosi quidpiam bonum essentialiter & constanter appetunt, aut malum averfantur quoddam præfractè, & in hoc morositas consistit; salvum tamen remanet ratiocinium, nisi delirium cum morositate complicitur; ast delirantes etiam si quædam avidè appetant, aut sine ratione averfentur, interea plures circa indifferentia errant, ut qui se cereum, figulinum, vitreum caput gestare, se Reges esse, aut equos, aut Deos reputant; id de his aliisve subjectis absurda, minimèque sibi cohærentia deblaterant, aut multa perpetrant quorum motivum in fano-

rum mentem nunquam ferè venire potest : sic maniacum vidi , qui per quadraginta dies cibum & potum recusabat , solo tabaci fumo contentus , nec suæ abstinentiæ ullum motivum afferebat ; idem filia suæ trienni pollicem cultro abscidit , nec eadem die hujus vel meminerat , vel pœnitebat , & sciscitantibus aliena omninò respondebat.

Fingite concentus cujusdam Rectorem & Præfidem , qui non solum diversorum instrumentorum ab aliis pulsatorum fonos percipiat , sed etiam quos ipse in clavicymbalo aut organo ecclesiastico pede , manuve producit , registris , ut aiunt , omnibus eductis ; ille si mentis compos , liber , & nullis aliis negotiis distractus sonorum harmoniam , & si quæ sit , minimam dissonantiam facile percipiet , omnium partium actionem sapienter moderabitur & diriget ; talis est anima in statu sano , dùm præest machinæ humanæ rectè constitutæ ; verùm si instrumentorum , quibus utuntur socii , chordæ sint malè ad concentum aptatæ , vitiosæ , instrumentaque ipsa malè disposita , sive instrumenti cui præest registra quædam sint clausa , ut si organa auditûs , memoriæ , imaginationis ferientur , aut ipse aliò distractus , impossibile est rectum & jucundum concentum fieri , deficiente præsidis regimine , omnia confundi & perperam misceri necessum est.

Talis est confusio in regimine actionum liberarum apud delirantes , licet plures ex actionibus naturalibus , v. g. vitales pacatè & concinnè exerceri pergant , quæ scilicet non actualem præsidis systematis nervei attentionem exigunt , sed veluti ob longam ejus assuetudinem ab ipso inscio fiunt , ut fidicen inscius capite & pede mensuram denotat , interea dùm modulaminibus diversis excitandis est intentus.

Delirium à Boerhaavio definitur *exortus idearum non respondentium objectis externis, sed internæ cerebri dispositioni*; à Pitcarnio *insomnium vigilantium*. Hallucinatio error est qui à vitio cerebri non pendet, sed à pravâ organorum externorum dispositione, ut in vertigine, suffusione, & error ille differt à morositate, ut picâ, satyriasi, quod non notabilem & constantem secum inducat appetitum vel averfationem: delirium verò pendet à vitioso cerebri ipsius statu, & non nisi censequenter ad ejus vitium ipsi hallucinatio aut morositas sæpiùs adjungitur.

In statu sano animæ, qualem depinximus dùm de concentûs præside agebamus, omnes actiones & ideæ, indeque pendentes appetitus & motus, determinantur, & à circumstantiis externis, & à ratione ac memoriâ veritatum, vel præceptorum universalium custode; unde fit ut omnia rectè percipiamus, absentia imaginemur, præteritorum recordemur, futura prævideamus, omnia bona malave ad recti judicii stateram libremus, sicque omnes ideæ & actiones ab his principiis internis & simul externis determinantur.

Verbo, datur consensus inter externas circumstantias, & notiones acquisite boni & recti; unde determinatur quid in quâvis circumstantiâ sentiendum, appetendum, & agendum sit.

Deest ille concentus in omni vesaniâ, nam *hallucinati* imaginantur & percipiunt quæ non sentiunt; *morosi* loco voluntatis ab appetitu sensitivo diriguntur; *deliri* brutorum instinctu, non regimine rationis, ducuntur, & fiunt similes equis & mulis quibus non est intellectus, ipsis etiam peiores, si simul gravibus pathematis aut morositatibus agitentur. In amentia ferè nulla

sunt pathemata, nec tristia, nec hilaria; in melancholicis tristia sunt, in maniacis vivida ad audaciam & iracundiam vergentia.

In phrenitide, paraphrenesi & cephalitide pyrexia acuta inflammatoria est, unde differunt hi morbi à vesanis quibuscum ratione delirii conveniunt; in his morbis est infarctus vasorum corticalium & medullarium cerebri aut cerebelli, atque impetus sanguinis in ea vasa & inde orta nevrolymphatica excitat medullarium fibrarum pulsationes, distensiones insolitas, objectis externis non respondentes, inde ideæ inconcinnae, hallucinatio, morositas & delirium, quod sedato sanguinis impetu, resoluta vasorum infarctu, ut plurimum cum ipsâ pyrexiâ intra aliquot dies evanescit.

In paraphrosyne etiam fugax est ut plurimum delirium, febris cujusdam sæpè comes, aut veneni effectus. Verùm in maniâ, melancholiâ & amentîâ, constans, diuturnusque est error mentis, nec à fugaci fluidorum vitio, sæpius verò à solidorum ipsorum labe dependens, unde medellæ difficultas summa: morotrophia his ægris non sanandis, sed tantum ferè custodiendis & nutriendis dicata, hanc difficultatem satis testantur.

Ratiociniis, monitisque Philosophicis hos vesanos aggredi foret operam oleumque perdere, aut furdo canere, quos ad medicamina, vel alimenta necessaria sumenda minis & verberibus cogere non rarò opus est. Hi soli sunt ægri apud quos morbus non est molestia, seu qui suam ægritudinem non ægrè ferunt, nec de eâ conqueruntur: non mirum itaque si ad ejus sanationem concurrere recusent, forteque Medicis faustum eventum fortitis responderet maniacus, ut respondit ille, de quo Horatius: *Pol me occidistis amici.*

Interea adeò tristis est ac turpis ille morbus, ut, si non ægrum, saltem parentes, amicos & cives omnes sibi obstringat Medicus, qui insanum ad rationis viam reducit.

XVII. Paraphrosyne.

Delirium Latinis. *Temulentia* Platero. *Mentis alienatio*; Gallis *Délire*, *transport au cerveau*, *aliénation d'esprit*.

Est fugax & sæpè febrile delirium, unde à maniâ, melancholiâ, aliisque morbis constantibus diversum, nec non à phrenitide, paraphrenesi, synocho & typho, quorum sæpè comes est, ut pars à toto discrepat.

Oritur utplurimum ex tali vitio cerebri quod valet certas æstheterii fibras distrahere, succutere, unde determinatæ in mente exurgunt ideæ objectis externis non respondentes, ex quibus tamen omnes appetitus & actiones determinantur.

Verè somnium est vigilantis; somno detenti minimè possumus phantasmata quibus detinemur abigere, & errorem corrigere; ast statim atque evigilamus visis & auditis objectis ambientibus, atque iis cum objecto somnii collatis errorem nostrum agnoscimus dùm sani sumus. Verùm in paraphrosyne nec omninò evigilamus, sed tanta est impressio facta in emporio, ut eam inde exortam ideam minimè abjicere possimus, unde eâ ideâ vehementer percussi, consequenter appetamus, aversemur, judicemus, & actiones omnes dirigamus; nemo est qui inter somniandum terrore v. g. percussus, si expergefiat, paululum has ideas non rejicere possit; verùm si somno iterùm indulgeat, illa phantasmata nobis invitis iterùm

menti obversantur ; ita ut pluries hanc luctam inter somnium & libertatem intra horam experia-
tur. Si itaque febricitans talem in vasis sanguiferis
infarctum patiatur , ut certam ideam altè infixam
non possit amovere , quæque impressiones forin-
secus advenientes superet , is frustra objecta ex-
terna percipiet , ea prætervisurus aut mox in
insomnium etiam interdiu relapsurus , atque ille
paraphrosyne laborare seu delirare dicitur.

1. *Paraphrosyne temulenta.*

Delirium ex narcoticis , venenis dementanti-
bus. *Temulentia* Plateri.

Est illud delirium quod ex liquoribus fermenta-
tis , ut vino , cerevisiâ , horum spiritibus immo-
dicè haustis , formâ potûs , vaporis , balnei, cly-
matis , &c. oritur. Horumce spirituum energiâ
fluidum nerveum in cerebro mirè exagitatur , inde
millenæ ideæ turmatim exortæ in animâ ; verum
ex illis quædam sunt cuique magis familiares ; quæ
proinde nos magis afficiunt & delectant , iis
proinde fortiùs adhæremus & acquiescimus , unde
cujusque mores & ingenium in temulentiâ decla-
rantur ; iracundus exardescit , amasius suspirat ,
nullus à circumstantibus objectis quibus vix affici-
tur ad simulandum determinatur , unde vulgò dici-
tur : *In vino veritas.*

2. *Paraphrosyne à venenis.*

Datura Methel. Du Guid Edimburgensis, *Diar.*
Medic. Novembr. 1757.

Decoctum trium fructuum in lactis pintâ jejune
haustum à robusto sexagenario induxit sequentia
symptomata.

Illicò vertigo & vacillatio ut in ebrietate , sen-
suum omnium obscuratio , nulla nausea , lectum
æger petit ; lingua & os aridissima , balbuties ;

immobilis fuit, muſſitavit, delirare viſus eſt in geſtibus, genubus flexis, brachia tendens, & aliquid inquirens; oculi graves, triftes; dein aphonus, tranquilluſ, ſine pulſu artubus reſolutis, per ſex, ſeptem horas ſtupiduſ, dein furibundus ſe jactabat in lecto, infinita ſigna aſtanti- bus non intellecta edidit, tranquilluſ dein ac eodem veſpere omninò ſanuſ evaſit.

Datura ſtramonium, ſeu pericarpis erectis, in Occitaniâ vulgaris ſuppeditavit decem ab hinc annis latronibus venenum, quo nefarii per aliquot annos uſi ſunt; ſemen ſcilicet contuſum in vino infundebant, ſed quâ doſi nescio; majori ſcilicet qui bibunt venenum, pereunt, & plures ſic interemptos vidi vel audivi; minori doſi paratum vinum ore aſſumptum intra pauca minuta hominem ſomno tradit, quo tempore à furibus ſpoliatur, dein intra paucas horas ſomno excuſſo, æger veſanuſ, demenſ millenſ minimè injucundis deliriis agitur, mutus ut plurimùm & geſtibus appetituſ ſuos demonſtrans, ſine nauleâ nec cardialgiâ, deinde per multos dies oberrat phantaſmatis ſuis detentus, hilaris, ac demùm ad rationem redit, ſed debilis ad progreſſum & veneri impar; hæc in pluribus vidi, viderunt etiam Senatores Præſidialis Monſpelienſis, qui hoſ nefarios morte damnarunt. Carnifex Aquifextienſis ſumpto olim hoc veneno per noctem in cimiterio choræam agebat, & ejuſdem urbiſ canidia morti fuit addicta quod puellas ſic dementatas ganeonibus tradidiſſet. Hoc criminis genus apud Orientales familiare eſt, docente Acoſta. Plura videſis apud Garidellum in Hiſtoriâ Plantar. Gallo-Provinciæ.

Hyoſciamuſ niger radice, flore, foliis, ſimiles

effectus inducit. Mulier Monspeliensis ejusque maritus radices illas pro radicibus scolymi manducaverant; vespere post quadrantem horæ guttur fuit constrictum, vox extincta, dysuria accessit, amaurosis fugax, risus ineptus, continua loci mutatio per dies duos, dein cephalalgia, debilitas, quæ cuncta emeticis, catharticisque cessere. Vidi similes effectus foliorum in jusculo decoctorum in alterâ muliere.

Coriaria Nissolii, *Act. Acad.* vulgò *redoul*, cujus baccæ epilepsiam creant, foliis etiam nocet hominibus, & hoc singulare observavi in muliere Monspeliensi, quæ decoctum foliorum ejus in jusculo assumpserat, quod scilicet se in medio aëre consistere fermè putaret, nec lecto insistere; visus erat obnubilatus: hæc per biduum.

Solanum hortense baccas diversicolores producit, quarum septem vel octo in offâ comestæ, quod rustici montium vicinorum ludibrii causâ quandoque faciunt, similem paraphrosynem aut temulentiam inducunt. De effectibus atropæ Belladonæ, vide *Carum*.

3. *Paraphrosyne ab opio*. Collect. Acad. tom. 3. pag. 676. à Christ. Schellamero.

Tribus granis & semisse, totidemque croci, deglutitis à viro circa noctem mediam, vir 1°. per horæ quadrantem somno tumultuoso, insomniisque turbato, irrequieto indulgit; 2°. evigilavit ore sicco, & cum loquelæ, articulationisve impedimento; 3°. post horam caput stupefactum & vertiginosum; 4°. tunc sibi videbatur ipse in aëre suspensus, & omnia circumrotari; 5°. progredi coactus titubabat, ægrè procedebat, stupor sensim decrescebat, ast artuum torpor identidem subito augebatur; 6°. penes se non erat omnino,

& suæ existentiae vix conscius erat, quæsitis tamen satis aptè respondebat; 7°. post semi-horam sensibus orbatus fuit excepto visu & auditu, sic acetum nullâ acrimoniâ præditum, spiritus volatilis salis armoniaci inodorus, tactus ferè nullus, ipsi videbantur; 8°. manuum tamen suarum genis applicatarum frigus sentiebat, frigebat autem post semi-horam toto corpore maximè extremis artubus, inde stupor musculorum, & progressus impeditus, unde ad hypocaustum excalesfactus fuit, & ambulare coactus ne moreretur, sic progrediens obdormiscebat somno obrutus; 9°. horâ tertiâ matutinâ ratio prius obnubilata emicuit, pulsus prius vix sensibilis surrexit: tunc somnus ipsi concessus fuit, sed huic indulgens æger turbabatur, sui impos erat statim ab oculis clausis; iudicio liberiori facto, ipse somnum à se arcebat, à quo timebat; 10°. horâ quartâ matutinâ, sumpto potu spirituofo vires recuperavit, & in omnibus artubus formicationem brevi sensit, repetitis frictionibus stupor superficiei corporis evanuit, sensusque in eâ restitutus; 11°. finita hac ægritudine æger fassus est suas toto hoc tempore ideas tantum vagas, & cognitionem statûs sui non nisi confusas fuisse, licet præteritorum clara remaneret memoria; 12°. addebat quod oblato sibi lectoque libro lecta non intellexerat, oculosque suos quater majores sibi apparuisse, ita ut metueret ne aspicientibus horrendus videretur, hujus autem narcotici operatio post sex horas omninò evanuit, & valetudo tunc integra restituta fuit.

Ex hac egregiâ observatione multa ad psychologiam perficiendam deduci possunt corollaria. Facultas attendendi ad objectum seu ideas divagantes recolligendi ab opio turbatur, impeditur,

quidam præ aliis sensus obscurantur, memoriâ tamen vigente; tactus videtur esse duplex, uno obscurato quo corpora distinguuntur, alter quo percipitur frigus, clarè sentit: imaginatio qua æger in aëre suspensus sibi videtur, sumptis aliis venenis, ut hyosciami, imo coriariæ foliis orta, singularis est.

Ab atropâ Belladonâ. Vide *Obs.* D. Dumoulin, Medici Cluniacensis, in Diario Medico Augusti 1759. pag. 119.

Nota. Paraphrosynes diversi tantum gradus sunt *delirium*, *furor* & *rabies*.

Delirium est primus gradus in quo ægri pacatè & tranquillè verba effutiunt, aut ineptias agunt.

Furor est paraphrosyne cum audaciâ, vultu truculento, voce altâ, gestu expedito, sæpè minaci.

Rabies est paraphrosyne cum insanâ sibi aliisve nocendi, imò vim inferendi, cupiditate, est itaque ultimus gradus delirii.

In eâdem morbi specie datur nunc delirium, nunc furor, nunc audacia, sic in hydrophobiâ caninâ, vidi puellam, quæ pacatissima erat ad mortem usque tantummodò aquam horrens ejusque averſationem superare omnimodò tentans: vidi puerulum à fele demorsum omninò hydrophobum qui morum suavitatem ad mortem usque servavit, adeòque immeritò *hydrophobiæ* à multis synonyma dicitur *rabies*: cum dentur & rabiosi non hydrophobi, & hydrophobi minimè rabiosi.

In phrenitide tum legitimâ, tum febrili idem æger nunc pacatè delirat, nunc in paroxysmo furit, nunc verò si irritetur rabidus evadit; malè itaque *phrenitis* per *furorem* vertitur, utcumque furor in phrenitide, ut in maniâ, frequenter accidat.

Rabies

Rabies itaque non est genus morbi, sed acci-
dens, quod maniacis, hydrophobis, melancholi-
cis, dæmonomaniacis, aliisque supervenire
potest.

4. *Paraphrosyne à conio*. Linn. *Conion* Græc.
Galen.

Cicuta major C. B. Cicuta Mathioli est *conium*
Linnæi; vulgò confunditur cum cicuta aquatica
Wepferi. A conio, ait Galenus, illa fit amen-
tia, quæ à Græcis ipsis *conion* appellatur.

Folia illa asinis tantummodò carum procreant,
ita ut non tantum stupidi, sed prorsus mortui
videantur, ac rustici illis sæpè pellem detraxe-
rint, qui in medio opere expergefacti sunt, non
sine magno excoriantium terrore & spectantium
risu.

Ast hominibus radices, testante ipso C. Bau-
hino, manducatæ post tres vel quatuor horas
rationis jacturam faciunt, ita ut ægri, quos vide-
rat, huc & illuc per domum in tenebris vaga-
rentur, amentia & furore ducti: unde adeò
capite parietes impetiverant, ut manè occurren-
tibus vicinis, lividam, cruentam, ac horrendam
ostenderent faciem. Idem accidit Monacho, qui
hujus folia petroselini vice in jusculo incoxerat,
ille per plures menses modò amentia, modò
furore agebatur; hos omnes sanavit C. Bauhinus,
Comment. in Matthiol. de cicuta, pag. 988.

Venenum verò quo Socrates olim extinctus
est, creditur esse succus non conii, sed cicutæ
Linnæi, quam *sum erucæ folio* Tournefortius
nuncupat. Venenum multò periculosius, cum
homines citò perimat; illud verò cum opio per-
mixtum fuisse, monet Theophrastes; unde mors
placida: sic Socratem sumpto toxico oculos

370 G E N E R A E T S P E C I E S
fixos , torporem & gravitatem expertum esse
dicitur.

An conium illud extus genitalibus applicatum
ad satyriasm fanandam valeat , ut plures de cicutâ
allatæ testantur historiæ , ignoramus ; certum est
hujus extracti usum internum hodiè vulgatissimum
illis viribus non esse præditum.

5. *Paraphrosyne magica. Delirium magicum*
Kempfer. *Amœnit. fasciculo 3. pag. 651.*

Apud Indos frequens est usus electuarii magici
ex semine daturæ , opio & polline cannabis præ-
cipuè conflati additis pro lubitu aromatis , quæ
ferociam corrigant , & vitales spiritus roborent.
De directione Pharmaci ad diversa pro lubitu
inducendum phantasmata , multa referuntur admi-
randa , sed partim incredibilia , partim fabulosa ,
ut maritum excoecari , dùm adulter ejus torum
conscendit. Ast plura vidit ipse Kempferus , ut
sequentia. In Malabariâ pro compescendo Idolo
cui annonæ charitatem aut tempestatem tribuunt ,
virgines multæ , pulchræ , comptæ è templo
Brachmanum comitatueductæ in publicum pro-
deunt ; cùm verò ex Bibliis Gentilibus verborum
formulam Sacerdos prælegit , puellæ tripudiare ,
subsultibus crebris , inconditis , & gradatim ve-
hementioribus corpus fatigare , torquere artus &
oculos , spumare & horrendas actiones edere ;
opinante populo illas irâ agitari ab inductis dæ-
monibus , seu geniis quibus obsidendæ offeruntur ;
hæc dùm aguntur cymbala , tympanaque lætum
resonant , populo voce & suspiriis applaudente ;
lassatas Brachmanes reducunt in templum , cubare
jubent , & propinato pharmaco quod prioris vim
retundat elapsâ horulâ menti restituras ostendunt
populo , ut turba Gentilis liberatas à geniis vi-

deat, & idolum (Wistnu) credat conciliatum.

Ipse Kempferus in convivio amicorum bolum electuarii à Benjanis oblatis, accepit & alii accipere, hoc hausto omnes repleti sunt & perfusi incredibili gaudio, risu, cachinnis, amplexibus solum explicando, nocte accedente equos conscendunt, & tunc sibi visi sunt cum pegaso volatu per nubes ferri, iridibus circumdari; apud se perventi, lupino appetitu oblata voravere, postridie sanissimi mente & corpore fuere.

Betel dicitur medicamentum quoddam masticatorium in universâ Indiâ usitatissimum, quod à plebe & magnatibus continuo masticator; componitur verò ex foliis piperis Bethel Linnæi fructu seu nuce *Cycadis* areca dictæ, & calce ostrearum calcinatarum; hæc in trochisci formam folio Bethel involvuntur; hoc salivam prolicit, labia rubore sanguineo tingit, gratum halitum ori conciliat, gingivas roborat, & areca licet exiguâ dosi addita, cerebrum leviter inebriando spiritus demulcet & exhilarat. Kempferus verò Betelem nunquam potuit mandere, quin anxietates, sudorem frigidum & vertigines, æque ac à tabaci fumo, experiretur.

Indi etiam tincturâ opii tabacum inficiunt, ut fumus ipsis usitatissimus caput vehementius turbet.

6. *Paraphrosyne febrilis* Patholog. Meth. *Delirium febrile* Boerhaavii aphor.

In febribus acutis potissimum synocho, typho, tritaëphiâ aliisque, cum vis cordis sit adaucta, sanguisque rectâ ferè viâ à cordis ventriculo sinistro impulsus ad carotides immittatur, inde ad cerebri vasa cum impetu ruat, ea vasa fortius impetit quàm vasa ejusdem à corde distantiae

sed frequentioribus & acutioribus angulis inflexa, ut docent leges Hydrodynamicæ à Michelotto traditæ, à nobis verò per experimenta firmatæ (Differt. de Medicam. specific. actione) inde vasorum cerebri infarctus, seu major affrictus sanguinis intra illa vasa fluentis, inde fibrarum cerebri affrictus, & ideæ valide objectis externis minimè correspondentes, nec à voluntate corrigendæ; inde delirium, inde stupor mentis ad necessitates solitas appetendas, inde anorexia, adyphia, asthenia, languor circulationis, secretionum omnium, inde typhi symptomata. Aperto cadavere inveni pluries vasa viæ meningis cruore turgida; ante delirium adest pulsatio temporum, seu impetus vehemens carotidis intra ossa cranii decurrentis, in formam S incurvatæ ibique fortius impetentis; præcedunt pervigilium, ideæ vividæ, promptæ, pathemata varia, vox insolita, audax, oculi truces, similiaque. Pulsus dein oborto delirio paululum tardior quàm antea, respiratio rara, magna, suspiriosa, quia anima non percipit necessitatem frequenter respirandi, pulsus accelerandi &c. ex delirio sequitur quandoque, aucto infarctu, carus, convulsio, pejoræque symptomata.

Sæpiùs delirium paroxysmos remittentium aut accessus intermittentium comitatur, his cessantibus cessat, secùs in vigore continuarum observatur, & quandoque per longum tempus perseverat.

Ut huic occurratur, si febris sit vehemens, phlebotomiæ ex brachio, pede, collo instituendæ, in hæmorrhoidariis hyrudines mariscis admoventur, catamenia suppressa pediluviiis, si fieri potest, revocantur, alvus clysmatis laxa

fervatur, juscula tenuiora conceduntur eo fine ut impetus sanguinis in caput factus, retundatur.

7. *Paraphrosyne à Pathemate Plater.*

Carolus V I. Galliae Rex insolationem passus, & à quodam ignoto de periculo traditionis monitus, in delirium furiosum adactus fuit, spectra gladiis armata sibi fingens, omnes astantes impetivit, percussit, per triduum mentis impos fuit.

Novi plures homines qui laudano tum liquido tum solido assueti cum delusi à me & sumptâ pillulâ succi liquiritiæ laudano tinctæ in locum opii, ut ab eo desuescerent, in delirium incidebant cum pulsu parvo & virium languore. Novi Chirurgum qui assuetus aliquot drachmas opii deglutire, eò paupertatis redactus ut opium emere non posset; delirabat cum furore, & assumpto opio resipiebat.

Qui vino, aquæ vitæ, similibusque assueti sunt, si ab eis interdiciantur ob febrem obortam, aut vulnus acceptum, pejus habent, delirant cum pulsu parvo, frequenti, siti, cephalalgia; quæ omnia evanescent, si vinum, aqua vitæ similiaque cupita concedantur: horum exempla lege in Act. Edimburgi Tom. VI. articul. 46. ab Alexandr. Monro, quibus constat libram aquæ vitæ per singulos dies epotatam fuisse non solum impunè, sed cum successu à vulneratis, qui hoc potu destituti furebant & pejus habebant, hoc assumpto à febre, delirio, aliisque symptomatis immunes evadebant; erant autem illi ægri potatores vini strenuissimi.

8. *Paraphrosyne puerperarum* Morisot Deslandes apud D. Puzos, *Traité des Accouchemens*, Préface pag. 44.

Delirium apud puerperas vel est hystericum.

374 GENERA ET SPECIES

vel apoplexiæ prodromus. Hystericum incipit à cephalalgia, sed aliis hysteriæ signis præcipuè habituali mentis ad hysteriam dispositione ut levitate, sensibilitate, vividitate, meticulositate, distinguitur; illud potu antihysterico cardiaco tolli quotidie videmus.

Verum delirium obscurum, per intervalla recurrens, licet lochia fluant, si superveniat subitus capitis dolor quasi à mallei ictu, si aurium tinnitus, convulsio faciei accedant, sæpius in carum vel apoplexiam lethalem terminatur, maxime si officiosi astantes, abstinentiam & cerebri vacuitatem incusantes, cibum copiosorem gravidæ obtulerint.

9. *Paraphrosyne ab hyosciamo*. Act. Societ. Londin. 1752. à D. Stedmann.

Sumptis hyosciami nigri foliis decoctis superveniunt vertigo, stuporque velut à temulentia; post tres horas delirium febrili simile, pulsus irregularis, color faciei sæpè mutatur, oculi torvi, pedum gravitas.

Liberantur ægri assumpto ipecacuanha cum aqua calida & oleo, si evomant, secus verò si sudore diffluant & copiosè mingant; quidam per mensem adhuc laborant asthenia, gastrodynia gravativa, torminibus ventris, cephalalgia, vertigine.

XVIII. Amentia.

Græcis *Paranoia*; Latinis etiam *dementia*, *fatuitas*, *vecordia*; Gallis *Imbécillité*, *bêtise*, *niaiserie*, *démence*. Ægri *amentes*, *dementes*, *imbecilles animo*, *fatui*.

Est ineptitudo ad rectè ratiocinandum, &

judicandum : differt à morosi seu stupiditate mentis, quia amentes objectorum impressiones sentiunt apprimè, non vero stupidi, ast amentes eas non attendunt, non curant, sed quasi omninò indifferentes prætermittunt, harum consequentias flocci faciunt, harum minimè fatagunt; infantes minimè dementes sunt, etiam si graves & serias res prætermittant, quippe frivolas & pueriles magni faciunt & crepundias suas attentè ac sollicitè curant; amentes verò omnia perinde negligunt, rident, cantillant, in iisdem circumstantiis in quibus sani de fame, siti, frigore gemebundi conquererentur; minimè iracundi, audaces ut maniaci, nec tristes constanter & meditabundi, ut melancholici.

1. *Amentia senilis, delirium senile; Etat d'enfance; Radoterie* : Græcis *Paragerao*, deliro : *lerema* & *paralemera*, à *lereo* nugor, ineptio, unde fortè *delirii* etymon.

An propter rigiditatem fibrarum senibus familiarem, illi minus sensibiles sunt objectorum impressionibus, inde res etiam momentosas pro nihilo & nugis habent, nihili fatagunt?

2. *Amentia serosa* Fabricii Hildani *centur. 4. observ. X. de Hydrocephalo*. Wepfer. *exercit. de apoplexia hist. 4.*

Licet hydrocephalus internus & laxitas cerebri morosim & soporosos affectus sæpiùs excitent, non minùs sæpè observatæ sunt copiosæ aquæ in cerebro amentiam cientes, & ex Kerkringio lanium expertum citante, oves fatuæ, quæ nec edendi nec bibendi sentiunt stimulum, post mortem apertæ, nil cerebri habere, sed hujus loco tantum aquam continere compertæ sunt, & hæc est *fatuitas ovina* Kerkringii *obs. anatom. 46.*

376 G E N E R A E T S P E C I E S

3. *Amentia à Venenis* Raii *histor. Plantar. de stramonio* pag. 707. J. Bauhini *histor. Plantar. de Hyosycamo*, Croco Barrere *observ. anatom.* 3. p. 54. edit. 2. 1753.

Post varia symptomata ab assumptis radicibus feminibusve harumce plantarum ut ab usu opii non rarò ægri amentes evadunt, ut retulimus dum de paraphrosyne; illa verò venena sanguinem dissolvere constat (ex observatis ill. Hambergeri *Diff. de Narcoticis*) qui sanguis potissimum cerebri vasa ingurgitat.

4. *Amentia à Tumore* Plateri *observ. lib. pag. 13.*

Bonecurtius olim strenuus miles ictum capitis passus post tres annos mente imbecillus evasit, adeò ut nihil secundum rationem ageret, cibum nec peteret, nec per vim intrusum caperet, lectum non nisi coactus adiret, nec nisi interrogatus verba quædam, quæ ad rem minimè pertinebant, proferret. Stillabat è naribus pituita aquea copiosa, ad mensam obdormiscens sedebat. Apertâ calvariâ insignis tumor globosus skirroso-fungosus, porri magnitudine supra callosum cerebri corpus inventus est, aqua etiam in ventriculis cerebri inventa.

5. *Amentia ab hydatidibus* Panaroli *pent. 1. obs. 17.*

Utrum à vesicis lymphâ turgidis, utrum à sero ex illis effuso pendeat morbus, dignoscere difficile, limum & inutile, cum nec inde diversa curandi methodus innotescat.

6. *Amentia Mic ocephala* Willis *pharmac. rationalis*. A solito minori cerebri capitisque mole parvitatem ingenii, judicii que imminutionem deducunt quidam Philosophi, verum consequentia non videtur legitima, licet verum sit quod apud hominem moles cerebri majorem relationem obtineat ad

molem corporis quàm in ullo alio animali, ut ostendit in *Act. Societ. Reg. Monspeliensis* Doctor Arlet. In microcephalis organa omnia imaginationis non esse evoluta verosimile est. Exemplum ejusce amentiae præbet puellula Nosocomii generalis quæ *simia* vocatur ob capitis parvitatē & cum simiâ quamdam similitudinem.

7. *Amentia ex siccitate* Boneti *Sepulchret. Tom. 1. p. 260.*

Civis Leodiensis post paraphrosynem furibundam fatuus & veluti repuerascens evasit : illi post obitum siccissimum cerebrum atque in summâ parte digitis friabile, flavedine citreâ undique tinctum, inventum est.

Nota. Tres puellæ quæ hyeme sæviente iter in rhedâ faciebant, domum reversæ per quatuordecim dies fatuæ evaserunt : Bartholinus pelle vervecina calente singulis caput obvolvi curavit, easque restituit.

Quidquid itaque fibrarum medullarium cerebri flexilitatem tollit, ut siccando, coagulando, refrigerando, illud sensibilitatem exquisitam adimere videtur, simulque rationem; verum quæ nativam flexilitatem minuunt, seu ultra modum relaxant, sensibilitatis etiam nativæ multum detrahunt, unde mentis functiones tollunt.

8. *Amentia morosis; Stupidité, bêtise. Græcis Anopia; Latinis ingenii stupor, tarditas, stupiditas* Willisii cap. 13. *ægri blenni, bardi, stolidi.*

Est facultatis imaginandi, proindeque judicandi debilitas, tarditas, abolitio, sine delirio, quæ an differat ab amentia ferossâ dubium est, *Vide Amnesiam.*

Magnum autem est discrimen inter amentes, & stupidos : amentes satis prompte imaginantur

& memoriâ non carent , sed malè judicant & ineptiendo , pleraque finistrè aut ridiculè agendo risum astantibus movent : ast stupidi imaginatione & memoriâ carent , nec benè nec celeriter capiunt dicta , non nugando ac gesticulando , sed bardè & insulsè se gerunt , sunt hebetes , obtusi.

X I X. Melancholiâ.

Sic dicta à *Melaina* nigra , & *Chole* bilis. Gallicè *Manie*, *Folie* , *Tic* , non *Melancholie* , quæ mœrorem tantum involvit , non delirium : Hippocrati *aphor.* 21. & 56. *lib.* 6. *Mania* dicitur. Ægri vocantur *melancholici*.

Charaâter. Melancholici dicuntur qui uni potissimum cogitationi constanter affixi circa semetipsos aut statum suum delirant , de cæteris objectis ritè ratiocinantes.

Qui vertigine , tinnitu , suffusione laborant non uni ideæ constanter inhærent , & eorum error non à cerebro , sed à cujusdam sensûs organo dependet , unde à melancholicis differunt.

Qui nostalgiâ , hydrophobiâ afficiuntur , quâdam cupiditate , vel averfatione continuò exagitantur , cùm melancholicis objecti cujusdam amor , vel averfatio non sint essentielles.

Qui addunt melancholiam esse cum mœrore & tristitiâ , illi omnes species suâ definitione non includunt , cum sint veri melancholici morosi dicti qui felices se reputant : Maniaci verò de plurimis aut omnibus objectis promiscuè delirant , & apud eos non sola imaginatio , sed ipsa ratio vitatur.

A phrenitide , cephalitide , paraphrosyne differt melancholia , quod est chronica , & apyreta ; illi verò morbi acuti ac sæpè febriles ; ab hypochondriasi & hysteriâ , quod ab interni cerebri vitio , non partium cæterarum culpâ deducendum fit delirium.

Non perversè ratiocinantur melancholici , sed à principio falso cui constanter inhærent consequentias suas rectè sæpiùs deducunt. Inclytum melancholiæ exemplum præbet fabula romanensis Don Quichotti à Michaele Cervantes ingeniosè scripta. Origo itaque hujus morbi est fortior & constantior attentio ad unam ideam , neglectis inde aut prætervisis cæteris circumstantiis , unde non respondent actiones liberæ hisce circumstantiis , ut in mente sanâ fieri debet , sed huic objecto cujus idea totam mentem detinet.

Galenici humorem atrabilarium , nigrum , fuliginosum ; Willisius fluidum nerveum vitriolicum vel acetosum ; Mechanici fibram nerveam cerebri nagis tensam incusant , sed hæc omnia sunt gratuita.

1. *Melancholia vulgaris* Michael Engelman *dissert. de melancholiâ* 1754.

Novi Medicum qui sanatus à synocho in eo delirabat quod se veneno affectum esse à pharmacopola crederet.

Parochum , qui divitiis affluens se paupertate pressum existimabat ; lecto affixus ut vestibus parceret , omnia sua munia intermittens de cætero rectè ratiocinans.

Novi mulierem quæ à domo sua vel minimum recedere non poterat sine metu inexplicabili.

Fuere qui sibi caput vitreum ; alii ex glacie

confectum putabant & consequenter ad hanc opinionem se gerebant. Ludimagistri non pauci à puerorum educandorum curâ dementantur ; viri ingeniosi , Poetæ celebres ut *il Tasso* , artifices præclari inter Pictores, Musicos, &c. huic morbo fuere obnoxii. A zelotypia plures infaniunt , unde species est apud Willisium melancholia zelotypa. Inter errores melancholicos accusandus est qui olim vigebat epidemicè. *Punctum honoris* dictum quo ad singularia certamina provocabatur honoris vindicandi gratiâ , quidam se testam putans timebat ne allideretur à vicinis. *Galenus*. Alter se gallum gallinaceum putans , cantum & alarum plausum galli imitabatur ; *idem*.

Alter timebat ne Atlas gravatus sibi mundi onus imponeret ; *idem*.

Abenzoar narrat quemdam se mortuum esse affirmantem.

Grimmius vidit alterum qui pedes suos stramineos esse credebat. Trallianus mulierem adducit , quæ digito orbem sustinere sibi imaginabatur.

Schad alteram , quæ nihil edere voluit , quia se pauperem putabat ; Nemausi vivit puella , quæ sibi assidere continenter putat centurionem , quem odit , & qui ipsam rapturus est , qui centurio ante decem annos ipsi concubitus proposuerat.

2. *Melancholia amatoria. Erotomania* Patholog. Method. *Amor Insanus* Sennerti.

Ea species à satyriasi & nymphomaniâ in eo discrepat , quòd erotomaniaci non impudenter objecti amati amplexus cupiant , sed è contra illud pro numine venerentur , omnibus ejus nutibus obsequiosi ac quasi devoti , vitam in perfectionum illius admiratione ducant , ejus absentiam contris-

tati, præsentia exhilarati, alimenta, somnum, negotia sua parvi faciant; verbo, suam amasiam eodem modò colant quo Dom Quichottus suam Dulcineam. Hoc delirio Aristotelem ipsum affectum esse, & ad thura suæ conjugii offerenda inductum, ferunt. Hoc laborasse ferunt Poetæ celebrem Orphæum, qui ut conjugem suam recuperaret, tartara subire non dubitavit; quò enim non deducit insanus amor? Salomon ad idololatriam usque amore desipuit. Lucretius philtro & amore dementatus, sibi violentas manus intulit. Tasso, alter Italorum Virgilius, Principis mulieris amore captus, per quatuordecim annos desipuit.

Diffimulatus amor cognoscitur ex coloris subitâ mutatione, & pulsûs acceleratione ad conspectum aut nomen objecti amati, quo signo Galenus & Erasistratus hunc morbum celatum dignovere.

Si melancholicus amator cœlebs sit, optimum est remedium hunc cum amasiâ connubio jungi; si verò matrimonio locus esse non possit, auxilia moralia omnium sunt efficacissima, inter quæ 1°. preces & jejunium cæteris omnibus præstant, teste Evangelio; dein 2°. gravium virorum monita, circa hujusce vesaniæ dedecus, funestas sequelas, sanitatis scilicet, fortunæ, temporis, honoris detrimentum. 3°. Longum iter suscipiendum, ut monet in hisce peritus Ovidius; omnia quæ objecti amati memoriam refricant abjicienda. 4°. Otium fugiendum: *qui vis sanari, res age, tutus eris.* 5°. Vitia objecti amati detegenda, exaggeranda:

Exige quiddam cantet, si quæ est sine voce puella,

Non didicit chordas tangere, posce lyram

Turgida si plena est, si fusca est, nigra vocetur,

Et poterit disci rustica, si qua proba est.

6°. Hortor & ut pariter binas habeatis amicas ,
Alterius vires subtrahit alter amor.

Intrat amor mentes usu , dediscitur usu.

Qui poterit sanum fingere , sanus erit.

7°. Fugienda alimenta quæ semen adaugent , ut cocolata , pistaciæ , pinæi , victus lautus , piperata , &c. vinum verò ea dosi quâ curas abigit , prodesse potest.

Huic aliisque animi morbis sanandis ac prævertendis , adeoque felicitati etiam temporali assequendæ nil aptius esse summi numinis amore , argumentis geometricâ soliditate præditis fusè evincit Ill. Cheynæus , *Cap. VI. de animi affectibus* , n°. 21. ex hoc amore etenim , pergit ille , ad perfectionum Dei imitationem nos componeremus , & inde odium , malitia , luxus , libido , ignavia , aliaque mentis vitia , morborum corporis fecundi fontes exarescerent.

3. *Melancholia religiosa* Cheynæi , *de sanitate tuendâ* , pag. 200. *Melancholia superstitiosa* Prosper. Alpin. *de morbis Ægyptiac.* Willis. *cap. 11.* pag. 245. Foresti , *libr. 10. observ. 24.*

Consistit in alto mœrore & immodico iudiciorum Dei metu , simulque defectu dulcis illius fiduciæ quam ejus paternæ clementiæ debemus.

Illâ ut plurimum melancholia accidit illis qui fractum infortuniis animum aut corporearum voluptatum tædio affectum , voluptatibus quas verè suis cultoribus spondet Religio , recreare cupiunt. Hominis verè pii est Deum præ cæteris omnibus diligere , infortunia tanquam merita poenitentiae instar accipere , & viriliter , ut bona , & ad nostram perfectionem à Deo immissa , sustinere , interea de optimi Patris nos tunc castigantis misericordiâ minimè dubitare , eique in læti-

tiâ fervire. Melancholici econtra veræ religionis ignari, quo se vertant nescii, fluctuant incerti, indociles, superstitiosi & meticulosi sunt nonnunquam, & ad ultimam desperationem rediguntur; alii ut inter Sanctos à plebe habeantur, ut narrat Alpinus de Ægyptiis, in locis asperis vivunt, misérias mundi prædicant, divitias, voluptatesque spernunt; coelibes quidem honesti, religiosi vivunt, sed à verâ religione longè absunt, horum corpora nigra, squalida, gracillima, mumiis arefactis similia sunt; suos sic diabolus habet martyres.

Hanc melancholiam avertunt non qui imaginationem spectris, phantasmatisque terrefaciunt, sed qui potissimum optimis veræ religionis documentis mentem imbuunt.

Vidi delirium in muliere piâ de suâ salute desperante, quæ eo devenit, ut dimissis domesticis ad trabem cubiculi sui laqueo se suspenderit. Lufitanus verò suum ægrum hoc artificio in rectam rationem revocavit. Angelus quidam aut ejus personam agens amicus detractis prius tegulis, læva accensam facem gerens, dexterâ gladium, melancholicum noctu evigilavit, eique omnium quotquot patravisset scelerum veniam à Deo datam denuntiavit, unde æger securitati & sanitati reditus est.

4. *Melancholia argantis. Maladie imaginaire.*
Melancholia ægrorum imaginariorum Francisci Chicoineau Archiatrorum Comitum, in Dissertatione, *an ægrotantes imaginarii solâ diversitate idearum sanandi sint?* anno 1713.

Ægri imaginarii, quos bellè derisit Molerius, sunt illi qui corpore benè valentes se ob momentaneos affectus in mortis periculo versari constan-

ter judicant, unde mœsti, quæuli omnes Medicos suis consultationibus divexant, vel de forte suâ desperantes solitudini se addicunt, ubi indefinenter deflent; vel ad abigendum morbum, prævum quoddam & damnosum vitæ genus eligunt, & gravioribus malis inde se exponunt. Differt ab hypochondriaci hac melancholia, quòd nullo morbo corporeo laborent melancholici illi, ast multiplices laborant hypochondriaci, ut flatulentia, ructibus acidis, spasms, qui simul hanc melancholiam sibi adjunctam habent, unde vulgò, sed immeritò, confunduntur.

Imaginarii ægroti nunc se tales præbent quales sunt, & cum vultu florido, viribus integris, indefessâ loquacitate, de vertiginosâ & fugaci cephalalgia, de fictitiis in capite aut pectore symptomatis tanquam promptam sibi mortem allaturis, de debilitate summâ, fortissimè, eloquentissimè per totam diem conqueruntur, vel si ab eo quem consulit se deridendum fore expertus metuat æger, ille se firmum intrepidumque mortis contemptorem simulat, atque brevi stylo, vocisque sono familiari, symptomata sua enumerat, ita ut veram esse ægritudinem faciliè incautus existimet, sed si facilem aurem præbeat auditor, jam narrator personam fictam diù non sustinet, & ad luctus, mœroremque suum revertitur.

Itaque hoc signo potissimum imaginarius morbus cognoscitur, quod dùm melancholicus de gravissimis capitis, cerebrique læsionibus conqueritur, ut de turbâ, vertigine, vaporibus, hæc distinctè, eloquenter, nitidè depingat; cum summam debilitatem se experiri affirmat, illud pectoris, vocisque robur exhibet, illum vultum &

MORBORUM, CLASSIS VIII. 385
& colorem præfert, quæ cum statu depicto minimè consistere possent.

Sunt qui ut curas abigant, rationem exuere conantur, & idcirco se vino, veneri, ignaviæ, ludo, vel alicui vehementi affectui se dedunt. Sunt qui morosi, contentiosi, desperabundi, millies mutatis & Medicis & remediorum generibus, morbum suum obstinatè silent, interrogati renuunt, mortisque certæ, ut putant, & imminentis formidinem altâ mente recondunt, iique ut plurimum insanabiles sunt, & ad maniam vergunt.

Huic morbo divites, otiosi lautè viventes, ingeniosi; rarissimè verò pauperes, laboriosi, negotiosi, hebetes, obnoxii sunt; pueri nunquam, rarò senes, sæpius ætatis consistentis viri ac mulieres.

Prædisponunt ortus à parentibus hypochondriacis, studia immodica, educatio effeminata.

Excitant verò hunc morbum acres & attentæ meditationes circa suam valetudinem, philautia nimia, pulsus sui frequens exploratio, levis Anatomix & Medicinæ cognitio, medicaminum ab incauto Medico suorum usus, quæ omnia ideam morbi imaginarii excitant, revocant, fovant.

Curatio hujus morbi frequentissimi & pertinacissimi ingeniosum & prudentem exigit Medicum, qui eo tantum collimet, ut animi attentionem à morbo dimoveat, aliòque distrahat; verum difficillimum est persuadere illis ægrotantibus morbum ab imaginatione læsâ, à præjudicatâ opinionione pendere: sæpè Medicus, ut eò deveniat, ægri erroribus assentiri se fingat, ut fortius eos errores impugnet; imò ægrum astutè debet ad-

ducere ad ea , quæ ideas novas à morbo longè remotas excitant , adeòque ab omni medicaminum genere eum dimovere : suadeantur itaque festiva spectacula , amicorum colloquia , ludicræ concertationes , exercitia corporis jucunda , ut ambulatio , cantus , concentus Musici , venatio , sed potissimum peregrinatio facta equitando , vel vectura ex navi , rhedâ , concurrente simul sobrietate : & denique si ea omnia inutilia fuerint , utile erit ægro , si , gravi quodam superveniente negotio , vitæ , honoris , fortunæ discrimine , priorem ideam dimittere cogatur.

5. *Melancholia moria* Nenteri , *Tabul.* 171. Horat. *Epist.* 2. *lib.* 2. *Moria* Erasmi , Boileau , *Satyre* 4. *vers* 103.

Est ea species læta & jucunda , in quâ se cæteris hominibus feliciores existimant ægri , alta quæque spirant , & se Principibus , Regibus , imò Diis pares autumant.

*Fuit homo ignobilis argis ,
Qui se credebat miros audire tragædos ,
In vacuo lætus sessor , plausorque theatro ,
Hic ubi cognatorum opibus , curisque refectus ,
Expulit helleboro morbum , bilemque meraco ,
Et redit ad sese : Pol me occidistis amici ,
Non servastis , ait , cui sic extorta voluptas.*

Hæc facetiùs reddidit Gallicè Despreaux , *Satyr.* 4.

Alexander adulatorum encomiis delusus , se Deum putaverat ; verùm accepto vulnere ex cruoris effusione suum errorem agnovit , quippe Deos , non cruorem , sed alterum liquidum in venis habere pronunciaverat Homerus.

Scholaris quidam per vicos currens , clamabat se Gallorum Regem anno 1503. Qui se Jovem existimarent inventi sunt , ut Salmoneus , curru

supra pontem Æneum agitato, tonitrua imitans;
Virgil. *Æneid. lib. 6.*

Vide simile exemplum à daturâ excitatum, & temulentis familiarissimum, ubi de Paraphrosyne & Dæmonomaniâ.

6. *Melancholia attonita* Bellini, de *Melancholiâ*, pag. 380.

Vidi in Nosocomio generali vesanum quadragenarium, qui dudum demens constanter tacebat, per multum tempus immobilis & velut stupidus per septem dies cibum & potum omnem renuebat, & cum minis eum coegissem ad forbendum juscum, ipse juscum aliquandiù in ore vel oesophago detentum, voluntariò rejiciebat. Cadavere aperto inveni omnia exsucca, sanguinem viscidum, & cerebrum maximè firmum ac compactum.

In hac specie æger loco non movetur, imò nec situ; sedens nunquam assurgit, stans nunquam sedet, jacens vix unquam se erigit, nec pedes agit, nisi ab astantibus promoveatur, & loco pellatur; hominum frequentiam non fugit, interrogatus non respondet, licet dictis animum advertere videatur, monita nihil curat, ac si surdus esset, objectis visui & tactui non attendit, quasi cogitabundus & cogitatione aliarum rerum distractus dormit, vigilat per intervalla, cibum ori admotum comedit, potum haurit. Rarissima morbi species nec à Sennerto visa, sed à Jano, Medico Electoris Saxonix, semel in viro triginta annos nato, observata: is judiciorum Dei terrore percussus, per quatuor menses autumnò & hyeme hoc morbo laboravit, & demum ad se rediit. Descriptio verò optimè quadrat cum descriptione meâ mox memoratâ.

7. *Melancholia errabunda* Bellini, Montalti, &c. *Leucomoria* & *passio hydrolcos* Græcis. *Cutubuth* Arabibus. *Chalrab* quibusdam.

In hac æger, ne per horam quiescere nescit, sed cogitur huc & illuc continuò vagari, nesciens quò vadat; timidior est omnibus melancholicis, hominum frequentiam fugiens, noctivagus, per sepulchreta, per solitudines; nec scit unquam quid fugiat, quid quærat, quid velit. Corpus ficcum & aridum, oculi concavi, sine lacrymis, exsuccis, sitis assidua, lingua arida, color corporis citrinus, ulcera non rarò in cruribus, quæ non consolidantur.

A tribus annis hoc omninò morbo laborat mulier septuagenaria Monspeliensis epileptica, ex quo ad curandam epilepsiam sumpsit per triduum magnam dosim hepatis lupini exsiccati, illa non quidem hominum consortium fugit, nec ulceribus tibiæ afficitur, sed de cætero omninò quoad colorem, habitum, & quietis intolerantiam, est optimè à Bellino depicta. Inquietudo est, & veluti tædium intolerabile, quo fit ut continuò locum mutet, sui ipsius pertæsa, secum habitare minimè valens, tristissima, siti continua, & oris ficcitate divexata, macilenta, de cætero timida, minimè delirans, rariores & multò minores epilepsiæ insultus patiens, sed melancholiâ illâ errabundâ miserius multò divexata, quàm quis facile crediderit; juscula refrigerantia, ptisanæ nitratae, aliaque in casum fuere adhibita; & miror quòd à tanto malo nondùm erepta fuerit.

Rarissima est etiam hæc species, & à nullo Neoterico observata aut recognita, nisi Ephemer. Natur. Curios. *Decad. 2. ann. 5. append.*

8. *Melancholia saltans* Mezeray, *Histoire de Charles V.*

In Hollandia viguit anno 1373. morbus epidemicus, quem *choræam Sti Joannis* vocaverunt; plebei hoc tentati vestibus abjectis & nudi, floribus coronati, restim ducentes per vicos & templa saltando, cantando, currebant usquequò plures anhelosi humi procumbebant; ita intumescebat illis abdomen, ut plures crepuissent, nisi vinculis coercita foret ea intumescentia. Malum in astantes nimis attentos serpere credebatur, & diaboli operationibus tribuebatur, unde ad exorcismos confugere multi. Huc attinet *Anteneasmus* mirabilis Guillerini, *Specul. historiar.* Huc *Enterastici* Herodoti; *Membrorum saltuosa dispositio* Arabum.

9. *Melancholia hippantropica* Patr. le Comte, *Lettres édifiantes*, &c. Zoantropicae varietas.

Sinensis quidam persuasus fuerat à Sacerdotibus seu Bonzis, fore ut ejus anima migratura esset post mortem in corpus veredi jussa Imperatoris in Elisios campos translaturi; eum proinde hortabantur ad rectè currendum, abstinendum à morfu, calcitracione, &c. Bonus ille senex turbulentos somnos vix capiebat, cùm se ephippio instructum & fræno, jam ad veredarii flagrum profecturum credebatur; ast expergefactus sudore diffluens, num equus esset an homo dubitabat. Conversus in Christianam Religionem, resipuit.

10. *Melancholia Scytharum* Hippocrat. *de aëre, aquis*, &c.

Divitiores apud Scythas erant illi qui equitando mercari soliti erant; cùm autem nullis stapedibus uterentur, crura pendula erant, & genitalia diù compressa, unde ineptitudo ad generationem, quo perspecto contristati se à Diis afflictos hoc morbo reputabant, & in mulieres

conversos; unde muliebria vestimenta induebant, colum ac fustum tractabant, à plebe superstiosâ simul colebantur, metuente ne quid simile à Diis pateretur; pauperes vero utpotè minimè equitantes, ab hoc morbo erant immunes.

Cura Scythica erat larga, & ad animi deliquium facta missio sanguinis ab arteriâ aut venâ temporali, quâ ulteriùs debilitati pejus habebant.

II. *Melancholia Anglica*, vulgò *Tædium vitæ*.
Lege Comoediam D. Gresset, cui titulus est *Cydney*.

Puellæ Milesiacæ quondam delirio singulari actæ tantâ mortis cupiditate ardebant ut turmatim se laqueo suspenderent, nec motivum quicumque agnoscebat: tandem sapientis civis consilio Senatus Edicto jussit, ut quæ prima suicida reperta foret, ea mortua omninò nuda in mediâ plateâ exponeretur: quo decreto illicò puellarum furori finis factus est. Plutarchus, *des vertueux faits des femmes*, Tom. I.

Simili melancholiâ actæ mulieres Lugdunenses referente *Primerosio*, se turmatim aquis immergebant, & iis suffocatæ peribant.

Apud Anglos etiam frequens est suicidium ob tædium vitæ, quo capti languidi, moesti, omnium remediorum pertæsi, res suas componunt, testamenta scribunt, amicis per epistolas dein transmittendas valedicunt, & deinde laqueo, veneno, vel alio modo vitæ suæ finem imponunt; quod criminis genus admittunt illi qui religionem omnem exuerunt, & ita debili sunt animo, ut ærumnas vitæ humanæ sustinere nequeant: apud Gallos hoc scelus lege prævertitur, quâ sancitum est ut suicidarum cadavera carnificis ductu in crate poenariâ per vicos & compita trahantur.

Pluribus maniacis melancholicis suicidium familiare est ; ast melancholia Anglica in hoc discrepat ab aliis , quòd sine ullo furore , aut gravi ærumnâ , ex solo vitæ tædio tranquillè mori decernant ; quod chiliarcha Townshend solo voluntatis imperio coram Medico Cheynæo exsequebatur , post mirum suæ veluti voluntariæ resurrectionis specimen.

12. *Melancholia zoantropia. Lycaon Aetii. Galeantropia, lycantropia Auctorum.*

Domus cujusdam religiosæ omnes puellæ singulari laborabant melancholiâ , quâ percitæ quâvis die determinatâ horâ , se feles esse reputabant, & felium vocem imitando concentum efformabant. Refert D. Raulin , *de vaporibus mulierum*. Vide *Singultum epileptico-maniacum* huic morbo affinem.

Lycantropum se vidisse testatur Forestus ; plurium historiam refert Schenckius. Galeantropum ipse vidi , qui canis aspectum horrescebat.

Verùm notari meretur artificium quo quidam sanati sunt melancholici , qui scilicet se ranas in ventriculo gestare putabant ; assumpto ex jussu Medici emetico sanati sunt , clam immixtis ranis in craterem in quem vomitu rejectæ colligebantur materiæ ; alii qui in capite cuniculos se habere existimabant , factâ incisione cruciali , & exhibitis cuniculis cruentatis quasi ex vulnere extractis , ab errore suo liberati sunt.

Qui lupo vel cane rabido demorfi sunt , ab hoc delirio non sunt immunes , quo lupum aut canem ululatibus suis imitantur , teste Cælio Aureliano , & aliis ; verùm rarum est illud hydrophobiæ symptoma.

Artificio quodam Zacutus Lusitanus sanavit olim melancholicum , qui se perpetuò frigere

arbitrabatur; & vidimus hic Gratianopolitanum simili delirio per annos etiam calidissimos detentum; ipsum spiritu vini madidâ pelle lanigerâ cooperuit, & accenso spiritu per semi-horam calefecit ad combustionem usque Lusitanus, unde lætus & tripudians se jam nimis calere exclamavit æger, atque brevi convaluit melancholicus.

Quidam ne omninò caput se habere putabat; ad quem sanandum Philotimus excogitavit pileum plumbeum, à quo gravatus caput se habere intelligeret. Aëtius.

Duos lycantropos se vidisse testatur Donatus ab Altomari, qui per avia vagabantur, cadavera humana, aut partes eorum secum gestantes; de cætero luridos, siccos, adustos, sitientes eos depingit, ut lucomoriam omninò referant.

13. *Melancholia enthusiastica* Pauli Æginetæ. *Enthusiasmus. Ægri, numine afflati.*

Quidam verò etiam putant se ab aliquibus potestatibus majoribus impeti, & futura prædicere, velut numine afflati, quos etiam privatim *numine afflato*s nominat Paulus Ægineta. Paracelsus existimabat se in acinacis capulo suum azoth, seu genium suum gerere. Mulieres fatidicæ, quibus stipati errabant Gebennenses fanatici, se coelitus afflato putabant, futura prædicere, abscondita cognoscere se jactitabant; has verò prophetias non priùs edebant quàm epilepsiæ paroxysmum simulatum passæ forent; itaque humi prostratæ, mirum in modum se exagitabant, & ad se reversæ futura prædicebant. Mirabilia similiter prædicant de enthusiastis, qui *convulsionarii* hodiè dicuntur. Vide Hecquetum, *de Naturalismo convulsionum*.

XIX. Dæmonomania. *Démonomanie, rage.*

Est delirium vel sincerum vel simulatum, quo magi, sagæ, maleficiati, sæpius præstigiatores se tanquam dæmone obsessos aut possessos ostendunt.

1. *Dæmonomania sagarum.* Delrio, *Disquisit. magicæ.*

Est delirium eorum qui se arte diabolicâ & pacto cum dæmone convento, quid miri præstare posse existimant, indeque auctoritatem apud idiotas sibi conciliant.

Tales sunt illæ vetulæ, quæ fascino recens nuptos ligare, morbo infantulos tum afficere, tum liberare se posse imaginantur. Pastores qui se, suosve arietes cum ridiculis cæremoniis dæmoni devotent, ut gregem residuum à lupis eripiant, ut monetam volantem seu inamissibilem obtineant; quæ omnia in fascinatīs & fascinantibus sunt vera deliramenta, quibus puerorum & credulorum animos deludunt aniles fabulæ, maximè si philtrea & venena demonstrantia concurrant. Certum est enim quod oleum ex feminibus daturæ elicatum temporibus illitum, vel pessarium podici noctu inditum, hæc somnia prædispositis excitent. Simili pessario ex feminibus stramonii & sebo pastor Gallo-Provincialis, referente Gassendo, se muniebat cubitum iturus qualibet die Sabbati, unde somniabat se ad impurum dæmonum cætum viâ camini devenisse, & ibi hirco præfidi litasse: *vide* quæ de paraphrosyne magicâ diximus. Hunc morbum in Pomeraniâ familiarem dicit Hofmannus. Rufus, Auctor sæculi secundi, primus hujus morbi meminit.

Fuere qui se diabolum in visceribus gerere, qui cum eis decumbere, conventicula celebrare adeò sibi persuaserunt, ut in suppliciis contra ipsos olim decerni solitis, id ad ultimum vitæ spiritum affirmaverint. *Vide Act. Med. Berolin. Decad. 1. volum. 4. & Ephem. Natur. Curios. passim.*

2. *Dæmonomania, Wampirismus* Tournefort. *Iter in Indias Orientales.*

Wampiri activi sunt vel passivi. Activi sunt quidam præstigiatores, qui ob fines sibi cognitos cadavera recens sepultorum exhumant, & vulnerant, atque eorum cruorem tertiâ die ut plurimum putrefactum, adeoque fluidissimum effluere sinunt, & vulgò succisse dicuntur: passivi sunt illi, vel vivi vel mortui, in quibus talis scena luditur; horumce præstigiorum rumore commoventur ita populi, ut urbem desertam inde factam viderit Tournefortius. Plura videsis in Wampyrorum historiâ non dudum evulgatâ.

3. *Dæmonomania simulata. Corybantiasmus* Encyclopediæ, T. 3. *Histoire des Diables de Loudun*, 1636. Bayle, *Diçtion. ad Brossier.*

Constat ex Evangelio olim plures homines, summi Numinis permissu, à diabolo obsessos fuisse, unde Sancta Ecclesia Catholica ad eos liberandos exorcismis uti consuevit; verum non minùs certum est plures malitiâ aut morositate singulari ad similem obsessionem simulandam frequenter induci, quod apud adolescentulas & vitæ religiosæ addictas sæpiùs observatur: illæ ut quamdam turpitudinem vitæ occultent, istæ ut sanctimonix famam sibi concilient, quædam ut aliis impunè noceant, imò ut de se magnum rumorem spargendo credulos ludibrio habeant.

Præstigia quibus utuntur sunt diversissima; ast

sæpiùs futura prædicere , absentia prospicere , linguas ignotas intelligere , morbos anomalos potissimum convulsivos experiri , vires portentosas exerere , ad aquæ lustralis asperfusionem , rerum sacrarum aspectum cruciari , ululare. Eò autem assurgit plurimorum vafrities & malitia , ut non solum plebi , sed etiam & Sacerdotibus & Medicis imponant illæ præstigiatrices , ut ferro & igne probatæ suas fraudes confiteri vix cogantur , adeoque ad eas confundendas necessum est ut à viris acuti ingenii diversis modis summâ cum astutiâ examinentur , circa quæ vide quæ de epilepsiâ simulatâ diximus.

Celebris est historia Urfularum Lauduni apud Pictones. Monachi hujus urbis oderant parochum Urbanum Grandier , virum paulò elatioris animi , & dotibus tum animi , tum corporis superbientem ; illi has religiosas induxerunt , ut assererent se à Grandierio fascinatas , & ejus afflatu diabolum suscepisse : quid non religio potuit suadere , maximè si cum amore repulso ad hunc perdendum parochum & Magnatum & Monachorum invidia conspiraverint ; eò demùm devenit furor , ut igne damnatus sit parochus , atque cum Sacerdos impius , qui eum ad supplicium deducebat , crucifixum ferreum candentem osculandum huic misero præberet , is renuentis parochi metus pro signis diabolicæ possessionis plebi venditabatur.

Interdum pro dæmonomaniâ verâ sumitur delirium febrile , cujus erroris exemplum præbuit monialis Parisina candore & pietate insignis mihi cognita ; hæc Theologicis Doctrinis imbuta , Latinam Linguam clam addidicerat & nuper à fratre suo eruditissimo elementa Græcæ Linguae secretò

pariter hauriebat ; hanc invasit fynochus , caput-
que tentavit , unde delirans hæc virgo sermones
græcos & latinos miscuit , quos prius ipsi ignotos
existimabant cæteræ moniales ; hinc fascinatam
& obsessam judicarunt , usque quo frater ejus
rure reversus delirii Græci & Latini rationem
reddidit.

Dæmonomania simulata detegitur dolis pro
re natâ diversis. Sic Ill. de Haen sanctæ Crucis
imaginem involutam dæmonomaniacæ simulanti
applicans ad contactum , vel aquam communem,
quam lustralem esse fingeat , aspergens , vidit
eam decipi & suam fraudem prodere : tunc au-
tem eam nefariam toties aquæ amphoris injectis
irrigari jussit , quoties sua præstigia iteraret.
Alter verò Medicus in simili casu phlebotomias
simul ex pede & brachio ad syncopem usque
præscribebat , ut nefariam præstigiaticem plec-
teret ; alii verberibus dæmonem abigere ten-
tarunt.

Minimè assentimur Friderico Hofmanno , aliis-
que Medicis Germanis , qui uno ore cum plebe
Gallicâ contendunt magos & sagas hodie dari ,
qui verè diabolo obsessi & possessi & ab illo insti-
gati patrant mirabilia. Dæmonomaniæ sinceræ
signa plura tradit Hofmannus ; 1°. non solum hor-
rendæ vociferationes , gestuum deformationes ,
admirandæ & insolitæ corporis motiones ; sed
2°. mirificæ convulsiones subito sine prævio
morbo accedentes. 3°. Blasphemia , verbi divini
abusus , obscœnitas verborum. 4°. Rerum secreta-
rum & præsertim futurarum notitia & revelatio.
5°. Peregrinarum linguarum scientia. 6°. Robur
insolitum. 7°. Singularium rerum ut crinium ,
filicum &c. vomitio , ex oculis , aure rejectio.

cum horrendis ventris torminibus &c. Dudum Senatus Gallici qui magos & fagas igne damabant, hodiè tanquam miseros insanos dimittunt, nisi eorum maleficia, blasphemationes, aliaque malitiæ specimina plectant. Non dubitamus tamen quin olim Deo permittente à Dæmonibus plures obsessi fuerint, verùm cum sancto Athanasio putamus, *ex quo tempore verbum Dei apparuit spectra hujusmodi & ludibria cessavisse*. Et omnes pithonissas, magos, fagas, fascinatos, vel morbo à causis phycis orto laborare, vel esse deceptos aut impostores qui parum cautos suis præstigiis deludunt. Ridemus itaque credulitatem Bodini & dolemus sortem tot millium vesanorum quos sæculis elapsis, referente Nicolao Remigio, Senatus Burdigalensis, Rothomagensis, Tolosanus flammis addixit, qui in morotrophio tantùm erant custodiendi.

4. *Dæmonomania à Vermibus* Cardani.

Plura sunt exempla ægrorum qui pro dæmoniis habitis lumbricis & tenuis tantùm exagitabantur, & trismo, tetano, delirio, aliisque miris symptomatis vexabantur; plebs autem dæmoni, fagarumque fascino tribuit illa symptomata dira, quorum nexum & causam non intelligit, ut convulsiones, clamores, distorsiones, deliria quibus obnoxii sunt verminosi, ea verò omnia cathartici, emetici & anthelmintici feliciter auferuntur.

5. *Dæmonomania fanatica*, vide Dissertationem sub præsidio D. Rideux Profess. Monspel. ventilatam: *An fanaticismo verbera?*

Quot furores, incendia, bella, cædes excitaverit multoties falsus erga Religionem tum veram, tum falsam zelus, plures testantur historiæ.

Primi fanatici Helvienses solo suo afflatu catapultarum ictus, quibus crudeliter turmatim trucidabantur eludere se posse putabant; miserabile delirii genus.

Fanatismus ad incredibilia facinora millenos nostrâ ætate compulit, & ad patibulum, ignemve deduxit; ita ut pestis nulla majores strages ediderit: lege historiam Fanatismi D. Brueys Monspel. Ideo hæc refero ut omnes persuasum habeant fanatistum inter vesanias & deliramenta esse numerandum.

6. *Dæmonomania Hysterica.* Observatio D. Descottes D. M. à Argenton en Berry 1760. ad me scribentis.

Duæ famulæ viginti annos natæ, amicissimæ, verè hystericæ, antihystericis, ut castoreo, rutâ, nec non terebinthinâ sumptis, ab hysteria melius habuere. Verum singularia phænomena per sex menses exhibuerunt, quæ vulgò obsessioni tribuuntur. 1°. Scilicet diversis domibus sejunctæ altera alterius nec non sua accidentia suosque paroxysmos præfagiebat ante quatrimum triduumve.

2°. Diversorum animalium vocem, ut canis, felis, gallinæ fatis aptè imitabantur.

3°. Portentosam exhibebant memoriam & ingenium solito vividius, quo nominibus fictis singulos astantes designabant & ludibrio habebant.

4°. In profundum soporem delababantur, è quo nec vellicatæ, punctæ, ustæ excitari poterant.

5°. Verùm spontè excitabantur clamantes se in quâdam parte, ut femore, tibiâ vehementer lædi, perstringi, & pars assignata livida, læsa

unguibus videbatur, quam tamen tetigerat nemo ex astantibus.

6°. Triplici stadio peragebatur paroxysmus, in primo mentis compotes peracta in mentem revocantes rubescebant & dolebant; in altero delirabant, convellebantur & quatuor robustis viris vix coerceri poterant, atque ventura quoad paroxysmi futuri tempus, durationem aliaque præfagiebant, denique in soporem delapsæ sensuum omnium abolitionem experiebantur, è quo tamen somno hora & minuto quod prædixerant, excitabantur, sæpè è lecto procul exilientes & clamantes, *bone Deus! quis mihi femur vel tibiam crudeliter perstrinxit* &c.

Per sex menses quotidie hæc ludebatur scena, nec quidquam inde roboris habitûsve detrimenti passæ sunt, hodiè verò adhucdum languent, & lipothymias, catameniorumque suppressionem patiuntur, meumque consilium expetunt Medici.

Multa sunt in hac historiâ, quæ nimiae astantium credulitati, & harum sycophantarum præstigiis tribuenda videntur. Interea non minus est mirum quod sine ullo motivo cognito rusticæ talem egerint Comœdiam, si Comœdia fuerit: mirum etiam quod similis imaginationis vis similes effectus in aliis subjectis ediderit, quos vide relatos in catalepsis hystericæ & catalepsis somnambulæ historiâ. Quoad imitationem vocis animalium, hanc olim juxta Alesiam observavit D. Gibert D. M. in melancholico qui horâ primâ pomeridianâ singulis diebus simili paroxismo tentabatur, nec ab hac horâ declinabat vel minimum paroxysmus, licet horologia de industria retardarent, aut accelerarent observatores.

Suafi balnea, serum lactis, & in paroxismo syrupum de Karabe, sal sedativum, &c.

7. *Dæmonomania Indica*. Kempfer. *amœnit. fasc. 3. pag. 650. Rage de l'Hamuk*.

Viget apud Indos Nigritas abusus opii execrabilis ad efferandum animos ad homicidiorum patratorum audaciam, dum vel vitæ suæ, vel injuriarum pertæsi se devovent morti per ultionem & mortes aliorum oppetendæ; eo fine opii bolum deglutiunt, ex quo intentionis idea exasperatur, turbatur ratio, & effrænus redditur animus, adeò ut stricto pugione, instar tygridum rabidarum excurrant in publicum obvios quosvis five amicos, five inimicos trucidaturi, donec ipsi ab alio perforati prosternantur. Actus hic vocatur *Hamuck*, apud incolas Javæ & ulterioris Orientis crebro spectabilis. Vocabuli sonum ibi horret quicumque audit; nam qui vident homicidam, illi vocem *Hamuk* summopere exclamant monituri inermes ut fugiant, & vitæ suæ prospiciant, dum ad extinguendam belluam accurrere debet quisquis armatus, & cordatus est.

8. *Dæmonomania Polonica*. Stabel. *Hist. 4. de plica Polonica*.

Ea est quæ à viru trichomatis repulso ortum ducit, seu à plicâ resectâ, vel ab illâ non evolutâ Femina quinquagenaria plethorica fortissimo corripiebatur furore maniaco, cum summâ agrypniâ, convulsionibus, inconsuetis borborygmis jungebantur blasphemationes, robur insolitum, aliaque stupenda symptomata per annum sine intermissione eam discruciantia & diabolicæ obfessionis adscribi solita.

Remedia antimaniaca frustranea sunt, nec cedit morbus

morbis nisi evolutioni plicæ, quam, post annum in casu citato applicatum capiti lycopodii decoctum, intra aliquot dies excitavit; aliâ vice cum hæc mulier iterum plicam imprudenter abscidisset, exorta est cephalæa cum doloribus rachialgicis & phantasiæ depravatione, rursusque cum plica capitis sese explicuisset ea symptomata desierunt.

XX. Mania.

A Græco *Mainomai* insanio, furo.

Furor & insania Latinis. Gallicè *folie & manie*, licet ultimo nomine (à *majomai* cupio) intè ligamus etiam vehementem quamdam cupiditatem, ut musomaniam, argyromaniam &c. *Ægri maniaci, insani*, Gallicè *fous, maniaques*.

Genus est morbi chronici, apyreti, quo non solum ægri circa quævis objecta indiscriminatim delirant ob imaginationis vitium, sed etiam ob ratiocinationis depravationem cum audaciâ & robore, brutorum more se gerunt.

Differt ab amentia per audaciam, robur & furorem à levi oblatâ causâ redeuntem; amentes vero sunt mites, pacati, nemini nocent, nisi vehementer incitentur.

Differt à melancholiâ per delirii universalitatem; non enim uni objecto constanter infixi delirant, sed successivè nunc de uno, nunc de alio objecto sunt solliciti, præterea melancholici rectè & acutè ratiocinantur ex præconceptâ opinione, consequentias rationales educunt, ast maniaci perversè etiam judicant. Differunt à dæ-

monomaniacis ut à melancholicis. Hydrophobi ferè omnes judicant , astantesque monent , ut sibi caveant , dicentes non penes se esse ut abstineant à morfu , conspuatione , econtra maniaci pravum nocendi , evadendi desiderium cautè dissimulant ; paraphrosyne , hydrophobia , phrenitis intra paucos dies terminantur , ast mania menses , annosque perdurat.

Maniaci sæpiùs omnem cibum obstinatè recusant , & tamen robur insolitum conservant , vix dormiunt , continuò mente plures ideas revolvunt , mullitant , clamant , insidias astantibus struunt , obvios quosque etiam parentes , natos quandoque sine ullo cognito motivo percutiunt , trucidant , vinciri eos necessum est ne sibi vel aliis manus violentas inferant , frigoris & caloris patientissimi sunt , vestes suas dilacerant , mediâ hyeme nudi humi jacent , nec multùm refrigerantur , balnea frigida sustinent , inviti tamen ; quidam ingenio acutissimo præditi mirè deblatterant , sæpiùs delirant ; plurimi quidem quoddam objectum sui odii aut amoris sæpiùs in animo versant , verùm non illi ita affixi sunt quin ad alia divagentur ; atque millenis vividissimis , præcipitibus , confusis ideis noctu diuque agitantur , mores à maniâ mirè mutantur ; mulier antea pia & modestissima accedente maniâ verba scortis & bajulis familiaria impudenter effutit ; qui priùs erat mitis & amicus jam torvis oculis , voce ferâ loquitur , & ex horum symptomatum syndrome , licet à plebe confundi & iisdem morotrophis incarcerari soleant , distinguuntur maniaci & melancholici. Mania continua est vel periodica ; continua ea est quæ nunquam intermittit , licet remittat quandoque , verum illum discrimen non

MORBORUM, CLASSIS VIII. 403
in curandi modum, sed in prognosim influit;
quippe continuæ sanandæ multò minor spes est
quàm periodicæ mania.

Mania periodica est, quæ per intervalla re-
vertitur, illa vel sæviante hyeme quod frequen-
tius accidit, vel æstate recurrit; tum continua
tum periodica sunt sæpius hæreditariæ; dantur
etiam regiones in quibus multò frequentiores
sunt.

Mania ex quartanâ Sydenhami ad demen-
tiam potius attinet quàm ad hoc genus, ni
fallor.

I. *Mania à Pathemate.*

Maniaci ut plurimum à magno quodam animi
pathemate, ut amore, metu, spe laborare
incipiunt. Meadius refert quod in Nosocomio
mente captorum Londinensi multò plures in-
venti sint quos dira auri cupido huc deduxe-
rat, licet jam divites quàm quos paupertas di-
vexarat.

Metus tartari & judiciorum Dei plures ad in-
saniam ducit, maximè cum à concionibus vehe-
mentibus eorum quos *Missionarios* vocant per
octiduum, ut fieri solet, mentes commotæ fue-
runt. Vidi Religiosam quæ insanivit & demùm
se trucidavit, cujus menti infixæ erat opinio se
à suis sociis propter peccata, quæ admiserat aut
admisisse putabat, laqueo suspendendam fore;
& mulierem honestam quæ simili metu percussa
se suspendit, exanimavit; puellam quæ amasii
sui perfidiam non sustinens eodem modo vitam
terminavit; virum qui zelotypiâ furens conju-
gem & se ipsum jugulavit; mulierem præcla-
ram, quæ recens puerpera circa religionis suæ
veritatem dubia movens in maniam incidit &

per decennium nuda quadrupedum more in suo cubiculo gradiens Nabuchodonozoris speciem apprimè referebat, verùm licet à melancholico delirio ortum habuerit hic morbus, non minùs fucceffu temporis videtur mania alterius generis quàm melancholia ob robur, audaciam & idearum vividarum varietatem.

Maniaci utcumque audaces fint reapse metu maximo quodam ad infaniam ferè omnes ducuntur, & licet à pluribus astantibus se regi minimè patiantur, attamen à quodam minaci bajuvo, vel milite fustem & vincula gerente, ita domantur, ut illi supplices & meticulofi statim obsecudent, quod necessarium est in curâ. Caveant autem sibi custodes, nam maniacus nunquam dormit & custodem si potest, malè habet atque infidiosè impetit, ita ut per longum tempus sapientis personam agat, ut suum finem assequatur. Qui cibos renuunt & continuò vigilant sibi animo, metum inanem infixerunt, ne scilicet ab amicis toxico mixto cum cibis, aut alio modo inter dormiendum trucidentur, sed de sui metûs objecto, de spectro quo terrentur, ne verbum proferunt.

Sanguis maniacorum viscidus feroque exutus, fibræ verò musculares firmæ, rigidæ censentur.

Mania statim atque ægrum alio morbo ut phtisi, ascite laborantem afficit, ab aliis morbis quod mirum dictu, liberat, ut observavit Meadius.

Cura. Nihil magis prodest maniacis sanandis quàm victus mollis refrigerans, humectans, phlebotomiæ largæ & repetitæ ex brachio, pede, jugulo; potus laxans, diluens, frigidus, copiosus; balnea per mensem bis in die repetita in aquâ frigidâ, caput ipsâ irrigando.

Narcotica verò sæpè delirium intendunt. In tenebris detinendus maniacus, atque sufficienter cibandus, vinculis coercendus, cùm verò omnis cura tanquam frustranea omiſſa eſt quandoque datâ tempeſtate ratio revertitur ſuperſtite memoriâ factorum, & ad recidivam diſpoſitione; ſi catamenia vel hæmorrhoides fluere deſierint, illi effluxus revocandi, cathartica fortia præmiſſis diluentibus non ſunt omittenda, acida, nitroſa, ſerum lactis, emulſiones, fructus refrigerantes, clyſmata emollientia & ſimilia profunt.

2. *Mania lactea. Dépôt laiteux ſur le cerveau.*
Puzos, 3. *Mémoire.*

Eſt ſpecies maniaë qui circa decimum à partu diem cum delirio febrili mulierem aggreditur, dein ſenſim evaneſcente febre, perſeverat, atque jure tribuenda venit lactis retentioni, ejuſque ſtaſi in cerebro.

Rarus eſt hic morbus & utplurimum inſanabilis, ipſumque initio ab hyſteriâ diſtinguere difficile eſt, quippe omnes moroſitates, averſationes abſurdæ, à quibus incipit facile tribuuntur hyſteriæ, quam puerperæ plures incurrunt, interea ſucceſſu temporis ex delirio apyreto conſtanti, & initio à parciori lactis & lochiorum fluxu, cognoscitur.

3. *Mania ab hemicraniâ.*

Ea eſt quam dolor conſtans ſinuum frontalium ab infecto in ipſis latente infert; ſic Conrard. Schneiderus, *de oſſe cribiformi*, pag. 440. reſeſcit ruſticam quæ mente abalienata & maniaca evaſerat, quæ rejectâ ex naribus erucâ hiſpidâ ab hoc morbo convaluit.

Antonius de Pozzis, in *Ephem. Nat. Curioſ.*

Decad. 1. anno 4. observ. 37. refert rusticum qui cùm sub arbore dormiisset, per sex menses maniacus fuit, & erucam nigram, longam, pilosam, à tabaco assumpto per nares excrevit, sicque convaluit.

Cùm æstrum subivit nares boum, aliorumque pecorum, ut in eorum sinibus frontalibus ova sua deponat, non rarò illi in maniam aguntur, imò cervi rangiferini à solo metu circumvolitantis & avidè insequentis æstri furunt, & triginta leucas intra paucas horas excurrunt, observante Ill. Linnæo in Lapponiâ.

In oppidulo *Gange* dicto, homo quidam dolore capitis dudum divexatus eò insanix devenit, ut sibi caput effringi vellet, atque eum in finem ex altiori fenestrâ se præcipitem dederit, sed frustra cùm fortè in prætereuntis asini corpus incidisset: quapropter ad aliud tempus ob proximorum jurgia rem distulit, atque altera vice reapse sibi caput effregit, unde, fortè è sinibus copioso pure dimanante, convaluit, ut à fide dignis viris audivi.

O R D O Q U A R T U S.

V E S A N I Æ A N O M A L Æ,

Seu

Morbi prioribus affines.

PHantasia est facultas objecta absentia sibi representandi; ejus actio vocatur *imaginatio*, ea in somniando ideas claras & vividas excitat, unde æquè percellimur à phantasmatis seu ideis

imaginariis, dùm somniamus, ac ab ideis sensationum; verùm id non accidit ex claritate & vi absolutâ phantasmatum, quippe quæ multò minor est quàm vis sensationum; sed ex eo quod anima ab objectis externis non distracta, fortiùs ad ea phantasmata attendat, unde qui imaginari profunde vel attendere volunt interdium, illi ab aliorum consortio remoti longè ab strepitu in loco obscuro meditantur: anima eò fortiùs percellitur ab ideâ quò paucioribus ideis simul distrahitur, seu quò majorem suæ attentionis partem illi tribuit, & quo fortior est impressio eam excitans.

Docet autem experientia ideam longâ attentione, fortique meditatione clariorem fieri, quæ neglecta obscura foret: sic memoriâ, studio, & repetitione ejusdem ideæ roboratur, maximè si conjungantur ideæ cum loco, litteris, aliisque signis ad memoriam acquirendam facientibus.

Lex est imaginationis, si qua simul percepimus, & unius perceptio denuò producat. Imaginatio producit etiam perceptionem alterius. Wolf. *Psycolog. Emp.* 116.

Memoria est facultas idea reproduendi, & reproductas recognoscendi. Wolf. Ea verò tribuitur flexilitati fibrarum medullarium cerebri, quæ instar chartæ pergamenæ plicas & impressiones retinet; verùm ea theoria est merè fictitia, & fatius est in his tenebris nullam theoriam, quàm falsam amplexari.

Ad ratiocinandum proindeque ad judicandum necessaria est imaginatio & memoria. Si quis albedinis ideam abstractam, adeoque imaginariam non retineat, is utrum hæc charta quam cernit alba sit, vel alterius coloris judicare non valet; inde fit ut qui imaginatione carent, ut stupidi,

somnolenti, illi nec discurrere valeant, nec qui memoriâ destituuntur, valent ratiocinari saltem circa objecta quorum ideas non possunt in mentem revocare; his de causis evidens est cur inter morbos hujusce classis oblivio & amentia referantur; cùm hæc vitia secum inferant judicii depravationem, aut speciem erroris quæ lethargicis valdè familiaris est; quod scilicet nesciant quid dicant, quid appetant, quia eorum obliti sunt, quæ petere antequam responsum accipere possint: sive sensationes à fibrarum nervearum vibrationibus repetas, quod falsum videtur, sive à fluidi nervei electrici refluxu, requiritur ex parte machinæ fibrarum cerebri libertas, flexilitas, cui collapsus, laxitas, obstructioque opponuntur, & ex parte fluidorum mobilitas, fluxilitas, tenuitas, puritas, unde videre est cur à venenis, vaporibus narcoticis, cerebri vulneribus, obstructionibus, aliisque vitiis, imaginatio, memoria, acumen, ingenium, libertas aliæque animæ facultates lædantur.

X X I. Amnesia. *L'oubli.*

Oblivio morbosa Auctorum. *Latyphrosyne* Græcis.

Est morbus qui tollit facultatem ideas in mente reproductas recognoscendi, seu memoriæ est abolitio aut imminutio. Ideò recognoscimus ideas quæ in animâ reproducuntur, quæque ideò illam olim vel antea affecerunt, quia satis vividæ sunt & sociis clavis stipatæ; si verò obscuræ sint, tum ideæ principes, tum earum sociæ aut solum alterutræ, tunc illas recognoscere non possumus: ideam autem quam antea habuimus iterum

habere, hoc ad memoriam non sufficit, necessum est ut cognoscamus nos eam antea habuisse; sic si quis dum legit Ciceronis librum non recognoscit se eum olim legisse, ille hujus antiquæ lectionis recordari non dicitur. Quoniam omnis idea imaginaria supponit prægressam ideam sensitivam seu sensu acceptam, & non sentimus nisi individua, seu concreta pluribus simul ideis sociis stipata; idea imaginaria socias secum olim perceptas in mentem revocat, nisi obscuriores evaserint, ergo obscuratio idearum est quod oblivionem producit; obscurantur ideæ à gravibus animi pathematis totam animi attentionem alio divertentibus, à somno & sopore morbofo, à paralyfi organorum ex quibus ideæ illæ natæ sunt, à morbo quovis soporoso, ut caro, apoplexia, epilepsiâ nec non à syncope; qui enim ex his morbis resurgunt, ignorant omninò quid paroxysmi tempore peractum fuerit, & se ne quidem cogitasse, aut quasi non extitisse asseverant.

In curandâ amnesiâ attendendum an juvenis an senex sit homo; in senibus medicamenta spirituosâ, cephalica, calidiora conveniunt: in juvenibus, diluentia, analeptica magis profunt, & memoriæ læsio à veneris abusu sæpè dependet.

1. *Amnesia à Venere.* Etmuller. *de memoria læsâ.* Salmuth *centur. 1. observ. 6.*

Res est consideratione digna quod usus veneris nimius memoriam maximè debilitet & quod aphrodisiaca, aromatica, spirituosâ, satyracea ad memoriam roborandam conducant, si tamen cum horum usu veneri litemus, memoria in totum abit: si verò veneri parcamus, inde confirmatur.

Ufus ambrae , adeoque cocolatae optimè prodest ad amnesiam curandam , ut & aqua magnanimitatis , quam ingrediuntur formicae ; item confectio alkermes & anacardina , licet hæc ultima suspecta sit. Apud senes usus theae in hoc morbo valdè laudatur ; hæc autem omnia medicamina vi quadam inebriante pollent , ambra scilicet , anacardina & thea Sinensis recens.

2. *Amnesia senilis.* Etmuller. *ibid.*

Non omnes senes obliviosi evadunt , sed maximè illi quorum vita antea multa curis aut studiis subtilioribus non fuit defatigata , qui scilicet lautè & ignaviter vixerunt in desidiâ & voluptatibus ; Docti verò & negotiosi utplurimum iudicium & memoriam diutiùs servant.

Præter usum theae commendantur in hoc morbo folia betonicae , salviae , lavandulae , roris marini , rosarum petala ; nux moschata , piper , galanga , cyperus , castoreum , thus &c. infusa in spiritu vini quo humectantur nares , tempora , &c. ninsing & gensing specifica censentur intus ad scrupulum.

3. *Amnesia traumatica* Schenckii , *observ.* Horstici , *lib. 2. obs. 7.* Hildan. *centur. 3. obs. 1.*

Ea est quæ à capitis percussione , vulnere aut ictu quovis ortum ducit ; ea initio phlebotomias & auxilia alia contusis convenientia exigit. Extus resolventia spirituosâ , balsamum commendatoris , aquam vulnerariam &c. hæc species sæpè sanabilis est.

4. *Amnesia plethorica ; à suppressis hæmorrhoidibus* Zacuti Lusitani *lib. 1. observ. 47. prax. admirab.*

A lochiis suppressis Salmuth. *cent. 1. obs. 72.* Auxilia à principiis illis satis indicantur. Horstius vidit hanc speciem cum stultitiâ successisse illis , qui post longam inedia comedere inceperunt.

A febre acutâ Schenckii obs.

5. *Amnesia à pathemate Schenckii, observ. & Ephem. Natur. Curios.*

Ex metu & terrore subitis quandoque memoria abolita est, nec non ex vehementi tristitiâ.

6. *Amnesia cephalalgica Act. Acad. Par. 1711.*
Ex diuturno capitis dolore, gravativo, memoria sæpè aboletur, nec non à cephalalgia febrili.

7. *Amnesia à temulentia Willisii, de morosi.*

Est ea quæ ab ebrietate, ab opio, à philtris, seu venenis dementantibus ortum ducit.

XXII. Agrypnia.

Latinis *pervigilium, vigiliæ immodicæ, vigiliū morbosum.* Gallis *insomnie.*

Est pervigilium immodicum ex quo vires minuuntur, anxietas, inquietudo, cephalalgia, aliaque molesta symptomata oriuntur.

Vulgò duas tertias nyctemeri partes vigilamus, seu in ideis claris ex parte animæ, & in aptitudine ad motus liberos exercendos ex parte corporis, vivimus; altera pars tertia somno dicata est, seu quieti corporis & animæ, in quâ scilicet torpent omnes artus, & jacent minus apti ad motus musculares, sensatione orbati, dum tamen, si insomnia adsint, ideæ imaginationi oblatae, sunt clarissimæ, ideæ verò præsentium objectorum, obscurissimæ vel nullæ sunt, motusque vitales pacati, regulares, exercentur.

Cùm in vigiliâ vires ab actionibus animæ & corporis continuò absumantur, eæque somno & quiete debeant reparari, evidens est quod à longiori pervigilio robur debet sensim imminui, hinc lassitudo, anxietas, continua sitûs mutatio;

perceptiones præsentium objectorum continuo nos afficiunt, attentionem detinent: hinc capitis gravitas, molestia animæ, moeror, tædium, & quandoque typhomania.

1. *Agrypnia Arthritica* Boneti *Sepulchret. observ. 1.*

Somno carere qui doloribus vexantur, mirum non est, & ea non est species de quâ agitur, sed symptoma omnium dolorum comes, verum citra ullum dolorem. Ex acrimoniâ arthriticâ oriundum pervigilium, atque ex siccitate sanguinis fero ad exteriora continuo fluente sustentatum exhibet observatio præsens. Post diram colicam arthriticam homo usus vesicatorio, incidit in pervigilium nullis remediis domatum, quo occubuit, fero quidem continuo ex vesicatorio affatim effluente, & tamen aperto cadavere ventriculi omnes cerebri aquâ limpidâ repleti videbantur.

2. *Agrypnia à pathematis*. Willis. *de animâ brutor. p. 2.* Sennerti *Species 5^a.*

Monspelii mulier adolescens quæ à sicariis maritum suum omnino trucidatum, & se ipsam pro mortuâ derelictam viderat, exin per tres pluresve menses somno indulgere non poterat; quoties enim oculos claudebat dormiendi desiderio victa, toties cruenta illa scena oculis ejus se sistebat, strictos sicariorum gladios, conjugem morientem, ipsique brachia tendentem, se ipsam gladiis confossam videre sibi videbatur, & perterrita, sudans, febriens evigilabat, ita ut metu horumce phantasmatum somnum horreret. Similia exempla refert Willisius.

Ufus sum in hoc casu non narcoticis, sed emulsionibus, julepis refrigerantibus &c.

3. *Agrypnia hysterica* Willis. *de anima brutorum pag. 2. Cap. 5.*

Taliter affectis, ut hypochondriacis, hysteris, quoties clausi oculi somnos invitant, accidunt cordis tremores, subsultus & constrictiones, cum animi deliquiis & respiratione impedita, aut viscerum intumescentiæ, ardores, præfocationis sensus, aliaque symptomata pro hysteris vulgo habita, succedunt; alii in cruribus & brachiis tendinum subsultus, spasmos, tantasque experiuntur membrorum inquietudines & jactationes, ut ægri haud plusquam equuleo torti dormire possint.

In hoc casu Willisius crasim fluidi nervei ventriculicam esse contendit, & vesicatoria laudat ad serum acre educendum, sed errat maximè, & tutius est sanguinis siccitatem & acrimoniam præmissis phlebotomiis, fero lactis, emulsionibus, acidulis aquis, lacticiiniis, balneis temperare, & dein ad hypnotica confugere interpositis lenibus catharticis ad viam his medicamentis parandam.

4. *Agrypnia cephalalgica* Boneti, *de Vigilis, observ. 2. & 3. Sepulchret. Tom. I.*

Post contumaces capitis dolores cum febre & vigiliis, morte succedente, observarunt Auctores, vasa piæ meningis sanguine atro referta, ipsas meninges tumore phlegmonode distensas, puniceas, nigras, gangrænosas, sanguinem fluxilem, nigrum è cerebro exstillantem, quandoque ulcus, serum copiosum in ventriculis, ut ex observatione 4^a. 5^a. & 6^a. sequitur.

5. *Agrypnia ex pancreate* Bonet. *Sepulchr. observat. 8.*

Mercator, quoties dormire conabatur, incidebat in leipothymiam cum sudore frigido faciei, de cætero benè valens. Incusatus est ventriculus, adhibita cathartica, cardiaca incassum.

114 G E N E R A E T S P E C I E S

Eo mortuo pancreas inventum est abscessu tentatum, quod etiam in observationibus Tulpii, Riverii, Hygmori in hoc morbo incusandum venit.

6. *Agrypnia à dolore* Sennert. *Spec.* 3.

Omnis sensatio fortior & molesta, ut dolores omnes, omne desiderium vehemens, ut sitis, fames, pica, tabacomania, libido, amor, mingendi, dejiciendi necessitas, usquequo expletum sit desiderium, somnum tollunt.

Difficultas respirandi, tussis in hydropicis, asthmaticis, hydrothorace, ubi situm somno commodum æger servare non potest, ubi expectorandi necessitas urget, ea omnia somnum ab-rumpunt; idem producit omnis sensatio vivida, ut lux, strepitus, tactus corporis duri; verum tamen leve frigus ad auroræ exortum, sonus lenis, qualis susurrus rivi, pluviae & similia, somnum invitant.

7. *Agrypnia ab indigestione* Sennerti; *à vermi-bus primarum viarum* Horstii; *ructationi assidue succedens* Willisii.

Qui se in coenâ ingurgitant ut plurimum post primas somni profundi horas evigilant cum calore, anxietate, sudore, febre, & vix somnum iterum capere possunt.

8. *Agrypnia febrilis* Sennert. *Spec.* 1^a. *Pervigilium febrile* Boerhaavii, *Aphor.* 708. Riverii, *de symptom. febr. putrid. cap.* 2.

Non modò febris potest somnum turbare ratione molestæ sensationis, ut sitis, caloris, doloris; sed etiam à vehementi oscillatione arteriarum cerebri, ejusque phlogosi, hinc enim cephalalgia pulsatilis, seu pulsatio importuna.

Curatur quiete musculari corporis, pace men-

tis, absentiâ lucis, strepitûs, objectorum ideas vividas excitantium; frigore modico, aëre humido, victu blando, molli, potu farinoso, leni, emolliente; fusurro leni, assiduo, grato, blandè tinnulo; medicamentis farinosis, suboleosis, humectantibus, demulcentibus; odore vegetabilium soporiferorum, usu anodynorum, paregoricorum, narcoticorum, præmissis quæ inflammationi curandæ valent, ut phlebotomia, potu nitroso, &c. Succus & aqua lactucæ hic præ cæteris laudantur.

9. *Agrypnia senilis* Henrici ab Heers, *Dissert. Langii, libr. 1. epist. 26. de vigiliis senum.*

Quæ senibus familiaris est agrypnia vix narcoticis est impugnanda, quibus scilicet narcotica ischuriam non rarò inducunt, & diversis modis ab Heersio recensitis nocent. Optima quæ in hoc casu conveniunt remedia, sunt vinum paulò majori dosi sumptum, & analeptica stomachica, spirituosâ, ut ambara.

Senum vigiliæ, quæ si non excedant, ipsis minùs nocent quàm juvenibus, videntur pendere ex eorum sanguine ficciore & acriore; nec non ex curis & sollicitudinibus, quæ vino abiguntur.

INDEX

NOMINUM GENERICORUM, SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM

In Tomi tertii Parte primâ contentorum.

A.			
A		traumatica ,	<i>ibid.</i>
D		plethorica ,	<i>ibid.</i>
d		à pathemate ,	411
Ad		cephalalgica ,	<i>ibid.</i>
Ad		à temulentia ,	<i>ibid.</i>
Ad	327	Andromania ,	343
Ad	137	ANTIPATHIA ,	332
AG	411	humana ,	333
ar	412	ANXIETAS ,	36
à	<i>ibid.</i>	febrilis ,	<i>ibid.</i>
à	<i>ibid.</i>	spasmodica ,	37
h	413	agonistica ,	<i>ibid.</i>
ceph	<i>ibid.</i>	cardiaca ,	38
ex	414	tibiarum ,	<i>ibid.</i>
à	<i>ibid.</i>	Appétit ,	315
ab	<i>ibid.</i>	ARDOR ,	49
fe	<i>ibid.</i>	externus ,	50
sen	415	internus ,	<i>ibid.</i>
AL	47	Argema ,	90
ex	<i>ibid.</i>	Arsura ,	223
intern	48	ARTHRITIS ,	7
Alismon ,	36	podagra ,	<i>ibid.</i>
A	374	hyemalis ,	10
sen	375	rheumatica ,	11
fer	<i>ibid.</i>	æstiva ,	12
à	376	chlorotica ,	13
à	<i>ibid.</i>	melancholica ,	14
ab	<i>ibid.</i>	scorbutica ,	<i>ibid.</i>
hy	<i>ibid.</i>	syphilitica ,	16
micro	377	asthmatica ,	<i>ibid.</i>
ceph	<i>ibid.</i>		
ex	408		
ficc	409		
itate	410		
mor			
osis			
AM			
N			
ESIA			
à			
ven			
ere			
sen			
ilis			

Tom. III.

Dd

INDEX NOMINUM GENERICORUM,

febrilequa, 16
febricola, 17
rachialgica, *ibid.*
exanthematica, *ibid.*
rachitica, 18
Americana, *ibid.*

B.

Berluë, 250
Bévue, 279
Botrium, 90
Bradypepsia, 128
Bruissement, 288
BULIMIA, 323
canina, 324
cardialgica, 325
verminosa, 326
esurigo, 327
addephagia, *ibid.*
convulforum, *ibid.*

C.

Cæliacus affectus, 138
Calcul des reins, 164
Cancer, 87. 193
Capiplenium, 54
Cardiaca, 131
CARDIALGIA, 122
à saburrâ, 123
à veneno, 124
flatulenta, *ibid.*
febricola, 125
sputatoria, 126
schirrosa, *ibid.*
paralytica, 127
arthritica, *ibid.*
bradypepta, 128
verminosa, 129
lactentium, *ibid.*
à cardiogmo, 130

CARDIOGMUS, 117
polypofus, 118
Palaggii, 119
auriculæ, 120
cordis sinistri, *ibid.*
aortæ, 121
à mole cordis, *ibid.*

Cardionchus, 118
Carebaria, 54

CATARRHUS, 32
benignus, *ibid.*
ferinus, 34
epidemicus, *ibid.*
Bellinsfulanus, 35
rubeolofus, *ibid.*

CEPHALALGIA, 54
plethorica, *ibid.*
catamenialis, 55
hæmorrhoidalis, *ibid.*
stomachica, 56
febrilis, 57
pulsatilis, *ibid.*
intermittens, 58
gravidarum, *ibid.*
inflammatoria, 59
catarrhalis, *ibid.*
anemotropa, 60
hysterica, *ibid.*
metallica, 61

CEPHALÆA, *ibid.*
syphilitica, 62
ab acrimoniâ, *ibid.*
arthritica, 63
febricola, *ibid.*
melancholica, *ibid.*
Polonica, 64
ferosa, *ibid.*

Chaleur, 49
Chemosis, 84
Coaræa S. Viti, 350
Chûte du fondement, 220
Clou, 65
Caloma, 94

SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM,

COLICA ,	142	<i>Defluxio</i> ,	32
flatulenta,	143	<i>Delirium</i> ,	363
pituitosa,	144	<i>Démangeaison</i> ,	44
stercorea,	145	<i>Dementia</i> ,	374
verminosa,	<i>ibid.</i>	<i>Destillatio</i> ,	32
biliosa,	146	DIPLOPIA ,	279
phlogistica,	<i>ibid.</i>	pyrectica,	284
spasmodica,	147	ab spasmo,	285
plethorica,	<i>ibid.</i>	à paralyfi,	<i>ibid.</i>
Lapponica,	148	ab anchiloblepharo,	<i>ibid.</i>
Japponica,	149	à catarrho,	<i>ibid.</i>
mesenterica,	150	à debilitate,	<i>ibid.</i>
schirrosa,	<i>ibid.</i>	remotorum,	<i>ibid.</i>
pancreatica,	151	à contusione,	<i>ibid.</i>
pulsatilis,	<i>ibid.</i>	à terrore,	<i>ibid.</i>
calculosa,	<i>ibid.</i>	<i>Dolores</i> ,	3
gravidarum,	152	DYSPHAGIA ,	106
hysterica,	<i>ibid.</i>	spasmodica,	<i>ibid.</i>
accidentalis,	153	hysterica,	107
meconialis,	154	paralytica,	<i>ibid.</i>
lactentium,	<i>ibid.</i>	pharyngea,	<i>ibid.</i>
<i>Colique d'estomac</i> ,	131	œsophagea,	108
<i>Colique de Poitou</i> ,	196	lactentium,	<i>ibid.</i>
<i>Copos</i> ,	38	tussiculosa,	109
<i>Corybantiasmus</i> ,	394	hydrophobica,	110
<i>Cremason</i> ,	113	nauseosa,	<i>ibid.</i>
<i>Crotaphus</i> ,	61	à deglutitis,	111
		à daturâ,	<i>ibid.</i>
		à sarcomate,	<i>ibid.</i>
		ab schirro,	112
		canina,	<i>ibid.</i>
		Valsalviana,	113
		<i>Dysphoria</i> ,	36
		<i>Dystichiasis</i> ,	73
		DYSTOCIA ,	171
		à debilitate,	173
		à colicâ,	<i>ibid.</i>
		à pathemate,	174
		ab angustia,	<i>ibid.</i>
		à mole fetûs,	175
		à fetu mortuo,	177
		à fetûs situ,	178

D.

DÆMONOMANIA ,	393
sagarum,	<i>ibid.</i>
wampyrismus,	394
simulata,	<i>ibid.</i>
à vermibus,	397
fanatica,	<i>ibid.</i>
hysterica,	398
Indica,	400
Polonica,	<i>ibid.</i>
<i>Danse</i> ,	350
<i>Dasyma</i> ,	75
<i>Deglutitio</i> ,	108

Dd ij

INDEX NOMINUM

à secundinis relapsis , 178
à molâ , 179

E.

E Lcidrion , 91
Encauma , ibid.
Engourdissement , 41
Envie , 319
Epicauma , 91
Epine venteuse , 19
Epiphora , 78
Esurigo , 327
Etourdissement , 54
Exophthalmia , 81

F.

F Aim canine , 323
Faimvalle , 325
Fanatismus , 397
Fatuitas , 374
Fluxio , 32
Folie , 378. 401
Formicatio , 42
Fossula , 90
Fourmillement , 42
Fortraiture , 180
Frayeur , 337
Fureur uterine , 343

G.

G ASTRODYNIA , 131
faburralis , ibid.
flatulenta , 132
biliosa , 133
à veneno , 134
ulcerosa , ibid.

GENERICORUM,

Americana , 135
periodynia , 136
calculosa , ibid.
astringens , 137
atterens , 138
à peregrinis , ibid.
à xyphoide , 139
pulsatilis , ibid.
hysterica , 140
chlorotica , 141
hypochondriaca , ibid.
Goute , 7. 207. 216.
Gravedo , 54
Gravelle , 165

H.

HÆmodia , 104
HEMICRANIA , 65
ocularis , ibid.
odontalgica , 66
finûs , ibid.
coryza , 67
hæmorrhoidalis , 68
clavus , ibid.
purulenta , 69
ab infectis , ibid.
nephralgica , 70
lunatica , ibid.
HEPATALGIA , 155
calculosa , ibid.
schirrosa , 156
infarctus , ibid.
intercus , 158
æruginosa , ibid.
sarcomatosa , 159
apostematosa , ibid.
Petitiana , 160
HYDROPHOBIA , 354
vulgaris , ibid.
spontanea , 357
Hydrophthalmia , 81

SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM.

HYPPOCHONDRIASIS, 296
 biliosa, 300
 sanguinea, *ibid.*
 melancholica, 301
 pituitosa, 302
 hysterica, 303
 phthisica, 304
 asthmatica, *ibid.*
 calculosa, 305
 tympanitica, *ibid.*

Hypochondrie, 296

Hypochyma, 250

HYSTERALGIA, 180

ab hysteroptosi, *ibid.*

ab hysterocèle, *ibid.*

à menostasiâ, *ibid.*

cancrofa, 181

ulcerosa, 182

schirrosa, *ibid.*

pruriginosa, 183

ab osse, 184

febricosa, *ibid.*

vaporosa, 185

ex abscessu, *ibid.*

imprægnatorum, *ibid.*

lactea, 186

lochialis, 188

ab sparganosi, 189

calculosa, 190

Hysterocèle, 180

Hysteroptosis, *ibid.*

I.

J Anon, 347

Infarctus, 156

Insomnie, 411

Intertrigo, 218

Ischiagra, 211

ISCHIAS, *ibid.*

intermittens, *ibid.*

sanguineum, 212

hystericum, *ibid.*

gravidarum, *ibid.*

ab sparganosi, 213

ex abscessu, 214

syphiliticum, *ibid.*

verminosum, 215

à subluxatione, *ibid.*

rheumaticum, 216

arthriticum, *ibid.*

K

K Inorexia, 323

L

L Agophthalmus, 90

L ASSITUDO, 38

à labore, 39

à pathemate, *ibid.*

à fluxu, *ibid.*

à calore, 40

à plethora, *ibid.*

febrilis, *ibid.*

scorbutica, 41

cachectica, *ibid.*

Lippitudo, 71

Leucomoria, 388

L U M B A G O, 206

rheumatica, *ibid.*

arthritica, 207

plethorica, *ibid.*

febrilis, *ibid.*

scorbutica, *ibid.*

psoadica, 208

partûs, *ibid.*

à saburra, 209

miliaris, *ibid.*

à nifu, *ibid.*

ab anevrismate, 210

apostematosa, *ibid.*

sympathica, *ibid.*

D d iij

INDEX NOMINUM GENERICORUM,

Lycantropia,

391

Lycorexix,

323

M.

M *Alacia*,

319

Maladie du pays,

334

Mal à la tête,

54

Mal aux dents,

98

Mal aux yeux,

71

Mal de mere,

180

Mal des reins,

206

M A N I A,

401

à pathemate,

403

lactea,

405

ab hemicrania,

ibid.

Marmaryges,

263

M A S T O D Y N I A,

191

phlegmonodes,

ibid.

puberum,

192

pilaris,

ibid.

cancrofa,

193

polygala,

194

butyrofa,

ibid.

ex terrore,

195

emphysematosa,

ibid.

apostematosa,

196

M E L A N C H O L I A,

378

vulgaris,

379

amatoria,

380

religiosa,

382

argantis,

383

moria,

386

attonita,

387

errabunda,

388

saltans,

ibid.

hippantropica,

389

scytarum,

ibid.

Anglica,

390

zoantropica,

391

enthusiastica,

392

Migraine,

65

Moria,

386

Morosis,

377

Morsus,

122

Musca,

253

N.

N *EPHRA LGIA*,

163

calculosa,

164

arenosa,

165

arthritica,

166

rheumatica,

ibid.

hysterica,

167

hemorrhoidalis,

ibid.

purulenta,

168

à pancreate,

ibid.

verminosa,

169

mesenterica,

ibid.

monstrosa,

ibid.

à carie,

ibid.

febricosa,

ibid.

miliaris,

170

fchirrofa,

ibid.

gravidarum,

ibid.

Noctambulatio,

306

Noctisurgium,

ibid.

N O S T A L G I A,

334

simplex,

335

complicata,

336

Nyctobata,

306

N Y M P H O M A N I A,

343

salacitas,

ibid.

furibunda,

345

fervor uteri,

346

pruriginosa,

ibid.

O.

O *Dontagra*,

98

O D O N T A L G I A,

ibid.

cariofa,

ibid.

SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM.

gravidarum ,	100	catarrhalis ,	96
catharrhalis ,	<i>ibid.</i>	ab intrusis ,	97
scorbutica ,	101		
dentitionis ,	103	P.	
arthritica ,	104		
hæmodia ,	<i>ibid.</i>		
hysterica ,	105		
Onglée ,	43		
O P H T A L M I A ,	71	P A N O P H O B I A ,	337
taraxis ,	72	verminosa ,	338
trichiasis ,	73	hysterica ,	<i>ibid.</i>
tuberculosa ,	74	phrontis ,	339
trachoma ,	<i>ibid.</i>	Paracusis ,	292
ficca ,	76	Paralysis ,	285
pustulosa ,	77	P A R A P H R O S Y N E ,	363
erysipelatosa ,	78	temulenta ,	364
humida ,	<i>ibid.</i>	à venenis ,	<i>ibid.</i>
scrophulosa ,	80	ab opio ,	366
tenebrica ,	81	à conio ,	369
syphilitica ,	82	magica ,	370
chemosis ,	84	febrilis ,	371
choroideæ ,	86	à pathemate ,	373
angularis ,	87	puerperarum ,	<i>ibid.</i>
cancrofa ,	<i>ibid.</i>	ab hyosciamo ,	374
à synechia ,	88	Partus difficilis ,	171
à lagophtalmo ,	90	Pavor ,	337
ab elcomate ,	<i>ibid.</i>	Periodynia ,	136
ab ungue ,	92	Pervigilium ,	411
à corneæ fistula ,	<i>ibid.</i>	Phagedena ,	323
phlyctænodes ,	93	Phlogosis ,	146
uveæ ,	94	Phlyctæna ,	93
Ophthalmoponia ,	71	Phrontis ,	339
Osteosarcosis ,	205	P I C A ,	315
O S T O C O P U S ,	19	infantilis ,	317
à spinâ ventosâ ,	<i>ibid.</i>	chlorosiantium ,	318
cancrosus ,	20	malacia ,	319
à pædartrocace ,	<i>ibid.</i>	antiscorbuticorum ,	320
à gummatibus ,	21	voluntaria ,	321
scorbuticus ,	<i>ibid.</i>	fimulata ,	322
syphiliticus ,	22	Podagra ,	7
O T A L G I A ,	94	Poil ,	193
inflammatoria .	95	P O L Y D I P S I A ,	328
verminosa ,	96	febrilis ,	329
		hydropica ,	330

INDEX NOMINUM GENERICORUM,

fluxuum ,	331	Pictonum ,	197
P ROCTALGIA ,	217	febricosa ,	198
inflammatoria ,	<i>ibid.</i>	metallica ,	199
cancrofa ,	<i>ibid.</i>	arthritica ,	202
fistulosa ,	218	ab adiapneustiâ ,	203
intertriginosa ,	<i>ibid.</i>	scorbutica ,	<i>ibid.</i>
ex rhagadibus ,	219	traumatica ,	204
Brasiliensis ,	<i>ibid.</i>	osteosarcosis ,	205
exania ,	220	<i>Radoterie</i> ,	375
ex mariscis ,	<i>ibid.</i>	<i>Rage</i> ,	354
diarrhoica ,	221	<i>Refrigeratio</i> ,	47
P RURITUS ,	44	R HEUMATISMUS ,	22
exanthematicus ,	<i>ibid.</i>	acutus ,	23
pedicularis ,	<i>ibid.</i>	vulgaris ,	24
ictericus ,	<i>ibid.</i>	arthriticus ,	25
arthriticus ,	45	scorbuticus ,	26
infantum ,	<i>ibid.</i>	calidus ,	27
fugax ,	<i>ibid.</i>	equinus ,	28
gravidarum ,	46	hystericus ,	<i>ibid.</i>
ex opio ,	<i>ibid.</i>	saltatorius ,	<i>ibid.</i>
P U D E N D A G R A ,	221	febricosus ,	29
à parorchidio ,	222	metallicus ,	<i>ibid.</i>
ex phimosi ,	<i>ibid.</i>		
herniosa ,	<i>ibid.</i>		
ulcusculosa ,	<i>ibid.</i>		
pruriens ,	<i>ibid.</i>		
à gonorrhœâ ,	<i>ibid.</i>		
arsura ,	223		
cancrofa ,	<i>ibid.</i>		
ab ascaridibus ,	224		
testium ,	<i>ibid.</i>		
P YROSIS ,	113		
vulgaris ,	114		
biliosa ,	115		
à phlogosi ,	<i>ibid.</i>		
suecica ,	<i>ibid.</i>		
ulcerosa ,	116		
à conceptione ,	117		
		S.	
		S ATYRIASIS ,	339
		acuta ,	<i>ibid.</i>
		chronica ,	341
		venerea ,	342
		hydrophobica ,	<i>ibid.</i>
		<i>Schirrus</i> ,	156. 162
		<i>Sciatique</i> ,	211
		<i>Scotodynos</i> ,	236
		<i>Scotoma</i> ,	<i>ibid.</i>
		<i>Sibilus</i> ,	288
		<i>Soda</i> ,	114
		<i>Sif</i>	228

R.

<i>Rabies</i> ,	354	<i>vulgaris</i> ,	308
<i>RACHIALGIA</i> ,	196	<i>catalepticus</i> ,	309
		<i>Sonitus aurium</i> ,	285

SPECIFICORUM ET SYNONYMORUM.

<i>Souci</i> ,	339	TARANTISMUS,	347
<i>Sparganosis</i> , 189. 194.	213	Apulus,	348
<i>Spasmus gulæ</i> ,	106	simulatus,	349
<i>Spina ventosa</i> ,	19	enteneasmus,	350
SPLENALGIA,	161	musomania,	351
infarctus,	ibid.	tingitanus,	353
fchirrofa,	162	<i>Taraxis</i> ,	72
suppuratoria,	163	<i>Temulentia</i> ,	363
sarcomatosa,	ibid.	<i>Tentigo</i> ,	343
<i>Stupiditas</i> ,	377	<i>Theligonia</i> ,	ibid.
STUPOR,	41	<i>Trachoma</i> ,	74
à preffione,	42	<i>Transport</i> ,	363
formicans,	ibid.	<i>Trichiasis</i> ,	193
à gelu,	43	<i>Trombosis</i> ,	ibid.
à torpedine,	ibid.	<i>Tylosis</i> ,	75
miliaris,	ibid.		
SUFFUSIO,	250		
myodes,	253		
reticularis,	261		
fcintillans,	263		
colorans,	272		
metamorphosis,	275		
dimidians,	279		
nutans,	ibid.		
<i>Sycosis</i> ,	75		
<i>Synechia</i> ,	28		
SYRIGMUS,	285		
à debilitate,	286		
criticus,	287		
plethoricus,	ibid.		
fibilus,	288		
fufurrus,	ibid.		
cephalalgicus,	292		
à ventriculo,	ibid.		
catarrhalis,	ibid.		
ab oxycæâ,	293		
bombus,	295		

T.

*T*Ædium vitæ, 390

V.

VERTIGO,	236
plethorica,	245
stomachica,	247
hysterica,	248
fugax,	249
ab ictu,	250
à venenis,	ibid.
<i>Vigilia</i> ,	411
<i>Visus duplicatus</i> ,	279
<i>Unguis</i> ,	92
<i>Voracité</i> ,	327
<i>Wampirismus</i> ,	394

X.

*X*erophthalmia, 76

Z.

*Z*oantropia, 391

Errata corrigenda.

P	Ag.	4.	lin.	22.	minus, <i>lege</i> magis.
		19.		5.	mox, <i>leg.</i> nox.
		23.		24.	apyretus, <i>leg.</i> apyreta.
		31.		6.	drachmas duas, <i>leg.</i> drachmis duabus.
		33.		15.	genus, <i>leg.</i> genas.
		40.		11.	crefcatur, <i>leg.</i> decrefcatur.
		42.		33.	hydrolices, <i>leg.</i> hydraulices.
		43.		9.	torpitte, <i>leg.</i> torpille.
		45.		2.	paxyfmos, <i>leg.</i> paroxyfmos.
		45.		8.	quique, <i>leg.</i> quæque.
		74.		34.	aperitudo, <i>leg.</i> afperitudo.
		90.		35.	gerontoxura, <i>leg.</i> gerontoxon.
		104.		4.	ſex annis, <i>leg.</i> ſexennis.
		105.		17.	ſublevenda, <i>leg.</i> ſublevanda.
		134.		12.	magnum, <i>leg.</i> magnam.
		140.		33.	infundantur, <i>leg.</i> infundatur.
		185.		7.	procedens, <i>leg.</i> procedentes.
		201.		2.	dractica, <i>leg.</i> draſtica.
		218.		13.	maximè, <i>leg.</i> minimè.
		274.		17.	adigendos, <i>leg.</i> abigendos.
		280.		17.	convexitatis, <i>leg.</i> concavitatis.
		331.		1.	extravaſalis, <i>leg.</i> extravaſati.
		333.		30.	pueruli, <i>leg.</i> puerili.
		392.		26.	afflatoſ, <i>leg.</i> afflatoſ.
		401.		8.	deſcierunt, <i>leg.</i> deſierunt.
		404.		11.	bajuvo, <i>leg.</i> bajulo.
		405.		15.	qui, <i>leg.</i> quæ.

XXXXX (5 Bde) x.87-

Boissier de la Croix de Sauvages, François, 1706-1767

Nosologia methodica sistens morborum classes, genera et species, juxta
Sydenhami mentem & botanicorum ordinem

Bd.: 3,1

Amstelodami 1763

Path. 1121-3,1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10474491-1